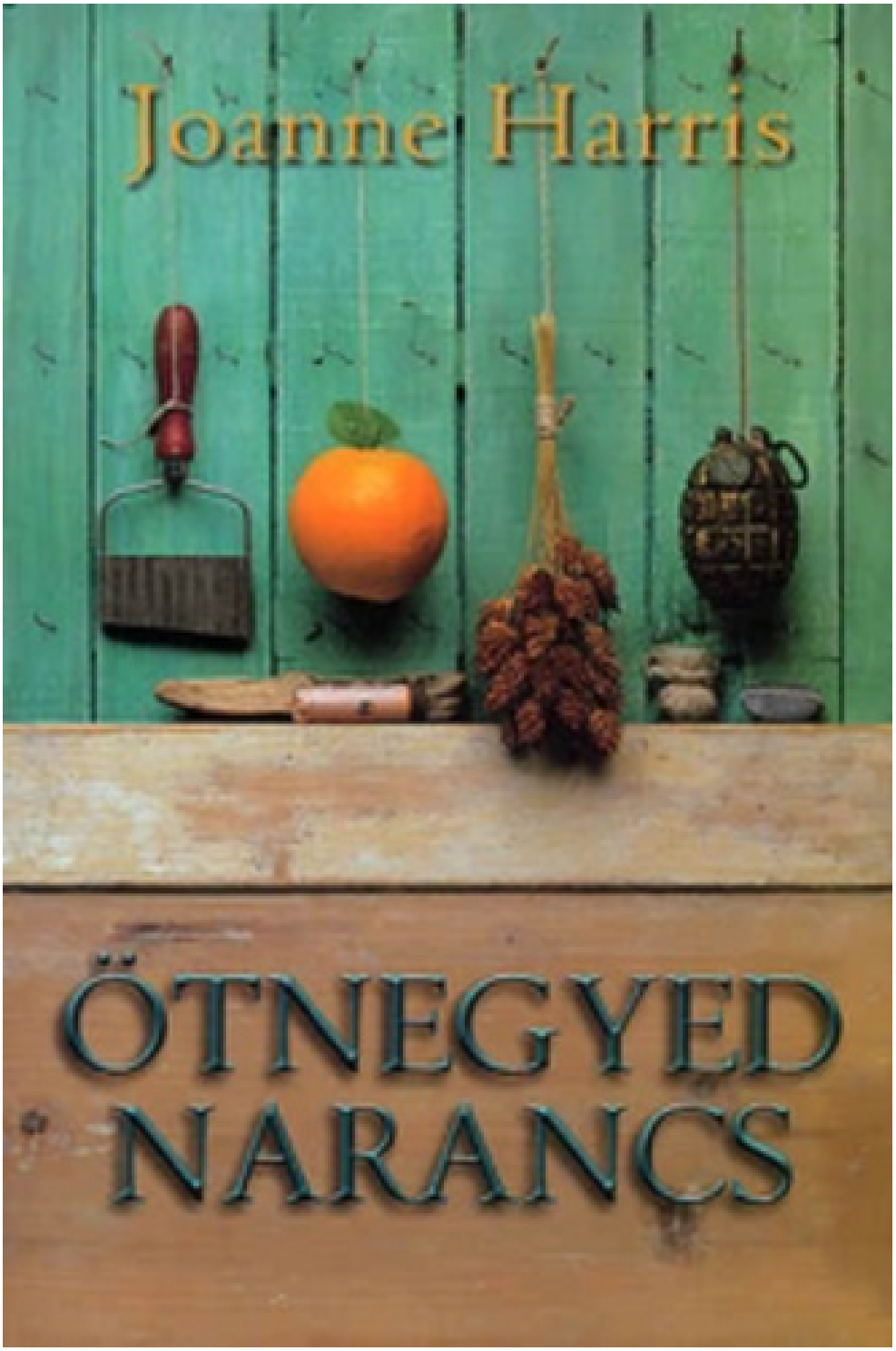

Joanne Harris

ÖTNEGYED NARANCS

Joanne Harris: Five Quarters of the Orange

Copyright © 2001 by Joanne Harris

Cover illustration © Stuart Haygarth

Fordította: Szűr-Szabó Katalin

Nagyapámnak, Georges Payennak, aki átélte

Köszönetnyilvánítások

Szívből jövő köszönetem mindazoknak, akik mellém álltak azokban a fegyveres összecsapásokban, amelyekből ez a könyv született: Kevinnek és Anouchkának, akik az ágyúknál szolgáltak, szüleimnek és bátyámnak támogatásukért és az ellátmányért, Serafínának, a Harcos Hercegnőnek, aki engem védelmezett, Jennifer Luithlennek külpolitikai erőfeszítéseiért, Howard Morhaimnak a skandinávok leveréséért, szerkesztőmnek, Jennifer Hersheynek és a Morrow Könyvkiadó nehéztüzérségének, Louise Page-nek, a zászlóvivőmnek, és Christophernek, hogy mindvégig mellettem állt.

Első rész:

Az örökség

1.

Amikor anyám meghalt, bátyámra, Cassisra hagyta a gazdaságot, a borospincében levő vagyont a nővéremre, Reine-Claude-ra, és rám, a legfiatalabbra az albumát és egy kétliteres üveget, amelyben egyetlen fekete, teniszlabda nagyságú Périgord szarvasgomba lebegett a napraforgóolajban, és

amely, ha kinyitjuk az üveget, még ma is az erdő talajának erős, nyirkos illatát árasztja. A vagyon meglehetősen egyenlőtlenül oszlott meg közöttünk, de anyám egy természeti erő volt, aki kénye-kedve szerint osztogatta kegyeit, és nem engedett betekintést sajátos logikája rejtett berkeibe.

És amint Cassis mindig is mondogatta: én voltam a kedvence.

Nem mintha ezt életében bármikor is tudtomra adta volna. Anyám elfoglaltabb volt annál, semhogy valamilyen passziónak hódoljon, még ha ilyen típus lett volna is. Nem is tehette, miután a férje meghalt a háborúban, és egyedül kellett gazdálkodnia. Özvegységében nemhogy vigasztaltuk volna, de zajos játékainkkal, veszekedéseinkkel és verekedéseinkkel még kolonc is voltunk a nyakán. Betegségeink idején kelletlen gyöngédséggel ápolt bennünket, mintha életben maradásunk költségeit számolgatná, és szeretete a legkezdetlegesebb formában mutatkozott meg: hagyta, hogy kinyaljuk a főzőfazekat, lekaparjuk a lekvár. A főző edény oldalát, a zöldségágyás mögötti gazos növényszegélyben termő vadepret zsebkendőbe szedte, és mosolytalanul átnyújtotta. Cassis volt a férfi a családban. Vele még keményebben bánt, mint velünk. Reinette még a tízes éveibe sem lépett, de már megfordultak utána a fiúk, és anyám volt annyira hiú, hogy ez a figyelem büszkeséggel töltötte el. Én viszont a létszámon felüli száj voltam, akit etetni kellett, aki nem született a gazdaságot bővítő fiúnak, és aki egyáltalán nem volt szép.

Mindig is fegyelmezetlen, másokra nem ütő gyerek voltam, s apám halála után mogorva és dacos lettem. Soványságommal, sötét hajammal, nagy, esetlen kezemmel és formátlan lábammal, széles számmal túlságosan önmagára emlékeztethettem anyámat, mert amikor rám nézett, gyakran megkeményedett a szája, és tekintetébe szenvedélymentes méricskélés, a végzet tudata költözött. Mintha előre látta volna, hogy nem Cassis vagy Reine-Claude, hanem én viszem tovább az emlékét. Mintha egy alkalmasabb kiválasztottnak jobban örült volna.

Talán ezért adta nekem – a receptek, újságkivágások és gyógyfüves kúrák margójára írt gondolatok és vélemények kivételével – az akkor még értéktelen albumot. Nem volt ez szó szoros értelemben vett napló. Az albumban nincsenek dátumok, nem jellemzi szabatos sorrend. Találomra lapokat fűzött bele, a szabadon álló lapokat később apró öltésekkel varrta össze, némelyik lap hártyavékonyságú, másokat kartonpapírból vágott ki, majd körülnyeste, hogy beleférjenek a kopott bőrborítóba. Élete eseményeit anyám receptekkel, saját maga feltalálta ételekkel vagy régi kedvencek újfajta tolmácsolásával jelezte. Az étel nála nosztalgia, ünneplés volt, a táplálás és az elkészítés az egyetlen terület, ahol alkotókészsége kibontakozhatott. Az első oldalt apám halálának szentelte: az elmosódott fénykép alá csirizzel ragasztotta oda a Becsületrend szalagját, valamint a fekete hajdinapalacsinta takaros receptjét, és a kép alatti, piros ceruzával írt megjegyzés a hátborzongató humort sem nélkülözi. *Ne felejtsem el kiásni a csicsókát. Ha! Ha! Ha!*

Másutt anyám hirtelen beszédessé válik, de írásában sok a rövidítés és a nehezen megfejthető utalás. Néha az utalásaiból ráismerek egy-egy eseményre.

Más történéseket a pillanat igényének megfelelően csavart ki. Megint mások színtiszta kitalációnak, hazugságnak, képtelenségnek tetszenek. Sok helyütt kis tömbben apró betűs írást találtam olyan nyelven, amelyet nem értettem. *Elini morakini in mazaragyini. Menini inmoribini inbbavotini.* Olykor egyetlen szó van csak, amelyet látszólag találomra írt az oldal tetejére vagy margójára. Az egyik oldalon kék tintával az áll, hogy *libikóka,* a másikon narancsszín ceruzával *egyvirágú körtike, senkiházi, dísz.* Megint másutt mintha vers lenne, bár szakácskönyvön kívül nemigen láttam mást a kezében, így szól:

Ez az édesség,Mint valami ragyogó gyümölcs,Szilva őszibarack sárgabarackEsetleg görögdinnyeKivájva belőlemEz az édesség

E bejegyzés hóbortossága meghökkent és nyugtalanít hogy ez a kőkemény és hétköznapi asszony rejtett pillanataiban ilyen gondolatokat dédelgetett! Mert olyan ádázul zárta el magát tőlünk – és mindenki mástól –, hogy úgy gondoltam, nem ismeri az ellágyulást.

Sosem láttam sírni. Mosolyogni is ritkán, és akkor is csak a konyhában, ahol kisujjában volt az ízek teljes arzenálja, s ahol – akkor úgy gondoltam – kifejezéstelenül magában motyogott, a füvek és fűszerek – *fahéj, borsmenta, koriander, sáfrány, bazsalikom, lestyán* – neveit hangsúlyozva, mintegy monoton kommentárral kísérve a főzést. *Megnézni a zsindelyt. Megfelelő hőn kell. Ha alacsonyan, ragacsos marad a palacsinta, ha nagy lángon, feketére ég a vaj, füstöl, rágósra sül a palacsinta.* Később jöttem rá, hogy tanítani próbált.

Odafigyeltem, mert konyhai szemináriumainkban láttam az egyedüli lehetőséget, hogy némi sikerélményt csikarjak ki belőle, s mert minden győztes háborúban időnként elengedhetetlen a kegyelem. A szülőföldjéről, Bretagneból származó falusi receptek voltak a kedvencei: a hajdinapalacsinta, amelyet kenyér helyett kísérőnek ettünk minden ételhez, *a far breton, a kouign amann* és a *galette bretonne*, amelyeket a folyó mentén fekvő Angers-ban adtunk el a saját készítésű kecskesajttal, kolbásszal és a gyümölcsünkkel együtt.

Anyám mindig is azt akarta, hogy Cassisé legyen a gazdaság. De Cassis ment el elsőként hányaveti daccal Párizsba költözött, és szinte minden kapcsolatot megszakított velünk a karácsonyi lapokra firkantott aláírásán kívül más nem jelezte, hogy él, és amikor anyám harminc évvel később meghalt, egyáltalán nem érdekelte a Loire-hoz közeli, félig-meddig lepusztult tanyaház. Félretett pénzemből, özvegyi nyugdíjamból vettem meg tőle, méghozzá jó áron tisztes egyezséget kötöttünk, és Cassis akkoriban boldog volt, hogy így alakult. Tisztában volt vele, mennyire fontos, hogy a birtok a családban maradjon.

Most persze minden megváltozott. Cassisnak van egy fia. A fiú Laure Dessanges-t, az ételírót vette el, akivel éttermük van Angers-ban. Aux Délices Dessanges. Cassis halála előtt találkoztam párszor az unokaöcsémmel. Nem találtam szimpatikusnak. Sötét hajú, talmi csillogású, hízásra hajlamos, akár az apja, bár még jóképű, és ezt tudja is magáról. Igyekezett a kedvemben járni, ezért körbeugrált, *mamie*-nak szólított, széket tolt alám, ragaszkodott hozzá,

hogy a legkényelmesebb ülőhelyet válasszam, kávét főzött, cukrot, tejszínt tett bele, megkérdezte, hogy vagyok, hol erre, hol arra tett hízelgő megjegyzést, míg már szinte szédültem tőle. Az akkor hatvan-egynéhány éves és a kezdődő szívkoszorúér-megbetegedéstől felpüffedt Cassis alig leplezett büszkeséggel figyelte. *A fiam! Nézd, milyen pompás fiam van! Milyen nagyszerű, figyelmes fiú az unokaöcséd!*

Apánk után Cassis a Yannick nevet adta neki, de ettől nem kedveltem meg jobban. E tekintetben, a konvenciók, a hamis bizalmasság utálatában anyámra ütök. Nem szeretem, ha megérintenek, affektálnak előttem. Nem látom be, miért lenne a vér köteléke egyben a szereteté is. Vagy a kiontott vér titka, amelyet oly soká titkoltunk.

Á, igen, ne higgyék, hogy megfeledkeztem arról az ügyről. Egy percig sem, noha a többiek mindent elkövettek, hogy kiirtsák az emlékezetükből. Cassis, miközben párizsi bárja előtt *pissoirs*-t súrolt. Reinette, miközben a Pigalle-on egy pornómoziban volt jegyszedő, és férfitól férfiig somfordált, mint egy kóbor kutya. Ennyire vitte a rúzsával meg a selyemharisnyájával. Otthon ő volt az aratóünnep királynője, a kedvenc, a falu vitathatatlanul legszebb lánya.

A Montmartre-on minden nő egyforma. Szegény Reinette.

Tudom, mit gondolnak. Hogy bárcsak belefognék már a történetbe. Ez az egyetlen történet azokról a régi időkről, amely most érdekli önöket, az egyetlen szál a rongyos zászlómban, amelyen még megcsillan a fény. Tomas Leibnizről akarnak hallani. Tisztázni akarnak, beskatulyázni, lezárni. A dolog azonban nem ilyen egyszerű. Akárcsak anyám albumában, itt sincsenek oldalszámok. Nincs kezdet, és a vég is kirojtosodott, mint egy felhajtatlan szoknya eldolgozatlan alja. De öreg vagyok – errefelé mintha minden olyan gyorsan öregedne bizonyára a levegő teszi –, és a magam módján járok el mindenben. Egyébként is annyi mindent meg kell érteniük. Hogy anyám miért tette, amit tett. Hogy miért titkoltuk olyan sokáig az igazságot. Hogy miért döntöttem úgy, most és idegeneknek mondom el a történetemet, olyanoknak, akik azt képzelik, egy életet a vasárnapi mellékletben két oldalba lehet sűríteni, néhány fényképpel, egy rövid cikkecskével meg egy Dosztojevszkij idézettel fel lehet dúsítani. Lapozunk egyet, és már el is felejtjük.

Nem. Ezúttal nem így lesz. Minden szót le fognak írni.

Természetesen nem kényszeríthetem őket, hogy nyomtatásban is megjelentessék, de istenemre, meg fognak hallgatni. És nem nyugszom, míg ezt el nem érem.

2.

Framboise Dartigennak hívnak. Itt születtem, ebben a faluban, Les Laveuses-ban, Angers-tól nem egészen tizenöt kilométernyire a Loire mentén. Jövő júliusban leszek hatvanöt éves, a nap kiszárított és megsárgított, mint egy sárgabarackot. Két lányom van: Pistache, aki egy bankár felesége Rennes-ben, és Noisette, aki 1985-ben Kanadába költözött, és félévente ír, valamint van két

unokám, akik minden nyáron nálam töltik a tanyán a szünidőt. Gyászt viselek egy férjért, aki húsz éve halt meg az ő nevének védelme alatt tértem vissza titkon szülőfalumba, hogy visszavásároljam anyám tanyáját, rég elhagyott, kiégett, az elemek által csaknem teljesen tönkretett házát. Itt Francoise Simonként – la veuve Simonként – ismernek, és meg sem fordul az emberek fejében, hogy összekapcsoljanak a Dartigen családdal, amely a szörnyű eset után elhagyta a falut. Nem tudom, miért ezt a tanyát, ezt a falut választottam. Talán egyszerűen csak makacs vagyok. Így lehet.

Ide tartozom. A Hervé mellett leélt évek kihullottak az emlékezetemből, s olyanok, mint viharos tengeren a megmagyarázhatatlanul nyugodt foltok. A várakozás, felejtés pillanatai. De Les Laveuses-t sosem felejtettem el. Egy pillanatra sem. Belőlem valami mindig itt maradt.

Több mint egy évbe telt, mire lakhatóvá tudtam tenni a házat. A délre néző szárnyban laktam, ahol legalább védett a tető, és amíg a munkások cserepenként helyreállították, a gyümölcsösben dolgoztam – legalábbis abban, ami megmaradt belőle –, és metszettem, alakítottam, a fákról lecibáltam a pusztító, hatalmas fagyöngykoszorúkat. Anyám minden gyümölcsöt imádott a narancs kivételével, azt azonban még a házba sem engedte be. Látszólag szeszélyből valamennyiünket gyümölcsről és egy receptről nevezett el: Cassist a sűrű feketeribiszkés tortájáról, Framboise-t a málnalikőrjéről, Reinette-et a *reine-claude* nevű zöld ringlófajtáról, amely a ház déli fala mellett sűrűn nőtt, mint a szőlő, és édes leve nyár közepén felhőkben vonzotta a darazsakat. Volt idő, amikor száznál több fánk volt alma, körte, szilva, ringló, cseresznye, birs, nem is szólva a málnatövekről és az eper-, egres- és ribiszkeágyásokról, amelyek gyümölcsét megszárította, elraktározta, vagy lekvárt, likőrt főzött belőle, *pâte brisée*-n, *créme pâtissiére*-en és mandulakrémen csodálatos, nagy kerek tortákat sütött belőle. Illatuk, színük, nevük fűszerezi emlékeimet.

Anyám úgy gondozta őket, mintha kedvenc gyermekei volnának. A fagy ellen tüzet gyújtott, amelyet saját téli tüzelőnkkel tápláltunk. Tavasszal talicskaszám hordtuk ki a trágyát, a töveknél beforgattuk a földbe. Nyáron a madarakat sztaniolpapírból kivágott formákkal tartottuk távol, a faágak végére kötöttük őket, és a csíkok remegtek, csapkodtak a szélben, vagy üres konzervdobozokat kötöttünk össze, és a girlandot felakasztottuk a fákra, hogy zörgésükkel kísérteties madárriasztó hangot adjanak, színes papírból forgókat készítettünk, vadul pörögtek, így a gyümölcsösünk csecsebecsék, fényes szalagok és pengő huzalok karneválja volt, mint valami nyár derekán rendezett karácsonyi ünnepély. És minden fának neve volt.

Belle Yvonne, mondta anyám, amikor elment egy göcsörtös körtefa mellett. *Rose d'Aquitaine*. *Beurre du Roi Henri.*

Hangja ilyenkor lágy, csaknem monoton volt. Nem tudtam, hogy hozzám szól-e vagy magában beszél. *Conference.*

Williams. *Ghislaine de Penthiévre.*

Mára húsznál kevesebb fa maradt a gyümölcsösben, bár szükségletemet

ez is bőven fedezi. Nagyon népszerű a meggylikőröm, igaz, némi bűntudatot érzek, hogy nem emlékszem a meggy nevére. A likőr titka, hogy nem magozom ki a gyümölcsöt. Széles szájú üvegben egymásra rétegezem a meggyet és a cukrot, minden réteget fokozatosan tiszta szesszel fedek le a legjobb a cseresznyepálinka, de megteszi a vodka, sőt az armagnac is, amíg az üveg félig meg nem telik. Aztán a szájáig teletöltöm szesszel, és várok. Havonta egyszer óvatosan megforgatom az üveget, hogy feloldódjon az esetleg lerakódott cukor. Három év alatt a szesz kiszívja a meggy színét, és mélyvörössé színeződik, a magig átjárja a gyümölcsöt, behatol a kemény héj alatti apró magba is. Illata átható, valaha volt őszök emlékét idéző. Kis likőröspohárban kell felszolgálni, mellé kanalat adni, hogy kihalászhassuk a meggyet, majd a szájban forgassuk, míg a szétmállott gyümölcs elolvad a nyelv alatt. Hegyes foggal harapjuk ketté a magot, hogy a benne rejtőző likőrt kiszívjuk, tartsuk hosszan a szánkban, nyelvünk hegyével ízlelgessük, gördítsük nyelvünk alá, majd újra fel, mint egyetlen olvasószemet. Próbáljuk fölidézni érése idejét, azt a nyarat, azt a fülledt őszt, amikor a kút kiszáradt, amikor darázsfészkek voltak, találjunk rá a múltra, az elveszett és újra megtalált múltra a gyümölcs közepén levő kemény magban...

Tudom, tudom. Azt akarják, hogy térjek végre a lényegre. De ez – a mesélés módszere, az erre szánt idő – legalább olyan fontos, mint a többi... Ötvenöt évbe telt belekezdeni.

Legalább hadd mondjam el úgy, ahogy nekem jólesik.

Amikor Les Laveuses-ba visszatértem, szinte bizonyos voltam abban, hogy senki sem ismer föl. Leplezetlenül, csaknem arcátlanul jártam-keltem a faluban. Azonnal tudni akartam, ha valaki mégis rám ismer, ha arcomban rálelnek anyám vonásaira. Tudni akartam, hogy is állok. Mindennap elmentem a Loire-hoz, és leültem a lapos kövekre, ahol Cassisszal compót horgásztunk. Felálltam a Lesállás csonkjára. A menhirek némelyike már hiányzik, de még látni lehet a cölöpöket, amelyekre hadizsákmányainkat, a virágfüzéreket, a szalagokat és az Öreganyó fejét akasztottuk, amikor végül kifogtuk. Bementem Brassaud trafikjába is – most a fia vezeti, de az öreg is él még, a szeme fekete, tekintete vészjósló és óvatos –, Raphael kávézójába, a postahivatalba, amelyet Ginette Hourias vezet.

Még a háborús emlékműhöz is elsétáltam. Egyik oldalán a háborúban megölt tizennyolc katonánk neve, alatta a vésett mottó: *Morts pour lapatrie.* Feltűnt, hogy apám nevét kikaparták, és *Darius G. meg Fenouil J. – P.* között csak egy érdes folt maradt. A másik oldalon bronztábla, rajta nagyobb betűkkel tíz név. El sem kellett olvasnom őket.

Kívülről tudom. De érdeklődést színleltem, mert tudtam, hogy valaki egész biztosan elmeséli majd a történetet, megmutatja a Saint-Benedict nyugati falánál a helyet, és hozzáteszi, hogy évente istentiszteletet tartanak az emlékükre, és az emlékmű lépcsőjéről felolvassák a neveket, és virágot visznek... Kíváncsi voltam, hogy el tudom-e viselni.

Hogy látják-e majd az arcomon.

Martin Dupré. Jean-Marie Dupré. Colette Gaudin. Philippe Hourias. Henri Lemaître. Julien Lanicen. Arthur Lecoz. Agnés Petit. François Ramondin. Auguste Truriand. Annyian emlékeznek még. Annyi ember ugyanazon a néven, ugyanazzal az arccal. A Családok itt maradtak, az Hourias, Lanicen, Ramondin és Dupré családok. Hatvan évvel később még mindig emlékeznek, az öregek nemtörődöm természetességgel csöpögtetik a gyűlöletet a fiatalokba.

Egy ideig mutattak irántam némi érdeklődést. Kíváncsiságot. Ugyanaz a ház. Üresen áll, amióta az az asszony, a Dartigenné elment. *Már nem emlékszem a részletekre, madame, de az apám... a nagybátyám...* Egyébként miért vettem meg? – kérdezték. Az a ház sérti az emberek szemét, elátkozott hely. A még álló fákat félig elrohasztotta a fagyöngy és a sok betegség. A kutat bebetonozták, sittel és kövekkel töltötték fel. De én még emlékeztem a rendezett, viruló és pezsgő gazdaságra, a lovakra, a kecskékre, a csirkékre, a nyulakra... Eljátszottam a gondolattal, hogy az északi földeken átrohanó vadnyulak esetleg az ő leszármazottjaik a barna között olykor fehér foltokat is megpillantottam.

A kíváncsiskodók megnyugtatására kitaláltam egy breton tanyán töltött gyermekkort. Olcsó volt a föld, magyaráztam. Szerényen, alázatosan viselkedtem. Az öregek közül páran bizalmatlanul méregettek talán arra gondoltak, hogy a tanyának örökre meg kellett volna maradnia mementónak. Feketében jártam, a hajamat kendők váltakozó sora alá rejtettem. Hiszen én már öregnek születtem.

De még így is időbe telt, amíg befogadtak. Udvariasan bántak velem, de nem szívélyesen, és mivel természetemnél fogva nem vagyok társas lény – mogorva, ahogy anyám nevezett –, ilyenek is maradtak. Nem jártam templomba.

Tudom, hogy vehette ki magát, de képtelen voltam rákényszeríteni magamat. Talán dölyfből, vagy abból a dacból, amely anyámat arra sarkallta, hogy gyümölcsökről és ne az egyház szentjeiről nevezzen el minket... A bolt kellett ahhoz, hogy a közösség tagjává váljak.

Boltnak indult, bár már az elején is bővíteni akartam.

Már három éve éltem itt, és Hervé pénzét csaknem teljesen feléltem. A ház azonban már lakható volt, bár a föld még mindig gyakorlatilag hasznavehetetlennek bizonyult: egy tucat fa, kis veteményeskert, két törpe kecske, néhány csirke és kacsa nyilvánvaló volt, hogy még sok időbe telik, míg a földből meg tudok élni. Süteményeket kezdtem sütni, és eladtam őket: a környéken kedvelt *brioche*-t és a *pain dépices*-t, anyám breton specialitásait, zacskószám a *crépes denlelle*-t, aztán gyümölcstortákat, *sablés*-csomagokat, kekszet, diós kenyeret, ropogós fahéjas süteményt... Eleinte a helyi pékségen keresztül adtam el, aztán helyben a tanyán árultam, majd apránként megtoldottam ezzel-azzal: tojással, kecskesajttal, gyümölcslikőrrel és borral. A haszonból disznót, nyulat és még kecskéket vettem. Anyám régi receptjeit használtam fel, gyakran emlékezetből sütöttem főztem, de időről időre belenéztem az albumba.

Az emlékezet különös tréfákat űz: úgy tetszett, Les Laveuses-ban senki

sem emlékszik anyám főztjére. Az idősebbektől még azt is hallottam, hogy milyen más itt minden az én kezem alatt az asszony, aki régebben itt élt, egy kemény arcú, slampos nőszemély volt. A háza bűzlött, a gyerekei mezítláb rohangáltak. Csakhogy megszabadultak tőle, tőlük. Észrevétlen összerándultam, de nem szóltam semmit.

Mit is mondhattam volna? Hogy viasszal eresztette be mindennap a padlót, és cipőre húzható nemezpapucsot kellett otthon viselnünk, hogy ne karcoljuk meg? Hogy a virágládái mindig tele voltak virággal? Hogy ugyanazzal az ádáz pártatlansággal súrolt le bennünket, mint a lépcsőket, és olyan vörösre dörgölte arcunkat a flanelronggyal, hogy néha attól féltünk, kiserken a vérünk?

Gonosz híre van errefelé. Egyszer még egy könyvet is kiadtak. Igazából inkább csak egy brosúra volt. Ötven oldal, néhány fénykép. Egy az emlékműről, egy a Saint Benedictről, egy közeli a végzetes nyugati falról. Hármunkat csak futólag említettek, nevek nélkül. Magamban hálát adtam az égnek. Anyámról egy homályos, felnagyított fénykép, haját olyan erősen fésüli hátra, hogy szeme sarka kínaiasan felhúzódik, száját a rosszallás vékony vonalává préseli. Apámról a hivatalos fénykép, az, amelyik az albumban is van: egyenruhában áll, szemtelenül fiatal, vigyorog, a puskát könnyedén egyik karjára veti. Aztán már majdnem a könyv végén a kép, eltátottam tőle a számat, mint egy hal, amely horogra akadt. Négy fiatalember német egyenruhában, kart karba öltve, de a negyedik kicsit zavartan félrehúzódik, kezében szaxofon... A többieknél is hangszer – trombita, erős pergésű dob és klarinét-, és bár nevüket nem írták a kép alá, mindegyiküket ismerem. *Les Laveuses-i katonai zenekar, 1942 körül. A kép jobb szélén Tomas Leibniz.*

Időbe telt, amíg rájöttem, honnan tudhattak meg ennyi részletet. Hol találták a képet anyámról? Én úgy tudtam, hogy nem maradt róla fénykép. Még én is csak egyet láttam, egy régi esküvői fényképet az egyik hálószobai fiók alján: ők ketten állnak a Saint-Benedict lépcsőjén, apám széles karimájú kalapot visel, anyám haja kibontva, füle mögé virágot tűzött... Akkor egészen más volt, mereven, félénken mosolygott a lencsébe, a mellette álló férfi védelmezőn ölelte át a vállát. Nyilvánvaló volt, ha anyám sejtené, hogy láttam ezt a képet, dühös lenne, ezért kissé remegve tettem vissza a helyére, és magam se tudtam, miért vagyok nyugtalan.

A könyvbeli fénykép inkább rávall, azt az asszonyt mutatja, akiről azt képzeltem, ismerem, de akit sosem ismertem: kemény, mindig egy hajszálnyira a dührohamtól...

Majd a könyv előzéklapján megnéztem a szerző fényképét, és végre megértettem, honnan az anyag. Laure Dessanges, újságíró és ételíró, rövidre vágott vörös haj, hivatásos mosoly. Yannick felesége. Cassis menye. Szegény, ostoba Cassis. Szerencsétlen, meggondolatlan bátyám, akit elvakított a sikeres fia iránt érzett büszkeség. Vesztünket kockáztatta... miért is? Vagy csak elhitte saját kitalációját?

3.

Meg kell érteniük, hogy a megszállás egészen más volt nálunk, mint a kis- és nagyvárosokban. Les Laveuses alig változott a háború óta. Nézzék csak meg ma: a fő keresztúttól elágazó tucatnyi utca, némelyik nem több egy kiszélesített földútnál. Hátul ott a templom, a Place des Martyrs-on az emlékmű és mögötte a régi szökőkút, aztán a Rue Martin et Jean-Marie Duprén a postahivatal, Petit hentesboltja, a Café de la Mauvaise Réputation, a *bar-tabac* – állványokon a háborús emlékmű képeslapjaival, és lépcsője mellett hintaszékben az öreg Brassaud üldögél –, szemben a virágos, aki temetkezési vállalkozó is egyben (az étel és a halál jó üzlet Les Laveuses-ban), a vegyesbolt, amelyet még mindig a Truriand család vezet, bár szerencsére egy fiatal unoka, aki nemrégiben költözött ide, és a régi, sárgára festett postaláda.

A főutcán túl sima víztükörrel, barnán tekereg a Loire, mint egy napozó kígyó, szélesen, mint egy búzamező, felszínét imitt-amott szigetek és homokzátonyok foltjai törik meg, amelyek a folyó mellett Angers felé elhajtó turisták szemében olyan szilárdnak tűnnek, mint a kocsi kerekei alatt az útburkolat. Mi persze jobban tudjuk. A szigetek állandóan mozognak, semmi sem köti őket a folyóágyhoz.

Alattuk a barna folyó áramlatai alattomosan hajtják őket, elsüllyednek és felszínre kerülnek, mint lassú, sárga bálnák, kis vízörvényeket hagynak, amelyek hajóról nézve ártalmatlanok, de egy úszónak halálosak, a felületi áramlástól eltérő víz alatti áramlás könyörtelenül lehúzza az embert a sima felszín alá, és az óvatlan hangtalanul, láthatatlanul fullad meg... Az öreg Loire-ban még van hal, compó, csuka meg angolna, amelyek irdatlan nagyságúra nőnek a folyó felső szakaszán beáramló szennyvízen és a rothadó hulladékon. Látni csónakokat a folyón, de a horgászok többnyire visszadobják, amit fognak.

Paul Hourias-nak van egy kunyhója a régi mólónál, ahol csalit és horgászfelszerelést árul; a kunyhó kőhajításnyira van attól a helytől, ahol ő, Cassis meg én valamikor horgásztunk, és ahol Jeanette Gaudint megmarta egy kígyó. Paul lábánál ott fekszik öreg kutyája, kísértetiesen hasonlít arra a barna korcsra, aki a régi időkben sosem maradt el mellőle; Paul figyeli a folyót, egy zsinórt lógat a vízbe, mintha abban reménykedne, hogy fog valamit.

Kíváncsi vagyok, emlékszik-e. Néha rajtakapom, hogy engem néz – törzsvendégeim egyike –, és átfut a fejemen, hogy igen. Persze, megöregedett, ahogy mindenki más is.

Kerek holdvilágképén a bőr sötétebb lett, megereszkedett, arckifejezése gyászos. Bagószínű lelógó bajusz. Fogai közé szorított cigarettacsikk. Ritkán szólal meg – sosem volt beszédes –, de szomorú kutyaszemmel figyel fejébe nyomott tengerészkék barettja alól. Szereti a palacsintámat, almaboromat. Talán ezért nem szólt semmit. Nem az az ember, aki jelenetet rendez.

4.

Már csaknem hat éve éltem ismét itt, amikor megnyitottam a *créperie-t*. Addigra már volt félretett pénzem, vevőköröm, elfogadtak. Fölvettem egy fiút, aki a tanyán dolgozott – courléi volt, nem a Családokból valaki –, és egy lányt, aki a felszolgálásban segített. Mindössze öt asztallal kezdtem – a csel mindig az, hogy kicsiben kezdjük, nehogy megriasszuk az embereket –, aztán duplájára növeltem, és ahány asztalt csak tudtam, szép napokon kiraktam a teraszra. Egyszerű választékot állítottam össze. Kizárólag hajdinapalacsinták különféle töltelékekkel, valamint mindennap egy főétel és desszertek. Így egyedül is elboldogultam a főzéssel, Lise pedig kiszolgált. A palacsintázót Crépe Framboise-nak neveztem el a ház specialitásáról, egy málna *coulis*-val töltött édes palacsintáról s házi likőrömről, és magamban mosolyogtam, vajon mit tennének, ha tudnák... Törzsvendégeim lassanként Chez Framboise-nak kezdték hívni a helyet, amitől még szélesebben mosolyogtam.

A férfiak akkortájt kezdtek ismét felfigyelni rám. Les Laveuses-i mércével gazdag asszony voltam. És épp csak betöltöttem az ötvenet. Tudtam főzni, értettem a házvezetéshez... Sok férfi udvarolgatott nekem, becsületes, jó emberek, mint Gilbert Dupré és Jean-Louis Lelassiant, lusták, mint Rambert Lecoz, aki élete végéig biztos megélhetésre vágyott. Még Paul is, az édes Paul Hourias a lecsüngő, nikotintól sárga bajuszával és hosszú csöndjeivel. Persze szó sem lehetett semmiről. Ezt az ostobaságot nem engedhettem meg magamnak. És csak néhanap hasított belém a sajnálkozás. Hiszen ott volt az üzlet. Anyám gazdasága, az emlékeim. Egy férj miatt mindezt elveszthettem volna.

Felvett személyazonosságomat nem tudtam volna sokáig titkolni, és bár a származásomat a falubeliek talán még megbocsátották volna, de a hatévnyi becsapást semmiképp sem. Ezért minden ajánlatot visszautasítottam, a félénket és a merészet, amíg eleinte vigasztalhatatlannak, majd megközelíthetetlennek, végül – évekkel később – túl öregnek tartottak.

Csaknem tíz éve éltem Les Laveuses-ban. Az elmúlt öt évben meghívtam Pistache-t és a családját, hogy nyaraljanak nálam. A gyerekek a szemem láttára váltak kíváncsi, nagy szemű batyukból a mezőmön és gyümölcsösömben láthatatlan szárnyakon repkedő színpompás kis madarakká. Pistache jó lányom. Noisette – a titkos kedvencem sokkal inkább hasonlít rám: ravasz és lázadó természetű, fekete a szeme, mint az enyém, a lelke csupa vadság és neheztelés. Megakadályozhattam volna, hogy elutazzon egy szó, egy mosoly elég lett volna –, de nem tettem talán attól féltem, hogy mellette olyanná válok, mint anyám. Levelei semmitmondóak és kötelességtudóak. A házassága rosszul sikerült. Pincérnőként dolgozik egy egész éjjel nyitva tartó kávézóban Montrealban. Nem fogad el tőlem pénzt. Pistache olyan, amilyen Reinette lehetett volna: kövérkés és bízó, gyöngéd a gyerekeivel, és vadul védelmezi őket, a haja puha barna, a szeme zöld, mint a dió, amelyről a nevét kapta. Rajta és a gyerekein keresztül tanultam meg újraélni gyerekkorom boldog pillanatait.

Az ő kedvükért tanultam meg újra anyának lenni, palacsintát és vastag

fűszeres-almás hurkát készíteni. Fügéből, zöld paradicsomból, meggyből és birsből főztem dzsemet nekik. Hagytam, hadd játsszanak a hamis kis barna kecskékkel, hadd etessék őket kenyérhéjjal és sárgarépával.

Megetettük a tyúkokat, megsimogattuk a pónik puha orrát, sóskát szedtünk a nyulaknak. Megmutattam nekik a folyót, és hogy miként lehet eljutni a napos homokzátonyokra. Figyelmeztettem őket – micsoda szívfájdalommal! – a veszélyekre, a kígyókra, gyökerekre, víz alatti áramlatokra, folyós homokra, megígértettem velük, hogy soha, de soha nem úsznak benne. Elvittem őket a folyón túli erdőkbe, együtt jártuk be a helyeket, ahol biztosan találhatnak gombát, elmagyaráztam, hogy különböztethetik meg a hamis rókagombát az igazitól, megmutattam a bozótban vadon növő fanyar fekete áfonyát. A lányaimnak ilyen gyermekkort szerettem volna. Helyette volt a Côte d'Armor vad tengerpartja, ahol Hervével egy darabig éltünk. Szeles part, fenyőerdők, palatetős kőházak. Próbáltam jó anyjuk lenni, igazán mindent elkövettem, de valami hiányzott. Most már tudom, hogy ez a ház, ez a tanya, ezek a mezők, Les Laveuses-nál az álmos, bűzös Loire hiányzott. Ezt akartam nekik, és ezt ismertetem meg most az unokáimmal amikor a kedvükben járok, magamat ajnározom.

Sokszor gondolok arra, hogy anyám is talán ezt tette volna, ha lehetősége nyílik rá. Béketűrő nagyanyónak képzelem el, aki szó nélkül lenyeli rendreutasításaimat – *jaj, anyám, agyonkényezteted a gyerekeket! –,* a szeme pimaszul csillog, és nem tűnik olyan keménynek, mint egykor. Vagy talán újrateremtem. Talán valóban olyan volt, ahogy emlékszem rá: kőből faragott asszony, aki sosem mosolygott, hanem nyílt, megfejthetetlen mohósággal figyelt engem.

Sosem látta az unokáit, nem is tudott a létezésükről.

Hervének azt mondtam, hogy meghaltak a szüleim, és sosem szembesített ezzel a hazugsággal. Az apja halász volt, az anyja kis, madárszerű asszony, aki eladta a halat a piacon. Úgy burkolództam beléjük, mint egy kölcsönvett takaróba, mert tudtam, hogy egy nap vissza kell mennem nélkülük a hidegbe. Hervé jó ember volt, nyugodt, semmi éle, amin megsebezhettem volna magam. Szerettem nem azzal az emésztő, kétségbeesett szenvedéllyel, mint Tomast, de épp eléggé.

Amikor 1976-ban meghalt – apjával angolnát halásztak, és villám sújtotta halálra –, gyászomat az elkerülhetetlenség, sőt a megkönnyebbülés érzése hatotta át. Igen, jó volt egy darabig. De a dolgoknak – *az életnek* – tovább kell mennie. Tizennyolc hónappal később visszatértem Les Laveuses-ba; úgy éreztem, mintha hosszú, sötét álomból ébredtem volna.

Talán különösen hangzik, hogy olyan sokáig vártam anyám albumának elolvasásával. A Périgord szarvasgombán kívül ez volt az egyetlen örökségem, és öt éven át szinte rá sem pillantottam. Annyi receptet ismertem kívülről, hogy nemigen kellett elolvasnom őket, ennek ellenére... még csak jelen sem voltam a végrendelet felolvasásakor.

Azt sem tudom, melyik napon halt meg, bár azt tudom, hogy hol: Vitrében, egy öregek otthonában, amit La Gautraye-nak hívnak. Gyomorrák vitte el. Ott is temették el, a helyi temetőben, bár csak egyszer kerestem fel a sírját. Közel van a temető legtávolabbi falához, a szemeteskukák közelében. A kövön az áll: *Mirabelle Dartigen*, és a születés meg a halál időpontja. Nem nagyon lepett meg, hogy anyám hazudott a korát illetően.

Nem igazán tudom, mi vitt rá, hogy nézegetni kezdjem az albumot. Az első nyáron történt, hogy Les Laveuses-ba érkeztem. Aszály volt, a Loire pár méterrel alacsonyabb a szokott szintjénél, és csúf, összezsugorodott partszegélye rothadó fogra emlékeztetett. Gyökerek nyúltak le a vízig, a nap sárgásfehérre fakította őket, és gyerekek játszottak köztük a homokzátonyokon: mezítláb tapicskoltak a piszkos barna pocsolyákban, botokkal piszkálták a lefelé úszó szemetet. Addig a pillanatig kerültem, hogy belenézzek az albumba, mert ostoba módon azt éreztem, anyám bármikor beléphet, és rajtakaphat, hogy különös titkait olvasom... Megvallom, nem is akartam ismerni a titkait. Olyan ez, mint éjjel bemenni a szülői hálószobába, és hallgatni szeretkezésüket; egy belső hang azt súgta, hogy, és több mint tíz évbe telt, mire rájöttem, hogy ez a hang nem anyámé, hanem a sajátom.

Mint említettem, a leírtak nagy része érthetetlen. A nyelv – olaszosan hangzó, kiejthetetlen szavak –, amelyen az albumot írta, idegen volt számomra, és néhány sikerületlen kísérlet után felhagytam a megfejtésével. A kék vagy lila tintával, nyomtatott betűkkel írt receptek elég érthetőek voltak, a köztük elhelyezett őrült kaparásokat, verseket, rajzokat, beszámolókat semmi sem szedte felismerhető, logikus rendbe, én legalábbis nem fedeztem fel. *Guilherm Ramondint láttam ma. Az új falábával. Nevetett R.C.-n, aki megbámulta. Amikor R.C. azt kérdezte, fájt-e, azt felelte, hogy szerencséje volt. Az apja facipőt farag. Csak fél párat kell készítenie neki, haha, és fele az esélye, hogy keringő közben a lábadra taposok, szép kislány. Az jár az eszemben, milyen lehet a lába a feltűzött nadrágszár alatt. Mint egy fövetlen májas hurka, amit spárgával kötöttek össze. Ajkamba haraptam, nehogy hangosan felnevessek.* Apró betűkkel írta egy májashurka-recept fölé. Örömtelen humoruk miatt felkavartak ezek a rövid anekdoták.

Anyám másutt úgy beszél a fáiról, mintha emberek volnának: *Egész éjjel fenn maradtam Belle Yvonne-nal, a meghűlés miatt olyan rosszul volt.* És bár a gyerekeire csak rövidítésekkel utal – R.C, Cass és Fram –, apámat soha nem említi.

Egyetlenegyszer sem. Éveken át kínzott a kérdés, hogy vajon miért? Persze nem tudhattam, mit írt a többi helyen, a titkos részekben. Apám – ha azt a keveset leszámítom, amit tudtam róla – mintha sosem létezett volna.

5.

Aztán jelent meg a cikk. Én magam nem olvastam olyan képeslapban jelent meg, amely az ételt a stílus velejárójának tekinti – *Idén mindenki*

kuszkuszt eszik, drágám, az olyan de rigueur –, míg számomra az étel egyszerűen csak étel, az érzékek számára élvezet, gondosan megszerkesztett mulandó dolog, akárcsak a tűzijáték, néha kemény munka, de nem olyasmi, amit komolyan kell venni az isten szerelméért, nem *művészet!* Fent be, lent ki. Nos, egy nap megjelent az a cikk az egyik divatos lapban. *Utazás a Loire mentén* vagy valami hasonló cím alatt egy híres szakács egészen a tengerpartig végigkóstolta a folyó menti éttermek kínálatát. Emlékszem is rá: sovány emberke, szalvétába csavarta saját só- és borsszóróját, ölében laptop. *Paëlla antillaise-emet* rendelte, meleg articsókasalátát, aztán egy szeletet anyám *kouign amann*-jából, hozzá az én *cidre bouché*mat, és végül egy pohárka *liqueur framboise*-t. Sokat kérdezősködött a receptjeimről, meg akarta nézni a konyhámat, a kertemet, elámult, amikor megmutattam a pincét, ahol a polcokon terrinek, befőttek, lekvárok és illatos – dió, rozmaring, szarvasgomba – olajok sorakoztak, és persze ecet – málna, levendula, savanyú alma –, majd megkérdezte, hol tanultam, és egészen feldúlta, amikor válaszul csak nevettem.

Talán túl sokat beszéltem. De tudják, nagyon hízelgett a hiúságomnak. Meghívtam, hogy kóstolja meg a finomságaimat. Egy szelet *rilette*-et, egy másik szelet *saucisson secet*.

Egy korty körtelikőrt, a *poirét*, anyám októberben a hullott, napégette földön már erjedő, barna darazsakkal lepett körtéből főzte, amit annak idején fafogóval emeltünk fel... Megmutattam a szarvasgombát, amelyet anyám hagyott rám, s amely úgy őrződött meg az olajban, mint légy a borostyánban. Mosolyogtam, amikor meglepetten tágra meresztette a szemét.

– Van fogalma róla, mennyit ér? – kérdezte.

Hát igen, legyezte a hiúságomat. Talán kicsit magányos is voltam, örültem, hogy szót válthattam ezzel az emberrel, akivel egy nyelvet beszéltünk, aki egy *terrine*-ben meg tudta nevezni a fűszernövényeket, amelyeket megízlelt, és aki azt mondta, túl jó vagyok ehhez a helyhez, bűn itt elrejtőzni... Talán utat engedtem az álmoknak. Mindenesetre több eszem kellett volna hogy legyen.

A cikk pár hónap múlva jelent meg. Valaki kitépte egy képeslapból, és elhozta nekem. Néhány bekezdés, egy fénykép a *creperie*-ről.

„Az Angers-ba látogatók, akik hiteles ínyenc konyhaművészetre vágynak, bizonyára a nagynevű Aux Délices Dessanges-t keresik fel. Ám ezzel kihagyják a Loire mentén tett utam egyik legizgalmasabb felfedezését...”– Kétségbeesetten kutattam az emlékezetemben, hogy említettem-e előtte Yannickot. – „Egy vidéki tanyaház szerény homlokzata mögött konyhaművészeti csodával találkoztam.” Aztán egy rakás badarság következett „vidéki hagyományokról, amelyek újjászülettek e hölgy zseniális alkotótehetsége nyomán...”, de akkor már türelmetlenül, növekvő rémülettel futottam át az oldalt, hogy lássam az elkerülhetetlent. Elég, ha egyszer említi a Dartigen nevet, és gondosan, kemény munkával felépített életem összeomlik...

Talán túlzásnak hangzik. Pedig nem az. Les Laveusesban most is élénken emlékeznek a háborúra. Vannak, akik még mindig nincsenek egymással beszélő

viszonyban. Denise Mouriac és Lucile Dupré, Jean-Marie Bonét és Colin Brassaud. Aztán ott volt pár éve az az eset Angers-ban, amikor egy legfelső emeleti lakás feletti szobába zárva találtak rá egy öregasszonyra. A szülei zárták be oda 1945-ben, amikor rájöttek, hogy együttműködött a németekkel. A lányuk akkor tizenhat volt. Ötven évvel később szabadult ki, amikor az apja végre meghalt. De közben megöregedett és megőrült.

És azok az öregemberek, akiket – némelyiket nyolcvan-kilencvenévesen – háborús bűnökért zártak börtönbe?

Vak, agylágyulástól megzavarodott, beteg öregembereket, akiknek petyhüdt arcán értetlenség ült. Képtelenség elhinni, hogy valaha fiatalok voltak. Lehetetlen véres álmokat képzelni a törékeny, feledékeny koponyákba. Törjük szét az eszközt, és a lényeg kisiklik az ujjaink közül. A bűn önálló életre – igazolásra – kel.

„Különös véletlen, hogy a Crépe Framboise tulajdonosnője, Mme Francoise Simon – mit tesz isten! – rokona az Aux Délices Dessanges tulajdonosának...”

Elállt a lélegzetem. Úgy éreztem, mintha parázs zárná el a légcsövemet, és a barna folyó hirtelen lerántana a mélybe, torkomon pedig egyre lejjebb, tüdőm felé nyújtóznának a lángnyelvek...

„...a mi Laure Dessanges-unknak! Furcsa, hogy nem próbálta megtudni nagynénje még több titkát! Jómagam többre értékeltem a Crépe Framboise keresetlen báját, mint Laure elegáns, bár túlságosan szűkös adagjait.”

Újból tudtam lélegezni. Nem az unokaöcs, hanem az unokahúg. Elkerültem a leleplezést.

Akkor és ott megfogadtam, hogy nincs több ostobaság.

Nem beszélgetek több ételíróval. Egy héttel később egy párizsi laptól érkezett egy fényképész, hogy interjút készítsen velem, de nem álltam szóba vele. Interjúkérelmek jöttek telefonon, de nem válaszoltam egyre sem. Egy kiadó receptkönyv írásra kért fel. A *Crépe Framboise*-t most az egyszer elözönlötték az Angers-ból kiözönlők, turisták, csillogó, drága autón érkező elegáns emberek. Tucatjával utasítottam el őket. Ott voltak a törzsvendégeim, a tíz-tizenöt asztalom. Nem tudtam ennyi embert elhelyezni.

Lehetőség szerint próbáltam normálisan viselkedni.

Nem vettem föl előzetes asztalfoglalást. Az emberek a járdán álltak sorban. Kénytelen voltam alkalmazni még egy pincérnőt, de egyébként nem vettem tudomást a nemkívánatos felhajtásról. Nem hallgattam meg a kis ételírót sem, amikor visszatért, hogy meggyőzzön, érvekkel vegyen rá.

Nem engedtem meg, hogy rovatában felhasználja a receptjeimet. Nem lesz könyv. Sem fénykép. Crépe Framboise az marad, ami volt: *vidéki Créperie*.

Tisztában voltam vele, hogy makacs ellenállásom előbb utóbb meghozza a kívánt eredményt, és békén hagynak.

De addigra már megtörtént a baj. Laure és Yannick tudták, hol keressenek.

Cassis árulhatta el nekik. Párizs szívének közelében egy lakásba költözött, és bár nem volt lelkes levélíró, időnként kaptam tőle levelet. Mindig híres menyéről, nagyszerű fiáról áradozott bennük. A cikk és az utána támadt szenzáció arra sarkallta őket, hogy fölvegyék velem a kapcsolatot.

Cassist is elhozták, mintegy ajándékképpen. Talán azt gondolták, hogy a sokévnyi távollét meghat majd bennünket, de bár Cassis szeme csipásan, érzelgősen megnedvesedett, az enyém elszántan száraz maradt. Jóformán nyomát nem mutatta annak a bátynak, akivel annyi közös élményünk volt: Cassis elhízott, vonásai elvesztek formátlan tésztaképében, orra kivörösödött, arcát megrepedt hajszálerek hálózták be, mosolya reszketeg lett. Iránta táplált egykori érzéseim – a nálam jóval idősebb báty hősként való dicsőítése, aki a szememben bármire képes volt, fel tudott mászni a legmagasabb fára, vadméhekkel dacolt, hogy elszedje a mézüket, képes volt átúszni a Loire-t a legszélesebb pontján – helyén nem maradt egyéb, mint halvány nosztalgiával elegy megvetés. Végtére is mindez nagyon régen történt. Az ajtóban álló kövér ember egy idegen volt.

Agyafúrtan kezdték. Nem kértek semmit. Aggódtak, hogy egyedül élek, ajándékokkal leptek meg – egy háztartási robotgéppel egészen megdöbbentek, hogy még nincs ilyenem, majd egy télikabáttal, rádióval –, felajánlották, hogy elvisznek valahova szórakozni... Még az éttermükbe, egy nagy hodályba is meghívtak, ahol szőttes mintás műmárvány asztalok voltak, neonfények, szárított tengeri csillag és fényesen kivilágított műanyag rákok tekeregtek a halászhálókban. Bátortalan megjegyzést tettem a belső berendezésre.

– Nos, *mamié,* ezt giccsnek nevezik – magyarázta Laure, és kedvesen megpaskolta a kezemet. – Gondolom, téged nem nagyon érdekel az ilyesmi, de hidd el, Párizsban igen divatos. – Rám villantotta a fogát. Nagyon fehér, nagyon nagy foga van, a haja meg paprikapiros. Yannickkal folyton fogdossák egymást, csókot váltanak a nagy nyilvánosság előtt. Mit mondjak, meglehetősen zavarba hoztak. És az étel... gondolom, ezt nevezik modernnek. Nemigen vagyok hivatott megítélni. Valami saláta egyszerű öntettel, sok apró zöldség, virág alakra vágva. Talán endívia is lehetett köztük, de jobbára csak a jó öreg fejes saláta, cifra formára vágott retek és sárgarépa. Aztán egy szelet szürke tőkehal nem mondom, szép szelet, de nagyon kicsi, fehérboros mogyoróhagyma-mártásban, tetején egy szál mentával – ne kérdezzék, miért! Végül egy vékony szeletke körtetorta, csokoládémártással bolondították, porcukorral és csokoládéreszelékkel hintették meg. Lopva belekukkantottam a menübe, és csupa öndicsérő ömlengést olvastam, hogy „válogatott cukorkákból összeállított *nougatine* étvágygerjesztő ostyavékonyságú tésztaágyon, sűrű keserűcsokoládé-mártással és savanykás sárgabarack *coulisszal* tálalva”. Ha nem tévedek, a régi, hétköznapi *florentine*-ről volt szó, és meg is néztem: egy ötfrankosnál nem volt nagyobb. Abból, amit összehordtak róla, az ember azt hihette volna, egyenesen Mózes hozta le a hegyről.

És az árak! Legdrágább ételem ötszöröse, és akkor még a bort hozzá sem

számoltam. Én persze semmiért sem fizettem. Mindenesetre kezdtem azt hinni, valami ára biztos van ennek a nagy felhajtásnak.

Volt is.

Két hónappal később jött az első ajánlat. Ezer frank, ha odaadom a *paëlla antillaise*-receptemet, és engedem, hogy az étlapjukon szerepeltessék. *Mamié Framboise paëlla antillaise-e, amint azt Jules Lemarchand az Hôte & Cuisine 1992. júliusi számában említette*. Eleinte azt hittem, tréfálnak.

Frissen fogott tenger gyümölcseinek finom keveréke zöld banánnal, ananásszal, malagaszőlővel és sáfrányos rizzsel összeérlelve... Nevettem. Hát nincs elég saját receptjük?

– Ne nevess, *mamié*. – Yannick szinte kimért volt, fényes, fekete szeme nagyon közelről nézett az enyémbe.

Laure és én olyan hálásak lennénk... – Széles, nyílt mosoly terült szét az arcán.

– Ne szerénykedj már, *mamié* – Bárcsak ne szólítanának így! Laure átölelt csupasz, hűvös karjával. – Gondoskodom róla, hogy mindenki tudja, a *te* recepted.

Engedtem. Nincs igazán ellenemre, hogy megosszam másokkal a receptjeimet, hisz már eddig is sokat szétosztogattam Les Laveuses-ban. Ingyen is megkaphatják *a paëlla antillaise*-t, és bármi mást, amire csak kedvük szottyan. Van azonban egy feltételem. *Mamié Framboise*-t lehagyják az étlapról. Egyszer kis híján rajtavesztettem. Nem akarok több figyelmet.

Gyorsan és tiltakozás nélkül egyeztek bele a követelésembe. És három hét múlva az *Hôte & Cuisine*-ben megjelent *Mamie Framboise paëlla antillaise*-e, Laure Dessanges olvadozó cikke kíséretében: „Remélem, hamarosan Mamié Framboise újabb vidéki receptjeivel örvendeztethetem meg Önöket”, ígérte. „Addig azonban személyesen megkóstolhatják ezt a finomságot Angers-ban, a Rue des Romarins-on levő Aux Délices Dessanges-ban.”

Azt hiszem, meg sem fordult a fejükben, hogy elolvashatom a cikket. Vagy talán azt gondolták, nem gondolom komolyan, amit mondtam. Amikor felhoztam a dolgot, elnézést kértek, mint jópofa csínytevésen kapott gyerekek.

A fogás rendkívül népszerű, és máris egy teljes *Mamie Framboise*-részt terveznek az étlapon, köztük a *couscous a la provençale*-omat, a *cassoulet trois haricots*-omat és *Mamie Híres Palacsintáit*.

– Látod, *mamie* – magyarázta megnyerően Yannick az a legszebb az egészben, hogy nem várjuk el tőled, hogy bármit is tégy. Csak légy önmagad! Viselkedj természetesen!

– Indíthatnék egy rovatot a lapban – fűzte hozzá Laure –, „*Mamie Framboise főzési tanácsai”* vagy valami hasonló címmel. Neked persze egy sort sem kell írnod. Majd én mindent elintézek. – Ragyogó mosollyal nézett rám, mintha gyerek lennék, aki meg kell nyugtatni.

Megint magukkal hozták Cassist, és ő is sugárzott, bár zavartnak láttam, mintha ez az egész kicsit túl sok volna neki.

– De hiszen megmondtam. – Nyugodtan, keményen próbáltam beszélni, nehogy hangom remegése eláruljon.

– Korábban egyértelműen tudtotokra adtam. Nincs szükségem erre. Nem akarok részt venni benne.

Cassis elképedve bámult rám. – De ez olyan remek esély lenne a fiamnak – kérlelt. – Gondolj csak bele, mit jelentene számára a hírverés!

Yannick köhincsélt. – Apám úgy érti – szúrta közbe sietve –, hogy ez *valamennyiünknek* hasznára válna. Ha beválik, páratlan lehetőségek nyílnak meg előttünk. Piacra dobhatunk Mamie Framboise dzsemet, Mamie Framboise kekszet... És persze te is jelentős százalékot kapnál, mamié...

Megráztam a fejemet. – Nem figyeltek rám – folytattam hangosabban. – Nem akarok hírverést! Nem akarok jutalékot. Ez az egész nem érdekel.

Yannick és Laure pillantást váltottak.

– És ha arra gondoltok, amire szerintem gondoltok – mondtam élesen –, hogy könnyedén folytathatjátok a beleegyezésem nélkül is – végtére is elég egy név és egy fénykép –, akkor jól figyeljetek ide. Ha tudtomra jut még egy úgynevezett Mamie Framboise-recept abban a képeslapban – vagy bármilyen más lapban –, akkor azon a szent napon felhívom a szerkesztőt, és eladom neki a jogot minden létező receptemre. Mit eladom, ingyen odaadom neki!

Kifulladtam, a szívem vadul kalapált a dühtől és a félelemtől. De erőszakkal senki sem veheti rá semmire Mirabelle Dartigen lányát. Tisztában voltak vele, hogy komolyan is gondolom. Láttam az arcukon.

Tehetetlenül tiltakoztak: – De *mamie*...

– És ne hívjatok többé *mamie*-nak!

– Majd én beszélek vele – tápászkodott fel nehézkesen a székéből Cassis. Feltűnt, hogy összement az öregségtől: önmagába süppedt, mint egy sikerületlen felfújt. Már ettől a csekély erőfeszítéstől is kapkodta a levegőt. – A kertben.

Ahogy a használaton kívüli kút mellett egy kidőlt fa törzsén ültem, valami furcsa kettősséget éreztem, mintha Cassis bármelyik pillanatban félrehúzhatná a kövérember-álarcát, és ismét régi fényében, energikusan, fékezhetetlenül és vakmerően tűnne fel előttem.

– Miért teszed ezt, Boise? – támadt nekem. – Miattam?

Lassan megcsóváltam a fejemet. – Neked ehhez semmi közöd – mondtam. – Vagy akár Yannicknak – intettem fejemmel a tanyaház felé. – Te is láthatod, hogy sikerült rendbe hoznom a régi házat.

– Fogalmam sincs, minek – vonta meg a vállát. – Én hozzá sem nyúlnék. Már a gondolattól kiráz a hideg, hogy te itt laksz. – Különös, beavatott, szinte éles pillantást vetett rám.

– De nagyon is rád vall – mosolyodott el aztán. – Mindig is te voltál a kedvence, Boise. Manapság már külsőre is hasonlítasz rá.

Vállat vontam. – Ezzel nem veszel le a lábamról – jelentettem ki határozottan.

– És most már úgy is beszélsz, mint ő. – A hangjában szeretet, bűntudat és

gyűlölet keveredett. – Boise...

Ránéztem. – *Kell valaki, aki emlékszik rá* – mondtam. – És tudtam, hogy az nem te leszel.

Tehetetlenül legyintett. – De éppen *itt*, Les Laveusesban...

– Senki sem sejti, ki vagyok – világosítottam fel. – Senki sem fedezte fel az összefüggést. – Hirtelen elvigyorodtam. – Tudod, Cassis, a legtöbb ember szemében minden öregasszony egyforma.

Bólintott. – És úgy hiszed, Mamie Framboise mindezt megváltoztatja.

– *Tudom*, hogy így lenne.

Hallgattunk egy sort.

– Mindig is jól tudtál hazudni – vetette oda mellékesen.

– Ezt is tőle örökölted. A titkolódzás képességét. Én nyitott könyv vagyok – tárta szét a karját mintegy illusztrációképpen.

– Jó neked – vágtam rá közönyösen. Félig-meddig még ő is elhitte.

– Elismerem, jól tudsz főzni. – Vállam fölött a gyümölcsöst nézte, az érő gyümölcstől lehajló ágakat. – Örült volna ennek. Hogy folytatod, amit megkezdett. Mennyire hasonlítasz rá... – ismételte vontatottan nem bók volt, inkább némi undorral vegyes tisztelettel közölt tény.

– Rám hagyta a könyvét – mondtam Cassisnak. – Amiben a receptek voltak. Az albumot.

Elkerekedett a szeme. – Tényleg? Hát mindig is te voltál a kedvence.

– Nem tudom, miért ismételgeted ezt – csattantam fel türelmetlenül. – Ha anyának valaha is volt kedvence, az Reinette volt, nem én! Nem emlékszel, amikor...

– Ő maga mondta nekem – magyarázta. – Hogy hármunk közül te vagy az egyetlen, akibe ész és kurázsi szorult. *Abban a ravasz kis dögben tízszer több van belőlem, mint kettőtökben együttvéve.* Pontosan ezekkel a szavakkal mondta.

Úgy is hangzott. Cassisból tisztán és élesen csendült ki anyám hangja. Biztos épp haragudott Cassisra, egyik dührohama alkalmával vágta ezt a fejéhez. Ritkán ütött meg bennünket, de istenemre, a nyelve!

Cassis elfintorodott. – Az is, ahogy mondta – folytatta halkan. – Hidegen és szárazon, a szemében azzal a kíváncsi kifejezéssel, mintha ez valami próba volna. Mintha azt lesne, mit teszek.

– És mit tettél?

Vállat vont. – Természetesen sírtam. Még csak kilenc voltam.

Hát persze, hagytam helyben magamban. Cassis mindig így reagált. A vadsága mögött túlzott érzékenység rejtőzött. Rendszeresen megszökött otthonról, az erdőben vagy a fán épített kunyhóban töltötte az éjszakát, és tudta, hogy anya nem vesszőzi meg, sőt titkon még bátorította is a helytelen magatartásra, mert dacnak vélte. Erőnek. Én biztos arcul köptem volna.

– Mondd csak, Cassis... – ötlött fel bennem hirtelen a gondolat, és az izgalomtól elakadt a lélegzetem. – Tudott anya... nem emlékszel, beszélt olaszul? Vagy portugálul?

Valami idegen nyelvet...

Cassis zavartan rázta a fejét.

– Biztos vagy benne? Az albumában ugyanis... – Elmeséltem az idegen nyelven írt oldalakat, a titkos részeket, amelyeket sosem tudtam megfejteni.

– Hadd lássam!

Együtt néztük át Cassis kelletlen érdeklődéssel tapogatta a merev, sárga lapokat. Feltűnt, hogy az íráshoz nem szívesen nyúl, bár a többit, a lapokra ragasztott fényképeket, lepréselt virágokat, lepkeszárnyakat, rongydarabokat hosszan fogdosta.

– Istenem – mormolta. – Sejtelmem sem volt, hogy ilyesmit készített. – Felnézett rám. – És még azt állítod, nem te voltál a kedvence!

Eleinte jobban érdekelték a receptek, mint bármi más.

Az album lapozgatása közben ujjai némileg visszanyerték régi ügyességüket.

– *Tarte mirabelle aux amandes* – suttogta. – *Tourteau fromage Clafoutis aux cerises rouges*. Emlékszem rájuk! – Lelkesedése hirtelen nagyon fiatalossá tette, fölelevenítette a régi Cassist. – Minden itt van – tette hozzá áhítattal. – Minden.

Rámutattam az egyik idegen nyelvű szövegre.

Cassis egy-két másodpercig tanulmányozta, aztán nevetni kezdett. – Ez nem olaszul van – mondta. – Nem emlékszel, mi ez? – Az egészet rendkívül mulatságosnak találta, előre-hátra hintázott, és sípolva nevetett. Még a füle, öregesen nagy füle is remegett, mint a laskagomba. – Ezt a nyelvet papa találta ki! Mesosvoltini innyelvini-nek hívta.

Hát nem emlékszel? Mindig így beszélt...

Emlékezetemben kutattam. Hétéves voltam, amikor meghalt. Valamit biztosan megőriztem, gondoltam. De olyan kevésre emlékeztem. Mindent elnyelt a sötétség hatalmas, éhes torka. Csak töredékek maradtak. Régi nagykabátjának molyirtó- és dohányillata. A csicsóka, amit csak ő szeretett, és amit hetente egyszer miatta ettünk. Egyszer hüvelyk- és mutatóujjam között a bőrbe akadt egy horog, és ő átölelt, hangja azt mondta, hogy legyek bátor... Az arcára csak szépiaszínű fényképekről emlékszem. És agyam mélyéről valami, egy távoli valami, amit a sötétség öklendezett ki. Apa vigyorogva érthetetlen nyelven beszél. Cassis nevet, én is nevetek, bár nem értem a tréfát, anya most az egyszer messze van, hallótávolságon kívül, talán fáj a feje, váratlan vakáció...

– Emlékszem valamire – feleltem végül.

Cassis türelmesen elmagyarázta. Fordított szótagok, visszafelé mondott szavak, értelmetlen előtagok, toldalékok.

Elini morakani mazaragyini. El akarom magyarázni. *Modutini meni biznasotini inihagyini kenikini*. Nem tudom biztosan, hogy kinek.

Furcsa, de Cassist látszólag nem érdekelték anyám titkos följegyzései. Pillantása csak a recepteken időzött. A recept olyasmi volt, amit értett, megérinthetett, megízlelhetett. Éreztem, mennyire feszélyezi, hogy ott állok

mellette, mintha anyámhoz való hasonlóságom valamiképp őt is megfertőzhetné.

– Ha a fiam láthatná ezeket a recepteket... – motyogta halkan.

– Egy szóval se említsd őket! – förmedtem rá élesen.

Kezdtem kiismerni Yannickot. Minél kevesebbet tud rólunk, annál jobb.

Cassis vállat vont. – Nem szólok. Ígérem.

És én hittem neki. Ebből is látszik, hogy nem ütök úgy anyámra, mint ahogy ő gondolta. Isten engem úgy segéljen, hittem neki, és egy darabig úgy látszott, tartja is a szavát. Yannick és Laure nem jelentkeztek, Mamie Framboise eltűnt szem elől, a nyár őszbe hajlott, és száraz levelek uszályát húzta maga mögött.

6.

Yannick azt mondja, ma látta az Öreganyót – írta. – Izgalomtól félig őrülten, összevissza locsogva futott vissza. Sietségében a parton felejtette a halat is, és ingerülten rárivalltam, hogy csak az időt vesztegelte. Szomorú lehetetlenséggel nézett rám, és azt gondoltam, mond valamit, de hallgatott. Azt hiszem, restelli magát. Keménynek, fagyottnak érzem magamat belül. Szeretnék mondani valamit, de nem tudom biztosan, mi az. Mindenki azt tartja, hogy balszerencsét hoz, ha valaki látja az Öreganyót, de abból már eddig is kijutott nekünk. Talán ezért is vagyok ilyen, amilyen.

Hosszú időbe telt, míg átnéztem anyám albumát. Részben azért, mert féltem. Talán attól, hogy mire jövök rá.

Mit idéz föl bennem. Részben azért is, mert az elbeszélés zavaros volt, az események időrendjét szándékosan és szakavatottan keverte össze, mint egy ügyes kártyatrükknél.

Alig emlékszem a napra, amit említ, bár később álmodtam róla. A kézírása, bár tiszta, gyötrelmesen apró volt, és ha sokáig meresztettem rá a szememet, szörnyű fejfájást okozott. Ebben is rá hasonlítok. Tisztán emlékszem a fejgörcseire sokszor a bolondórái előzték meg őket, ahogy Cassis emlegette anyám viselkedését. Mesélte, hogy a születésem után kezdett rosszabbodni az állapota. Cassis volt közülünk az egyetlen, aki még emlékezett rá azelőttről.

A forralt almabor receptje alá ezt írta:

Emlékszem, milyen volt. A fényben lenni. Teljesnek lenni. Egy darabig ilyen volt, mielőtt C. szülelett. Megpróbálok emlékezni arra, milyen volt fiatalnak lenni. Azt hajtogatom magamban, bárcsak távol maradtunk volna. Bárcsak soha ne tértünk volna vissza Les Laveuses-ba. Y. igyekszik segíteni. De már nincs meg benne a szerelem. Most már fél tőlem, fél attól, amit művelhetek. Vele. A gyerekekkel. Bármit higgyenek is az emberek, a szenvedésben nincs édesség. Mindent felfal, végül is Y. a gyerekek kedvéért marad. Hálásnak kellene lennem. El is hagyhatna, és senki sem szólná meg érte. Hiszen itt született.

Anyámat nem olyan fából faragták, hogy panaszkodjon ameddig bírta, tűrte a fájdalmat, és csak azután vonult vissza elsötétített szobájába, míg mi

óvatos macskákként hangtalanul osontunk az ajtaja előtt. Úgy hathavonta volt igazán erős rohama, ami napokra leverte a lábáról. Még nagyon kicsi voltam, amikor anyám egyszer a kúttól jövet összeesett, és teste rázuhant a vödörre, a kiömlő víz foltot hagyott a száraz ösvényen, szalmakalapja félrecsúszott, és látni engedte nyitott száját, tágra nyílt szemét. A konyhakertben voltam, egyedül, fűszernövényeket gyűjtöttem. Első gondolatom az volt, hogy anyám meghalt. Hallgatása, feszes sárga bőrű arcában szájának fekete lyuka, csapágygolyóra emlékeztető szeme mind erre mutatott. Nagyon lassan letettem a kosaramat, és felé sétáltam.

Lábam alatt az ösvény furcsán meggörbült, mintha más szemüvegén át látnám, és botladoztam is kicsit. Anyám az oldalán hevert. Egyik lába kibicsaklott, sötét szoknyája felcsúszott, és kilátszott alóla magas szárú cipője és harisnyája. Száját éhesen tátotta ki. Végtelen nyugalmat éreztem.

Halott, mondtam magamban. A gondolat nyomán rám törő érzés olyan erős volt, hogy egy pillanatig képtelen voltam nevet adni neki. Egy érzés lángcsóvája bizsergette meg a hónom alját, gyomromat átfordította, mint egy palacsintát. Rémület, bánat, zavarodottság... próbáltam nyomukra akadni, de egyiket sem találtam. Helyettük mérgező tűzijáték robbant az agyamban, és fénybe borította.

Nyugodtan bámultam le anyám holttestére, és megkönnyebbülést, undok, primitív örömet éreztem.

Ez az édesség...

Keménynek, fagyottnak érzem magamat belül.

Tudom, tudom. Nem várhatom el, hogy megértsék, mit éreztem. Ma már nekem is nevetségesnek tűnik, amikor felidézem, hogy is volt, eltűnődöm, vajon nem újabb hamis emlék téveszt meg? Természetesen a sokk is okozhatta. Ilyen állapotban az emberek különös dolgokat tapasztalnak. Még a gyerekek is. Főképpen a gyerekek, azok a szemérmes, titkos vadak, akik voltunk. A Lesállás és a folyó közti őrült világunkba zárva, ahol titkolt rituáléink felett a menhirek álltak őrt... Mindenek ellenére örömet éreztem.

Ott álltam mellette. Halott szeme rezzenetlen meredt rám. Fölmerült bennem, hogy talán le kellene zárnom.

Volt valami nyugtalanító kerek, halszerű a pillantásában, ami az Öreganyóra emlékeztetett, a napra, amikor végre kiszögeztem. Szája sarkában nyálcsík fénylett. Kicsit közelebb merészkedtem...

Váratlanul megragadta a bokámat. Nem, dehogy volt halott, csak várt, szemében rosszakaratú értelem csillogott. Szája fájdalmasan formálta a szavakat, élettelen pontossággal ejtett minden szót. Lehunytam a szememet, nehogy felsikoltsak.

– Figyelj! Hozd a botomat! – Hangja fémesen csikorgott. – Hozd ide! Konyha! Gyorsan!

Rámeredtem. Keze még mindig csupasz bokámra kulcsolódott.

– Már reggel sejtettem a közelgését – folytatta lélektelenül. – Tudtam,

hogy iszonyatos lesz. Csak az óra felét láttam. Narancsillatot éreztem. Hozd a botomat! Segíts!

– Azt hittem, meg fogsz halni. – Hangom kísértetiesen hasonlított az övéhez: tiszta volt és kemény. – Azt hittem, meghaltál.

A szája sarka megrándult, és anyám valami furcsa göcögő hangot adott ki, amelyben végül nevetésre ismertem. Ez a hang csengett a fülemben, míg a konyhába futottam, megkerestem a botot, egy kampós, súlyos galagonyaágat, amellyel le szokta húzni a magasabban növő gyümölcsfaágakat. Mire visszaértem, már térdre kecmergett, és kezével a földön támaszkodott. Időnként türelmetlenül, hirtelen megrázta a fejét, mintha darazsakat hessegetne el.

– Helyes – mondta olyan kásás hangon, mintha sárral lenne tele a szája. – Most hagyj magamra. Szólj apádnak. A szobámba... megyek. – A bot segítségével elszántan álló helyzetbe rántotta magát, és dülöngélve, puszta akaratereje segítségével valahogy talpon is maradt.

– Azt mondtam, menj!

Begörbült ujjú kezével esetlenül felém ütött, s közben majdnem elvesztette az egyensúlyát, botjával a földet böködte. Elfutottam, és csak akkor fordultam meg, amikor jó messzire távolodtam tőle. Egy ribiszkebokor mögé kucorodtam, és onnan figyeltem, ahogy a ház felé botorkál. Lábát nagy ívben meg-meglódítva húzta maga után a porban.

Ez volt az első alkalom, amikor igazán tudatára ébredtem anyám bajának. Apám később, amikor anyám már a sötétben feküdt, elmagyarázta nekünk az órát és a narancsot. Alig értettünk meg valamit abból, amit mondott.

Anyánkra időnként rájön a rosszullét, mondta türelmesen olyan borzalmas fejfájás kínozza, hogy néha azt sem tudja, mit tesz. Volt már napszúrásunk? Volt-e már részünk abban a szédülős-hányingeres, valószerűtlen érzésben, képzeltük-e, hogy a tárgyak a valóságosnál közelebb vannak hozzánk, hangosabbnak hallottuk-e a hangokat? Értetlenül bámultunk rá. Mintha csak az én négy évemhez képest öttel idősebb Cassis értette volna, hogy miről beszél.

– Ilyenkor ezt-azt tesz – mondta apám. – Olyasmit, amire később nem emlékszik. A rosszullétei miatt.

Komolyan néztük. *Rosszullétek.*

Gyermeki elmém az elmondottakat boszorkányokról szóló történetekhez kapcsolta. A mézeskalács házhoz. A hét hattyúhoz. Képzeletemben anyám nyitott szemmel az ágyán feküdt a sötétben, száján különös szavak kúsztak ki, mint az angolnák. Azt hittem, átlát a falon, és lát engem is, sőt belém lát, közben pedig az a félelmetes, göcögő nevetés rázza... Amikor anyámra rájött a rosszullét, apám néha a konyhaszéken aludt. És egyik reggel, amikor felébredtünk, azt láttuk, hogy a konyhai csapnál mossa a homlokát, és a mosogató csupa vér. Baleset történt, mondta apám. Ostoba véletlen. De emlékszem, hogy fényes vért láttam az égetettagyag-csempéken. Fűtésre odakészített fahasáb hevert az asztalon. Arra is vér száradt.

– Minket nem bántana, ugye, papa?

Egy pillanatra rám nézett. Egy, talán két másodpercnyi tétovázás. A tekintetében fontolgatás, mintha azt mérlegelné, mennyit mondjon el.

Aztán elmosolyodott. – Hát persze hogy nem, kis szívem. – Micsoda kérdés, sugallta a mosolya. – Téged sosem bántana. – Karjába kapott, és megcsapott a dohány, a molyirtó és a ruhájába ivódott régi izzadság édeskés illata.

De sosem felejtem el azt a pillanatnyi habozást, mérlegelést. A pillanat töredékéig megfordult a fejében. Eljátszott a gondolattal, eltöprengett, mennyit mondjon el nekünk.

Talán arra gondolt, van ideje, bőven van ideje, hogy elmagyarázza nekünk, amikor majd idősebbek leszünk.

Aznap éjjel zajok szűrődtek ki szüleim szobájából: kiabálás, üvegcsörömpölés. Amikor korán reggel fölkeltem, láttam, hogy apám egész éjjel a konyhában aludt.

Anyám későn ébredt, de vidáman – már amennyire ő vidám tudott lenni –, és dallamtalanul dúdolgatott magában, miközben lekvárfőző kerek rézüstjében zöld paradicsomot kevergetett. Kötényzsebéből kezembe csúsztatott egy maréknyi sárga ringlót. Félénken megkérdeztem, hogy jobban érzi-e magát. Bamba értetlenséggel nézett rám, arca fehér és üres volt, mint egy tiszta papírlap. Később belopakodtam a szobájába, és láttam, hogy apám viaszpapírral ragaszt össze egy megrepedt ablaküveget. Az ablak alatt üvegszilánkok csillogtak a padlón, és a kandallópárkányon álló óra fejjel lefelé hevert ugyanott, üvege eltört. Az ágytámla fölött vöröses maszat száradt a tapétára, és szemem kíváncsian tért vissza rá. Öt ujjhegye vesszője, ahol a papírba döfte a kezét, tenyere foltja. Mire néhány órával később ismét benéztem a szobába, valaki már tisztára súrolta a tapétát, és a szobában ismét rend volt.

Szüleim nem említették a balesetet, úgy viselkedtek, mintha mi sem történt volna. De apám attól fogva éjszakára zárta szobáink ajtaját-ablakát, mintha attól félt volna, hogy valami betör hozzánk.

7.

Amikor apám meghalt, alig éreztem őszinte fájdalmat.

Bánatot kerestem, de csak valami keménységet találtam, mint gyümölcsben a magot. Próbáltam azt mondogatni magamban, hogy soha többé nem látom az arcát, de addigra már majdnem teljesen elfelejtettem, milyen is volt.

Valamiféle szentkép lett számomra, aki szemét az ég felé fordítja, mint egy gipszből készült szent szobra, egyenruhája gombjai lágyan csillognak. Próbáltam elképzelni, ahogy holtan fekszik a csatamezőn, összetört teste egy tömegsírban hever, testét szétszaggatta a lába előtt felrobbant akna... Válogatott rémségeket képzeltem el, de olyan valószerűtlenek voltak, mint a rossz álmok. Cassis sínylette meg leginkább az elvesztését. A halálhír után két napra eltűnt, és kimerülten, éhesen, szúnyogcsípésekkel borítva oldalgott haza. A Loire túlsó

partján aludt a szabadban, ahol az erdő a lápban folytatódik. Azt hiszem, valami őrült ötlet hajtotta, hogy elmegy katonának, de eltévedt, és órákig körbe-körbe tekergett, míg újra rátalált a Loire-ra. Próbálta kimagyarázni, úgy állította be, mintha izgalmas kalandokban lett volna része, de most az egyszer nem hittem neki.

Attól fogva gyakran összeverekedett más fiúkkal, tépett ruhában jött haza, a körme alatt vér volt. Órákig kóborolt egyedül az erdőben. Sosem sírt apa után, és erre büszke volt, egyszer még Philippe Hourias-t is átkozta, amikor vigasztalni próbálta. Ezzel szemben Reinette élvezte a figyelmet, amit apánk halála ráirányított. Az emberek ajándékokkal kopogtattak be, vagy megsimogatták a fejét, amikor a faluban látták. A kávéházban halkan, komolyan tárgyalták a jövőnket, és persze anyánkét. Nővérem megtanulta, hogy csaljon akarattal egy pillanat alatt könnyet a szemébe, és begyakorolt egy bátor, árvához illő mosolyt, amit az emberek édességekkel, cukorkával jutalmaztak, és Reinette-et a család legérzékenyebb tagjává nevezték ki.

Anyám soha többé nem említette apámat a halála után.

Mintha apa soha nem élt volna velünk. A gazdaság dolgai nélküle is mentek tovább, ha lehet, még jobban, mint addig. Kiástuk a csicsókát, amit csak ő szeretett, spárgát és lila brokkolit ültettünk a helyére, lebegtek, susogtak a szélben. Rossz álmaim voltak: a föld alatt feküdtem, rohadt a testem, bomlásom bűzétől nem kaptam levegőt. Belefulladtam a Loire-ba, éreztem, ahogy a folyómeder iszapja befedi halott bőrömet, és amikor segítségkérően kinyújtottam a karomat, több száz holttestet tapintottam ki, ahogy a rejtett áramlás velem együtt ringatta őket egymás mellé préselődtek, némelyik egyben volt, mások szétszaggatva, arctalanul, kiakadt állkapcsukkal ferdén vigyorogtak, riasztó örömmel forgatták halott szemgolyójukat...

Verítékben fürödve, sikoltozva ébredtem ezekből az álmokból, de anyám sosem jött oda hozzám. Cassis és Reinette hol türelmetlenül, hol kedvesen próbáltak megnyugtatni. Néha belém csíptek, halk, elkeseredett hangon fenyegettek meg. Máskor magukhoz öleltek, és addig ringattak, míg elaludtam. Volt, hogy Cassis mesélt, és mi Reine-Claude-dal hallgattuk, szemünket tágra nyitottuk a holdfényben. Cassis óriásokról, boszorkányokról, emberevő rózsákról, hegyekről és emberbőrbe bújt sárkányokról mesélt... Hát igen, remek mesemondó volt akkoriban, és bár néhanap barátságtalan velem, és gyakran űzött gúnyt éjszakai félelmemből, most mégis a meséire emlékszem, és csillogó szemére.

8.

Apa halála után már mi is olyan jól ismertük anya rosszulléteit, mint ő. Amikor elkezdődött, beszéde bizonytalanná vált, halántékát fájdalom feszítette, amiről apró, türelmetlen, csipegető fejmozdulatai árulkodtak. Néha nyúlt valamiért – egy kanálért, egy késért –, de nem érte el, kezével többször is az asztallapot vagy a mosogató tetejét csapkodta, mintha vakon tapogatódzna

utána. Néha megkérdezte, hány óra, bár a nagy kerek számlapú konyhai óra ott volt közvetlen előtte. És ilyenkor mindig az éles, gyanakvó kérdés:

– Hozott haza valamelyikőtök narancsot?

Némán ráztuk a fejünket. A narancs ritka gyümölcsnek számított: csak alkalmanként jutottunk hozzá. Az angers-i piacon olykor láttuk: a nagy spanyol narancsot, melynek vastag, ragyás héja volt, a simább héjú délfrancia vérnarancsot, amelyet ha felvágtunk, láttuk szálkás, vörös húsát...

Anyánk távol tartott bennünket ezektől a gyümölcsös standoktól, mintha a narancs látványától is rosszullét környékezné. Egy barátságos asszony a piacon egyszer megajándékozott bennünket egy naranccsal, hogy osztozzunk meg rajta, de anyánk nem engedett be minket a házba, amíg meg nem mosakodtunk, körmünket kefével meg nem tisztítottuk, kezünket citrommal és levendulával be nem dörgöltük, és még akkor is azt állította, hogy érzi rajtunk a narancsillatot; két napon át nyitva tartott minden ablakot, míg az illat végül teljesen eltűnt. Rosszulléteinek narancsai persze teljesen képzeletbeliek voltak. Az illat a migrénjét harangozta be, és anyám az illat jelentkezése után néhány órával már sötétben feküdt, arcán levendulavizes zsebkendővel, keze ügyében ott volt az orvossága. Később tudtam meg, hogy morfium.

Sosem magyarázkodott. Tudásmorzsáinkat hosszas megfigyeléssel gyűjtöttük össze. Amikor úgy érezte, migrénje lesz, egyetlen szó nélkül szobájába vonult, és magunkra hagyott bennünket. Rosszulléteit – amelyek néhány órától egy egész napig vagy akár két napig tartottak – ezért egyfajta vakációnak tekintettük, amikor azt tehettünk, amit csak akartunk. Csodálatos napok voltak azt kívántam, bárcsak örökké tartana, hogy a Loire-ban úszhatunk, vagy a gázlónál folyami rákot foghatunk, felderítőútra indulhatunk az erdőbe, pukkadásig ehetjük magunkat cseresznyével, szilvával vagy zöld egressel, verekedhetünk, krumplival töltött puskával lövöldözhetünk egymásra, és kalandozásaink zsákmányával díszíthetjük a menhireket.

A menhirek egy régi cölöpgát maradványai voltak a gátat már rég elsodorta az áramlás. Öt kőoszlop állt ki a vízből, az ötből egy rövidebb volt, mint a többi. Oldalukba vaskapcsot vertek – ezekhez erősítették valaha a pallókat amely rozsdát könnyezett a rothadó kőre. Trófeáinkat ezekre a fémkapcsokra akasztottuk: halfejekből és virágokból font barbár koszorúkat, titkos kód szerint rajzolt jeleket, varázsköveket, uszadékfa-szobrokat. Az utolsó cölöp már a mély vízben állt, ahol az áramlás különösen erős volt, és ide rejtettük kincses ládánkat. Viaszosvászonba csavart fémdoboz volt, nehezékként vaslánc szolgált. A láncot egy kötélhez kötöttük, amelyet aztán a Kincses Kőként ismert cölöphöz erősítettünk. A kincses láda kiemeléséhez először el kellett úsznunk az utolsó cölöpig – ami nem kis teljesítmény volt –, majd egyik kézzel a cölöpbe kapaszkodva, másik kezünkkel fel kellett húzni a vízbe süllyesztett kincses ládát, leakasztani a láncról, majd visszaúszni vele a partra. Elfogadtuk, hogy erre csakis Cassis képes.

A kincs csupa olyasmi volt, amit egyetlen felnőtt sem tekintene

értékesnek. Krumplis puskák. Rágógumi, amit viaszos papírba csomagoltunk, hogy eltartson. Árpacukorrúd. Három cigaretta. Kopott pénztárca, pár fillérrel. Színésznők fényképei (ezek, meg a cigaretták Cassis tulajdonát képezték). Bulvárlapok.

Néha Paul Hourias is velünk tartott a Cassis által csak vadászatinak nevezett kirándulásokra, bár őt sosem avattuk be teljesen a titkainkba. Kedveltem Pault. Az apja, Jean-Marc csalit árult az angers-i út mellett, az anyja ruhajavítást vállalt, hogy valahogy megéljenek. Paul egyetlen gyermeke volt idős szüleinek, akik akár a nagyszülei is lehettek volna, és ideje javát azzal töltötte, hogy ne legyen a lábuk alatt. Úgy élt, ahogy én szerettem volna: nyáron sokszor egész éjjel kint maradt az erdőben, anélkül hogy családja aggódott volna érte. Tudta, merre lehet gombát találni, és fűzfavesszőből sípot tudott faragni. Ügyes kezű volt, de zavarba jött, ha meg kellett szólalnia, lassan beszélt, és a felnőttek társaságában dadogott. Bár annyi idős lehetett, mint Cassis, nem járt iskolába, hanem nagybátyja tanyáján dolgozott: tehenet fejt, kihajtotta az állatokat a legelőre, este meg hazahajtotta őket. Velem is türelmes volt, türelmesebb, mint Cassis, tudatlanságomból sosem űzött gúnyt, és nem nézett le azért, mert kicsi vagyok.

Most már persze ő is öreg. De sokszor arra gondolok, hogy négyünk közül ő öregedett meg legkevésbé.

Második rész:

A tiltott gyümölcs

1.

Már június elején melegnek ígérkezett a nyár, a Loire vízszintje alacsony volt, vize folyós homoktól és földcsuszamlásoktól barátságtalan. A szokottnál is több kígyót láttunk lapos fejű, barna viperákat, amelyek a sekély szakasz hűvös sarában bújtak meg. Az egyik meg is marta Jeanette Gaudint, amikor egy száraz délután a folyóparton tocsogott egy hét múlva eltemették a SaintBenedict templomkertjében, sírja fölé kis gipszkeresztet és egy angyalt tettek. *Szeretett lányunk... 1934-1942.* Egy évvel voltam idősebb nála.

Hirtelen úgy éreztem, mintha mélység, egy óriási, tátott szájú, forró, mély gödör nyílt volna meg alattam. Ha Jeanette meghalhat, akkor ez velem is megtörténhet! Vagy bárki mással. Cassis gúnyosan tekintett le tizennégy éve magaslatáról: – Háborúban bárki meghalhat, te ostoba.

A gyerekek is. Az emberek folyton halnak.

Próbáltam elmagyarázni, mit érzek, de képtelen voltam rá. Természetesnek tartottam, hogy a katonák meghalnak, még apám is. Bombázások során civilek is meghalhatnak, bár Les Laveuses-ban ilyesmire nemigen került sor. De ez más volt. Rosszabbodtak a rémálmaim. Órákig lestem a folyóparton a halászhálómmal, a sekély vízből kifogtam a gonosz, barna

kígyókat, okos, lapos fejüket kővel vertem szét, és testüket a folyóparti, szárazra került gyökerekre szögeztem. Egy hét múlva már vagy húsz lekonyult, hosszú kígyótest lógott a gyökereken, és a bűz – halra emlékeztető, furcsán édeskés szag, mintha valami rossz erjedne – elviselhetetlenné fokozódott. Cassis és Reinette még iskolába jártak – mindketten az angers-i collége-ban tanultak így Paul talált rám, amint a bűz ellen ruhacsipesszel befogott orral makacsul piszkáltam hálómmal a part menti saras vizet.

Sortban és szandálban, kutyáját, Malabart zsinegből készített pórázon vezette.

Közönyös pillantást vetettem rá, majd visszafordultam a víz felé. Paul leült mellém. Malabar lezöttyent az ösvényre, és lihegett. Egyikükről sem vettem tudomást. Végül Paul törte meg a csendet. – M... mi baj? – kérdezte.

Vállat vontam. – Semmi. Horgászok, ennyi az egész.

Újabb hallgatás. – K... kígyóra. – Hangjában óvatos közöny volt.

Kicsit dacosan bólintottam. – Na és?

– Semmi – simogatta meg Malabar fejét. – Azt teszel, amihez kedved van. – A csend megtelepedett közöttünk.

– Kíváncsi vagyok, fáj-e – böktem ki végül.

Eltöprengett, mintha tudná, mire gondolok, majd megrázta a fejét. – Nem'tom.

– Azt mondják, a méreg bekerül a vérbe, és megbénul tőle az ember. Mintha elaludna.

Semmitmondóan nézett rám, nem helyeselt, nem is szállt vitába. – C... Cassis azt mondja, hogy Jeanette Gaudin biztos látta az Öreganyót – szólalt meg nagy sokára.

Tudod. Ezért marta meg a kígyó. Az Öreganyó átka érte utol.

Megráztam a fejemet. Cassis, a lelkes mesemondó és a rémes kalandmagazinok (mint amilyen *A múmia átka* vagy *A barbárok támadása* volt) olvasója gyakran mondott hasonlókat.

– Még abban sem hiszek, hogy az Öreganyó létezik mondtam kihívóan. – Én egyébként sem láttam még. És nincs olyan, hogy átok! Ezt mindenki tudja.

Paul szomorú, megbántott pillantást vetett rám. – Már hogyne lenne – mondta. – Odalent él. A p... papám látta is egyszer, jóval a születésem előtt. A 1... legnagyobb csuka, ami valaha a folyóban élt. Egy héttel később apám leesett a biciklijéről, és eltörte a lábát. Egyszer még a... apád is...

Elhallgatott, és váratlan zavarában lesütötte a szemét.

– Az apám nem! – csattantam fel éles hangon. – Az apám harc közben esett el. – Hirtelen élénken láttam magam előtt, amint egy végtelen lánc egyetlen szemeként kitartóan menetel a tátongó horizont felé.

Paul megrázta a fejét. – Ott van – hajtogatta makacsul.

– A Loire legmélyebb pontján. Negyven – vagy talán ötvenéves lehet. A csukák, már az öregek, sokáig élnek. Fekete, mint a sár, amiben lakik. És okos, őrülten agyafúrt! A vízre leszálló madarat úgy kapja el, ahogy egy darab

kenyeret. Apám aszongya, nem is csuka, hanem kísértet, gyilkos asszony, akit arra ítéltek, hogy örökké az élőket nézze. Ezért gyűlöl bennünket.

Paultól ritkán hallottam ilyen hosszú beszédet, és akaratom ellenére is érdeklődéssel hallgattam. A folyó vidékén bőven akadtak mesék, dajkamesék, de közülük is az Öreganyóról szóló volt a legmaradandóbbak egyike. Egy hatalmas, átszúrt szájú csuka, bőre sündisznószerűen tele leszakított horgokkal, tekintetében gonosz értelem csillog, gyomrában ismeretlen eredetű kincsek, fölbecsülhetetlen érték.

– Apám aszongya, hogy ha valaki ki tudná fogni, annak teljesítené egy kívánságát – mesélte tovább Paul. – Ő aszonta, hogy egymillió frankban ki is egyezne, meg abban, hogy lássa azt a Greta Garbót alsóruhában – vigyorgott félszegen. Mosolyával azt akarta tudtomra adni, hogy a felnőttek már csak ilyenek.

Fontolóra vettem, amit mondott. Leszögeztem magamban, hogy nem hiszek az átkokban, sem az ingyen teljesített kívánságokban. De az ősöreg csuka képe nem hagyott nyugodni.

– Ha ott van, kifogjuk – jelentettem ki hirtelen. – A mi folyónk. Képesek vagyunk rá.

Hirtelen minden világossá vált számomra nem lehetőségnek, hanem kötelességnek éreztem. Az álmokra gondoltam, amelyek apám halála óta kínoztak a fulladásos álmok, az áradó Loire-ban halott, nyirkos holttestekkel körülvéve vakon sodródni a fekete hullámverésben, sikoltani, és érezni, hogy a sikoly visszakényszerül a torkomba, a víz belém fojtja. A csuka valahogy megtestesítette mindezt, és bár gondolkodásom nem elemzett semmit ilyen mélységben, hirtelen teljes, megingathatatlan bizonyosság fogott el, hogy ha kifognám az Öreganyót, valami biztos történne. Még magamnak sem fogalmaztam meg, mi is lenne az. De valami biztosan, gondoltam növekvő, érthetetlen izgalommal. Valami.

Paul megütődve nézett rám. – Kifogni? – ismételte. – Minek?

– A mi folyónk – mondogattam konokul. – Nem szabadna a mi folyónkban lennie. – Azt értettem ezen, hogy a csuka valami titkos, zsigeri módon, a kígyóknál is mélyebben bántott meg ravaszsága, életkora gonosz önelégültséget sugallt. De sehogy sem tudtam ezt kifejezésre juttatni. A csuka egy szörnyeteg volt.

– Amúgy sem sikerülne – folytatta Paul. – Hisz már sokan próbálták! Felnőttek. Horgászzsinórral, hálóval meg mindenfélével. Kiharapja az a hálót is. És a zsinórt... egyenesen kettészakítja. Nagyon erős. Mindenkinél erősebb.

– Nem feltétlen – bizonygattam. – Csapdába is csalhatjuk.

– Ahhoz piszkosul ravasznak kell lenni, hogy valaki az Öreganyót tőrbe csalja – jelentette ki Paul egykedvűen.

– Na és? – Kezdtem feldühödni, és tehetetlenségemben ökölbe szorított kézzel, haragos fintorral fordultam felé. – Akkor majd ravaszak leszünk. Cassis, Reinette, te meg én. Mind a négyen. Hacsak nem félsz.

– Én n... nem félek, de ez 1... lehetetlen. – Megint dadogott, mint mindig, ha feszült volt.

Ránéztem. – Na jó, akkor majd én egyedül elintézem, ha te nem segítsz. És elkapom az öreg csukát. Majd meglátod. – Valamitől égett a szemem. Kézfejemmel lopva megdörgöltem. Láttam, hogy Paul kíváncsi tekintettel les, de nem szólt semmit. Mérgesen döfködtem hálómmal a forró gázlót. – Csak egy öreg hal – mondtam. Döfés. – Kifogom, és felakasztom a menhirekre. – Döfés. – Arra ott.

Csepegő hálómmal a Kincses Kőre mutattam. – Pontosan oda – szögeztem le halkan, és a földre köptem, hogy bizonyítsam: igaz, amit mondtam.

2.

Abban a forró hónapban anyám folyton narancsillatot érzett. Gyakran heti egy alkalommal, bár az illatot nem mindig követte rosszullét. Míg Cassis és Reinette iskolában voltak, én leszaladtam a folyóhoz jobbára egyedül, de néha Paul is elkísért, ha tanyasi teendői engedték.

Rossz életkorba léptem, és az, hogy nem voltam együtt a testvéreimmel, merésszé és dacossá tett. Elfutottam otthonról, amikor anyám tennivalóval bízott meg, kihagytam étkezéseket, és későn, piszkosan mentem haza, ruhámat sárgán csíkozta a rászáradt folyóparti sár, hajam összekócolódott, és izzadtan fejemhez tapadt. Bizonyára olyannak születtem, aki keresi a bajt, de azon a nyáron még az addiginál is támadóbb lettem. Anyámmal úgy kerülgettük egymást, mint a területük határait kijelölő macskák. Minden érintés szikra volt, amely statikus elektromosságból pattant ki. Minden szó potenciális sértés, minden beszélgetés aknamező. Étkezéseknél egymással szemben ültünk, dühösen méregettük egymást a leves és a palacsinta fölött.

Cassis és Reinette ijedt udvaroncokként, tágra meresztett szemmel és némán ültek kétoldalt.

Nem tudom, miért marakodtunk, talán egyszerűen csak azért, mert kezdtem felnőni. Más fényben láttam azt az asszonyt, aki halálra rémített kiskoromban. Láttam, hogy őszül a haja, szája mellett elmélyül a ránc. Hirtelen támadt megvetéssel eszméltem rá, hogy csak egy öregedő asszony, akit rosszullétei tehetetlenül szobájába száműznek.

És anyám egyre csak heccelt. Szándékosan tette, én legalábbis ezt hittem. Ma már úgy gondolom, hogy talán nem tehetett róla, és a heccelésem legalább annyira szerencsétlen természetéből fakadt, mint enyémből a makacs ellenszegülés. Azon a nyáron úgy éreztem, minden szavával csak engem kritizál. A neveletlenségemet, öltözködésemet, külsőmet, véleményemet. Velem kapcsolatban mindent elítélendőnek tartott. Rendetlen voltam: ruháimat ágyam végénél a földre hánytam lefekvés előtt, nem hajtogattam össze őket. Görnyedten jártam ha nem vigyázok, öregkoromra púpos leszek. Mohó voltam, a kertben marokszám tömtem magamba a gyümölcsöt. Ezt leszámítva nemigen

volt étvágyam, megnyúltam, cingár lettem. Miért nem hasonlítottam Reine-Claude-ra? Nővérem tizenkét éves korára már szépen kifejlődött. Puha és édes volt, mint a sötét méz, borostyánszín szemével és sárgásbarna hajával mesébe illő hősnő, olyan, amilyennek a filmsztárokat képzeltem és csodáltam. Amikor még kisebbek voltunk, megengedte, hogy befonjam a haját, s olyankor virágokat és bogyós gyümölcsöket fontam a vastag hajtincsek közé, fejére folyondárkoszorút tettem olyan volt, mint egy erdei nimfa. Higgadt, passzív kedvességében most volt valami felnőttes. Anyám azt mondogatta, hogy telt, morcosan lefittyenő számmal, nagy kezemmel-lábammal olyan vagyok mellette, mint egy béka, egy rút, sovány kis béka.

Jól emlékszem egy vacsora közbeni összetűzésünkre.

Paupiette-et ettünk – darált hússal töltött borjúszeletet, amit spárgával kötnek össze, majd sűrű, fehérboros sárgarépa-, mogyoróhagyma- és paradicsomlevesben megfőznek. Mogorva egykedvűséggel bámultam a tányéromba.

Reinette és Cassis szándékos szenvtelenséggel meredtek a semmibe.

Anyámat annyira felbőszítette a hallgatásom, hogy ökölbe szorult a keze. Apám halála után senki sem tudta mérsékelni dühkitöréseit fortyogó haragja bármikor kitöréssel fenyegetett. Ritkán vert meg bennünket – ez olyan szokatlan volt akkoriban, hogy anyám csodabogárnak számított –, bár gyanítom, hogy nem az irántunk táplált nagy szeretet fogta le a kezét, inkább attól félt, hogy ha egyszer elkezdi, nem bírja abbahagyni.

– Az isten szerelmére, *ne gubbassz olyan görbén!* – Hangja fanyar volt, mint az egres. – Tudod, hogy ha rosszul tartod magad, úgy maradsz!

Futó, szemtelen pillantást vetettem rá, és felkönyököltem az asztalra.

– Le a könyököddel! – nyögött fel. – Nézd csak a nővéredet! Nézz rá! Görbén tartja magát? Úgy viselkedik, mint egy morc béres?

Meg sem fordult a fejemben, hogy megorroljak ReineClaude-ra. Én csak anyámra nehezteltem, és sunyi, fiatal testem minden mozdulatával ki is mutattam. Szinte tálcán kínáltam neki a lehetőséget, hogy korlátozzon. A ruhát a szegélyénél fogva kellett felakasztanom, én azonban a gallérjánál csíptettem fel a szárítókötélre. A kamrában a befőttesüvegeket címkével kifelé kellett fordítanom, én befelé fordítottam. Elfelejtettem étkezés előtt kezet mosni.

Fölcseréltem a konyhában lógó serpenyők legnagyobbtól a legkisebbig haladó sorrendjét. Nyitva hagytam a konyhaablakot, hogy amikor kinyitja az ajtót, a huzat becsapja.

Anyám ezernyi személyes szabályát szegtem meg, ő meg minden egyes szabálysértésemet elképedt haraggal fogadta. Jelentéktelen előírásaihoz kizárólag azért ragaszkodott, mert így tudott kordában tartani bennünket. Ezek nélkül olyan lett volna, mint mi: elárvult, elveszett.

Természetesen ezt akkor még nem tudtam.

– Kemény kis átokfajzat vagy, mi? – mondta végül, és eltolta a tányérját. – Kemény, mint a kő. – Hangjában nem volt sem ellenségesség, sem szeretet,

csupán valami hűvös közöny. – Én is ilyen voltam – fűzte hozzá. Most először hallottam tőle saját gyermekkoráról. – A te korodban.

Mosolya feszes volt és örömtelen. Képtelen voltam fiatalnak elképzelni. A megkocsonyásodott lében paupiette-emet döfködtem.

– Én is folyton szembeszálltam mindenkivel – folytatta anyám. – Bármit feláldoztam volna, bárkinek fájdalmat okoztam volna, hogy bebizonyítsam az igazamat. Hogy győzzek. – Áthatóan, kíváncsian nézett rám, fekete szeme olyan volt, mint apró szurokpötty. – Ellenszegülő vagy. Az bizony. Születésed pillanatától tudtam, hogy ilyen leszel.

Újra kezdted ugyanazt, csak te még rosszabb voltál. Ahogy éjjel hangosan sírtál, és nem akartál enni, én meg csukott ajtó mögött, lüktető halántékkal feküdtem.

Nem válaszoltam. Anyám egy pillanat múlva bántóan felkacagott, és kezdte leszedni az asztalt. Ekkor említette utoljára kettőnk csatáját, amelynek távolról sem volt vége.

3.

A Lesállás egy nagy szilfa volt a Loire innenső partján, félig a víz fölé hajlott, vastag gyökerei kilógtak a part száraz földjéből, és még én is könnyen fel tudtam rá mászni.

Legmagasabb ágairól beláttam egész Les Laveuses-t. Cassis és Paul kezdetleges faházat építettek rá, egy vízszintes emelvény fölé húzott, tetőként szolgáló néhány faágból állt, de jobbára csak én időztem a befejezett kunyhóban.

Reinette nem szívesen mászott fel a fa tetejéig, bár egy több csomóra kötött kötéllel könnyítettük meg a mászást, Cassis pedig már nem járt ide, így gyakorta csak egyedül üldögéltem itt. Gondolkozni ültem fel, és azért, hogy figyeljem a németeket a dzsipjeikben – vagy még inkább a motorjaikon –, ahogy elszáguldanak az úton.

Les Laveuses-ban senkit sem érdekeltek igazán a németek. Nálunk nem volt elfoglalni való kaszárnya, iskola vagy középület. Angers volt a központ, és innen küldtek ki őrjáratokat a környező falvakba, és az úton jövő-menő járműveken túl csak akkor láttam őket, ha egy csapat katona hetente egyszer élelmiszert jött rekvirálni a Hourias-tanyára. Hozzánk ritkábban néztek be mi nem tartottunk tehenet, csak néhány sertést és kecskét. Fő jövedelemforrásunk a gyümölcs volt, a gyümölcsérés szezonja pedig épp csak elkezdődött. Havonta egyszer néhány katona jött ímmel-ámmal, de legfontosabb élelmiszereinket jól elrejtettük, és anyám mindig kiküldött a gyümölcsösbe, amikor jöttek a katonák. Engem azonban érdekeltek a szürke egyenruhák, amikor egyedül ültem a Lesállásban, és képzeletben rakétákkal lőttem az arra haladó dzsipeket. Nem voltam igazán ellenséges velük szemben, ahogy a többi gyerek sem, csupán kíváncsi, és az utánzási vágy ismételtette velünk a szüleinktől tanult sértéseket – mocskos *Boche,* náci disznó. Fogalmam sem volt, mi folyik a megszállt

Franciaországban, ahogy azt sem tudtam, merre van Berlin.

Egyszer hegedűt akartak rekvirálni Denis Gaudintól, Jeanette nagyapjától. Jeanette mesélte el nekem egy héttel a halála előtt. Sötétedett, és már föltették az elsötétítő fatáblákat, amikor Jeanette kopogást hallott. Ajtót nyitott, és egy német tisztet pillantott meg odakint. A férfi udvarias, bár nehézkes franciasággal fordult Jeanette nagyapjához.

– Úgy hallottam, *monsieur,* hogy... van egy... hegedűje.

Kell... nekem.

Mint kiderült, néhány tiszt katonazenekart akart szervezni. Azt hiszem, még a németeknek is szükségük volt arra, hogy valamivel elüssék az időt.

Az öreg Denis Gaudin ránézett a tisztre. – A hegedű, *mein Herr*, olyan, mint az asszony – felelte barátságosan.

Nem kölcsönözhető. – Azzal nagyon finoman becsukta az ajtót. Csend volt, míg a tiszt megemésztette a hallottakat.

Jeanette tágra nyílt szemmel nézett fel a nagyapjára. Aztán kintről behallatszott a német nevetése, ahogy ismételgeti:

– *Wie eine Frau! Wie eine Frau!*

A német tiszt sosem tért vissza, és Denis jóval későbbig, csaknem a háború végéig megőrizte a hegedűjét.

4.

Azon a nyáron azonban egy darabig nem a németek kötötték le minden érdeklődésemet. Ébrenlétem valahány percében és sokszor álmomban is az Öreganyó kifogásával foglalkoztam. Tanulmányoztam a horgászás különféle formáit. Angolnához horgászzsineget, folyami rákhoz rákfogó kosarat, vonóhálót, merítőhálót, élő csalit és vízfelszínre dobott csalétket használtam. Elmentem JeanMarc Hourias-hoz, és addig nyúztam, míg elmondott mindent, amit csak tudott, a csalikról. A partoldalból gilisztát ástam, és megtanultam, a számban kell tartani őket, hogy melegben legyenek. Húslegyeket fogtam, és horgoktól hemzsegő horgászzsinórra fűztem fel őket, úgy nézett ki, mint egy szokatlan lametta. Fűzfaágból font kosárból, spárgából csapdát készítettem, húsnyesedéket tettem bele csalinak. Elég volt csak megérinteni a csapdán a spárgát, és az már be is zárult, és ahogy az alatta levő meghajlított ág kiszabadult, az egész szerkezet kipattant a vízből. Hálódarabokat feszítettem ki a homokzátonyok közti keskenyebb csatornákban. A túlsó partról ejtőernyőzsinórra fűzött rothadó húsgombócokat lógattam le. Rengeteg sügért, szélhajtó küszt, fenékjáró küllőt és fürge csellét fogtam. Volt, amit hazavittem, és néztem, ahogy anyám elkészíti őket. A konyha volt az a semleges terület, ahol kis magánháborúnkat átmenetileg felfüggesztettük. Elálldogáltam mellette, hallgattam halk, monoton mormolását, A és együtt főztük anyám *bouillabaisse angevine*-ját, a vöröshagymás, kakukkfüves hallevest, és sütöttük ezüstpapírban a tárkonyos, vadon termő gombával ízesített sügért. Zsákmányom egy részét feltűnő, bűzös füzérben a menhireken hagytam. Figyelmeztetésnek és

kihívásnak.

De az Öreganyó csak nem mutatkozott. Vasárnaponként, amikor Reine és Cassis nem voltak iskolában, próbáltam beléjük oltani vadászszenvedélyemet. De amióta Reine-Claude-ot a tanév kezdetén fölvették a collége-ba., ők ketten más világban éltek. Cassis öt évvel volt idősebb nálam, Reine hárommal. Mégis úgy tűnt, hogy a kettejük közti két évnél közelebb vannak egymáshoz a felnőttkor bearanyozta őket, ragyogó arcukkal, széles pofacsontjukkal olyan egyformák voltak, mintha ikrek lettek volna.

Egymás közt sutyorogtak, titkon nevettek, barátokat emlegettek, akikről nem is hallottam, kettejük számára ismert tréfákon kuncogtak. Beszélgetéseiket idegen nevekkel tűzdelték tele. Monsieur Toupet. Madame Froussine. Mademoiselle Culourd. Cassis gúnyneveket talált ki a tanárainak, utánozni tudta szokásaikat, hangjukat, és ezzel megnevettette Reine-Claude-ot. A nevek, amelyet a sötétség leple alatt suttogtak el, amikor aludtam, kétségtelen a barátaiké voltak. Heinemann. Leibniz. Schwartz. Nevettek, amikor ezeket a neveket emlegették, különös, gonoszkodó nevetésüket a bűntudat és hisztéria éles felhangja színezte. Ezeket a neveket nem ismertem, idegenes hangzásúak voltak, és amikor rákérdeztem, Cassis és ReineClaude csak kuncogtak, és kart karba öltve elszaladtak a gyümölcsösbe.

Kitérő viselkedésük a vártnál jobban bántott. Korábban velem egyenrangúak voltak, most viszont összeesküvők lettek. Közös tevékenységeink gyermeteg szórakozásnak tűntek a szemükben. A Lesállás, a menhirek már csak az enyémek voltak. Reine-Claude azt állította, hogy a kígyók miatt fél horgászni. A szobájában maradt, bonyolult frizurákat fésült magának, és filmszínésznők fényképei felett sóhajtozott. Cassis udvarias szórakozottsággal hallgatta izgatott terveimet, aztán különféle ürügyekkel magamra hagyott.

Le kell másolnia egy leckét. Monsieur Toubonnak latin igéket kell magolnia. Majd később, ha nagyobb leszek, megértem. Minden erőfeszítésük arra irányult, hogy engem távol tartsanak maguktól. Találkozót beszéltek meg velem, nem jöttek el, nem létező feladattal Les Laveuses másik végébe küldtek, és megígérték, hogy a folyónál várnak, noha az erdőt járták kettesben, én pedig vártam, és dühös könnyek égették a szememet. Ártatlanságot tettettek, amikor szemrehányást tettem, alamuszin szájuk elé kapták a kezüket – *Tényleg a nagy szilfát mondtuk? Biztos voltam benne, hogy a második tölgynél beszéltük meg* –, és kacagtak, amikor nagy léptekkel elmentem.

Csak ritkán jártak le a folyóhoz fürödni, Reine-Claude óvatosan ment be a vízbe, és akkor is csak a tisztább, mélyebb részeken, ahova nemigen tévedt kígyó. Próbáltam felhívni magamra a figyelmüket, feltűnő ugrásokat produkáltam a partról, vagy olyan hosszan úsztam víz alatt, hogy Reine-Claude sikoltozni kezdjen, hogy megfulladtam. De ennek ellenére éreztem, hogy fokozatosan nő köztünk a távolság, és súlyos magány burkol be.

Ebben az időben csak Paul maradt hű hozzám. Bár idősebb volt Reine-Claude-nál, és majdnem egyidős Cassisszal, fiatalabbnak,

faragatlanabbnak látszott. Testvéreim jelenlétében csak hebegett, amikor az iskoláról meséltek, mosolygott kínos zavarában. Paul alig tudott olvasni, írása egy nála sokkal fiatalabb gyerek mesterkélt, keserves betűvetésére emlékeztetett. A történeteket azonban nagyon szerette, és amikor eljött a Lesállásba, Cassis újságjaiból olvastam fel. Az emelvényen ültünk, ő kis késével farigcsált egy fán, míg én *A múmia sírboltját* vagy *A marslakók invázióját* tolmácsoltam neki. Kettőnk közt fél vekni kenyér, amiből időnként vágtunk egy-egy szeletet. Néha hozott egy darabka, zsírpapírba csomagolt *rilette*-et vagy egy fél *camembert*-t. Kis lakomáinkat a zsebembe gyűjtött eperrel vagy hamuba forgatott kecskesajttal egészítettem ki, amit anyám *petit cendrés*-nek nevezett. A Lesállásból szemmel tarthattam a hálóimat és csapdáimat, amelyeket óránként ellenőriztem ha kellett, újra felállítottam őket, és kidobtam a kis halakat.

– Mit kívánsz, ha elkapod? – Paul mostanra már vakon hitt abban, hogy kifogom az öreg csukát, és kelletlen tisztelettel beszélt velem.

Elgondolkodtam. – Nem'tom. – Haraptam a kenyérből és a *rilette*-ből. – Nincs értelme tervezgetni, amíg el nem csípem. Időbe telhet.

Időt pedig szívesen áldoztam erre. Június harmadik hetében jártunk, és lelkesedésem töretlen volt. Mi több, egyre elszántabb lettem. Cassis és Reine-Claude közömbössége megacélozta kitartásomat. Öreganyó talizmán, alattomos talizmán volt számomra, amellyel – ha sikerül megszereznem – helyre tudok tenni mindent, ami eltorzult.

Majd én megmutatom nekik. Aznap, amikor kifogom Öreganyót, mind elképedve néznek majd! Cassis, Reine és láthatom majd anyám arckifejezését, elérem, hogy igazán lásson, s talán dühében ökölbe szorítja a kezét... Vagy sajátosan édes mosollyal néz rám, és kitátja a karját...

De képzeletem itt megtorpant féltem fantáziám továbbszárnyalásától.

– Különben sem hiszek a kívánságokban – mondtam megjátszott egykedvűséggel. – Említettem már.

Paul kétkedve nézett. – Ha nem hiszel bennük, akkor egyáltalán minek ez az egész? – mutatott rá.

Megráztam a fejemet. – Nem'tom – válaszoltam végül.

Gondolom, hogy valamit csináljak.

Paul fölnevetett. – Hát ez rád vall, Boise – mondta kacagórohamai között. – De még mennyire! Elkapod az Öreganyót, hogy *valamit csinálj*! – Aztán addig nevetett, amíg érthetetlen jókedvében ijesztően közel nem gurult az emelvény széléhez, és a fához spárgával kikötött Malabar élesen csaholni nem kezdett. Elhallgattunk, nehogy lelepleződjünk.

5.

Nem sokkal később rúzst találtam Reine-Claude matraca alatt. Ostobaságra vallott, hogy oda rejtette – bárki, még anya is megtalálhatta volna –, de Reinette sosem volt fantáziadús. Rajtam volt a sor, hogy bevessem az ágyakat, és a rúzs valahogy begurulhatott az alsó lepedő alá, majd onnan az

ágydeszka és a matrac széle közé. Először nem is tudtam, mi az. Anya sosem festette magát. Kis aranyozott henger, rövid tollra emlékeztetett. Megcsavartam, de amikor megszorult, kinyitottam. Tétován a karomon próbálgattam, amikor ijedt kiáltást hallottam a hátam mögött, és Reinette maga felé penderített. Arca sápadt volt és eltorzult.

– Add ide! – sziszegte. – Az az enyém! – Kikapta a rúzst a kezemből, de a földre ejtette, és az ágy alá gurult. Reine gyorsan letérdelt, hogy előhúzza. Vörösre gyúlt az arca.

– Hol szerezted? – kérdeztem kíváncsian. – Anya tud róla?

– Semmi közöd hozzá – lihegte Reine az ágy alól felbukkanva. – Nincs jogod az én holmim közt kutakodni. És ha *bárkinek* is el mered árulni...

Elvigyorodtam: – Lehet, hogy elmondom. Lehet, hogy nem. Attól függ.

Egy lépést tett felém, de majdnem olyan magas voltam, mint ő, és bár a düh meggondolatlanná tette, volt annyi esze, hogy tudja, nincs értelme ujjat húzni velem.

– Ne árulj be – hízelgett. – Ha akarod, ma délután elmegyek veled horgászni. Vagy felmászhatunk a Lesállásba, képes újságot olvasni.

Vállat vontam. – Talán. Hol szerezted?

Reinette rám nézett. – Ígérd meg, hogy senkinek sem árulod el.

– Megígérem. – Tenyerembe köptem. Pillanatnyi habozás után ő is így tett, aztán nyáltól síkos kézzel kezet ráztunk.

– Rendben. – Leült az ágy szélére, és maga alá húzta a lábát. – Tavasszal történt. Az iskolában. Van egy latintanárunk, Monsieur Toubon. Cassis nevezte el Monsieur Toupet-nak, mert úgy néz ki, mintha parókát viselne. Folyton piszkált bennünket. Ő volt az, aki az egész osztályt akkor benn tartotta. Mindenki gyűlölte.

– Egy *tanártól* kaptad? – döbbentem meg.

– Dehogy, te buta. Figyelj inkább. Tudod, hogy a németek elfoglalták az alsó és középső folyosót és az udvar körüli tantermeket, hogy berendezzék a szállásukat. És kiképzéshez is kell.

Erről már korábban is hallottam. Az Angers központjában levő régi iskola nagy osztálytermeivel és zárt játszóterével ideális volt katonai célokra. Cassis mesélt nekünk a németekről, akik szürke gázmaszkokban gyakorlatoztak, és nem engedték, hogy bárki is nézze őket az udvar körül ilyenkor be kellett csukni a spalettákat.

– Néhányan odasettenkedtünk, és lestük őket a spaletta résein át – mesélte Reinette. – Igazából nagyon unalmas volt. Egy rakás le-fel masírozás, és német kiabálás. Nem értem, mi volt benne olyan *titkos* – biggyesztette le a száját.

– Lényeg az, hogy az öreg Toupet egy nap rajtakapott bennünket – folytatta Reinette. – Nagy előadást tartott.

Cassisnak meg nekem meg... mindegy, olyanoknak, akiket úgysem ismersz. Lecsúsztunk miatta a csütörtöki szabad délutánunkról. – Ajka dühösen megrándult. – Nem tudom, mitől olyan *szentséges* folyton! Ő is csak azért jött,

hogy a németeket nézze. – Reinette vállat vont. – Szóval... – folytatta vidámabb hangon – végül sikerült visszafizetnünk a kölcsönt. Az öreg Toupet a *collége*-ban lakik – a szobája a fiúk hálóterme mellett van –, és Cassis egyszer benézett oda, amikor Toupet nem volt ott, és mit gondolsz, mit talált?

Megrántottam a vállamat.

– Egy nagy rádiót, az ágy alatt. Olyan hosszúhullámú szerkezetet. – Reinette szünetet tartott, és látszott, hogy hirtelen kellemetlenül érzi magát.

– És? – A Reinette kezében tartott kis aranyrudat néztem, és próbáltam rájönni az összefüggésre.

Elmosolyodott, mosolya visszataszítóan felnőttes volt.

Tudom, nem szabadna, hogy bármi közünk legyen a németekhez, de az ember nem kerülheti el folyton őket – jelentette ki fensőbbségesen. – Találkozunk velük a kapunál, vagy amikor bemegyünk Angers-ba moziba...

Ezért a kiváltságért végtelenül irigyeltem Cassist és Reine-Claude-ot – csütörtökönként bekarikázhattak a városközpontba a moziba vagy a kávéházba –, és grimaszt vágtam.

– Folytasd – sürgettem.

– Folytatom – affektált Reinette. – Istenem, Boise, olyan türelmetlen vagy... – Megérintette a haját. – Szóval csak azt mondtam, hogy az ember néha kénytelen találkozni németekkel. És nem mind rossz ember. – Megint az a mosoly. – Némelyik nagyon kedves. Kedvesebb, mint az öreg Toupet.

Közönyösen vállat vontam. – Tehát valamelyiktől kaptad a rúzst – mondtam gúnyosan. Mekkora felhajtás egy apróság miatt, gondoltam. Jellemző Reinette-re, hogy ilyen semmiség miatt így felhúzza magát.

– Beszéltünk nekik – vagyis inkább csak említést tettünk az egyiknek – Toupet-ról és a rádiójáról – folytatta Reinette. Valami oknál fogva kipirult, arca olyan volt, mint a rózsa. – Rúzst adott nekem, meg Cassisnak cigarettát... meg mindenfélét. – Gyorsan, megállíthatatlanul hadart, szeme ragyogott.

– És később Yvonne Cressonnet elmondta, hogy látta őket, amikor felmentek az öreg Toupet szobájába, és elvitték a rádiót, és Toupet is velük ment, és most latin helyett még egy földrajzóránk van Madame Lambert-ral, és senki sem tudja, mi lett Toupet-val!

Rám szegezte a pillantását. Emlékszem, olyan aranyló volt a szeme, mint a fortyogó cukorszirup, mielőtt barnulni kezd.

Vállat vontam. – Szerintem semmi sem történt vele – érveltem ésszerűen. – Aligha küldenek egy öregembert a frontra csak azért, mert rádiója van.

– Nem. Hát persze hogy nem. – Válasza túl sietős volt.

– Különben sem kellett volna magánál tartania, nem?

Ezzel én is egyetértettem. Tiltották a törvények. Egy tanárnak illett volna tudnia. Reine a rúzst nézte, gyöngéden, szeretettel forgatta a kezében.

– Ugye, nem mondod el nekik? – simogatta meg finoman a karomat. – Ugye, nem, Boise?

Elhúzódtam, és gépiesen megdörgöltem a karomat ott, ahol hozzáért.

Sosem szerettem, ha babusgatnak. – Cassis meg te gyakran találkoztok ezekkel a németekkel? – kérdeztem.

Reine vállat vont. – Néha.

– Elmeséltek nekik mást is?

– Nem – felelte kapkodva. – Csak beszélgetünk. Ugye, nem szólsz senkinek, Boise?

Mosolyogtam. – *Talán* nem. Ha megteszel nekem valamit.

Összehúzott szemmel nézett rám. – Hogy érted ezt?

– Szeretnék néha veled és Cassisszal bemenni Angersba – mondtam ravaszul. – Moziba, kávéházba meg ilyesmi...

– Hatásszünetet tartottam, ő pedig fényes, késpengekeskenyre összehúzott szemmel figyelt. – Vagy... – folytattam hamis álszenteskedéssel – esetleg szólok anyának, hogy azokkal beszélgettek, akik megölték apát. Beszélgettek velük, kémkedtek nekik. Franciaország ellenségeinek. Kíváncsi vagyok, mit szól majd hozzá.

Szavaim feldúlták Reinette-et. – De *megígérted*, Boise!

Ünnepélyesen csóváltam a fejemet. – Nem számít.

Honleányi kötelességemet teljesíteném.

Meggyőző lehettem, mert Reinette elsápadt. A szavak mégsem jelentettek sokat számomra. Nem tápláltam igazán ellenséges érzéseket a németekkel szemben. Még akkor sem, amikor azt mondtam magamban, hogy megölték az apámat, hogy az, aki tette, ott lehet, sőt akár Angersban is lehet, biciklivel tőlünk egy órányira, és Gros-Plant iszik valami bar-tabacban, és Gauloise-t szív. A kép tisztán kirajzolódott lelki szemeim előtt, mégsem volt rám hatással. Talán, mert apám arca már kezdett elhalványulni az emlékezetemben. Talán ugyanazért, amiért a gyerekek ritkán vesznek részt a felnőttek veszekedéseiben, és a felnőttek ritkán értik meg a gyerekek közt hirtelen, látszólag minden ok nélkül támadt viszályokat. Hangom kimért és rosszalló volt, de annak, amit akartam, nem volt köze apánkhoz, Franciaországhoz vagy a háborúhoz. Megint hozzájuk akartam tartozni, szerettem volna, ha felnőttként kezelnek, titkokat bíznak rám. És moziba akartam menni, hogy megnézzem Stant és Pant, vagy Lugosi Bélát, vagy Humphrey Bogartot, Cassis és Reine-Claude között akartam ülni a képektől villódzó sötétben, kezemben egy zacskó sült krumplival vagy egy édesgyökér-nyalókával...

Reinette a fejét csóválta. – Teljesen elment az eszed mondta végül. – Tudod, hogy anya sosem engedne be egyedül a városba. Még kicsi vagy. Különben is...

– Nem lennék egyedül. Felülnék mögéd vagy Cassis mögé a biciklire – erősködtem makacsul. Reine anyám biciklijével közlekedett, Cassis pedig apám biciklijén, egy nehézkes, csupa küllő szerkezeten járt iskolába. Angers messze volt gyalog, és ha nem lettek volna a biciklik, a *collége*-ban kellett volna étkezniük, mint nem egy vidéki gyereknek. – Nemsokára vége a félévnek. Bemehetnénk együtt Angers-ba. Megnézhetnénk egy filmet. Körülnézhetnénk.

Nővérem aggodalmas képet vágott. – Azt akarja majd, hogy maradjunk itthon, és dolgozzunk a kertben – mondta. – Majd meglátod. Nem akarja, hogy bárki is jól érezze magát.

– Mostanában gyakran érez narancsillatot – vetettem fel gyakorlatiasan. – Nem számít, mit akar. Elszökhetnénk. Az ő állapotában észre sem venné.

Könnyen ment. Reine-t sosem volt nehéz befolyásolni.

Felnőttesen passzív volt, ravaszkás, simulékony természete lustaságot, majdhogynem közönyt takart. Felém fordult, és utolsó gyönge ellenérvét úgy hajította oda, mint egy marék homokot.

– Megőrültél! – Akkoriban Reine mindent őrültségnek tartott, amit csináltam. Őrültség volt víz alatt úszni, egy lábon egyensúlyozni a Lesállás tetején, feleselni, zöld fügét vagy savanyú almát enni.

Megráztam a fejemet. – Könnyen fog menni – hajtogattam határozottan. – Nekem elhiheted.

Látják, milyen ártatlan volt a kezdet. Egyikünk sem akart másnak fájdalmat okozni, bensőm közepén mégis van egy kemény mag, amely kérlelhetetlenül és tökéletes pontossággal emlékszik. Anyám bármelyikünknél előbb tisztában volt a veszéllyel. Bizonytalan és kiszámíthatatlan voltam, akár a dinamit. Anyám tudta ezt, és a maga különös módján úgy próbált megvédeni, hogy a maga közelében tartott még akkor is, ha ez nem szerzett neki nagy örömet. Jobban megértett, mint képzeltem.

Nem mintha érdekelt volna megvolt a tervem, olyan bonyolult és gondosan kidolgozott, mint a folyón elhelyezett csukafogó csapdáim. Egyszer úgy éreztem, hogy Paul sejt valamit, de ha így is volt, egy szóval sem említette. Jelentéktelen kezdet, amely hazugsághoz, félrevezetéshez és ezeknél is rosszabbhoz vezetett.

Egy szombati piacnapon egy gyümölcsárus standdal kezdődött. Július 4-én, a kilencedik születésnapom utáni napon.

Egy naranccsal.

6.

Addig kicsinek tartottak ahhoz, hogy vásárnapokon a városba menjek. Anyám kilenckor érkezett Angers-ba, és felállította kis standját a templom mellett. Cassis vagy Reinette gyakran elkísérték. Én a tanyán maradtam azzal, hogy dolgozom, de általában horgászással töltöttem a napot, vagy Paullal császkáltam az erdőben.

De abban az évben másként alakult. Elég idős vagyok, hogy hasznossá tegyem magam, mondta anyám nyersen.

Nem maradhatok örökké kislány. Egyszer kutató pillantást vetett rám. Szeme színe, akár a fonnyadó csaláné.

Egyébként is – tette hozzá mintegy mellesleg, nehogy még kegynek

tekintsem –, nyáron talán be akarok majd jönni Angers-ba a bátyámmal és a nővéremmel a moziba...

Ebből úgy sejtettem, hogy Reinette igyekezett őt meggyőzni. Senki más nem tudta volna rávenni. De Reinette értett hozzá, hogyan vegye le a lábáról. Bármilyen kemény asszony is volt, mintha ellágyult volna a tekintete, amikor Reinette-re pillantott, mintha zord külseje mögött valami meghatódott volna. Válaszul kellemetlen szavakat motyogtam.

– Különben talán egy kis felelősség sem ártana – folytatta anyám. – Hogy ne mászkálj szertelenül mindenfelé.

Megtanítson rá, mi számít az életben.

Bólintottam, és Reinette engedelmességét próbáltam utánozni.

De nem hiszem, hogy sikerült anyámmal a bolondját járatni. Hűvösen rám pillantott, és felvonta a szemöldökét.

– Segíthetsz a stand körül – jelentette ki. Így aztán életemben először elkísértem a városba. A kordén utaztunk, mellettünk dobozokban az áru, ponyvával takartuk le. Az egyik dobozban keksz és torták voltak, a másikban sajt és tojás, a többiben gyümölcs. A szezon elején jártunk, és bár jó volt az epertermés, mást még nemigen vihettünk. A jövedelmünket azzal egészítettük ki, hogy a szezon beindulásáig az előző őszi cukorrépával édesített lekvárt árultuk.

Vásárnapokon Angers-ban pezsgett az élet. A főutcán annyi volt a taliga, hogy alig fértek el egymás mellett, fonott kosarakat vontattak biciklivel, egy kis nyitott szekéren nagy tejeskannák voltak, egy asszony kenyereket vitt a fején, az árusok asztalain halmokban állt a melegházi paradicsom, padlizsán, cukkini, hagyma, burgonya. Az egyik standnál gyapjút vagy agyagedényeket árultak, a másiknál bort, tejet, befőttet, evőeszközt, használt könyveket, kenyeret, halat, virágot. Korán felállítottuk az asztalunkat.

A templom mellett egy szökőkút volt, ahol a lovak ihattak, és árnyékot is találtak. Nekem az volt a dolgom, hogy becsomagoljam az árut, és átnyújtsam a vevőnek, míg anyám elvette a pénzt. Bámulatos volt a memóriája és a fejszámoló képessége. Le sem kellett írnia a tételeket, fejben pillanatok alatt összeadta őket, és a visszajárót is kiszámolta.

Ruhája egyik zsebébe tette a bankjegyeket, a másik oldalra az aprót, és ami már nem fért el a zsebeiben, azt a ponyva alatt egy régi bádogdobozban tartotta. Még ma is látom: rózsaszín volt, szélét rózsák díszítették. Emlékszem, ahogy a bankjegyek és fémpénzek a bádoghoz súrlódtak.

Anyám nem hitt a bankokban. Megtakarított pénzünket a pince padlója alatt tartotta egy dobozban, az értékesebb üvegeivel együtt.

Azon az első vásárnapon az érkezésünket követően egy órán belül eladtuk az összes tojást és sajtot. Az emberek tudatában voltak a kereszteződésben unott, közönyös képpel álldogáló katonáknak, akik könnyedén karjukra fektették puskájukat. Anyám egyszer rajtakapott, hogy a szürke egyenruhákat bámulom, és élesen rám pirított.

– Ne tátsd a szád, te lány!

Még amikor átsétáltak a tömegen, akkor sem volt szabad tudomást vennünk róluk, bár éreztem anyám kezét a karomon, ahogy megpróbál visszatartani. Anyámon remegés futott végig, amikor a német megállt a standunk előtt, de arca kifejezéstelen maradt. Köpcös férfi volt, arca kerek és vörös egy másik életben hentes vagy borkereskedő lehetett. Kék szeme vidáman csillogott.

– *Ach, welche schöne Erdbeeren.* – Hangja joviális volt, kicsit sörös, mint egy lusta emberé, aki vakáción van. Kövér ujjaival felcsippentett egy epret, és a szájába tette. – *Schmeckt gut, ja?* – Barátságosan nevetett. Arca kidagadt. – *Wu-n-der-schön gut!* – Mulatságosan eljátszotta elragadtatását, felém fordulva forgatta a szemét. Akaratom ellenére elmosolyodtam.

Anyám figyelmeztetően megszorította a karomat. Ujjából ideges forróság áradt. Még egyszer a németre sandítottam, próbáltam megérteni, hogy anyám miért olyan feszült. Nem látszott ijesztőbbnek, mint azok, akik időnként felbukkantak a faluban, sőt hegyes sapkájában és az övén viselt egyetlen pisztollyal még ártalmatlanabbnak is tűnt.

Újra elmosolyodtam, inkább anyámmal szembeni dacból, mint más okból.

– *Gut, ja* – ismételtem, és bólintottam. A német újra nevetett, vett még egy epret, és átcsörtetett a tömegen. Fekete egyenruhája gyászosan ütött el a piac színes forgatagától.

Anyám később megpróbálta elmagyarázni. Minden egyenruha veszélyes, mondta, de a fekete még azoknál is halálosabb. A fekete egyenruha nem katonai. *Ezek a katonai rendőrség emberei*. Még a németek is tartanak tőlük. Bármit megtehetnek. Az sem számít, hogy kilencéves vagyok.

Elég egy rossz mozdulat, és lelőhetnek, *le-lő-het-nek*, megértettem? Anyám arca nyugodt volt, de a hangja remegett, és kis tehetetlen mozdulatokkal emelte halántékához a kezét, mintha megint fejfájás kerülgetné. Fél füllel hallgattam csak a figyelmeztetését. Eletemben először álltam szemtől szemben az ellenséggel. Amikor később a Lesállás tetejéről újra átgondoltam az eseményeket, a férfit furcsán ártalmatlannak láttam, ami csalódást keltett bennem.

Valami hatásosabbra számítottam.

A piac tizenkettőkor zárt. Már jóval előbb eladtunk mindent, de maradtunk, részben azért, hogy magunk is bevásároljunk, részben az eladhatatlan, pocsékba ment áruért, amit anyám néha a többi árustól kapott. Túlérett gyümölcsöt, húsmaradékot, töppedt zöldséget, ami egy napig sem áll el. Anyám a fűszereshez küldött, míg Madame Petit varróüzletében pult alól egy kis ejtőernyőselymet vásárolt, majd gondosan köténye zsebébe rejtette.

Anyagot nemigen lehetett kapni, és valamennyien ócska, használt ruhákban jártunk. Az enyémet is kettőből eszkábálta össze, így a szürke felsőrész kék vászonszoknyában folytatódott. Az ejtőernyőt Courlé mellett egy mezőn találták, mondta anyám, és Reinette-nek varr belőle blúzt.

– Egy vagyonba került – morgott anyám félig morcosan, félig izgatottan. – A hozzá hasonlók a háború ellenére is jól elboldogulnak. Mindig talpra esnek.

Kérdeztem, hogy érti.

– Zsidók – magyarázta anyám. – Értenek a pénzcsináláshoz. Pimaszul sokat kér ezért a darab selyemért, amiért ő egy fillért sem fizetett. – Hangja rosszalló, csaknem csodálattal teli volt. Amikor megkérdeztem, mivel foglalkoznak a zsidók, elutasítóan vont vállat. Gondolom, nem igazán tudta.

– Feltehetőleg ugyanazzal, amivel mi – felelte. – Boldogulnak, ahogy tudnak. – Megsimogatta a zsebében lapuló csomagot. – Akkor sincs rendjén – mondta halkan. – Kihasználnak másokat.

Gondolatban vállat vontam. Mekkora hűhó egy darab selyem miatt! De amit Reinette akart, azt meg is kapta.

Bársonyszalag-maradékot, amiért anyám sorban állt és alkudozott, anyám régi ruhái közül a legjobbakat... Fehér bokafixet viselt mindennap az iskolában, és amikor már valamennyien kénytelenek voltunk fatalpú papucsban járni, Reinette még mindig csatos puha fekete bőrcipőben parádézott. Engem ugyan nem izgatott. Hozzászoktam már anyám megmagyarázhatatlan következetlenségeihez.

Én közben üres kosarammal körbejártam a többi standot. Mindenki ismert, és családom történetét ismerve nekem adták, amit nem tudtak pénzért eladni: néhány dinnyét, pár padlizsánt, endíviát, spenótot, egy fej brokkolit, maréknyi ütődött sárgabarackot. Kenyeret vettem a pék standjánál, ő meg hozzátett néhány croissant-t, és lisztes kezével összeborzolta a hajamat. Horgásztörténeteket cseréltünk a halárussal tőle újságpapírba csomagolva finom maradékokat kaptam. A gyümölcs- és zöldségárus standjánál hosszabban elácsorogtam, és vigyáztam, hogy tekintetemmel ne áruljam el magamat.

És akkor pillantottam meg. A földön, közvetlenül a stand mellett, egy láda csicsóka társaságában, egyenként lila selyempapírba csomagolva feküdtek a napsütötte tálcán. Narancsot ritkán lehetett akkoriban kapni, és alig reméltem, hogy első angers-i látogatásomkor szemem elé kerül, ám most mégis itt volt öt narancs sima héjukkal papírburkukban rejtőztek, és gondos átcsomagolásra vártak.

Hirtelen megáhítottam, muszáj volt szereznem egyet olyan sürgető késztetést éreztem, hogy gondolkodni is elfelejtettem. Jobb alkalom nem kínálkozik majd. Anyámat sem láttam semerre.

A legközelebbi narancs a tálca szélére gurult, és szinte hozzáért a lábamhoz. A fűszeres még mindig háttal állt nekem. Segédje, egy Cassisszal körülbelül egyidős fiú ládákat rámolt be a teherautó csomagtartójába. Buszon kívül nemigen akadt más jármű. A fűszeres ezek szerint tehetős ember, gondoltam. Így könnyebben fel tudtam menteni magam a tett súlya alól, amelynek elkövetésére készültem.

Azt színleltem, hogy krumpliszsákokat nézegetek, s közben kibújtam a fapapucsomból, majd meztelen lábammal lopva odanyúltam, és fára mászástól

hajlékony ujjaimmal kipiszkáltam a narancsot a tálcából. A narancs arrébb gurult – ahogy számítottam is rá –, és kis távolságra egy közeli kecskelábú asztal alatt, félig-meddig a zöld terítő takarásában állapodott meg.

Azonnal ráborítottam a kosaramat, aztán lehajoltam, mintha követ vennék ki a papucsomból. Lábam közt lestem a fűszerest, aki az utolsó ládákat tette be a teherautójába. Észre sem vette, ahogy a lopott narancsot kosaramba csempésztem.

Milyen egyszerű! Nagyon könnyen ment. A szívem vadul kalapált, arcom úgy égett, hogy biztosra vettem, valakinek feltűnik. A narancs mintha kibiztosított kézigránát lett volna a kosaramban. Fesztelenül felálltam, és anyám standja felé fordultam.

Aztán megdermedtem. A tér túloldalán az egyik német engem figyelt. Fejét kissé lelógatta, a szökőkút mellett állt, és tenyerével eltakarta a cigarettáját. A piacra igyekvők megkerülték, ő meg ott állt elszigeteltsége körének közepén, és engem nézett. Biztosan látta, hogy loptam! Nem kerülhette el a figyelmét.

Moccanni sem bírtam, csak őt bámultam. Arcizmom megmerevedett. Későn szabadultak ki emlékezetemből Cassis történetei a németek kegyetlenségéről. A német még mindig engem nézett, én meg azon törtem a fejemet, mit művelnek a németek a tolvajokkal.

Aztán a katona rám kacsintott.

Egy másodpercig még bámultam, aztán hirtelen elfordultam. Arcom égett, a kosaram alján heverő narancsot majdnem elfelejtettem. Nem mertem többet rápillantani, bár anyám standja közel volt ahhoz a helyhez, ahol állt.

Minden ízemben remegtem, és biztosra vettem, hogy ezt anyám is észreveszi, de őt más foglalta le. Hátamban éreztem a német tekintetét, ravaszkás, humoros kacsintása mint szög fúródott a homlokomba. Örökkévalóságnak tűnt, míg arra vártam, hogy fülön csíp. De nem történt semmi.

Miután elbontottuk a standot, az asztalt és a ponyvát visszaraktuk a kordéra. Leakasztottam az abrakos zsákot a kanca nyakából, és gyöngéden a rúdpár közé állítottam a lovat. Munka közben mindvégig tarkómon éreztem a német tekintetét. A narancsot kötényzsebembe rejtettem a halárusnál szerzett nedves újságpapírba csomagoltam, hogy anyám ne érezze meg rajtam a gyümölcs illatát. Kezemet a zsebembe mélyesztettem, nehogy felfigyeljen a kötényemen támadt dudorra. Hazafelé egész úton nem szóltam egyetlen szót sem.

7.

Senkinek sem szóltam a zsákmányról, csak Paulnak, és neki is csak azért, mert váratlanul rajtakapott a Lesállásban, ahol szerzeményemben gyönyörködtem. Paul akkor látott életében először narancsot. Labdának nézte. Áhítatos tisztelettel tartotta két keze közt, mintha attól félne, a gyümölcs váratlanul varázsszárnyat növeszt és elrepül.

Félbevágtuk a narancsot, két felét széles levelek fölé tartottuk, hogy a lé egyetlen cseppje se vesszen kárba. Finom narancs volt, vékony héjú és édessége mellett savanykás is.

Emlékszem, utolsó cseppig kiszívtuk a levét, aztán fogunkkal tisztára takarítottuk a héját, végül a maradékot is kiszívtuk. Szánkban keserű, vattaszerű érzés támadt. Paul úgy tett, mintha a Lesállásról el akarná hajítani a héjat, de időben leállítottam.

– Add csak ide – kértem.

– Miért?

– Szükségem van rá valamihez.

Amikor elment, végrehajtottam tervem utolsó szakaszát. Zsebkésemmel felaprítottam a két félgömb alakú narancshéjat. A narancsolaj kesernyés, emlékeket idéző illata munka közben orromba szivárgott. A tányérként használt két levelet is hozzávágtam; illatuk gyengébb volt, de tovább nedvesen tartják az egészet, gondoltam. A keveréket aztán az anyám lekvárfőző szobájából csent muszlinba tettem, és a csomagot jól összekötöttem. Végül a muszlingolyót illatos tartalmával együtt egy dohánydobozba nyomkodtam, amit aztán visszatettem a zsebembe.

Minden készen állt.

Olyan gyilkos vált volna belőlem, aki sosem bukik le.

Mindent aprólékosan megterveztem, a bűncselekmény néhány apróbb nyomát is percek alatt eltüntettem. Megmosakodtam a Loire-ban, hogy ne maradjon illat a számon, arcomon, kezemen, a part durva homokjával rózsaszínre, csaknem sebesre dörgöltem a tenyeremet, egy megélesített fadarabbal még a körmöm alól is kipiszkáltam mindent. Mielőtt hazamentem, a mezőn vadmentát szedtem, és bőrömbe dörgöltem a hónom alatt, kezemen, térdemen és nyakamon, hogy az esetleg észrevétlen maradt illatot is elnyomja a friss levelek csípős, zöld szaga.

Anyám mindenesetre semmit sem vett észre, amikor beléptem a házba. Halragut főzött a piacon kapott maradékokból orromat megcsapta a rozmaring, fokhagyma, paradicsom és sülő olaj dús aromája, amely a konyhából áradt.

Helyes. Megérintettem a zsebemben lapuló dohányosdobozt. Nagyon helyes.

Természetesen jobb lett volna egy csütörtöki nap. Cassis és Reinette olyankor mentek be Angers-ba, és ezen a napon kaptak zsebpénzt is. Anyám fiatalnak ítélt, hogy zsebpénzt adjon nekem – mire is költenem? –, de biztosra vettem, hogy kitalálok valamit. Egyébként sem lehet tudni, hogy beválik-e a tervem, gondoltam. Előbb ki kell próbálnom.

A dobozt – most már nyitva – a nappali kályhája alá rejtettem. Természetesen nem volt befűtve, de a forró konyhai tűzhelyhez kapcsolódó csövek célomnak megfelelően melegek voltak. A muszlinzsák tartalma perceken belül erős illatot árasztott.

Vacsorához ültünk.

A ragu finom volt: fokhagymás, fűszeres, pohárnyi fehérboros lében főtt vöröshagyma és paradicsom, a haldarabkák finoman rotyogtak a sült burgonya és az egész mogyoróhagymák között. A friss hús ritka volt akkoriban, de a zöldségféléket magunk termesztettük, és anyám a pince padlója alatt elrejtett a legjobb borunk mellé három tucat olívaolajos üveget is. Éhesen nekiláttam az ételnek.

– Vedd le a könyöködet az asztalról, Boise!

Hangja éles volt, de láttam, hogy keze az ismerős mozdulattal akaratlanul is halántéka felé tapogatódzik. Halványan elmosolyodtam. Bevált.

Anyám ült legközelebb a csőhöz. Csendben ettünk, de kezét még kétszer lopva fejéhez, arcához és szeméhez érintette, mintha bőre tömöttségét ellenőrizné. Cassis és Reine semmit sem szóltak, fejüket egészen tányérjuk fölé hajtották. A levegő sűrű volt, ahogy a napközbeni hőség ólomsúlyúvá vált, s ezzel összhangban nekem is csaknem megfájdult a fejem.

Anyám hangja hirtelen felcsattant. – Narancsillatot érzek. Narancsot hozott valamelyikőtök a házba? – Hangja éles volt és vádló. – Igen? Igen?

Némán ráztuk a fejünket.

Újra ugyanaz a mozdulat. Ujja gyöngédebben masszírozott, kutatott.

– Tudom, hogy narancsillatot érzek! Biztos, hogy nem hoztatok narancsot a házba?

Cassis és Reine ültek legtávolabb a dohányosdoboztól, a doboz és köztük állt az asztalon a ragus fazék, amelyből bor, hal és olaj finom illata áradt. Különben is... hozzászoktunk már anya rosszulléteihez. Soha meg nem fordult volna a fejükben, hogy a narancsillat, amelyet anyánk emlegetett, a képzelet szülötténél több lehet. Újból elmosolyodtam, és mosolyomat kezem mögé rejtettem.

– Kérem a kenyeret, Boise.

Odanyújtottam a kerek kosarat, de a szelet, amit kivett, a vacsora végéig érintetlen maradt. Tűnődve forgatta a kenyeret a viaszosvászon terítőn, ujját belenyomta a puha bélbe, a morzsákat szétszórta a tányérján. Ha én teszek hasonlót, bizonyosan rám förmed.

– Hozd be a desszertet, Boise.

Alig leplezett megkönnyebbüléssel ugrottam fel az asztaltól. Szinte hányinger kerülgetett az izgalomtól és félelemtől. A konyhai fényes rézedényekben ujjongó grimaszokat vágtam magamra. A desszert gyümölcsből és anyám néhány kekszéből állt, természetesen a töröttekből, mert az épeket eladta a piacon, és otthonra tartotta meg a hibásakat. Észrevettem, hogy anyám gyanakodva forgatja kezében a piacról hazahozott sárgabarackokat, egyiket a másik után vizsgálgatja, mintha valamiképp álcázott narancsok lehetnének. Homlokát tenyerébe támasztotta, mintha vakító napfénytől védené a szemét. Elvett egy fél kekszet, darabokra törte, és szétszórta a tányérján.

– Mosogassatok el, Reine. Azt hiszem, a szobámba megyek, és lefekszem. Úgy érzem, mintha fejfájás kerülgetne.

– Anyám hangja egykedvűnek tűnt, rosszullétéről csak önkéntelen rángatódzása – arca, halántéka körül repkedő ujjai – árulkodtak. – Ne felejtsd el behúzni a függönyt, Reine! A spalettákat is. A tányérokat úgy tedd el, ahogy kell, Boise. El ne felejtsd! – Még ilyenkor is szerette volna fenntartani a megszokott szigorú rendet. A tányérokat méret és szín szerint kellett egymásra tenni, miután mindegyiket ronggyal lemostuk és keményített, tiszta konyharuhával eltöröltük egyetlen edényt sem hagyhattunk slamposan a deszkán száradni, az úgy túl egyszerű lett volna, a konyharuhákat takaros sorban ki kellett akasztani, hogy megszáradjanak. – Forró vízzel mosd el a szép tányérjaimat, hallod? – Most már idegesnek hangzott, mint aki félti szép tányérjait. – És töröld le mindkét oldalon! Nehogy még nedvesen tedd el, hallod?

Bólintottam. Fájdalmas grimasszal fordult el. – Ügyelj rá, hogy így csinálja, Reine. – Anyám szeme szinte lázasan csillogott. Furcsa, tiktakoló fejmozgással fordult az óra felé. – És zárjátok be az ajtókat. És a spalettákat is. – Úgy látszott, hogy végre lefeküdni indul. Hátat fordított nekünk, aztán megtorpant még most sem akart magunkra hagyni bennünket, hogy titkos szabadságunknak éljünk. Éles, mesterkélt hangon szólt hozzám, ami szorongásáról árulkodott.

– Rendesen bánj azokkal a tányérokkal, Boise, hallod-e!

Azzal kiment. Hallottam, hogy vizet önt a fürdőszobai mosdóba. Összehúztam a nappaliban az elsötétítő függönyt, s közben lehajoltam, hogy elvegyem a csőről a dohányosdobozt, majd kiléptem a folyosóra, és olyan hangosan mondtam, hogy ő is hallja:

– Megvetem az ágyakat.

Anyám szobájába mentem be először. Bezártam a spalettát, elhúztam és rögzítettem a függönyt, aztán gyorsan körülnéztem. A fürdőszobából még vízlötykölés hallatszott, és anyám fogmosásának zaja. Gyorsan és nesztelenül kivettem a párnáját a csíkos huzatból, majd zsebkésemmel felvágtam egy kis szakaszon a varrást, és bedugtam a résen a muszlinzacskót. Olyan messzire toltam, amennyire csak a zsebkés nyelével tudtam, hogy jelenlétét a dudor el ne árulja. Aztán sebesen visszatömtem a párnát a huzatba, és izgatottan dobogó szívvel gondosan lesimítottam a paplant, nehogy egyetlen ránc is legyen rajta. Anyám rögtön felfigyelt az ilyesmire.

Épp időben lettem kész. A folyosón szembejött velem, s bár gyanakvó pillantást vetett rám, nem szólt semmit. Bizonytalannak, szórakozottnak tűnt, szeme résnyire szűkült, őszesbarna haja kibomlott. Éreztem rajta a szappanillatot, és a folyosó homályában úgy nézett ki, mint Lady Macbeth – történetét Cassis egyik könyvében olvastam ahogy kezeit dörgölte, majd arcához emelte, simogatta, dédelgette, majd újra dörgölte, mintha vér és nem narancsillat lenne az a folt, amit hiába próbál eltávolítani.

Egy pillanatra meginogtam. Olyan öregnek, fáradtnak látszott. Fejem fájón lüktetni kezdett, és arra gondoltam, vajon mit szólna, ha odamennék

hozzá, és vállára fektetném a fejemet? Égett a szemem. Különben is minek csinálom, gondoltam. Aztán eszembe jutott az Öreganyó, amint a sötétségben vár, tekintete őrült és átkos, hasában pedig ott a zsákmány.

– Mi van? – Anyám hangja éles volt és kőkemény. – Mit bámulsz, te kis hülye?

– Semmit. – Könnyeim egy pillanat alatt felszáradtak.

Még a fejfájásom is elmúlt, olyan gyorsan, ahogy jött. – A világon semmit.

Hallottam, ahogy az ajtó kattanva csukódik mögötte, aztán visszamentem a nappaliba, ahol bátyám és nővérem vártak. Lelkem mélyén vigyorogtam.

8.

– Teljesen megőrültél! – ismételte meg Reinette szokott, tehetetlen felkiáltása akkor hangzott el, amikor minden más érvből kifogyott. Nem mintha sokáig tudott volna érvelni a rúzson és filmcsillagokon túl vitakészsége korlátok között mozgott.

– Akár most is elmehetünk – bizonygattam érthetően.

– Anya későig alszik majd reggel. Ha a házimunkát elvégezzük, utána mehetünk, ahova tetszik. – Keményen Reinere néztem. Pillantásommal arra emlékeztettem, hogy itt van még a rúzs ügye. Azóta csak két hét telt el. De én nem felejtettem. Cassis kíváncsian méregetett bennünket biztos voltam benne, hogy Reine nem szólt neki.

– Dühös lesz, ha rájön – mondta Cassis lassan.

Vállat vontam. – Miért jönne rá? Majd azt mondjuk, gombászni mentünk az erdőbe. Jó esélyünk van rá, hogy fel sem kel, míg visszaérünk.

Cassis elgondolkodott az ötleten. Reinette egyszerre könyörgő és szorongó pillantással ostromolta.

– Hadd jöjjön, Cassis – kérlelte, majd halkabban hozzátette: – Tudja. Rájött a... – Hangja elhalt. – Valamennyit el kellett mondanom – fejezte be szerencsétlenül.

– Á! – Cassis rám nézett, és éreztem, hogy valami történt közöttünk, valami változás a tekintetében majdnem... csodálat tükröződött. Vállat vont – *ugyan kit érdekel? –,* de tekintete most már figyelmesebb, óvatosabb volt.

– Nem az én hibám – védekezett Reinette.

– Nem. Okos lány, ugye, hogy az vagy? – vetette oda könnyedén Cassis. – Előbb-utóbb biztosan rájött volna.

Nagy dicséret volt, és pár hónappal előbb elgyengülök a büszkeségtől, de most csak kitartóan néztem. – Mellesleg – tette hozzá Cassis ugyanazon a könnyed hangon –, ha is benne van, nem járhat el a szája anyának. – Akkor töltöttem be a kilencet koromhoz képest idős voltam, de annyira azért még gyerek, hogy a szavaiból áradó közönyös megvetés fájón érintsen.

– Nem jártatom a számat!

Cassis vállat vont. – Nekem mindegy, hogy jössz-e, amíg a magad részét

te fizeted – folytatta higgadtan. – Nem látom be, miért kellene nekünk fizetnünk helyetted is. Elviszlek a biciklimen. Ennyi az egész. A többiről magadnak kell gondoskodnod. Áll az alku?

Próbatétel volt. Láttam kihívó pillantásában. Mosolya gúnyos volt, annak a bátynak nem túl kedves mosolya, aki néha megosztotta velem az utolsó falat csokoládéját, máskor olyan erősen csípett a karomba, hogy bőröm alatt sötét foltokban meggyűlt a vér.

– De nem kap semmi zsebpénzt – nyavalygott Reinette.

– Mi értelme elvinni...

Cassis vállat vont. Tipikusan vität lezáró férfimozdulat volt. *Én megmondtam*. Karba font kézzel várta a reakciómat, ajkán kis mosoly játszott.

– Rendben – bólintottam, és igyekeztem nyugodtan beszélni. – Nekem megfelel.

– Helyes – döntötte el Cassis. – Holnap bemegyünk.

9.

A napi házimunka a következőképp kezdődött. Több vödör vizet kellett hozni a kútról a konyhába a főzéshez és a mosáshoz. Nem volt meleg vizünk, sőt folyó vizünk sem, kivéve a kút melletti kézipumpát, a konyhaajtótól pár méterre. A villanyáram nehézkesen jutott el Les Laveuses-ba, és amikor már alig lehetett palackos gázhoz jutni, a konyhai fafűtéses tűzhelyen főztünk. A sütő kint volt – nagy, régimódi, cukorsüveg formájú, faszenes sütő –, és mellette állt a kút. Amikor vízre volt szükségünk, innen vettünk egyikünk pumpált, míg a másik a vödröt tartotta. A kutat fafedél takarta le, amelyet jóval születésem előtt lezártak és lelakatolva tartottak, hogy elejét vegyék a balesetnek. Amikor anyám nem figyelt, a pumpa alatt mosakodtunk, és hideg vízzel fröcsköltük le egymást. Amikor szemmel tartott bennünket, többlavórnyi vizet kellett rézüstben melegítenünk a tűzhelyen, és durva kátrányszappant kellett használnunk, ami úgy kidörzsölte a bőrünket, mint a horzsakő, a víz színén pedig szürke habot hagyott.

Azon a vasárnapon tudtuk, hogy anya sokáig nem kerül elő. Hallottuk éjszaka, nyögött, forgolódott és dobálta magát abban a régi ágyban, amelyben még apámmal aludt, néha fölkelt, fel-alá járkált, kinyitotta az ablakot, hogy levegőt engedjen be, a spaletta neki-nekicsapódott a ház falának, és megremegett tőle a padló. Sokáig voltam ébren, hallgattam, ahogy jön-megy, járkál, sóhajtozik, suttogva magában vitatkozik. Éjfél körül elaludtam, de úgy egy óra múlva megint felébredtem, és akkor még ébren volt.

Ma már szívtelenségnek hangzik, de diadalérzet töltött el. Nem éreztem bűntudatot amiatt, amit tettem, szenvedése nem keltett bennem szánalmat. Akkor még nem értettem, fogalmam sem volt, milyen gyötrelem az álmatlanság. Szinte elképzelhetetlennek tűnt, hogy a párnájában elrejtett narancshéjas kis zacskó ilyen reakciót váltson ki.

Minél többet forgolódott és hánykolódott a párnáján, bizonyára annál

erősebben érezte az illatát, hiszen lázasan forró nyakszirtje alatt átmelegedett a párna. Minél erősebb lett az illat, annál jobban aggódhatott. Most már muszáj jönnie a fejfájásnak, gondolta. A fájdalom várása talán még nyugtalanítóbb, gyötrőbb lehetett, mint maga a fájdalom. A szorongás, amely állandó ráncot vésett a homlokára, úgy kezdhette ki elméjét, mint dobozba zárt patkány a doboz falát, és lehetetlenné tette az alvást. Orra azt jelezte, hogy narancsillatot érez, de elméje azt hajtogatta, hogy ez lehetetlen – az isten szerelméért, hogy is lehetne itt narancs? –, és mégis a narancsillat, amely keserű volt és sárga, akár az öregkor, anyám szobájának minden sötét részecskéjéből szivárgott.

Háromkor felkelt, lámpát gyújtott, hogy az albumába írjon. Nem tudhatom biztosan, hogy akkor írta-e – dátumot sosem vetett papírra –, mégis tudom.

Rosszabb, mint valaha, írja. A kézírás apró betűs, ibolyakék tintával a lapon keresztülvonuló hangyák oszlopa. *Fekszem az ágyban, és azon tűnődöm, fogok-e még az életben aludni. Bármi legyen is, ennél rosszabb nem lehet. Még az őrület is megkönnyebbülés ehhez képest.* Kicsit később, a vaníliás-krumplis torta alá még ezt írja: *Megosztott vagyok, akár az óra. Hajnali háromkor bármi lehetséges.*

Ezután kelt föl, hogy bevegye a morfiumtablettáját. A fürdőszobai szekrényben tartotta, halott apám borotválkozószerei mellett. Hallottam, ahogy nyílik az ajtó, és anyám izzadt talpa fáradtan nyikorog a fényes padlón. Üvegzörgés, aztán hallottam a pohár koccanását, amikor vizet öntött a kancsóból. Gondolom, a hatórányi álmatlanság kiválthatta a fejfájást. Mindenesetre, amikor kicsivel később fölkeltem, már úgy aludt, mint a bunda.

Reinette és Cassis még aludtak, és a vastag elsötétítő függöny alól beszűrődő fény sápadt volt és zöldes. Hajnali öt órára járhatott. Hálószobánkban nem volt óra. Felültem az ágyban, a sötétben kitapogattam a ruhámat, gyorsan felöltöztem. A kis szoba minden zegét-zugát ismertem. Hallottam Cassis és Reine szuszogását – Cassis felszínesen, szinte zihálva szedte a levegőt –, és nagyon halkan elosontam az ágyuk mellett. Sok mindent el kellett végeznem, mielőtt felébresztem őket.

Először anyám ajtajánál hallgatództam. Csend. Tudtam, hogy gyógyszert vett be, és valószínűnek tűnt, hogy mélyen alszik, de nem kockáztathattam meg, hogy rajtakapjon.

Nagyon óvatosan elfordítottam az ajtógombot. Meztelen talpam alatt akkorát roppant egy padlódeszka, mint a tűzijáték rakétája. Mozdulat közben megdermedtem, füleltem anyám lélegzetvételére, nem változik-e a ritmusa, de nem hallottam semmit. Benyomtam az ajtót. Az egyik spaletta nyitva maradt, a szobában világos volt. Anyám keresztben feküdt az ágyon. Éjjel kitakaródzott, az egyik párna leesett a földre. A másikon széttárt karja pihent, feje kényelmetlen szögben kicsavarodott, haja a padlót súrolta. Meg sem lepődtem, amikor észrevettem, hogy feje épp azon a párnán nyugszik, amelybe a zacskót rejtettem. Letérdeltem mellé. Lélegzése kásás és lassú volt. Liláskék szemhéja

alatt összevissza ugrált a szemgolyója. Ujjaim lassan bearaszoltak a feje alatti párnahuzatba.

Könnyen ment. Ujjaim matattak a párna közepén levő csomón, és a huzat felfejtett széle felé taszigálták. Megérintettem a zacskót, körmömmel közelebb húztam, végül kibuktattam rejtekhelyéről, és biztos helyre, a tenyerembe ejtettem. Anyám meg sem moccant. Csak szeme rángott, cikázott az elszíneződött bőr alatt, mintha valami fényes és illékony minden mozdulatát követné. Szája félig nyitva volt, és vékony nyálcsík csorgott le állán a matracra. Hirtelen elhatározással orra alá dugtam a zacskót, és megnyomtam, hogy felszálljon belőle az illat. Anyám nyöszörgött álmában, fejét elfordította a narancsillattól, és homlokát ráncolta. A zacskót visszasüllyesztettem a zsebembe.

Aztán istenigazából nekiláttam. Még egy utolsó pillantást vetettem anyámra, mintha az álmot csak színlelő veszélyes vadállat volna, majd a kandallópárkányhoz osontam. Állt ott egy óra súlyos darab volt, az aranyozott üvegbura alatt kerek volt a számlapja. Furcsán festett a csupasz kis fekete rostély fölött, túl díszesnek hatott anyám szobájában egyébként ez volt az egyik féltve őrzött kincse. Felemeltem az üvegburát, és óvatosan visszaállítottam az óra mutatóit. Öt órával. Hattal. Visszatettem a burát.

Aztán elrendeztem a díszeket a kandallópárkányon: apám bekeretezett fényképét, egy másikat, amely egy asszonyról készült, akiről tudtam, hogy a nagyanyám, az agyagkorsót a benne levő szárított virágokkal, a tálkát, amelyben három hajcsat volt, a Cassis keresztelőjéről megőrzött egyetlen cukrozott mandulát. A fényképeket a fal felé fordítottam. A vázát a földre állítottam. A hajcsatokat kivettem a tálkából, és anyám ledobott kötényének zsebébe tettem. Aztán felvettem a ruháit, és művészien szétszórtam őket a szobában. Az egyik fapapucs a lámpaernyőn egyensúlyozott. A másik az ablakpárkányon. Ruháját rendesen vállfára tettem, és az ajtó mögötti kampóra akasztottam, de kötényét leterítettem a padlóra, mint piknikhez a terítőt. Végül kinyitottam a szekrényt, és úgy állítottam be az ajtót, hogy a benne levő tükörben az ágynak az a része tükröződjék, ahol anyám feküdt. Ha felébred, önmagát látja meg először.

Abban, amit tettem, nem vezérelt gonoszság. Nem akartam bántani, csak összezavarni. El akartam bolondítani, hogy azt higgye, képzelt rohama valóságos volt, és anélkül, hogy tudott volna róla, megváltoztatta a tárgyak helyét, szétszórta a ruháit, visszaállította az órát. Apámtól tudtam, hogy anyám néha hasonló dolgokat tett, és később nem emlékezett rájuk, fájdalma és zavarodottsága szélsőségei közepette látása elhomályosult, gondolkodása meg még inkább. Előfordult, hogy a konyha falán levő óra hirtelen kettévált a szeme előtt, az egyik felét tisztán ki tudta venni, a másik viszont egyszerűen eltűnt, és csak mögötte a csupasz fal látszott. Vagy egy borospohár magától helyet cserélt, ravaszul átvándorolt a tányér egyik oldaláról a másikra. Vagy egy arc, egy emberi arc – az enyém, apámé, a kávéházban Raphaelé – félig levált, mintha valami iszonyatos sebészeti beavatkozással eltávolították volna, vagy olvasás

közben a szakácskönyv fele köddé vált, és a szavak érthetetlenül táncoltak anyám szeme előtt.

Mindezt akkor még nem tudtam. Sok mindenről az albumból szereztem tudomást, a lefirkantott feljegyzésekből, amelyek némelyike őrjöngő, csaknem végsőkig elkeseredett – *hajnali háromkor minden lehetséges* –, mások szigorúan tárgyilagosak, a tüneteket hűvösen tudományos kíváncsisággal jegyzik fel.

Megosztott vagyok, akár az óra.

10.

Reine és Cassis még aludtak, amikor elmentem, és becslésem szerint felébredésükig úgy fél órám maradhatott az ügyeim elintézésére. Felsandítottam az égre, tiszta volt és zöldes, a láthatár szélén csak egy vékony sárga csík látszott. Hajnalhasadtáig talán úgy tíz perc volt. Sietnem kellett.

Hoztam egy vödröt a konyhából, fölvettem a fapapucsomat, amelyet a lábtörlőre készítettem, és olyan gyorsan, ahogy csak bírtam, a folyóhoz futottam. Levágtam az utat Hourias-ék hátsó földjén át, ahol a nyári napraforgók szőrös, még zöld fejüket emelgették a sápadt ég felé. Összegörnyedve, láthatatlanul osontam a szétterjesztett ágak alatt, vödröm minden lépésnél a lábamhoz verődött. Öt percbe sem telt, és lent voltam a menhireknél.

Hajnali ötkor a Loire még nyugodt és pompás látványt nyújt a ködpárában. A napnak ebben a szakában gyönyörű a víz, hűvös és varázslatosan halvány, a homokzátonyok eltűnt kontinensekként emelkednek ki belőle. A víznek még éjszakai illata van, a korai napsugár itt-ott csillámló árnyat permetez a felszínére. Levettem a papucsomat, ruhámat, és kritikus szemmel végigpásztáztam a folyót. Megtévesztően mozdulatlan volt.

A Kincses Kő úgy kilenc méterre lehetett a parttól, és tövénél furcsán *selymes* volt a felszín, ami arra mutatott, hogy ott erős az áramlás. Könnyen vízbe is fulladhatok itt, gondoltam, és még csak azt sem tudják majd, hogy hol keressenek.

De nem volt más választásom. Cassis ultimátumot adott.

Állnom kell a magam költségeit. Hogy tehetném, ha nincs zsebpénzem? Muszáj elvennem a kincses ládában elrejtett pénzt. Természetesen az is előfordulhat, hogy Cassis már kivette belőle. Ha így van, megkockáztatom, hogy anyám pénztárcájából lopjak. Csakhogy erre nem szívesen szántam rá magamat. Nem azért, mert a lopást különösen rossznak tartottam, hanem anyám nem mindennapi számmemóriája miatt. Az utolsó *centime-ig* tudta, mennyi pénze van. Azonnal rájönne, mit tettem.

Nem. Muszáj megszereznem a kincses ládát.

Amióta Cassis és Reinette befejezték az iskolát, ritkán rándultak le a folyóhoz. Voltak saját kincseik – *felnőttkincsek* –, amelyekben gyönyörködhettek. A pénztárcában levő pénzérmék talán ha pár frankot tettek ki, nem többet.

Számítottam Cassis lustaságára, meggyőződésére, hogy rajta kívül senki

sem érheti el a cölöphöz kötött dobozt. Biztosra vettem, hogy a pénz még ott van.

Óvatosan leereszkedtem a partoldalon, és bementem a vízbe. Hideg volt, lábujjaim közt felnyomult az iszap. Addig gyalogoltam, amíg derékig nem ért a víz. Most már éreztem a sodrást olyan volt, mint egy pórázát rángató türelmetlen kutya. Istenem, máris milyen erős! Megfogtam az első cölöpöt, majd ellöktem magam az áramlás felé, és tettem még egy lépést. Tudtam, hogy közvetlen előttem mélység tátong: ez az a pont, ahol a Loire még sekély széle hirtelen leszakad a semmibe. Amikor ugyanígy beúszott, mint én most, Cassis mindig itt szokta eljátszani, hogy vízbe fullad: hanyatt fordult az átlátszatlan vízben, verdesett, sikítozott, szájából a Loire barna vize fröcskölt.

Mindig átejtette Reine-t, akárhányszor ismételte is meg húga elszörnyedve kiáltott fel, amikor Cassis a víz alá süllyedt.

Most nem volt időm ilyen mutatványra. Lábujjammal kitapogattam a szakadékot. Ott is volt. Lábammal olyan messzire löktem magam a folyómedertől, amennyire csak tudtam, és vigyáztam, hogy a menhirek folyásirányban tőlem jobbra legyenek. A víz a felszínen melegebb volt, és az áramlás sem olyan erős. Szabályos ívben, egyenletesen úsztam az első menhirtől a másodikig. A cölöpök között a legnagyobb távolság talán négy méter volt. Ha a cölöptől jó erősen elrúgtam magam, két métert tudtam megtenni.

Mindig kicsit folyás ellen kellett indulnom, hogy a sodrás visszavigyen a következő cölöphöz, és elölről kezdhessem az egészet. Mint erős szélben csapást változtató hajó, bukdácsoltam így a Kincses Kő felé. Ereztem, hogy az áramlás minden nekirugaszkodásnál erősebb lesz. Lélegzetem elakadt a hideg víztől. Végül eljutottam a negyedik cölöpig, és már csak az utolsó rugaszkodás következett célom felé.

Miközben az áramlás a Kincses Kő felé vitt, túlúsztam a cölöpön, és egy pillanatig iszonyú rémület hasított belém, amikor éreztem, hogy a folyó fősodrása kezd maga felé húzni. Karommal és lábammal hevesen csépeltem a vizet, és lihegve, a páni félelemtől csaknem sírva sikerült akkorát rúgnom magamon, hogy a Kincses Kő közelébe jutottam, ahol elkaptam a ládát a cölöphöz rögzítő kötelet. Hináros, csúszós, a folyó barna iszapjától sikamlós volt, de segítségével a cölöp túloldalára vergődtem.

Egy pillanatig csak lógtam a vízben, és vártam, hogy kétségbeesett szívdobogásom csillapodjon. Aztán hátamat biztosan a cölöpnek vetettem, és iszapágyából húzni kezdtem a kincses ládát. Keservesnek bizonyult. Nem volt különösebben nehéz, de a nehezékként rákapcsolt lánctól és a ponyvától ólomsúlyúnak tetszett. A hidegtől remegve, vacogva addig küszködtem a lánccal, amíg éreztem, hogy a láda megmozdul. Lábammal vadul tapostam a vizet, hogy ne sodródjak el a cölöptől, és húzni kezdtem fölfelé a ládát. Még egyszer elfogott a rémület, amikor a sártól iszamós ponyva a lábamra csavarodott, de ujjammal már a dobozt tartó kötélen matattam. Egy pillanatig biztos voltam benne, hogy hidegtől elgémberedett kézzel képtelen leszek

kinyitni a dobozt, de aztán engedett a zár, és a kincses ládát elöntötte a víz. Káromkodtam egyet. Végül csak sikerült megtalálnom a tárcát, egy ócska barna pénztárcát, amit anyám kidobott, mert elromlott a zárja. Kivettem, fogam közé kaptam, hogy biztonságban legyen, majd végső erőfeszítéssel lecsaptam a doboz fedelét, és hagytam, hogy a lánc súlyától húzva ismét a fenékre süllyedjen. A ponyva természetesen odalett, a maradék kincset eláztatta a víz, de ez ellen semmit sem tehettem. Cassisnak szárazabb helyre kell rejtenie a cigarettáját.

Megszereztem a pénzt, és csak ez számított.

Visszaúsztam a partra, az utolsó két cölöpöt kihagytam, és kétszáz métert sodort a víz az angers-i út felé, mire sikerült kivergődnöm a folyóból az eddiginél sokkal inkább kutyára, veszett barna kutyára emlékeztettem, akinek összefagyott lábára bolondul rátekeredett a póráza. Becslésem szerint az egész akció jó, ha tíz percig tartott.

Kényszerítettem magamat, hogy kicsit megpihenjek, arcomon éreztem a felkelő nap első sugarainak félénk simogatását, ahogy bőrömre szárítják a Loire sarát. Remegtem a hidegtől és a lelkesültségtől. Megszámoltam a pénzt: elég volt mozijegyre és egy pohár szörpre. Nagyon jó. Aztán a folyásirány ellen haladva visszamentem oda, ahol a ruhámat hagytam. Fölvettem ócska szoknyámat és a piros, ujjatlan férfiinget, amelyet alul megkurtítottak, hogy jó legyen rám. A papucsomat. Felületesen ellenőriztem a csapdáimat, az apróhalat vagy kiborítottam, vagy csalinak bennük hagytam. A Lesállás melletti rákfogó kosárban váratlan kincsre, egy kis csukára bukkantam – természetesen nem az Öreganyóra! –, és ezt betettem a vödörbe, amit otthonról magammal hoztam. Többi fogásomat – a nagy homokzátony melletti saras lapályról egy csomó angolnát, egy jókora szélhajtó küszt az egyik mindent fogó hálómból – szintén a vödörbe öntöttem. Alibiül szolgálnak majd, gondoltam, ha Cassis és Reine már fent vannak.

A földeken át mentem haza, olyan észrevétlenül, ahogy jöttem.

Jól tettem, hogy hallal állítottam be. Cassis a pumpánál mosakodott, amikor visszaértem, bár Reinette egy lavór vizet melegített, és kényeskedve szappanos mosdóruhával kenegette az arcát. Kíváncsi pillantást vetettek rám, aztán Cassis vonásai megenyhültek, és vidám megvetés ült ki arcára.

– Sosem adod fel, mi? – kérdezte, és vizes fejével a vödör felé intett. – Mit szereztél?

– Ezt-azt – feleltem hányavetin. A pénztárca ingem zsebében lapult, és megnyugtató súlya titkon mosolyra késztetett. – Csukát. Csak egy kicsit – tettem hozzá.

Cassis nevetett. – Lehet, hogy a kicsiket kifogod, de Öreganyót sosem kapod el – jegyezte meg. – Még ha kifognád is, mihez kezdenél vele? Egy ilyen öreg csukát meg sem lehetne enni. Keserű a húsa, mint az epe, és tele van szálkával.

– Akkor is kifogom – hajtogattam makacsul.

– Igen? – Cassis hangja nemtörődöm és hitetlenkedő volt. – És akkor mi

lesz? Kívánsz valamit, ugye? Egymillió frankot és lakást a bal parton?

Némán ráztam a fejemet.

– Én azt kívánnám, hogy filmcsillag legyek – törölgette az arcát Reinette. – Hogy láthassam Hollywoodot, a Sunset Boulevard-t, limuzinban végighajthassak rajta, és temérdek ruhám legyen...

Cassis gúnyos pillantást vetett rá, ami nagy örömmel töltött el, aztán hozzám fordult. – Akkor hát mi lesz az, Boise? – Vigyora hetyke volt és ellenállhatatlan. – Bunda? Autók? Nyaraló Juan-le-Pins-ben?

Ismét megráztam a fejemet. – Majd ha kihalásztam, tudni fogom – mondtam határozottan. – És megszerzem. Majd meglátjátok.

Cassis egy másodpercig az arcomat fürkészte, arcáról lehervadt a vigyor. Aztán megvetően mordult egyet, és folytatta a mosakodást.

– Nehéz eset vagy, Boise – jelentette ki. – Tudod-e?

Aztán elfutottunk, hogy elvégezzük a ház körüli tennivalókat, mielőtt anya felébred.

11.

Egy tanyán mindig rengeteg a munka. Vizet kellett hozni a pumpától, fémvödrökben a pince kövén kellett hagyni, nehogy a nap felmelegítse, meg kellett fejni a kecskéket, a sajtárt muszlinnal le kellett takarni, és a sajtkészítő szobába készíteni, a kecskéket ki kellett hajtani a legelőre, hogy ne egyék meg a kertben az összes zöldséget, a tyúkokat és a kacsákat meg kellett etetni, az aznap érett epret le kellett szedni, a sütőkemencét be kellett fűteni, habár nem tartottam valószínűnek, hogy anyám aznap sokat süt. Bécassine-t, a lovunkat ki kellett engedni a rétre, friss vizet kellett vinni az itatóvályúba. Teljes sebességgel is jó két órába telt mindezt elvégezni, és mire elkészültünk, a nap már melegen sütött, az éjszakai nedvesség elpárolgott a száraz földutakról, és a harmat felszáradt a fűről.

Ideje volt indulni.

Sem Reinette, sem Cassis nem említette a pénzkérdést.

Nem volt szükség rá. Cassis megmondta, hogy fizetnem kell a magam részét, mert feltételezte, hogy ez úgyis lehetetlen. Reine furcsán nézett rám, miközben az utolsó epreket szedtük, talán magabiztosságomon töprengett, és amikor elkapta Cassis pillantását, kuncogni kezdett. Feltűnt, hogy nagy gonddal öltözködött: iskolai rakott szoknyáját vette fel, bokazoknit és cipőt, piros rövid ujjú pulóvert, haját pedig vastag varkocsba fonta, és tűkkel tűzte fel.

Illata is más volt: édeskés, púderhez hasonló illat, mint a pehelycukor és az ibolya szaga, és ki is rúzsozta magát. Kíváncsi voltam, nem találkozik-e valakivel. Talán egy fiúval.

Valakivel, akit az iskolából ismer. A szokottnál mindenesetre idegesebbnek látszott, az epret finomkodó sietséggel szedte, mint menyétek közt legelő nyúl. Miközben az eperpalánták közt arrébb mentem, hallottam, hogy odasúg valamit Cassisnak, majd élesen, idegesen kacag.

Titkon vállat vontam. Arra gondoltam, biztos azt tervezik, hogy nélkülem mennek valahova. Rávettem Reine-t, hogy vigyenek magukkal, és az ígéretüket nem fogják megmásítani. De ők egyelőre úgy tudják, hogy nincs pénzem. Ami azt jelenti, hogy nélkülem mehetnek moziba, és addig talán a piactéri szökőkút mellett hagynak, hogy ott várjak rájuk, vagy valami kitalált feladattal elküldenek, míg ők a barátaikkal találkoznak... Keserűen tépelődtem.

Csak hiszik, hogy így lesz. Annyira biztosak magukban, hogy megfeledkeznek problémám egyetlen kézenfekvő megoldásáról. Reine sosem úszna ki a Loire-ban a Kincses Kőig. Cassis még mindig a kis húgát látja bennem, aki olyan áhítatos tisztelettel övezi imádott bátyját, hogy engedélye nélkül a legapróbb dologba sem fog. Cassis néha rám nézett, és elégedetten elvigyorodott. Szeme gúnyosan csillogott.

Nyolckor indultunk el Angers-ba. Cassis óriási, ormótlan biciklijének hátsó kerekén utaztam, lábamat veszélyes helyre, a kormány alá dugtam. Reine biciklije kisebb és elegánsabb volt, magas kormánnyal és bőrnyereggel. A kormányon keresztben kis kosár, amelybe Reine egy flaska cikóriakávét és három egyforma szendvicset tett. Nővérem fehér kendőt kötött a fejére, hogy *coiffure*-jét óvja, és menet közben a kendő végei tarkóján lebegtek. Háromszor négyszer meg is álltunk: ittunk a Reine kosarában levő termoszból, megnéztünk egy leeresztett kereket, reggeli gyanánt ettünk egy falat kenyeret és sajtot. Végül megérkeztünk Angers külvárosába, elkerekeztünk a college előtt – nyárra bezárták, és kapuját két német katona őrizte –, majd a stukkós házak mellett a városközpont felé haladtunk.

A mozi, a Palais-Doré a főtéren volt, közel ahhoz a helyhez, ahol a piacot tartották. A teret több kis bolt szegélyezte, többségük épp kinyitott egy férfi vödörből kilötykölt vízzel és seprűvel a járdát takarította. Addigra már toltuk a bicikliket, majd befordultunk egy sikátorba a borbély és a bespalettázott hentesüzlet között. Az egyik kávéház *terasse-áról* egy asszony ránk mosolygott és odaköszönt; néhány vasárnapi vendég már ott ült, cikóriakávét ivott, *croissant*-t vagy kemény tojást evett. Arra kerekezett egy kifutófiú, fontoskodva csilingelt a csengőjével a templom melletti újságos egylapos közleményeket árult. Cassis körülnézett, aztán a bódéhoz ment. Láttam, hogy valamit átnyújt az újságosnak, aztán az is ad valami csomagot cserébe, ami azonnal eltűnt Cassis nadrágjának korca alatt.

– Mi az? – kíváncsiskodtam.

Cassis vállat vont. Láttam, hogy elégedett önmagával, önelégültebb annál, semhogy az én bosszantásomra magában tartsa a választ. Hangját cinkosan lehalkította, és egy pillanatra összecsavart papírokat mutatott, amelyeket azonnal el is takart.

– Képregények. Sorozatok. – Elbizakodottan kacsintott Reine-re. – Amerikai filmes újságok.

Reine izgatottan felsikkantott, és úgy tett, mintha el akarná kapni a karját. – Hadd nézzem, hadd nézzem!

Cassis ingerülten rázta a fejét. – Pszt! Az isten szerelméért, Reine! – Ismét lehalkította a hangját. – Szívességgel tartozott nekem. Feketepiac – formálta némán a szót.

– Pult alatt őrizte nekem.

Reinette tisztelettel bámult fel rá. Rám nem tett ilyen mély benyomást, talán azért, mert nem voltam tisztában ezeknek a dolgoknak a hiányával, vagy mert a lázadás csírái miatt lekicsinylően fogadtam bármit, ami bátyámat túlzottan büszkévé tette. Közben azon morfondíroztam, miféle szívességgel tartozhatott az újságos Cassisnak, és végül úgy döntöttem, hogy bátyám csak henceg. Ezt meg is mondtam neki.

– Ha kapcsolataim volnának a feketepiaccal – mondtam tűrhetően kinyilvánítva kétkedésemet –, néhány ócska újságnál biztosan jobb holmit szereznék.

Cassis megbántottnak látszott. – Bármit elő tudok keríteni, amit csak akarok – reagált gyorsan. – Képregényt, füstölnivalót, könyvet, igazi kávét... csokoládét... – Gúnyos nevetésben tört ki. – Te meg még egy nyavalyás mozijegyre sem tudsz pénzt szerezni!

– Nem?! – Mosolyogva húztam elő az erszényt kötényem zsebéből. Kicsit megráztam, hogy hallja a pénz csörgését.

Szeme elkerekedett, amikor megismerte a pénztárcát.

– Te kis tolvaj! – lehelte végül. – Te nyomorult, aljas kis tolvaj!

Rámeredtem, de nem szóltam semmit.

– Hogy jutottál hozzá?

– Kiúsztam és megszereztem – feleltem dacosan. – Ez különben sem lopás! A kincs közös volt.

De Cassis szinte oda sem figyelt. – Te nyomorult, lopós... – dühöngött újra. Láthatóan felzaklatta, hogy rajta kívül más is meg tud csellel szerezni valamit.

– Nem értem, mennyiben különbözöm tőled és a feketepiacodtól – jelentettem ki nyugodtan. – Egy és ugyanaz a játék, nem? – Hagytam, hadd emésszé meg, mielőtt folytattam. – És az dühített fel, hogy jobb vagyok nálad.

Cassis villámló tekintettel meredt rám. – *Egyáltalán nem ugyanaz* – mondta végül.

Továbbra is hitetlenkedő arccal néztem. Mindig is könnyen rá lehetett bírni, hogy elárulja magát. Akárcsak a fiát, sok évvel később. Egyikük sem volt képes soha ravaszkodni. Cassis arca kivörösödött, és cinkos suttogásáról megfeledkezve csaknem ordított. – Bármit megszerezhetek, amit csak akarsz! Rendes horgászzsinórt a hülye csukádhoz – sziszegte nekivadulva. – Rágógumit, cipőt, selyemharisnyát, *selyem alsóneműt*, ha azt kívánsz... – Ezen nagyot nevettem. A mi neveltetésünk mellett nevetségesnek hangzott a selyembugyi gondolata. Cassis magából kikelve megragadott a vállamnál fogva, és megrázott.

– *Hagyd abba*! – Hangja megbicsaklott a dühtől. – *Barátaim* vannak! Sok mindenkit ismerek! Bármit... megszerezhetek... neked, amit... csak... akarsz!

Látják, milyen könnyű volt kiborítani. Cassis a maga módján elkényeztetett volt túlságosan hozzászokott ahhoz, hogy ő a nagyszerű báty, a férfi a háznál, aki elsőként kezdett iskolába járni, aki a legmagasabb, legerősebb, legokosabb. Időnkénti vadsága – erdei kalandjai, vakmerő játékai a Loire-nál, apróbb lopásai a piaci standoknál vagy az angers-i kis boltokban – fékezhetetlen, szinte hisztérikus volt. Cassisnak egyikben sem telt öröme. Mintha szükségét érezte volna, hogy bizonyítson mindkettőnknek, vagy saját magának.

Láttam, hogy nem tud eligazodni rajtam. Hüvelykujja olyan erősen mélyedt a karomba, hogy másnapra nagy vérhólyag keletkezett a helyén, de akkor semmi jelét nem mutattam a fájdalomnak. Kitartóan néztem, és elhatároztam, addig meredek rá, míg ő kapja el előbb a tekintetét.

– Reine-nek és nekem barátaink vannak – folytatta halkabban, majdnem nyugodtan, bár hüvelykujja még mindig karomba fúródott. – Befolyásos barátaink. Mit gondolsz, honnan van Reine-nek a hülye rúzsa? Vagy a parfümje? Vagy az a vacak, amit éjjel az arcára ken? Mit gondolsz, honnan van ez az egész? És mit gondolsz, hogy szolgáltuk meg?

Hirtelen elengedte a karomat, és arcára büszkeséggel vegyes megdöbbenés ült ki, én pedig ráébredtem, hogy Cassis tenyere izzad a félelemtől.

12.

A filmből nem emlékszem sokra. A címe *Circonstances Atténuantes* volt Arlettyvel és Michel Simonnal a főszerepben. Régi film volt, amit Cassis és Reine már látott. Reine azonban nem izgatta a dolog: feszült figyelemmel meredt a filmvászonra. A történetet valószínűtlennek, mindennapjaimtól elrugaszkodottnak találtam. Gondolataim amúgy is más körül forogtak. A film kétszer is elszakadt a vetítőgépben, másodszor a fények is kigyulladtak, és a közönség elégedetlenül felhördült. Egy elkínzott arcú, szmokingos férfi rájuk kiabált, hogy maradjanak csendben. Az egyik sarokban egy csomó német, akik felrakták a lábukat az előttük levő ülések támlájára, lassan, ütemesen tapsolni kezdett. Reine, aki kábulatából hirtelen magához tért, bosszús panaszkodásba fogott a megszakítás miatt, majd izgatottan felsikkantott.

– Cassis! – Áthajolt előttem, és orromat megcsapta hajának édeskés, vegyszeres illata. – Itt van, Cassis!

– Pszt! – sziszegett rá bőszen Cassis. – Ne nézz hátra!

Reine és Cassis egy pillanatig a vászon felé fordultak, arcuk kifejezéstelen volt, mint a próbababáké. Aztán Cassis a szája sarkából, mintha templomban suttogna, megkérdezte:

– Ki?

Reinette lopva a németekre pillantott.

– Ott hátul – válaszolta ugyanúgy. – És még néhány, akit nem ismerek. – Körülöttünk dobogtak és kiáltoztak az emberek. Cassis gyors pillantást vetett hátra.

– Várok, amíg kialszanak a fények – döntötte el.

A fények tíz perc múlva halványulni kezdtek, és folytatódott a film. Cassis óvatosan felállt a helyéről, és a terem végébe lopakodott. Követtem. A filmben Arletty egy mélyen kivágott, testhez álló ruhában kényeskedett, és a szempilláit rezegtette. A vásznon villódzó fények megvilágították hétrét görnyedt, futó alakjainkat, és Cassis arcát hamuszínűre festették.

– Ne gyere utánam, te kis hülye – súgta oda mérgesen. – Nem akarom, hogy velem gyere, és az utamban legyél!

Megráztam a fejemet. – Nem leszek az utadban – ígértem. – Csak ha megakadályozod, hogy veled menjek.

Cassis türelmetlen mozdulatot tett. Tisztában volt vele, hogy nem beszélek a levegőbe. Éreztem, remeg a sötétben – vagy az izgalomtól, vagy az idegességtől. – Húzd meg magad – szólt rám. – És hagyd, hogy én beszéljek.

Végül leguggoltunk a terem végében, ahol a többi mozilátogató között a német katonák valóságos szigetet alkottak. Többen cigarettáztak, fel-felvillanó arcukon felizzott a vörös pötty.

– Látod azt ott, hátul? – súgta Cassis. – Hauer a neve. Vele akarok beszélni. Maradj mellettem, és egy szót se szólj, megértetted?

Nem válaszoltam. Semmit sem akartam ígérni.

Cassis a Hauer nevű katona melletti sorba somfordált. Kíváncsian körülnéztem, de láttam, hogy senki sem figyel ránk, kivéve a mögöttünk álló németet, egy vékonydongájú, markáns arcú, egyenruhás fiatalembert, aki hetykén félrecsapta a sapkáját. Egyik kezében cigarettát fogott.

Előbb Cassis izgatott pusmogását hallottam, aztán papírzörgést. A markáns arcú német rám vigyorgott, és intett a cigarettájával.

Hirtelen belém hasított a rémület. Ráismertem. A piacon látott katona volt, aki észrevette a narancslopást.

Egy percig kővé dermedten meredtem rá.

A német ismét intett. A vászon ragyogása megvilágította az arcát, és éles árnyékba borította szemét és arccsontját.

Ideges pillantást vetettem Cassisra, aki úgy belemélyedt a beszélgetésbe Hauerral, hogy nem is ügyelt rám. A német még mindig várakozásteljesen figyelt, ajkán kis mosoly játszott. Kicsit távolabb állt attól a helytől, ahol a többiek ültek. Behajlított ujjal fogta a cigarettát, a parázs átsütött a bőrén, és láttam ujjcsontja sötét foltját. Egyenruhában volt, de kigombolta a gallérját és levette a sapkáját.

Mindez megmagyarázhatatlan módon megnyugtatott.

– Gyere ide – szólt oda halkan.

Nem tudtam megszólalni. A szám mintha szalmával lett volna tele. Elfutottam volna, de nem tudtam, nem csuklik-e össze alattam a lábam. Inkább felszegtem az államat, és elindultam felé.

A német elvigyorodott, és újra megszívta a cigarettáját.

– Ugye, te vagy a kis narancsos lány? – kérdezte, amikor közelebb értem.

Nem feleltem.

A németet nem zavarta a hallgatásom. – Gyors vagy.

Gyerekkoromban én is ilyen voltam. – Zsebébe nyúlt, és kivett valamit, ami ezüstpapírban volt. – Tessék. Ízleni fog.

Csokoládé.

Gyanakodva méregettem. – Nem kell – válaszoltam.

A német megint elvigyorodott. – Jobban szereted a narancsot, mi?

Hallgattam.

– Emlékszem egy gyümölcsösre a folyó mellett – mesélte halkan. – Közel a faluhoz, amelyben felnőttem. A legsötétebb, legnagyobb szilvák ott teremtek. Magas fal vette körül. Kutyákkal őrizték. Egész nyáron törtem magamat, hogy szerezzek abból a szilvából! Mindennel próbálkoztam. Másra szinte gondolni sem bírtam.

Hangja kellemes volt, enyhe akcentussal beszélt, szeme csillogott a kunkorodó cigarettafüst mögött. Óvatosan figyeltem, mozdulni sem mertem, nem tudtam, nem űz-e tréfát belőlem.

– Egyébként is a lopott sokkal jobb ízű, mint amit ingyen kap az ember, nem?

Most már tudtam, hogy gúnyolódik velem, és szemem elkerekedett a méltatlankodástól.

A német észrevette arckifejezésemet, és a csokoládét továbbra is felém tartva fölnevetett. – Gyerünk, *Backfisch,* edd csak meg! Gondold azt, hogy loptad a *boche*-tól.

A kis kocka félig megolvadt, és azonnal magamba tömtem. Igazi csokoládé volt, nem az a fehérkés, szemcsés vacak, amit időnként Angers-ban vettünk. A német magában mulatva nézte, ahogy eszem, én pedig változatlan gyanakvással, de növekvő kíváncsisággal lestem.

– Megszerezte végül? – kérdeztem tele szájjal. – Mármint a szilvát?

A német bólintott. – Meg, *Backfisch.* Még ma is emlékszem az ízére.

– És nem kapták el?

– Nem bizony. – Gyászosan vigyorgott. – Annyit ettem, hogy belebetegedtem, és így lebuktam. Micsoda verést kaptam! De végül megszereztem, amit akartam. És csak ez számít, nem?

– Az bizony jó – értettem egyet. – Szeretek győzni. – Rövid hallgatás után folytattam. – Ezért nem szólt senkinek a narancsról?

A német vállat vont. – Miért szóltam volna? Nem rám tartozott. A fűszeresnek amúgy is sok volt. Eggyel igazán nem rövidítetted meg.

Bólintottam. – Teherautója van – mondtam, és lenyaltam az ezüstpapírt, hogy egyetlen szem csokoládé se menjen veszendőbe.

A német láthatóan egy véleményen volt velem. – Van, aki mindent magának akar megtartani – jegyezte meg. Nem igazság, ugye?

Megráztam a fejemet. – Mint Madame Petit a varróboltban – kontráztam. – Egy vagyont kér az ejtőernyőselyemért, amihez ingyen jut.

– Pontosan.

Belém villant, hogy talán nem kellett volna Madame Petit-ről kotyognom, és gyors pillantást vetettem rá, de úgy láttam, hogy a német nem is figyel rám. Cassist nézte, aki még mindig Hauerral pusmogott a sor végén. Bosszantott, hogy Cassis jobban érdekli, mint én.

– A bátyám – vetettem oda.

– Tényleg? – A német újra rám nézett, és mosolygott.

Nem akármilyen család. Többen is vagytok?

Nemet intettem. – Én vagyok a legkisebb. Framboise.

– Nagyon örvendek a megismerkedésnek, Françoise.

Elvigyorodtam. – Fram*boise* – igazítottam helyre.

– Leibniz. Tomas. – Kezet nyújtott. Némi habozás után megráztam a kezét.

13.

Így ismerkedtem meg Tomas Leibnizcel. Reinette valamiért megorrolt rám, hogy beszélgettem vele, és a film hátralevő részét végigduzzogta. Hauer egy csomag Gauloise-t csúsztatott oda Cassisnak, aztán mindketten visszaosontunk a helyünkre. Cassis elszívott egy cigarettát, én meg gondolataimba merültem. Csak a film végére kristályosodtak ki bennem a kérdések.

– A cigarettára céloztál, amikor azt mondtad, hogy egyet s mást szerezni tudsz? – kérdeztem.

– Természetesen. – Cassis láthatóan elégedett volt önmagával, de a felszín alatt még éreztem a szorongását. A cigarettát tenyere felé fordította, mintha a németeket utánozná, de nála félszeg és nagyképű gesztusnak hatott.

– Elmondotok nekik dolgokat? Igen?

– Néha... igen – vallotta be Cassis önelégült vigyorral.

– Miféle dolgokat?

Cassis vállat vont. – Azzal az öreg bohóccal és a rádiójával kezdődött – mesélte halkan. – Joggal vágtunk vissza.

Különben sem szabad rádiót tartani, és nem kellett volna megdöbbenést színlelnie, amikor mi csak a németeket bámultuk. Néha egy küldöncnél vagy a kávéházban hagyunk levelet. Máskor az újságos adja át, amit nekünk hagytak. Vagy éppen ők hozzák el. – Hányavetin beszélt, de éreztem, hogy nyugtalan és ingerült.

– Jelentéktelen dolgok – bizonygatta. – A *boche*-ok egyébként is feketéznek, és amit szereznek, hazaküldik Németországba. Tudod, azt, amit rekvirálnak. Tehát az egész nem számít.

Meghánytam-vetettem magamban. – De a Gestapo...

– Ugyan, ne légy gyerek, Boise! – Felfortyant, mint mindig, ha nyomást gyakoroltam rá. – Mit tudsz te a Gestapóról? – Idegesen körülpislogott, aztán ismét halkabban folytatta. – Természetesen semmi közünk hozzájuk. Itt másról

van szó. Mondtam, hogy csak üzletelünk. És különben sincs közöd hozzá!

Sértetten fordultam felé. – Miért nincs? Én is tudok ezt-azt. – Arra gondoltam, bárcsak nagyobb feneket kerítettem volna Madame Petit-nek, amikor a némettel beszélgettem. Bárcsak megmondtam volna, hogy zsidó!

Cassis megvetően rázta a fejét. – Te ezt nem érted.

Feszült csendben karikáztunk haza, talán, mert arra számítottunk, hogy anya rájön nem engedélyezett kirándulásunkra, de amikor visszaértünk, szokatlanul jókedvű volt.

Nem említette a narancsillatot, álmatlan éjszakáit vagy a változásokat, amelyeket a szobájában végrehajtottam, és a vacsora, amelyet készített, ünnepinek hatott: sárgarépa és endívia leves volt, *boudin noi*r almával és burgonyával, fekete hajdinapalacsinta, desszertnek pedig *clafoutis*, amely súlyos és lédús volt a tavalyi almától, ropogós a barna cukortól és fahéjtól. Szokás szerint némán ettünk, de anyámnak máson járt az esze, és elfelejtett rám szólni, hogy ne könyököljek, és kócos hajamra vagy piszkos arcomra sem tett megjegyzést.

Talán a narancs szelídítette meg, gondoltam.

Másnap azonban ezerszeresen is szokott önmagát hozta, és bepótolta, amit előző nap elmulasztott. Kerültük, amennyire tudtuk, elvégeztük a munkánkat, aztán kimentünk a Lesálláshoz és a folyóra, és kedvetlenül játszottunk.

Azokon a nyári napokon Paul is velünk tartott, de érezte, hogy már nem tartozik hozzánk, hogy kizártuk a körünkből. Sajnáltam, egy kis bűntudat is mardosott miatta, mert tudtam, milyen kívülállónak lenni, de semmit sem tehettem ellene. Paulnak meg kell vívnia a maga csatáit, ahogy nekem is az enyéimet.

Anyám egyébként sem szerette Pault, s vele együtt az egész Hourias családot. Az ő szemében Paul naplopó volt, aki ahhoz is lusta, hogy iskolába járjon, butább, semhogy a faluban a többi gyerekkel együtt megtanuljon olvasni.

A szülei sem különbek: milyen egy olyan férfi, aki gilisztát árul az út mellett, és egy asszony, aki más ruháit javítja? De anyám leginkább Paul nagybátyja ellen volt kikelve. Eleinte azt hittem, egyszerű falubeli vetélkedésről van szó.

Philippe Hourias-é volt Les Laveuses-ban a legnagyobb gazdaság, sok hold napraforgó, burgonya, káposzta és cukorrépa húsz tehene, disznói, kecskéi és egy traktora volt akkoriban, amikor a helybeliek jobbára még ló vontatta kézi ekével szántottak, rendes fejőgépe volt... Féltékenység, mondtam magamban a keservesen küszködő özvegyasszony neheztelése a gazdag özvegyemberre. Mégis furcsállottam, hiszen Philippe Hourias apám legrégibb barátja volt. Együtt gyerekeskedtek, horgásztak, úsztak, közös titkaik voltak. Philippe saját kezűleg véste fel apám nevét a háborús emlékműre, és vasárnaponként mindig vitt friss virágot. De anyám csak szótlanul odabiccentett neki, egyébként nem vett róla tudomást. Sosem kedvelte mások társaságát, és a naranccsal kapcsolatos eset után még a korábbinál is ellenségesebben viszonyult Philippe

Hourias-hoz.

Valójában csak sokkal később sejdítettem meg az igazságot. Több mint negyven évvel később, amikor elolvastam az albumot. Az apró, migrén szülte betűk részegen dülöngéltek a bekötött oldalakon. Anyám a következőket írta:

Hourias már tudja. Látom, ahogy néha rám néz. Sajnálattal és kíváncsisággal, mintha olyasmi volnék, amit elgázolt az úton. Tegnap késő este meglátott, amikor a La Répből kijöttem azokkal a holmikkal, amiket kénytelen vagyok ott vásárolni. Nem szólt egy szót sem, de tudom, hogy sejtette, miről van szó. Természetesen úgy véli, hogy össze kellene házasodnunk. Úgy tartja ésszerűnek, ha özvegyasszony és özvegyember egyesítik a földjeiket. Yannicknak nem volt fiútestvére, aki a halála után az örökébe lépett volna. És egy asszonynak nem való egyedül vezetnie egy gazdaságot.

Ha természeténél fogva kedves asszony lett volna, talán hamarabb rájövök az igazságra. De Mirabelle Dartigen nem volt kedves asszony. Kősó volt és folyóiszap, dührohamai gyorsak, ádázak és elkerülhetetlenek, mint a nyári villám. Sosem kerestem az okukat, csak ahogy tudtam, igyekeztem elkerülni az okozatukat.

14.

Azon a héten nem mentünk be többször Angers-ba, és Reinette-nek meg Cassisnak sem volt kedve a németekkel való találkozásunkat emlegetni. A magam részéről vonakodtam szóba hozni Leibnizcel folytatott beszélgetésemet, bár képtelen voltam elfelejteni. Ha rágondoltam, felváltva hol balsejtelem gyötört, hol furcsán befolyásosnak éreztem magamat.

Cassis nyughatatlan volt, Reinette morcos és elégedetlen, mindennek a tetejébe még egész héten szemerkélt az eső, így a Loire ijesztően megáradt, és a napraforgóföldek kéklettek a víztől. Angers-i látogatásunk óta hét nap telt el.

Eljött a vásárnap, el is múlt ezúttal Reinette kísérte el anyámat, Cassis és én elégedetlenül róttuk az utat a gyümölcsös csepegő fái alatt. A fákon a zöld szilvákról Leibniz jutott eszembe. Kíváncsiság és zaklatottság különös keverékével gondoltam rá. Kíváncsi voltam, vajon viszontlátom-e valaha.

Aztán váratlanul viszontláttam.

A következő vásárnap reggelén Cassis feladata volt, hogy jó korán összekészítsen mindent. Reine a szőlőlevélbe csomagolt új sajtokat hozta fel a hűvös helyiségből, anyám tojásokat gyűjtött a tyúkólban, én meg épp visszajöttem a folyóról, és az aznapi fogást – néhány kis sügért és szélhajtó küszt – aprítottam fel csalinak, majd tettem vödörben az ablak mellé. A németek általában nem ezen a napon jöttek, ezért a véletlen úgy hozta, hogy én nyitottam ajtót, amikor bekopogtak.

Hárman voltak: két ismeretlen és Leibniz, ezúttal kifogástalan egyenruhában, behajlított karjára vetett puskával.

Szeme kissé elkerekedett a meglepetéstől, amikor meglátott, aztán

elmosolyodott.

Ha más német állt volna előttem, biztos becsapom az orra előtt az ajtót, ahogy Denis Gaudin tette, amikor el akarták vinni a hegedűjét. Biztosan anyámat hívtam volna.

De most elbizonytalanodtam, kényelmetlenül feszengtem az ajtóban, nem tudtam, mit tegyek.

Leibniz a másik kettőhöz fordult, és németül mondott nekik valamit. Bár nem értettem, mit mond, a szavakat kísérő gesztusból kitaláltam, hogy egyedül akarja átkutatni a tanyánkat, míg a többiek továbbmennek a Ramondin- és Hourias-tanyákra. Az egyik ismeretlen német rám nézett, és mondott valamit. Mindhárman nevettek. Aztán Leibniz bólintott, és még mindig mosolyogva belépett mellettem a konyhánkba.

Tudtam, hogy anyámat kellene hívnom. Amikor katonák jöttek a házhoz, anyám rendszerint még a szokottnál is mogorvább volt, zokon vette a jelenlétüket, azt, hogy könnyedén elvittek mindent, amire szükségük volt. És épp ma! Már így is pokoli volt a kedve ez lenne az utolsó csepp a pohárban.

Szűkös az élelem, magyarázta Cassis, amikor egyszer kérdezősködtem. Még a németeknek is kell enniük. – És úgy zabálnak, minta disznók! – folytatta méltatlankodva.

– Látnod kellene a kantinjukat hatalmas veknik lekvárral, *páté*-val és *rillette*-tel, sajttal, sós szardellával sonkával és savanyú káposztával és almával nem hiszel a szemednek!

Leibniz becsukta az ajtót, és körülnézett. A katonatársaitól távol lazán viselkedett, akár egy civil. Zsebébe nyúlt, és rágyújtott egy cigarettára.

– Mit keres itt? – kérdeztem végül. – Nincs semmink!

– Parancs, *Backfisch* – felelte Leibniz. – Itthon van az apád?

– Nincs apám – válaszoltam árnyalatnyi daccal. – A németek megölték.

– Á! Nagyon sajnálom. – Zavartnak látszott, nekem meg dagadt a keblem az örömtől.

– Akkor hát anyád?

– Kint van. – Dühösen bámultam rá. – Ma vásárnap van. Ha elviszi a vásárra szánt élelmünket, nem marad semmink. Így is épp csak megélünk.

Leibniz körülnézett úgy éreztem, kissé szégyenkezve.

Láttam, ahogy pillantásával felméri a tiszta konyhakövet, az agyonstoppolt függönyt, az összekaristolt hántolt fenyőasztalt. Elbizonytalanodott.

– Muszáj megtennem, *Backfisch* – mondta halkan.

Megbüntetnek, ha nem engedelmeskedem a parancsnak.

– Mondhatná azt is, hogy nem talált semmit. Semmi sem maradt, mire ideért.

– Talán. – Tekintete megakadt az ablak melletti nyesedéken. – Horgász van a családban, mi? Melyikőtök az? A bátyád?

A fejemet ráztam. – Én.

Leibniz meglepődött. – Horgászol? – visszhangozta. Ahhoz nem látszol elég idősnek.

– Kilenc vagyok – feleltem megbántottan.

– Kilenc? – A szeme vidáman csillogott, de a szája nem mosolygott. – Tudod, jómagam is horgász vagyok – suttogta. – Mire horgásztok errefelé? Pisztrángra? Pontyra? Sügérre?

Nemet intettem.

– Hát mire?

– Csukára.

A csuka az édesvízi halak közül a legokosabb. Éles foga ellenére agyafúrt és óvatos, és gondosan meg kell válogatni, hogy milyen csalival csaljuk a felszínre. Bármilyen apróságtól gyanút fog: leheletnyi hőmérséklet-változástól, hirtelen mozdulatra utaló jeltől. Lehetetlen gyorsan vagy könnyen csukát fogni a vakszerencsét leszámítva idő és türelem kell hozzá.

– Az más – mondta elgondolkodva Leibniz. – Azt hiszem, nem hagyhatok cserben egy bajbajutott horgásztársat. – Rám vigyorgott. – Csukára, mi?

Bólintottam.

– Mit használsz csalinak, gilisztát vagy labdacsot?

– Mindkettőt.

– Értem. – Ezúttal nem mosolygott. Komoly dologról volt szó. Némán figyeltem. Ezzel a trükkel mindig kényelmetlen helyzetbe tudtam hozni Cassist.

– Ne vigye el a vásárra szánt árunkat – ismételtem.

Ismét hallgattunk egy sort.

Végül Leibniz bólintott. – Éppenséggel kiötölhetek valami történetet, amit beadhatok nekik – mondta lassan. De hallgatnod kell róla. Különben nagyon nagy bajba kerülhetek. Megértetted?

Biccentettem. Igazságosnak éreztem. Elvégre ő sem szólt a narancsról. Tenyerembe köptem, hogy kezet rázzunk megállapodásunkra. Nem mosolygott, hanem teljes komolysággal rázott kezet velem, mintha két felnőtt kötött volna egyezséget. Félig-meddig arra számítottam, hogy cserébe majd valamilyen szívességet kér, de nem tette, és ez örömmel töltött el. Leibniz más, mint a többiek, bizonygattam magamban.

Utánanéztem, amikor elment. Nem pillantott vissza. Figyeltem, ahogy végigmegy az úton a Hourias-tanya felé, és cigarettáját az udvari melléképület falának pöcköli. A cigaretta parázsló vége piros szikraesőt szórt a fakó loire-i kövön.

15.

Nem beszéltem sem Cassisnak, sem Reinette-nek arról, ami Leibniz és köztem történt. Ha megemlítem, azzal fontosságától fosztom meg. Inkább féltve őriztem titkomat, fejemben forgattam, mint egy lopott kincset. A hatalom jellegzetesen felnőtt érzésével ajándékozott meg.

Cassis filmes újságjaira és Reinette rúzsára megvetéssel kezdtem

gondolni. Azt képzelik, hogy szörnyen okosak. Valójában mit tettek? Gyerekesen viselkedtek, meséket mondtak az iskolában. A németek gyerekekként bántak velük, és csecsebecsékkel kenyerezték le őket. Leibniz nem próbált megvesztegetni. Úgy beszélt velem, mint egy felnőttel. Tisztelettel.

A Hourias-tanyát kegyetlenül kifosztották. Egyheti tojásmennyiséget vittek el, a tej felét, két füstölt disznóoldalast, hét font vajat, egy hordó olajat, huszonnégy üveg bort amit ügyetlenül rejtettek el a pince válaszfala mögé –, valamint rengeteg készételt és lekvárt. Paultól hallottam róla. Lelkiismeret-furdalásom támadt miatta, mert tudtam, hogy javarészt nagybátyja gondoskodik az ő családjáról is, de megígértem Paulnak, hogy amikor csak lehet, megosztom vele az ennivalómat. A szezonnak egyébként is a kezdetén voltunk. Philippe Hourias hamar pótolja majd a veszteségét. És engem egészen más foglalkoztatott.

A narancsos zacskót még mindig ott rejtegettem, ahol hagytam. Nem a matracom alatt, bár Reinette továbbra is makacsul ott őrizte szépítőszereit, és azt képzelte, hogy ott senki sem talál majd rájuk. Nem, az én rejtekhelyem jóval fantáziadúsabb volt. A zacskót egy csavaros tetejű befőttesüvegbe dugtam, és könyökmagasságban egy sózott szardellával teli hordóba süllyesztettem, amit anyám a pincében tartott. Az üveg nyakára kötött spárgával könnyen ráakadhattam, ha szükségem volt rá. A felfedeztetéstől nem kellett tartanom, mert anyám nem szerette a szardella csípős illatát, és általában engem küldött érte, ha az ételbe az kellett.

Tudtam, hogy legközelebb is beválik.

Szerda estig vártam. Ezúttal a sütő alatti, a húslé felfogására szolgáló lapos tepsire tettem, ahol a meleg a leggyorsabban felszabadítja az illatot. A tűzhelynél dolgozó anyám nemsokára valóban halántékát dörgölte, és élesen rám förmedt, ha később hoztam be a lisztet vagy a fát, majd megszidott – *Vigyázz, nehogy kicsorbítsd a szép tányérjaimat, te lány! –,* és tekintetében állatias zavar és fájdalom tükröződött, amikor a levegőbe szimatolt. A konyhaajtót becsuktam, hogy a hatás maximális legyen, és a narancsillat ismét belengte az egész helyiséget. A zacskót ugyanúgy a párnájába rejtettem, mint első alkalommal a narancshéj addigra keményre száradt s megpörkölődött a forró sütőben, és amikor a zacskót a csíkos huzat alá, a párnája mélyére toltam, biztosra vettem, hogy utoljára használom.

A vacsora odakozmált.

Egyikünk sem merte megemlíteni, és anyám felváltva az odaégett palacsinta töredező, fekete csipkés szélét és a halántékát tapogatta, amíg már úgy éreztem, rögtön sikítok.

Most nem kérdezte, hoztunk-e haza narancsot, bár úgy éreztem, nyelve hegyén van a kérdés. Csak tapogatott, morzsáit, nyomogatott és feszengett, néha dühödt kifakadással törte meg a csendet, amit a házszabályok hétköznapi megszegése váltott ki.

– *Reine-Claude! A kenyér a kenyérdeszkán legyen! Nem akarok morzsát*

látni a tiszta padlómon!

A hangja zsémbes és nekikeseredett volt. Vágtam egy szelet kenyeret, és a veknit utána szándékosan úgy fordítottam, hogy a teteje legyen alul. Ezzel mindig sikerült feldühítenem, mint ahogy azzal is, ha levágtam a két sercli egyikét, vagy eldobtam a középső részt.

– *Framboise! Fordítsd vissza a kenyeret!* – Keze ismét fejéhez rebbent, mintha ellenőrizné, hogy a helyén van-e még. – Hányszor mondtam már, hogy...

De mondat közben megdermedt feje oldalra billent, száját nyitva felejtette.

Úgy harminc másodpercig így maradt, egy olyan lassú észjárású diák arckifejezésével bámult a semmibe, aki megpróbálja emlékezetébe idézni Püthagorasz tételét vagy az ablativus absolutus szabályát. Szeme üveges zöld volt, és vigasztalan, mint a téli jég. Szótlanul néztünk össze, és anyánkat figyeltük, mialatt lassan teltek a másodpercek. Aztán ismét megmozdult, nyers, rá jellemző bosszús mozdulatot tett, és kezdte leszedni a tányérokat, pedig még csak a vacsora felénél tartottunk. Ezt is szó nélkül hagytuk.

Másnap, amint azt megjósoltam, anyám ágyban maradt, mi pedig – ahogy korábban is – bementünk Angers-ba. De most nem ültünk be a moziba, hanem az utcákon tekeregtünk. Cassis kérkedőn szívta egyik cigarettáját a másik után, aztán letelepedtünk a város központjában levő kávéház, a Le Chat Rouget *terrasse*-ára. Reinette és én *diabolomenthe*-et rendeltünk, Cassis őedig belefogott, hogy *pastis*t kérjen, de a pincér fölényes tekintetének súlya alatt alázatosan *panaché*-ra változtatta.

Reine óvatosan ivott a poharából, nem akarta a rúzsát elkenni. Idegesnek tűnt, fejét ide-oda kapkodta, mintha lesne valamit.

– Kire várunk? – érdeklődtem. – A németeitekre?

Cassis villámló tekintetet vetett rám. – Kürtöld csak szét, te kis hülye! – rivallt rám, aztán halkabban folytatta. – Néha szoktunk itt találkozni – magyarázta. – Itt át lehet adni üzeneteket. Senki sem veszi észre. Információt cserélünk.

– Miféle információt?

Cassis gúnyosan felhorkant. – Bármilyet – felelte türelmetlenül. – Azokról, akiknek rádiójuk van. A feketepiacról. Üzérekről. *A résistance*-ról. – Az utolsó szót erősen megnyomta, és még jobban lehalkította a hangját.

– Az ellenállásról – ismételtem meg.

Próbálják meg a mi szemünkön át megítélni. Gyerekek voltunk. Megvoltak a magunk törvényei. A felnőttek világa földön kívüliek lakta távoli bolygó volt számunkra.

Olyan keveset értettünk belőle! Legkevésbé az Ellenállást, ezt a mitikus kváziszervezetet. A háború utáni években a könyvek és a televízió rendkívül *egységesnek* állították be, de én nem emlékszem ilyesmire. Arra azonban igen, hogy kergette egymást rémhír és ellenrémhír, a kávéházakban hogy ágáltak a részegek az új rezsim ellen, mint ahogy arra is, hogy az emberek vidéki

rokonaikhoz menekültek, hogy ne kerüljenek kapcsolatba az országot elözönlő hadsereggel, amely a városokban már így is alig bírt a rá rótt feladatokkal. Az Egységes Ellenállás – a népfelfogás szerinti Titkos Hadsereg – kitaláció volt. Számos csoport létezett – a kommunisták, a humanisták, a szocialisták, a mártíromságra vágyók, a csavargók, a részegesek, az opportunisták és a szentek –, akiket az idő *mind* igazolt, de akkoriban még hadseregnek sem lehetett tekinteni őket, nemhogy titkosnak. Anyám megvetően emlegette őket. Szerinte mindenki jobban járna, ha az emberek meghúznák magukat.

Cassis suttogása ennek ellenére bámulattal töltött el.

Az *Ellenállás*. Ez a szó felajzotta kalandvágyamat, drámai érzékemet. Hatalomért versengő rivális bandákat, éjszakai csínyeket, lövöldözéseket, titkos találkozókat, kincseket, átélt veszedelmeket sejtetett. Azokra a játékokra emlékeztetett, amelyeket a korábbi években négyesben – Reine, Cassis, Paul és én – játszottunk: burgonyapuska, jelszavak, szertartásrend. A játék nagyobb szabású lett, ennyi az egész. És a tétet is növelték.

– Nem is ismersz senkit az Ellenállásban – mondtam cinikusan, hogy leplezzem, mennyire imponál nekem.

– Talán még nem – ismerte el Cassis. – De utánajárhatunk. Már eddig is sok mindenre fényt derítettünk.

– Semmi baj – bizonygatta Reinette. – Les Laveuses-ból senkiről sem beszélünk. A szomszédainkat nem lenne szép beköpni.

Bólintottam. Valóban nem volna tisztességes.

– Angers-ban amúgy is más a helyzet. Itt mindenki ugyanezt csinálja.

Elgondolkodtam. – Mi is kipuhatolhatnánk egyet s mást.

– Ugyan mit tudsz? – kérdezte Cassis gúnyosan.

Majdnem elárultam neki, amit Leibniznek meséltem Madame Petit-ről és az ejtőernyőselyemről, de aztán úgy döntöttem, mégsem. Inkább föltettem a kérdést, amely azóta nyugtalanított, hogy Cassis először említette a németekkel kötött megállapodásukat.

– Mit tesznek, amikor elárultok nekik valamit? Lelövik az embereket? Kiküldik őket a frontra?

– Dehogy. Ne beszélj ostobaságokat!

– Akkor hát mi lesz velük?

De Cassis már nem figyelt rám. Pillantása a szemközti templom melletti újságosbódén időzött, ahol egy körülbelül vele egykorú fekete üstökű fiú erősen fixírozott bennünket. Türelmetlenül intett felénk.

Cassis kifizette az italokat, és felállt. – Gyertek – mondta.

Reinette-tel követtük. Cassis láthatóan jó barátságban volt a fiúval gondolom, az iskolából ismerte. Pár szót sikerült elcsípnem a szünidei munkáról, aztán halkan, idegesen, fel-felhorkanva nevettek. Láttam, hogy a fiú összehajtogatott papírcédulát nyom Cassis markába.

– Viszlát később – mondta Cassis, és fesztelenül arrébb sétált.

A levelet Hauer küldte.

Találkozzunk tizenkettőkor az iskola kapujában. Van valamim a számotokra.

Csak Hauer és Leibniz beszélnek jól franciául, világosított fel Cassis, miközben sorban elolvastuk a levelet. A többiek – Heinemann és Schwartz – csak egészen keveset beszélték a nyelvünket, Leibniz viszont akár franciának is beillene, mondta Cassis lehet, hogy Elzász-Lotaringiából származik, és a tartomány torokhangos dialektusát beszéli. Úgy éreztem, ez tetszik Cassisnak, mintha egy majdnem franciának továbbított információ kevésbé volna kifogásolható.

Reinette ujjhegyével megérintette a papírt. Arca kipirult az izgalomtól. – Hány óra? – kérdezte. – Nem késünk el?

Cassis megrázta a fejét. – Biciklivel nem – jelentette ki váratlanul lakonikusan. – Lássuk, mijük van számunkra.

Amikor a szokásos sikátorba mentünk a biciklikért, észrevettem, hogy Reinette kivesz a zsebéből egy púderkompaktot, és gyorsan megnézi magát benne. Homlokát ráncolta, majd ruhája zsebéből lopva elővette az arany rúzstokot, átfestette a száját, mosolygott, igazított a festésen, és ismét elmosolyodott. Aztán becsukta a kompaktot. Nem lepődtem meg túlságosan. Az első látogatásunk óta világos volt számomra, hogy más is jár az eszében, mint a mozielőadások. Amilyen gonddal öltözködött, fésülködött, a rúzs és a parfüm... Mindezt valaki miatt tette. Az igazat megvallva, nem érdekelt különösebben. Jól ismertem Reine-t és a szokásait. Tizenkét évesen legalább tizenhatnak látszott. Felnőttesen feltűzött hajával, kifestett szájával akár még idősebbnek is tarthatták. Láttam, hogy néznek rá a faluban. Paul Hourias megkukult és szégyenlős lett a társaságában. Még Jean-Benet Darius is, aki csaknem negyvenéves öregember volt, aztán Auguste Ramondin és Raphael a kávézóban... Tudtam, hogy a fiúk is megnézik.

És ő is felfigyelt rájuk. Első naptól fogva a *collége*-ban csak arról mesélt, milyen fiúkkal ismerkedett meg. Egyik héten Justin volt soron, akinek olyan csodálatos a szeme, vagy Raymond, aki megnevettette az egész osztályt, vagy Pierre-André, aki sakkozni tudott, vagy Guillaume, akinek a szülei tavaly költöztek le Párizsból... Ha visszagondolok, azt is tudom, mikor hagyott fel ezekkel a történetekkel. Akkoriban lehetett, amikor a német helyőrség megérkezett a városba.

Vállat vontam. Valami rejtély biztos van, mondtam magamban, de Reine titkai nem különösebben érdekeltek.

Hauer állt őrt a kapuban. Nappali fénynél jobban meg tudtam nézni: széles képű német volt, akinek szinte kifejezéstelen az arca. Halkan odaszólt nekünk a szája sarkából:

– A folyó felső folyásánál, tíz perc múlva –, aztán megjátszott türelmetlenséggel hessegetett el minket, mintha elzavarna onnan. Anélkül, hogy ránéztünk volna, újra biciklire szálltunk, és még Reinette sem fordult vissza, amiből arra következtettem, hogy nem Hauer az imádata tárgya.

Tíz percbe sem telt, és megpillantottuk Leibnizet. Először azt hittem, hogy nincs is egyenruhában, de aztán láttam, hogy egyszerűen levette a kabátját és a bakancsát, és a hídkorlátról lógázza a lábát, amely alatt az alattomos, barna Loire hömpölygött. Vidám integetéssel üdvözölt bennünket, és jelezte, hogy menjünk oda hozzá. Levonszoltuk a bicikliket a partoldalon, hogy ne lehessen látni őket az útról, aztán leültünk mellé. Fiatalabbnak látszott, mint ahogy az emlékezetemben élt, csaknem olyan fiatalnak, mint Cassis, bár fesztelen magabiztossággal mozgott, amelyet a bátyám soha nem sajátított el, bármennyire is szerette volna.

Cassis és Reinette szótlanul bámultak rá, mint a gyerekek az állatkertben, amikor valami veszélyes vadállatot néznek. Reinette arca pipacspiros volt. Fürkésző pillantásunk hatástalan maradt Leibnizre, aki vigyorogva rágyújtott egy cigarettára.

– Az özvegy Petit-né... – szólalt meg végül füsttel teli szájjal. – Nagyon jó. – Kuncogott. – Ejtőernyőselyem és ezer más dolog, igazi feketéző volt. – Rám kacsintott. – Jó munka, *Backfisch.*

A többiek meglepetten néztek rám, de nem szóltak semmit. Én is hallgattam, dicsérő szavai nyomán öröm és nyugtalanság között hányódtam.

– Szerencsém volt a héten – folytatta Leibniz ugyanazon a hangon. – Rágógumi, csokoládé és... – zsebébe nyúlt, és kivett egy csomagot – ez.

Az ez egy csipkés szegélyű zsebkendő volt, amelyet nővéremnek adott. Reinette zavartan elvörösödött.

Aztán hozzám fordult. – Hát te, *Backfisch?* Mit kívánsz? – vigyorodott el. – Rúzst? Arckrémet? Selyemharisnyát?

Nem, ilyesmire inkább a nővéred áhítozik. Babát? Játék mackót? – Szelíden ingerkedett velem, szeme csillogott, és ezüstös visszfények táncoltak benne.

Most kellett volna elismernem, hogy Madame Petit említése véletlen elszólás volt. De Cassis elképedve meredt rám, Leibniz mosolygott, bennem meg kisarjadt egy ötlet.

Nem haboztam. – Horgászfelszerelést – böktem ki azonnal. – Tisztességes, használható horgászbotot. – Kis szünetet tartottam, majd pimaszul egyenesen a szemébe néztem. – És egy narancsot.

16.

Egy héttel később ugyanazon a helyen találkoztunk.

Cassis továbbadta a hírt, miszerint a Le Chat Rouget-ban késő éjjel szerencsejáték folyik, és azt a pár szót, amit a temető előtt Curé Traquet-tól véletlen kihallgatott az elrejtett egyházi ezüstkincsről.

De Leibniznek másutt jártak a gondolatai.

– El kellett dugnom a többiek elől – mondta nekem.

Lehet, hogy nem szívesen mondtak volna le róla a kedvedért. – A folyópartra könnyedén ledobott katonai zubbony alól elővett egy úgy méteres,

keskeny zöld vászontáskát, amelyben valami zörgött, amikor odanyújtotta nekem. – A tiéd – biztatott, amikor tétováztam. – Gyerünk, vedd már el!

A táskában egy horgászbot volt. Nem új, de még én is meg tudtam ítélni, hogy jó minőségű a sötét bambuszrúd megfeketedett a használattól, a fényes fémorsó olyan olajozottan pörgött a kezem alatt, mintha golyóscsapágyon forogna. Az ámulattól egy hosszú, lassú sóhaj szakadt fel belőlem.

– Ez... az enyém? – kérdeztem, mert nem mertem elhinni.

Leibniz vidáman, gondtalanul felkacagott. – Hát persze – válaszolta. – Nekünk, horgászoknak össze kell tartanunk, nem?

Puhatolódzva, ugyanakkor türelmetlenül tapogattam a botot. Hűvös, kissé olajos volt a tapintása, mintha zsírban tárolták volna.

– De vigyáznod kell rá, érted, *Backfisch*? – kötötte a lelkemre. – Nem szólhatsz róla a szüleidnek és a barátaidnak. Ugye, tudod, hogy kell titkot tartani?

Bólintottam. – Természetesen.

Elmosolyodott. A szeme tiszta sötétszürke volt. – És fogd ki azt a csukát, amiről meséltél, helyes?

Erre is rábiccentettem, mire hangosan felnevetett.

Nekem elhiheted, hogy *ezzel* a bottal még egy *tengeralattjárót* is kifognál.

Kutató pillantással méregettem, hogy lássam, mennyi ebben az ugratás. Úgy döntöttem, hogy láthatóan jót mulat, de jóindulatúan csipkelődik velem, és az egyezség rá eső részét betartotta. Már csak egy dolog izgatott.

– És Madame Petit... – kezdtem határozatlanul. – Ugye, nem lesz semmi baja?

Leibniz hosszan megszívta a cigarettáját, aztán a csikket a vízbe pöckölte.

– Nem hiszem – mondta hanyagul. – Nem esik baja, ha vigyáz a szájára. – Hirtelen élesen rám pillantott, de tekintete Cassisnak és Reinette-nek is szólt. – És ti, mindhárman. Erről egy szót se senkinek, megértettétek?

Bólintottunk.

– Ó, és még valamit hoztam nektek. – A zsebébe nyúlt.

– Attól tartok, hogy osztoznotok kell rajta. Egyet találtam csak. – És felénk nyújtott egy narancsot.

Hihetetlenül elbűvölő volt. Valamennyiünket levett a lábáról; Cassist kicsit kevésbé, talán azért, mert volt a legidősebb, és sokkal inkább tisztában volt a ránk leselkedő veszélyekkel, Reinette-et, akinek arca rózsásra pirult, ahogy félszegen álldogált, és engem... Nos, talán elsősorban engem. Mindenekelőtt a horgászbottal, de számtalan más dolog is közrejátszott: az akcentusa, lezsersége, gondtalansága és nevetése... Igazi sármőr volt, nem olyan, mint amilyennek később Cassis fia, a rámenős és ravasz tekintetű Yannick próbálta beállítani magát. Nem, Tomas Leibniznek természetes érzéke volt hozzá, még egy badarságokkal teletömött fejű magányos gyerek szemében is.

Nem tudtam volna pontosan meghatározni, miben rejlik a titka. Reine talán azt mondta volna: abban, ahogy szótlanul az emberre néz, vagy ahogy a

szeme színe a folyóéhoz hasonlóan megváltozik: néha szürkészöld, máskor barnásszürke, vagy ahogy tarkójára tolt sapkával, zsebre vágott kézzel sétál, mint egy iskolakerülő fiú... Cassis azt mondta volna, hogy a *vakmerőségében,* abban, ahogy a Loire-t a legszélesebb pontján ússza át, vagy úgy lóg fejjel lefelé a Lesállásról, mintha tizennégy éves lenne, aki fütyül a veszélyre. Mielőtt a lábát betette volna a faluba, már mindent tudott Les Laveuses-ról fekete-erdei falusi fiú volt, kifogyhatatlanul anekdotázott a családjáról, a nővéreiről, a bátyjáról, a terveiről. Örökösen tervezgetett. Napokon át minden mondata ezzel kezdődött: *Ha majd gazdag leszek, és vége a háborúnak...* Se vége, se hossza nem volt annak, hogy mihez fog akkor. Ő volt az első felnőtt, aki ismeretségi körünkben még mindig úgy gondolkozott, mint egy gyerek, és talán végül is ez fogott meg bennünket. Egyszerűen közülünk való volt. A mi szabályaink szerint játszott.

Egy angolt és két franciát ölt meg addig a háború folyamán. Nem is titkolta, de ahogy előadta a történteket, az ember megesküdött volna rá, hogy nem volt más választása. Később arra gondoltam, hogy egyikük az apám is lehetett volna. De még azt is megbocsátottam volna neki.

Nem csak azt, bármit.

Eleinte természetesen visszafogott voltam. Még háromszor találkoztunk vele, kétszer csak mi hárman és ő a folyóparton, egyszer a moziban, a többiekkel együtt – Hauerral, a zömök és vörös hajú Heinemann-nal és a lassú, kövér Schwartzcal. Kétszer levelet küldtünk neki az újságosbódéban dolgozó fiúval, még két alkalommal cigarettát, képes újságokat, könyveket, csokoládét és Reinette számára egy csomag nejlonharisnyát kaptunk. Az emberek általában óvatlanabbak a gyerekek előtt. Nem vigyáznak a szájukra. Több információhoz jutottunk így, mint bárki is képzelné, és tovább is adtuk Hauernak, Heinemann-nak, Schwartznak és Leibniznek. A többi katona nemigen állt szóba velünk. Schwartz, aki egy kicsit beszélt franciául, néha sokatmondóan Reinette-re kacsintott, és zsíros, torokhangú németséggel sugdosott a fülébe. Hauer merev volt és feszengő, Heinemann csupa kirobbanó energia örökösen vöröses borostáját vakarta, amely nélkül sosem láttuk...

A többi német jelenlétében kényelmetlenül éreztem magamat. Nem úgy Tomasében. Ő a mi nyelvünket beszélte. Úgy hatott ránk, ahogy senki más. Varázsa nem volt olyan egyértelmű, mint anyánk közömbössége, vagy apánk elvesztése, vagy akár a játszótársak hiánya, a háború nélkülözései. Ezeknek alig voltunk tudatában, csak a képzeletünk vad kis világában éltünk. Meglepett bennünket, milyen kétségbeesetten szükségünk van Tomasra. Nem azért, amit hozott nekünk, nem a csokoládéért, rágógumiért, kozmetikumokért és képeslapokért. Szükségünk volt valakire, akinek elmondhatjuk hőstetteinket, akit el kápráztathatunk, egy fiatalos energiával és a tapasztalat pallérozottságával bíró cinkostársra, egy olyan magával ragadó mesemondóra, akivé Cassis legvadabb reményei szerint sem válhatott. Mindez persze nem egyik napról a másikra történt. Vadak voltunk, ahogy anyám mondta, és a megszelídítésünk időbe telt. Ezt bizonyára első pillanattól tudta, és ravaszul

látott hozzá, hogy egyenként ejtsen rabul bennünket azzal, hogy azt érezteti velünk, különlegesek vagyunk... Isten engem úgy segéljen, még most is majdnem elhiszem. Még most is.

Biztos helyre, a kincses ládába rejtettem a horgászbotot. Nagy körültekintéssel használhattam csak, mert Les Laveuses-ban nem ártott az óvatosság, itt mindenki beleütötte az orrát más dolgába, és elég lett volna egy véletlenül elejtett megjegyzés, hogy anyám neszét vegye. Paul természetesen tudott róla, de azt mondtam, hogy a bot apámé volt, ő meg a dadogása miatt sosem volt pletykás. Mellesleg, ha sejtett is valamit, nem szólt róla senkinek, és ezért hálás voltam.

A július forró és nyomott volt, minden második nap vihar jött, és a felhők tébolyultan és lilásfeketén örvénylettek a folyó fölött. A hónap végén a Loire kiáradt, elmosta az összes csapdámat és hálómat, aztán épp akkor öntötte el Hourias kukoricaföldjét, amikor a kukorica sárgászöld lett, és a szedésig három hét volt már csak. Abban a hónapban szinte minden éjjel esett, a villám úgy cikázott, mint nagy, sercegő ezüstpapír henger; Reinette sikoltozott, és az ágya alá bújt, Cassis meg én a nyitott ablakban álltunk, és tátott szájjal azt figyeltük, tudunk-e rádiójeleket venni a fogunkkal. Anyámnak a szokottnál is gyakrabban fájt a feje, és a következő hónap elejéig csak kétszer használtam a narancsos zacskót, amelyet a Tomastól kapott narancshéjjal dúsítottam fel. A többi anyám gondja volt; gyakran előfordult, hogy rosszul aludt, és kiszáradt szájjal, fejében egyetlen kedves gondolat nélkül ébredt. Azokon a napokon úgy gondoltam Tomasra, mint egy éhező az ételre. Azt hiszem, a többiek is így voltak vele.

Az eső a gyümölcsnek is ártott. Az alma, a körte és a szilva nevetségesen megnőtt, aztán felfakadt, és ott helyben, a fán megrohadt, majd darazsak furakodtak a beteges résekbe, míg a fák már barnállottak és lomhán zümmögtek tőlük. Anyám mindent megtett, ami tőle telt. Néhány kedvencét ponyvával takarta le, hogy megvédje őket az esőtől, de még ez sem használt. Lábunk alatt tocsogott a júniusi naptól előbb keményre és világosra száradt föld, a fák víztócsákban álltak, felszínre került gyökereik rothadni kezdtek. Anya fűrészport és földet halmozott a tövükbe, hogy megóvja őket a rothadástól, de ez sem vált be. A gyümölcs a földre potyogott, és édeskés sárlévé állt össze. Amit meg tudtunk menteni, abból zöld gyümölcslekvárt főztünk, de tudtuk, hogy a termés odalett, mielőtt megérhetett volna.

Anya most már egyáltalán nem szólt hozzánk. Azokban a hetekben a szája vékony fehér vonallá forrt össze, szeme üreg mélyén ült. A fejfájásokat beharangozó arcrángás jóformán állandósult, a fürdőszobában a szokottnál is gyorsabban apadt a tabletták szintje.

A vásárnapok a hétköznapoknál is csendesebbek és lehangolóbbak voltak. Eladtuk, amit tudtunk – a megyében mindenütt rossz volt a termés, és a Loire mentén nem akadt olyan gazda, aki ne szenvedte volna meg az időjárás szélsőségeit –, de a hőség és az eső még a babnak, a burgonyának, a répának, a töknek, de még a paradicsomnak is ártott, és édeskeveset tudtunk piacra vinni. A

téli tartalékot árusítottuk inkább, a befőtteket, füstölt húsokat, *terrines*-t és *confit*-t, amit anya akkor készített, mikor utoljára disznót vágtunk. Mivel elkeseredett volt, minden eladást úgy tekintett, mint az utolsót. Előfordult, hogy olyan komor és savanyú lett a kedve, hogy az emberek sarkon fordultak, és inkább otthagyták, nem vásároltak tőle, én meg zavartan feszengtem miatta – miattunk –, mialatt kővé dermedt arccal, semmit sem látó szemmel meredt a semmibe, és ujját úgy tartotta a halántékához, mint egy pisztoly csövét.

Egyik héten piacra menet láttuk, hogy Madame Petit üzletét bedeszkázták. Monsieur Louptól, a halárustól tudtam meg, hogy összecsomagolta a holmiját, és egy nap eltűnt, anélkül hogy az új címét meghagyta volna.

– A németek vitték el? – kérdeztem enyhe nyugtalansággal. – Mármint azért, mert zsidó vagy ilyesmi?

Monsieur Loup furcsán pillantott rám. – Erről semmit sem tudok – mondta. – Csak azt, hogy egy szép napon felkerekedett és elment. A másikról semmit sem hallottam, és ha van egy csepp eszed, te sem hangoztatod ezt senki előtt. – Hangja olyan hűvös és rosszalló volt, hogy elnézést kértem, és kínos zavarban elhátráltam onnét. Még a halmaradékot is majdnem ottfelejtettem.

Megkönnyebbülésemen, hogy Madame Petit-t mégsem tartóztatták le, sokat rontott valami furcsa csalódottság.

Egy darabig szótlanul tépelődtem, aztán diszkréten érdeklődni kezdtem Angers-ban és a faluban azok felől, akikről ezt-azt elmeséltünk. Madame Petit-ről, Monsieur Toupetról vagy Toubonról, a Le Chat Rouget-val szemközti borbélyról, aki annyi csomagot kapott, a két férfiról, akiknek a beszélgetését egy csütörtök délután a Palais-Doré előtt kihallgattuk... Megmagyarázhatatlan módon a gondolat, hogy értéktelen információt adtunk tovább, vagy talán az, hogy Tomas és a többiek kinevetnek vagy kigúnyolnak bennünket, jobban bántott, mint annak a lehetősége, hogy a besúgottaknak bajt okoztunk.

Azt hiszem, Cassis és Reinette már tudták az igazságot. De a kilenc más világ, mint a tizenkettő vagy a tizennégy.

Apránként döbbentem rá, hogy azok közül, akiket beárultunk, egyetlenegy embert sem tartóztattak le vagy hallgattak ki, egyetlen gyanúsnak bélyegzett helyet sem kutattak át a németek. Még Monsieur Toubon vagy Toupet, a házsártos latintanár rejtélyes eltűnésére is könnyen akadt magyarázat.

– Ó, a lánya esküvőjére hívták meg Rennes-be – mondta fesztelenül Monsieur Doux. – Semmi titokzatos nem történt, kiscica. Magam vittem el neki a meghívót.

Csaknem egy hónapig emésztettem magam rajta, amíg a bizonytalanság már olyan nem lett, mintha egy hordóra való darázs zümmögne egyszerre a fejemben. Erre gondoltam horgászás közben, vagy amikor kitettem a csapdákat, mialatt Paullal egymásra lövöldöztünk, vagy az erdőben odút ástunk. Egyre soványabb lettem. Anyám fürkésző tekintettel méregetett, majd kijelentette, hogy gyors növésem az egészségemet veszélyezteti. Elvitt Docteur Lemaítre-hez, aki napi egy pohár vörösbort javasolt, de ez sem segített. Azt

képzeltem, hogy követnek, rólam beszélnek. Nem volt étvágyam. Beteges fantaziálásommal Tomast és a többieket az Ellenállás titkos tagjainak képzeltem, akik e pillanatban is a likvidálásomat tervezik. Végül bevallottam Cassisnak, hogy mi nyugtalanít.

Kettesben voltunk a Lesálláson. Esett, mint mindig, Reine pedig náthával otthon maradt. Nem azzal a szándékkal kezdtem beszélni, hogy kiöntöm a szívemet, de amint megszólaltam, a szavak úgy ömlőnek belőlem, mint búza a kiszakadt zsákból. Feltartóztathatatlanul. Kezemben tartottam a zöld zsákot a horgászbotommal, és dühömben lehajítottam a fáról a szederbokrok közé.

– Nem vagyunk gyerekek! – kiabáltam magamból kikelve. – Nem hiszik, amit mondunk nekik? Miért adta ezt Tomas... – mutattam vadul a lent heverő zsákra –, ha nem szolgáltam meg?

Cassis elképedve bámult rám. – Az ember azt hihetné, azt akarod, hogy valakit lelőjenek – jegyezte meg feszengve.

– Dehogy – tiltakoztam morcosan. – Csak arra gondoltam...

– Sosem gondolkoztál. – Hangja a régi, felsőbbrendű Cassis hangja volt: türelmetlen és kicsit gunyoros. – Tényleg azt hiszed, hogy segítenénk abban, hogy másokat lecsukjanak vagy agyonlőjenek? Azt hiszed, ezt tennénk?

Döbbenet érződött a hangján, de a felszín alatt éreztem, hogy hízelgőnek találja a feltevésemet.

Pontosan ezt gondolom, futott át a fejemen. Ha tehetned, Cassis, ezt csinálnád. Vállat vontam.

– Olyan naiv vagy, Framboise – jelentette ki leereszkedően a bátyám. – Fiatal ahhoz, hogy ilyesmiben részt vegyél.

Ekkor értettem meg, hogy eleinte még ő sem volt tisztában vele. Gyorsabban vágott az esze, mint az enyém, de kezdetben még nem tudta. Azon az első napon a moziban valóban félt, izzadság és izgalom szúrós illatát árasztotta. És később, amikor Tornásszal beszélt... félelmet láttam a szemében. Később, csak jóval később értette meg az igazságot.

Cassis türelmetlenül legyintett, aztán elkapta a tekintetét. – *Zsarolás!* – köpte dühösen az arcomba, nyála telefröcskölt. – Hát nem fogod fel? Ennyi az egész! Gondolod, hogy nekik könnyebb odaát, Németországban? Azt hiszed, jobb az életük, mint nekünk? Hogy a gyerekeiknek jut cipő, csokoládé vagy bármi más? Nem gondolod, hogy néha ők is ezekre vágynak?

Tátott szájjal bámultam rá.

– Sosem gondolkodtál! – Tudtam, hogy mérges, de nem az én, a saját tudatlansága miatt. – Az ő oldalukon sincs másképp! – ordította. – Elteszik, amit szereznek, hogy hazaküldjék. Kiszimatolnak az emberekről, amit lehet, aztán megfizettetik a hallgatásukat. Hallottad, mit mondott Madame Petit-ről. Igazi feketéző. Azt hiszed, szabadon engedték volna, ha Tomas bárkinek is szól?

Cassis most már lihegett, nem sok választotta el a nevetéstől. – Soha az életben! Nem hallottál róla, mit művelnek a zsidókkal Párizsban? Nem hallottál még a koncentrációs táborokról?

Vállat vontam, és nagyon ostobának éreztem magam.

Hát persze hogy hallottam róluk. Csak éppen Les Laveuses-ban másképp folyt az élet. Mind olvastunk a náci haláltáborokról, de gondolataimban valahogy összekeveredtek *A világok háborúj*ából a halálsugárral. Hitlerre rámásolódott Charlie Chaplin arca Reinette filmújságjaiból, tény népmesével, szóbeszéddel, fikcióval olvadt össze, filmhíradók a folytatásos regények Mars bolygón túli csillagharcosaival, a Rajnán túli éjszakai vadászgépek pilótáival, bérgyilkosokkal és kivégzőosztagokkal mosódtak egybe, és a tenger mélyén német tengeralattjárók mellett a Nautilus úszott.

– Zsarolás? – visszhangoztam bambán.

– Üzlet – igazított helyre élesen Cassis. – Tisztességesnek tartod, hogy egyeseknek van csokoládéjuk és kávéjuk, rendes cipőjük, képes újságjuk és könyveik, míg másoknak semmi sem jut? Nem gondolod, hogy fizetniük kellene ezekért a kiváltságokért? Megosztani valamit abból, amijük van? És az olyan álszent alakok, mint Monsieur Toubon, és a hazugok? Nem gondolod, hogy nekik is fizetniük kellene? És nem arról van szó, hogy nem engedhetik meg maguknak. Vagy bárkinek is baja esik.

Mintha Tomast hallottam volna. Cassist ezért is vettem komolyan.

Lassan rábólintottam.

Cassison mintha megkönnyebbülést láttam volna. – Ez nem lopás – folytatta buzgón. – Az a feketepiaci áru mindenkié. Én csak abban segítek, hogy igazságosan legyen elosztva.

– Mint Robin Hood.

– Pontosan.

Újból bólintottam. Ebből a szemszögből minden tökéletesen igazságosnak és ésszerűnek tűnt.

Elégedetten másztam le a horgászbotomért, hogy kihalásszam a szederbokor sűrűjéből, ahova esett. Boldoggá tett a tudat, hogy végtére is megszolgáltam.

Harmadik rész:

A gyorsbüfé

1.

Talán úgy öt hónappal Cassis halála és négy évvel a Mamie Framboise-ügy után Yannick és Laure visszatértek Les Laveuses-ba. Nyár volt, és Pistache lányom vendégeskedett nálam a gyerekeivel, Prune-nel és Ricot-val. Érkezésükig nagyon boldogok voltunk. A gyerekek olyan gyorsan nőttek, és éppolyan édesek voltak, mint az anyjuk. Prune csokoládészemű és göndör hajú, Ricot magas és bársonyos arcú, s mindketten annyit nevetnek és rosszalkodnak, hogy szinte meghasad a szívem, ahogy visszarepítenek a múltba. Valahányszor meglátogatnak, negyven évvel fiatalabbnak érzem magam. Azon a nyáron

megtanítottam őket horgászni, csalival csapdát állítani, karamellás puszedlit sütni, zöld fügelekvárt főzni, Ricot-val *Robinson Crusoe*-t és *Húszezer mérfölddel a tenger alatt*ot olvastunk. Prunenek botrányos hazugságokat meséltem a halról, amelyet fogtam, és beleborzongtunk az Öreganyó iszonyatos képességéről szóló történetekbe.

– Azt beszélték, hogy ha kifogod, és utána szabadon engeded, teljesíti a szíved kívánságát, de ha megpillantod, akár csak a szemed sarkából, és utána nem fogod ki, akkor valami rettenetes történik veled.

Prune tágra nyílt, árvácskaszínű szemmel bámult rám, és egyik hüvelykujját megnyugtatásképp a szájába dugta. – Milyen rettenetes? – suttogta áhítatosan.

Halkan, fenyegetően válaszoltam. – Meghalsz, édesem.

Vagy valaki más. Valaki, akit szeretsz. Vagy valami ennél is szörnyűbb történik. És különben is, még ha életben is maradsz, Öreganyó átka a halálodig elkísér.

Pistache szelíd pillantást vetett rám. – Nem értem, *maman*, miért mesélsz neki ilyesmit – mondta szemrehányóan. – Azt akarod, hogy lidérces álmai legyenek és bepisiljen éjszaka?

– Nem szoktam bepisilni! – tiltakozott Prune, aztán várakozásteljesen rám függesztette a tekintetét, és a kezemet rángatta. – Láttad valaha az Öreganyót, *mémée?* Láttad? *Láttad?*

Hirtelen mintha jeges kéz markolta volna meg a szívemet, azt kívántam, bárcsak mást meséltem volna neki.

Pistache éles pillantást vetett rám, és odanyúlt, mintha le akarná venni Prune-t a térdemről.

– Hagyd most *mémée*-t, Prunette. Lassan aludnod kellene, és még nem mostál fogat, és...

– Kérlek, *mémée*, láttad? Láttad az Öreganyót?

Megöleltem az unokámat, és a jeges szorítás enyhült kissé. – Egyszer *egy egész nyáron át* próbáltam kifogni, édesem. Ennyi időn át hálóval, zsinórral, rákfogó kosárral és csapdákkal igyekeztem kihalászni. Mindennap kitettem őket, napjában kétszer, de ha módom volt rá, többször is ellenőriztem őket.

Prune ünnepélyes tekintettel figyelt. – Nagyon akarhattad, hogy teljesüljön a kívánságod, ugye?

Bólintottam. – Úgy valahogy.

– És kifogtad?

Arca piros volt, mint a rózsa. Keksz- és frissen nyírt fű illata volt, a fiatalság csodálatosan meleg, édes illata. Az öregeket fiataloknak kell körülvenniük, hogy emlékezzenek.

Elmosolyodtam. – Ki én.

Szeme hatalmasra tágult az izgalomtól. Hangját suttogóra fogta. – És mit kívántál?

– Nem kívántam semmit, édesem – feleltem nyugodtan.

– Úgy érted, elszabadult?

Megráztam a fejemet. – Nem. Sikerült kifognom.

Pistache most már engem figyelt, az arca árnyékban volt. Prune két apró dundi keze közé fogta az arcomat.

És aztán? – faggatott türelmetlenül.

Egy pillanatig néztem. – Nem dobtam vissza – mondtam neki. – Végre kifogtam, de nem eresztettem el.

Csakhogy ez részben volt csak helytálló, gondoltam. Felerészt igaz csak. Aztán megcsókoltam az unokámat, és megígértem, hogy majd máskor elmesélem a többit, és különben sem tudom, miért mesélek neki egy csomó poros horgásztörténetet, majd tiltakozása ellenére rábeszéléssel és badarságokkal sikerült ágyba dugnunk. De éjjel, amikor a többiek már rég aludtak, egyre csak e körül forogtak a gondolataim. Sosem esett nehezemre elaludni, de ezúttal órákba telt, mire megnyugodtam, és még akkor is Öreganyóról álmodtam, amint odalent van a fekete vízben, én húzom, ő húz, én húzom, mintha egyikünk sem bírná soha többé elereszteni a másikat...

Nem sokkal ezután bukkantak fel. Először az étteremben, szerényen, mint egyszerű vendégek. *A brochet angevin*t és a *tourteau fromage*-t rendelték. Lopva figyeltem őket konyhai őrhelyemről, de rendesen viselkedtek, nem okoztak kellemetlenséget. Halkan beszélgettek, nem kértek lehetetlent, amikor bort rendeltek, és most az egyszer nem is szólítottak *mamie*-nak. Laure elbűvölő volt, Yannick szívélyes törték magukat, hogy örömet szerezzenek, örüljenek. Megkönnyebbülten láttam, hogy már nem fogdossák és csókolgatják egymást mindenki szeme láttára, és erőt vettem magamon, hogy kávé és *petits fours* mellett elbeszélgessek velük.

Laure a négy év alatt megöregedett. Lefogyott – talán divathóbortból, de nem állt jól neki –, rézvörös haja simán keretezte az arcát. Idegesnek is tetszett, és mindig a hasát simogatta, mintha fájdalmai volnának. Amennyire meg tudtam állapítani, Yannick semmit sem változott.

Az étterem jól megy, mondta Yannick vidáman. Sok pénzük van a bankban. Azt tervezik, hogy tavasszal a Bahamákra utaznak évek óta nem voltak együtt nyaralni.

Szeretettel és – akkor azt hittem – őszinte sajnálattal emlegették Cassist.

Kezdtem azt hinni, hogy túl szigorúan ítéltem meg őket.

Tévedtem.

Még azon a héten fölkerestek a tanyán. Akkor érkeztek, amikor Pistache lefektetni készült a gyerekeket. Ajándékot hoztak mindenkinek, édességet Prune-nek és Ricotnak, virágot Pistache-nak. A lányom bárgyú kedvességgel nézett rájuk, amiről én tudtam, hogy ellenszenv, ők azonban valószínűleg butaságnak vélték. Laure olyan kíváncsi elszántsággal bámulta a gyerekeket, amit nyugtalanítónak éreztem szeme állandóan Prune-re villant, aki a padlón fenyőtobozokkal játszott.

Yannick letelepedett a tűz mellé egy karosszékbe.

Pistache csendes jelenléte elfogódottá tett, és magamban azt reméltem, hogy hívatlan vendégeim hamarosan távoznak. Ők azonban semmi jelét nem mutatták, hogy el akarnának menni.

– Egyszerűen csodálatos volt az étel – jelentene ki lustán Yannick. – Az a *brochet* nem tudom, mit csináltál vele, de valami mesés volt.

– Szennyvíz – mondtam szívélyesen. – Annyi ömlik belőle a folyóba, hogy a halak jóformán máson sem élnek. Loire kaviárnak nevezzük. Ásványi anyagokban igen gazdag.

Laure döbbenten nézett rám. Aztán Yannick göcögve felkacagott – *ha, ha, ha* –, és Laure is vele nevetett.

– *Mamie* szeret tréfálkozni, *ha, ha*. Loire-kaviár! Nagy tréfamester vagy, kedves. – De észrevettem, hogy többet nem rendeltek csukát.

Amikor Pistache lefektette a gyerekeket, Yannick és Laure Cassisról kezdtek beszélni. Eleinte ártalmatlan dologgal indítottak: hogy *papa* mennyire örült volna, ha az unokahúgát és annak a gyerekeit láthatja.

– Mindig azt mondta, mennyire szeretné, ha gyerekeink lennének – mondta Yannick. – De Laure karrierje akkoriban nem tette lehetővé...

– Még bőven van rá idő – szakította félbe Laure élesen.

– Még nem vagyok olyan öreg, ugye?

– Persze hogy nem – csóváltam a fejemet.

– És természetesen akkoriban még ott voltak *papa* ellátásának a pluszköltségei is. Alig maradt valamije, *mamie* harapott bele Yannick egyik *sablé*mba. – Amije csak volt, azt tőlünk kapta. Még a házát is.

Könnyen el tudtam képzelni. Cassis sosem gyűjtött vagyont. Elfüstölte, vagy még inkább megette és legurította a torkán. A párizsi időkben Cassis nem tagadott meg semmit sem magától.

– Természetesen mindent megadtunk neki – bizonygatta Laure halkan. – Nagyon szerettük szegény *papát,* ugye, *chérie*?

Yannick inkább lelkesen, mint őszintén bólogatott.

Úgy ám. Nagyon szerettük. És természetesen végtelenül nagyvonalú ember volt. Soha nem volt benne rosszallás... e miatt a ház miatt, vagy az örökség miatt, vagy ilyesmi. Bámulatos. – Váratlanul rám pillantott, élesen, patkányszerűen.

– Mire akarsz kilyukadni? – Azonnal kihúztam magam, s közben majdnem kilötyköltem a kávémat. Még mindig éreztem magam mellett Pistache figyelmes jelenlétét. Soha nem szóltam a lányaimnak Cassisról vagy Reinette-ről.

Nem ismerték őket. Úgy tudták, hogy egyke voltam. És egy hangot sem meséltem az anyámról.

Yannick maflán nézett rám. – Nos, *mamie,* te is tudod, úgy volt, hogy ő örökli a házat...

– Nem mintha téged okolnánk...

– De tényleg ő volt a legidősebb, és anyátok végrendelete szerint...

– Várjunk csak! – Igyekeztem, hogy ne metszően kiáltsak fel, de hangom egy pillanatig olyan volt, mint anyámé, és láttam, hogy Pistache összerezzen. – Jó pénzt fizettem Cassisnak ezért a házért – folytattam higgadtabban. – A tűz után csak a falak maradtak, teljesen kiégett, a palalapok között kiálltak a szarufák. Soha nem bírt volna itt élni, és nem is akart. Jó pénzt fizettem érte, többet, mint amennyit megengedhettem...

– Csitt, nincs semmi baj – meredt dühösen a férjére Laure. – Senki sem mondta, hogy szabálytalan volt az egyezségetek.

Szabálytalan.

Igazi Laure-szó volt, affektált, önelégült, és épp a kellő mennyiségű kétely hatotta át. Erősebben szorítottam a csészémet, és ujjam begyén kis vörös folt keletkezett.

– De nézd a mi szemszögünkből – folytatta Yannick.

Széles arca fénylett. – Nagyanyai örökségünk...

Nem tetszett az irány, amit a beszélgetés vett. Kivált Pistache jelenlétének nem örültem, aki kerek szemmel, behatóan figyelt.

– Nem is ismertétek az anyámat – szakítottam félbe élesen.

– Nem ez a lényeg, *mamie* – mondta sietve Yannick.

A lényeg, hogy hárman voltatok. És az örökséget háromfelé osztották. Ugye, így van?

Óvatosan bólintottam.

– De amióta szegény papa meghalt, állandóan azt kérdezgetjük magunktól, vajon tisztességes-e a család többi tagjával szemben az a nem hivatalos egyezség, amit ti ketten kötöttetek. – Hangja könnyed volt, de láttam, hogy csillog a szeme, és hirtelen nekidühödve kiáltottam fel.

– Miféle nem hivatalos egyezség? Mondtam, hogy jó pénzt fizettem... okiratokat írtam alá...

Laure a karomra tette a kezét. – Yannick nem akart felizgatni, *mamie.*

– Senki sem izgatott fel – feleltem hidegen.

Yannick a közbeszólásomról tudomást sem véve folytatta: – Csak éppen arról van szó, hogy egyesek úgy gondolhatják, egy olyan egyezség, amit te kötöttél szegény papával... egy nyomasztó pénzhiányban szenvedő beteg emberrel...

Láttam, hogy Laure Pistache-t figyeli, és magamban szitkozódtam.

– Nem beszélve a harmadik részről, amelyre nem tartottak igényt, és amely *tante* Reine-t illette volna... – A pince padlója alatti vagyon. Bordóival teli ládák, amelyek Reine születése évében kerültek a pincébe, majd padlót raktak föléjük, lecementezték a németek és a miatt, ami azután következett nagyon is lehetséges, hogy ma üvegenként legalább ezer frankot vagy annál is többet érnek, és csak elszállításra várnak.

A fenébe is. Ha kellett, Cassis soha nem tudott lakatot tenni a szájára. Keményen szakítottam félbe.

– Az Reine-re vár. Hozzá sem nyúltam.

– Hát persze hogy nem, *mamie.* Akkor is... – Yannick boldogtalanul vigyorgott annyira hasonlított a bátyámhoz, hogy az szinte fájt. Futó pillantást vetettem Pistache-ra, aki kifejezéstelen arccal, karót nyelve ült a székében. – Azt azonban el kell ismerned, hogy *tante* Reine aligha van abban a helyzetben, hogy magának követelje, és nem gondolod, hogy tisztességesebb lenne az összes érintettel szemben...

– Az mind Reine-é – jelentettem ki határozottan.

Nem nyúlok hozzá. És ha tehetném, se adnám neked.

Elég válasz ez a kérdésedre?

Laure felém fordult. Fekete ruhájában, az arcát megvilágító sárga lámpafényben betegnek látszott.

– Sajnálom – vetett jelentőségteljes pillantást Yannickra. – Soha nem állt szándékunkban a beszélgetést a pénzre terelni. Kétségkívül nem akarjuk, hogy feladd az otthonodat, vagy akár *tante* Reine örökségét. Ha bármelyikünk is ezt a benyomást keltette...

Meghökkenve csóváltam a fejemet. – Akkor hát mi az ördögöt...

Laure csillogó szemmel szakított félbe. – Volt egy könyv...

– Egy könyv? – ismételtem meg.

Yannick bólintott. – Papa mesélt róla – mondta. – Megmutattad neki.

– Egy *receptkönyv* – folytatta Laure valami különös nyugalommal. – Bizonyára már kívülről fújod az összes receptet. Ha megnézhetnénk... kölcsönkérhetnénk...

– Természetesen mindenért, amit felhasználunk, fizetnénk – tette hozzá sietve Yannick. – Tekintsd ezt a Dartigen név életben tartásának.

Bizonyára ez – a név – volt a végső döfés. Zavarodottság, félelem és hitetlenség birkózott bennem, de a név hallatán a rémület iszonyú villáma hasított belém, és lesöpörtem az asztalról a csészéket, amelyek összetörtek anyám terrakottapadlóján. Láttam, hogy Pistache furcsán néz rám, de nem tehettem mást, mint hogy engedek haragom sodrásának.

– Nem! Soha! – Hangom úgy szárnyalt a kis szoba mennyezete felé, mint egy piros sárkány, és egy másodpercre kiszakadtam a testemből, és érzelemmentesen néztem le magamra: szürke ruhás, jelentéktelen asszony, arca éles vonású, kíméletlenül hátrafésüli a haját, és tarkóján kis kontyba köti. Furcsa megvilágosodást láttam lányom, palástolt ellenségességet unokaöcsém és unokahúgom szemében, aztán a harag visszacsapódott belém, és egy időre elvesztettem önmagamat.

– Tudom, mit akartok! – vicsorogtam. – Ha nem kaphatjátok meg Mamie Framboise-t, akkor beéritek Mamie Mirabelle-lel, mi? – Lélegzetem úgy szakította fel a mellkasomat, mint a szögesdrót. – Nos, nem tudom, Cassis mit mondott nektek, de semmi köze nincs hozzá, ahogy nektek sem. Az a régi történet por és hamu. Ahogy anyám is az, és semmit sem szedtek ki belőlem, még ha ötven évet vártok is rá! – Kifulladtam, torkom megfájdult a kiabálástól. Felkaptam legfrissebb ajándékukat – egy doboz vászon zsebkendőt, amelyek

ezüstpapír csomagolásban a konyhaasztalon hevertek –, és vadul Laure felé toltam.

– Vidd, amivel le akartál kenyerezni! – kiáltottam rekedten. – És az elegáns seggedbe dughatod a párizsi étlapokkal és a csípős sárgabarackos *couis*-val és *szegény öreg papával* együtt...

Egy másodpercre találkozott a tekintetünk, és láttam, ahogy az övé végre megnyílik, és fölfedi kicsinyes gyűlöletét.

– Beszélhetnék az ügyvédemmel... – kezdte.

Felkacagtam. – Helyes! – gúnyolódtam. – Az ügyvédeddel. A végén mindig ide lyukadunk ki, nem? – Vad nevetést hallattam. – Az ügyvédeddel!

Yannick rémülettől fényes szemmel próbálta Laure-t csitítani. – Na de *chérie*... tudod, hogy állapodtunk...

Laure tébolyultan fordult felé. – Vedd le rólam a kibaszott kezedet!

Veszettül nevettem, a gyomrom görcsbe rándult. A szemem előtt majdnem elsötétült a világ. Laure szeme gyűlöletvillámokat szórt, aztán magához tért.

– Bocsáss meg – mondta hűvösen. – De nem tudod, mennyire fontos ez nekem. A karrierem...

Yannick megpróbálta az ajtó felé terelni, és közben óvatosan szemmel tartott. – Senki sem akart felizgatni, *mamie* – mondta kapkodva. – Visszajövünk majd, ha értelmesen lehet veled beszélni... hiszen nem arról van szó, hogy meg akarjuk tartania, könyvet...

Szavak, mint szétcsúszó kártyalapok. Erősebben nevettem. Nőtt bennem a rettegés, de nem bírtam úrrá lenni a nevetésemen, és még akkor is, amikor elmentek – Mercedesük kerekének csikorgása furcsán óvatosnak hangzott az éjszakában –, időnként még görcsbe rándultam a nevetéstől, amely félig-meddig zokogásba fulladt, ahogy véremből kiürült az adrenalin, és nyomában összetörten, öregen álltam ott.

Olyan öregen.

Pistache megfejthetetlen arckifejezéssel nézett rám.

Prune kukkantott ki a hálószobából.

– *Mémée?* Mi a baj?

– Feküdj le, szívem – szólt rá gyorsan Pistache. – Minden rendben. Semmi sem történt.

Prune-t nem tudta meggyőzni. – *Mémée* miért kiabált?

– Semmi különösért. – Pistache hangja most éles volt és nyugtalan. – Feküdj le!

Prune ímmel-ámmal vonult vissza. Pistache becsukta az ajtót.

Szótlanul ültünk.

Tudtam, hogy beszél majd, ha készen áll, és jobban ismertem annál, semhogy siettettem volna. Édes teremtésnek látszik, de van benne nagy adag makacsság is. Jól tudom, hisz ez bennem is megvan. Elmostam az edényeket és a csészéket, eltörülgettem és helyükre tettem őket. Utána elővettem egy könyvet,

és olvasást színleltem.

Pistache kis idő múlva megszólalt. – Mit értettek örökségen?

Vállat vontam.

– Semmit. Cassis azt állította magáról, hogy gazdag, hogy öregségében törődjenek vele. Több eszük is lehetett volna. Ennyi az egész. – Reméltem, hogy ennyiben hagyja, de konokul ráncolta a szemöldökét, ami nem sok jót ígért.

– Fogalmam sem volt, hogy van egy nagybátyám – jelentette ki szenvtelenül.

– Nem álltunk közel egymáshoz.

Csend. Láttam, hogy átgondolja, és azt kívántam, bárcsak megállíthatnám gondolatai körforgását, de tudtam, hogy képtelen vagyok rá.

– Yannick nagyon hasonlít rá – mondtam, kísérletet téve a könnyed hangvételre. – Jóképű és vakmerő. És a felesége az orránál fogva vezeti, mint egy táncoló medvét.

Affektálva adtam elő, s egy mosolyban reménykedtem, de ha lehet, Pistache ettől még inkább elgondolkodott.

– Mintha azon a véleményen lettek volna, hogy valahogy becsaptad a bátyádat – mondta. – Megvetted a részét, amikor beteg volt.

Nyugalmat parancsoltam magamra. Ebben a helyzetben a harag senkin sem segítene.

– Nézd, Pistache – fogtam bele türelmesen. – Ne higgy el mindent, amit azok ketten mesélnek. Cassis nem volt beteg, legalábbis nem úgy, ahogy gondolod. Addig ivott, míg tönkre nem ment, elhagyta a feleségét és a fiát, eladta a tanyát, hogy kifizesse az adósságait...

Kíváncsian nézett, én meg nagy kínnal értem csak el, hogy ne emeljem fel a hangomat. – Mindez elég régen történt. Vége. A bátyám halott.

– Laure azt mondta, hogy volt egy lánytestvéretek is.

Bólintottam. – Reine-Claude.

– Miért nem szóltál soha róla?

Vállat vontam. – Nem álltunk...

– Közel egymáshoz. Gondoltam. – Hangja vékonyka volt és színtelen.

Ismét belém hasított a félelem, és szándékomtól eltérően élesebben csattantam fel. – Na és? Megérted, nem?

Végtére is te meg Noisette sem álltatok soha... – Elharaptam a mondatot, de már késő volt. Láttam, hogy megrezzen, és átkoztam magam meggondolatlanságomért.

– Nem. De én legalább megpróbáltam. A te kedvedért.

Az ördögbe is. Elfelejtettem, milyen érzékeny! Ennyi éven át őt hittem a csendesebbnek, miközben azt figyeltem, hogy lesz a másik lányom napról napra vadabb és akaratosabb... Igen, mindig is Noisette volt a kedvencem.

De mostanáig azt képzeltem, hogy jobban lepleztem. Ha Prune lett volna, átölelem, de most, hogy láttam ezt a higgadt, zárkózott arcú fiatal nőt, akinek ajkán halvány, sértett mosoly játszott, szeme pedig olyan volt, mint egy álmos

macskáé... Noisette-re gondoltam, és arra, hogy büszkeségből és makacsságból elidegenítettem magamtól. Magyarázkodni próbáltam.

– Régen elszakadtunk egymástól – mondtam. – A háború... után. Anyám... nagyon beteg volt, és... különböző rokonokhoz kerültünk. Nem tartottuk a kapcsolatot. – Ez majdnem igaz volt, legalábbis annyira, amennyit képes voltam az igazságból elárulni. – Reine... Párizsba ment... dolgozni. Ő is... beteg lett. Egy Párizs melletti magánkórházban van. Egyszer meg is látogattam, de... – Hogy magyarázhattam volna el? A hely kórházszagát, a főtt káposzta, szennyes ruha és betegség bűzét, a félhomályos szobákban bömbölő televíziót, az elveszett embereket, akik sírtak, ha nem ízlett nekik az almakompót, és akik néha nem várt rosszindulattal ordítottak egymásra, tehetetlenül csapkodtak az öklükkel, és az almazöld falnak taszították egymást. Volt ott egy férfi – viszonylag fiatal, arca, akár egy sebhelyes ökül, reménytelen szeme kifordult –, aki tolószékben ült, és egész látogatásom alatt azt sikoltozta: *Nem szeretek itt! Nem szeretek itt!,* amíg hangja mormolásba fulladt, és már engem is hidegen hagyott a gyötrődése.

Egy nő a falnak fordulva állt és zokogott, de senki sem figyelt rá. És az a nő az ágyon. Az az irdatlan, felpuffadt test, a festett haj, az oszlopszerű fehér kar és láb, hűvös és lágy, mint a friss kelt tészta, amint derűsen mosolyog és motyog magában... Csak a hang volt a régi, e nélkül el sem hittem volna, a kislányhang, amely értelmetlen szótagokat pergetett. Szeme üres és kerek volt, mint egy bagolyé. Kényszerítettem magam, hogy megérintsem.

– Reine. Reinette.

Ismét a bárgyú mosoly és az apró bólintás, mintha álmodozásaiban ő lenne a királynő, én meg az alattvalója. Elfelejtette a nevét, mondta a nővér csendesen, de azért elég boldog; vannak „jó” napjai, szereti a televíziót, főként a rajzfilmeket, és ha fésülik a haját, miközben szól a rádió...

– Természetesen vannak rossz napjaink is – folytatta a nővér, és megdermedtem a szavak hallatán, gyomromban valami a rettegés forró, kemény görcsévé rándult össze.

Felébredünk éjszaka... – furcsa volt ez a többes szám, mintha a nő személyazonosságának részbeni átvállalásával osztozna abban az élményben, hogy milyen öregnek és őrültnek lenni –, és néha hisztizünk is, ugye? – Ragyogó mosolyt vetett rám ez a húsz év körüli fiatal szőke, és abban a pillanatban annyira gyűlöltem a fiatalságáért és vidám tudatlanságáért, hogy majdnem visszamosolyogtam.

Ugyanezt a mosolyt éreztem a számon, amikor most a lányomra néztem, és gyűlöltem magamat érte. Újból a könnyedebb hangvétellel próbálkoztam.

– Tudod, milyen ez – szabadkoztam. – Nem bírom az öregeket... a kórházat. Küldtem egy kis pénzt...

Helytelen megjegyzés volt. Néha minden, amit mondunk, helytelen. Anyám tudta ezt.

– *Pénz* – vetette oda Pistache megvetően. – Ez lenne a legfontosabb?

Nem sokkal később lefeküdt, és azon a nyáron már semmi sem volt a régi.

A vakáció vége felé a szokottnál hamarabb utazott el, fáradtságra és a közeledő iskolaévre hivatkozott, de tudtam, hogy valami baj van. Egyszer-kétszer próbáltam erről beszélni vele, ám sem segített. Távolságtartó maradt, a pillantása óvatos volt. Észrevettem, hogy sok postát kap, de bele sem gondoltam, csak jóval később. Máson járt az eszem.

2.

A Laure-ral és Yannickkal történt eset után néhány nappal megérkezett a gyorsbüfé. Egy nagy kamion húzta el, és pontosan a Crépe Framboise-zal szemben az út menti füves sávon parkolt le terhével. Kiszállt egy piros-sárga papírcsákós fiatalember. Akkortájt a vendégekkel voltam elfoglalva, és alig figyeltem oda, így amikor késő délután kinéztem, meglepetten láttam, hogy a kamion elment, és egy kis lakókocsit hagyott a füvön, amelyen élénkpiros betűkkel ez állt: *SzuperFalatozó*. Kiléptem az étteremből, hogy jobban megnézzem. A lakókocsi elhagyatottnak látszott, bár az ablakokat eltakaró redőnyöket erős láncokkal és lakattal rögzítették. Kopogtattam az ajtón. Nem jött válasz.

Másnap kinyitott a gyorsbüfé. Fél tizenkettő tájban vettem észre, amikor az első vendégeim érkezni szoktak.

A redőnyök mögött láthatóvá vált egy pult, amely fölé sárga-piros napellenző feszült, majd egy zászlódísz. Minden színes zászlón egy étel neve és az ár szerepelt – *steak-frites, 17 frank, saucisse-frites, 14 frank* –, végül egy sor szemkáprázató plakát, amely SzuperFalatot vagy Nagy Burgereket és többféle üdítőt reklámozott.

– Úgy fest, konkurenciája támadt – jegyezte meg Paul Hourias, aki hajszálpontosan tizenkettő tizenötkor érkezett. Nem kérdeztem, mit rendel – mindig a napi ajánlatot és egy *demi*t kért –, de órát lehetett igazítani hozzá. Soha sem beszél sokat, csak letelepszik az ablak melletti szokott helyére, eszik, és az utat figyeli. Úgy döntöttem, ritka tréfái egyikét sütötte el.

– Konkurencia! – ismételtem gúnyosan. – Monsieur Hourias, azon a napon, amikor a Crépe Framboise-nak meg kell küzdenie egy lakókocsis zsírbűvésszel, örökre összecsomagolom a lábosaimat és fazekaimat!

Paul kuncogott. A napi ajánlat grillezett szardínia volt, Paul egyik kedvence, hozzá egy kosár diós kenyér. Tűnődve eszegetett, s közben az utat figyelte, ahogy máskor is.

A gyorsbüfé felbukkanása miatt nem volt kevesebb vendég a *créperie*-ben, és a következő két órában a konyhában tüsténkedtem, míg pincérnőm, Lise a rendeléseket vette fel.

Amikor ismét kinéztem, néhányan álldogáltak a büfénél, de fiatalok voltak, nem a törzsvendégeim. Egy fiú és egy lány, kezükben tölcséres zacskóban sült krumpli. Vállat vontam. Nem nagy ügy.

Másnap már tucatnyian voltak, mind fiatalok, és a rádióból teljes hangerővel rekedtes zene bömbölt. Az aznapi meleg ellenére is becsuktam a

créperie ajtaját, de a gitárok és dobok repedt hangú foszlányai még az üvegen is átszűrődtek, és Marie Fenouil meg Charlotte Dupré – két törzsvendégem – panaszkodtak a hőségre és a zajra.

A következő napon még többen voltak, a zene is hangosabb lett. Panasszal éltem. Amikor tizenegy negyvenkor odamentem a gyorsbüféhez, azonnal kamaszok vettek körül, akik közül néhányat felismertem, de sok idegen is akadt – nyakpántos felsőrészt és nyári miniszoknyát vagy farmert viselő lányok, felhajtott gallérú ingben, zörgő csatos motoros csizmában feszítő fiúk. Máris jó pár motort támasztottak a gyorsbüfé oldalának, és benzin bűze keveredett a sülő olajéval és a sörével. Egy sörtehajú és átszúrt orrú fiatal lány pimaszul nézett rám, amikor a pulthoz vonultam, majd közvetlen előttem a pultra könyökölt, és kis híján képen törölt.

– Várjon a sorára*, mémere*! – vetette oda talpraesetten, rágóval teli szájjal. – Nem látja, hogy sokan vannak maga előtt?

– Á, szóval maga is ezt teszi, édesem? – vágtam vissza.

Azt hittem, strichel.

Tátott szájjal bámult rám, én pedig vissza sem pillantva elfurakodtam mellette. Bármi mást is tett, Mirabelle Dartigen keresetlen őszinteségre nevelte a gyerekeit.

A pult magasan volt, és amikor felnéztem, egy huszonöt év körüli, a maga piszkosszőkés-markáns módján jóképű fiatalember állt előttem. Haja vállára lógott, egyik fülében arany fülbevaló – talán kereszt – lógott. A szeme negyven éve esetleg megdobogtatta volna a szívemet, de ma már öreg és válogatós vagyok. Azt hiszem, az öreg szerkezet akkor szűnt meg dobogni, amikor a férfiak felhagytak a kalapviseléssel. Ami azt illeti, kissé ismerősnek tetszett, de akkor ezen nem töprengtem el.

Természetesen már tudta, ki vagyok.

– Jó napot, Madame Simon – mondta udvarias, gunyoros hangon. – Mivel szolgálhatok? Ha van kedve, megkóstolhatja a finom *burger américaine*-emet.

Dühös voltam, de igyekeztem nem mutatni. Mosolyából kitűnt, hogy támadásra számít, és magabiztosan hisz abban, hogy ki tudja védeni. A legkedvesebb modoromban válaszoltam.

– Ma nem, de azért köszönöm. Azonban hálás lennék, ha lehalkítaná a rádiót. A vendégeim...

– Mi sem természetesebb. – Hangja behízelgő és kulturált volt, szeme csillogó porcelánkék. – Fogalmam sem volt, hogy zavarok vele bárkit is.

Az átfúrt orrú lány hitetlenkedve hördült fel. Odaszólt a társának: – Hallottad, mit mondott nekem? Hallottad?

A másik lány nyakbavetős felsőt és olyan rövid sortot viselt, hogy húsos feneke két félholdként látszott ki a nadrágból.

A szőke fiatalember mosolygott, és ha vonakodva is, de el kellett ismernem, hogy elbűvölő, intelligens és valami jaj-de-ismerős sugárzott belőle, ami szurkált és harapdált.

Odahajolt, hogy lehalkítsa a zenét. Aranylánc a nyakában.

Izzadságfoltok a szürke pólón. Keze túl sima ahhoz, hogy szakács legyen, á, igen, valami nem illett a képbe, nemcsak ő, hanem az egész helyzet, és most először nem haragot, hanem félelmet éreztem...

Aggályos gonddal: – így megfelel, Madame Simon?

Bólintottam.

– Igazán nem akarnék alkalmatlankodó szomszédnak tűnni.

A szavakkal nem volt baj, mégsem tudtam szabadulni a gondolattól, hogy valami gond van. A hűvös, udvarias hangnemben valamire nem figyeltem fel, és bár elértem, amit akartam, menekültem onnét. Siettemben csaknem kificamítottam a bokámat az útpadka kavicsán, a fiatal testek sűrűjében – már vagy negyvenen gyűltek össze, vagy talán még többen –, és majdnem belefulladtam a hangjukba. Gyorsan kievickéltem a tömegből – sosem szerettem, ha megérintenek –, és mialatt visszasiettem a Crépe Framboise-ba, rekedt nevetés harsant fel mögöttem, mintha csak a távozásomra várt volna, hogy elejtsen valami megjegyzést. Hirtelen visszanéztem, de akkorra már háttal állt nekem, és gyakorlott könnyedséggel forgatta a hamburgereket.

Mégis maradt a hamisság érzete. A szokásosnál gyakrabban tekintettem ki az ablakon, és amikor Marié Fenouil és Charlotte Dupré – az a két vendégem, akik előző nap a zajra és a melegre panaszkodtak – nem jöttek a szokott időben, nyugtalankodni kezdtem. Lehet, hogy semmiség az egész, bizonygattam magamban. Végtére is egyetlen üres asztalom van. Vendégeim többsége szokás szerint eljött. És mégis kelletlen érdeklődéssel lestem a gyorsbüfét, figyeltem munka közben a fiatalembert, az út mellett összeverődött tömeget, a papírtölcsérből és műanyag dobozokból falatozó fiatalokat, mialatt a büfés udvart tartott... Láthatóan mindenkivel barátságban volt. Legalább hat lány – köztük az átfúrt orrú könyökölt a pulton, üdítős dobozzal a kezében. Mások kényelmesen lebzseltek a közelben, és gyakori kiszámított mellmutogatás és fenékriszálás folyt. A fiatalember tekintete kétségtelen átfúrta az enyémnél lágyabb szíveket.

Fél egykor motorok dübögését hallottam a konyhában.

Iszonyatos hang volt, mintha egy csomó légkalapácsot egyszerre kapcsoltak volna be. Azonnal elejtettem a lapátot, amellyel a *bolets farcis*-t forgattam, és kiszaladtam az útra.

A hang elviselhetetlen volt. Fülemre szorítottam a kezemet, és még így is éles fájdalom hasított a dobhártyámba, amely érzékennyé vált a sokévnyi víz alatti úszástól az öreg Loire-ban. Öt, korábban a gyorsbüfének támasztott motor állt most épp szemben az út mellett, és vezetőik – három fiú háta mögött kényeskedve lányok is trónoltak – indulás előtt a motort bőgették mindegyik igyekezett viselkedésben és hangerőben túltenni a másikon. Rájuk kiabáltam, de nem hallottam mást, mint a motorok eszeveszett bömbölését. A gyorsbüfé néhány fiatal vendége nevetett és tapsolt. Tébolyultan integettem, de képtelen voltam túlkiabálni a zajt, és a motorosok gúnyosan tisztelegtek, majd egyikük a

hátsó kerékre emelkedett, mint aki a lovát táncoltatja, s közben még hangosabban túráztatta a motort.

Az egész cirkusz öt percig tarthatott, de addigra a készülő étel szénné égett, a fülem fájdalmasan csengett és dühöm forrpontra jutott. Nem volt idő, hogy panaszt tegyek a gyorsbüfé tulajdonosánál, bár megfogadtam, hogy amint távoznak a vendégeim, átmegyek. Addigra azonban a büfé már bezárt, és bár vadul vertem az ablaktáblákat, senki sem jelentkezett.

Másnap ismét bömbölt a zene.

Ameddig bírtam, nem vettem róla tudomást, de aztán átcsörtettem, hogy kifogást emeljek. Még többen voltak, mint korábban, néhányan fel is ismertek, pimasz megjegyzéseket tettek, amikor keresztülfurakodtam az összeverődött kis csoporton. Mérgesebb voltam, semhogy udvariaskodásra pazaroljam az időt. Rámeredtem a gyorsbüfé tulajdonosára.

– Azt hittem, megegyeztünk! – vágtam az arcába.

Széles, ragyogó mosolyt vetett rám. – *Madame?* – mondta kérdő hangsúllyal.

Hízelgéssel most nem tudott levenni a lábamról. – Ne tegyen úgy, mintha nem tudná, miről beszélek. Most azonnal zárja el a rádiót!

Változatlan udvariassággal és kegyetlen támadásom feletti enyhe sértettséggel kapcsolta ki a zenét.

– Mi sem természetesebb, *madame.* Nem akartam megbántani. Ha közvetlen szomszédok leszünk, egymás kedvében kell járnunk.

Percekig annyira fortyogtam a dühtől, hogy meg sem hallottam a fejemben megszólaló vészcsengőt.

– Hogy érti azt, hogy közvetlen szomszédok? – nyögtem ki végül. – Mit képzel, meddig marad itt?

– Ki tudja? – vont vállat. A hangja lágy és behízelgő maradt. – Tudja, milyen a vendéglátóipar, madame. Olyan kiszámíthatatlan! Egyik nap tömeg, a másikon fél ház. Ki tudja megjósolni, mi történhet?

A vészcsengő most már hangosan szólt, és kezdtem megrémülni. – A lakókocsija közterületen parkol – jegyeztem meg szárazon. – Gondolom, a rendőrség azonnal elvontatja, amint észreveszi.

A fejét csóválta. – Engedélyem van rá, hogy itt parkoljak az út szélén – mondta kedvesen. – Minden iratom rendben. – Majd szemtelen udvariassággal rám nézett, és így folytatta: – Vajon az öné is, madame?

Vigyáztam, hogy arcizmom se ránduljon, de a szívem nagyot dobbant. Tud valamit. Szédülten forgott a gondolat a fejemben. Ó, istenem! Tud valamit. Nem válaszoltam a kérdésére.

– És még valamit. – Elégedett voltam, hogy hangom éles és halk. Egy meg nem félemlített asszony hangja. De bordáim mögött gyorsabban kalapált a szívem. – Tegnap a motorosok nagy zajt csaptak. Ha hagyja, hogy a barátai zavarják a vendégeimet, feljelentem csendháborításért. Biztosra veszem, hogy a rendőrség...

– A rendőrségen bizonyára azt mondják majd, hogy ezért a motorosok felelősek, s nem én. – Látszott, hogy jól mulat. – Igazán, madame, én próbálok ésszerűen hozzáállni, de fenyegetődzéssel és vádaskodással nem fogjuk megoldani a problémát...

Megmagyarázhatatlanul vétkesnek éreztem magam, mintha én fenyegetődztem volna, és nem ő. Azon az éjszakán nyugtalanul aludtam, és reggel rákiabáltam Prune-re, amiért kiöntötte a tejet, Ricot-ra, hogy a konyhakerthez közel focizik. Pistache furcsán nézett rám – Yannickék látogatása óta alig beszéltünk –, majd megkérdezte, jól vagyok-e.

– Nincs semmi baj – feleltem kurtán, és szótlanul mentem vissza a konyhába.

3.

A következő napokban fokozatosan romlott a helyzet.

Két napig nem szólt a zene, aztán a korábbinál is fülsértőbben harsant fel. A motoros banda többször is megjelent, mindannyiszor érkezéskor és távozáskor a motort túráztatták, párszor megkerülték a háztömböt, egymással versenyeztek, és közben harsányan kiáltoztak. A gyorsbüfé törzsközönsége nem fogyatkozott, és napról napra több időt vett igénybe, hogy összeszedjem az út mellett elhajigált üdítős dobozokat és papírszemetet. Ami még ennél is rosszabb volt, hogy most már este héttől éjfélig is nyitva tartott – merő véletlenségből éppen akkor, amikor én –, és görcsbe rándult a gyomrom, amikor a büfé generátora bekapcsolt, mert tudtam, hogy nyugalmas *créperie*-mel szemben nemsokára megkezdődik az utcabál.

A büfé pultja felett a rózsaszín neonfény azt hirdette: *Chez Luc, Szendvicsek – Gyorsélelek – Sültek*, és a puha esti levegőt vidámparki lacikonyha, sör és friss édes gofri illata töltötte be.

Néhány vendégem panaszkodott. Mások egyszerűen elmaradtak. A hét végére hét törzsvendégem hagyott ott, és hétköznapokon csak fél ház volt. Szombaton egy kilencfős társaság jött Angers-ból, de a zaj olyan elviselhetetlen volt azon az estén, hogy idegesen pislogtak az út mellett összeverődött tömeg felé, ahol a kocsijuk parkolt, s végül desszert és kávé nélkül, a borravaló feltűnő megvonása mellett távoztak.

Ez így nem mehetett tovább.

Les Laveuses-ban nincs rendőrőrs, de van egy *gendarme*, Louis Ramondin – François unokája –, bár eddig nem sok dolgom akadt vele, lévén, hogy ő is a Családokhoz tartozott. Harmincas évei végén járt, egy helybeli lánnyal fiatalon kötött házasság után frissen vált el, megjelenésében falábú Guilherm bácsikájára ütött. Most sem akartam beszélni vele, de úgy éreztem, minden kicsúszik a kezemből, és ezer darabra hullok. Segítségre volt szükségem.

Elmagyaráztam, hogy áll a dolog a gyorsbüfével. Beszámoltam a zajról, a szemétről, a vendégeimről, a motorosokról. Olyan arckifejezéssel hallgatott,

mint egy elnéző fiatalember a kicsinyeskedő nagymamát bólogatott és mosolygott, én meg legszívesebben lefejeltem volna. Utána a süketeknek és öregeknek fenntartott vidám, türelmes hangon elmagyarázta, hogy eddig semmilyen törvényt nem szegtek meg. A Crépe Framboise a főúton van. Sok minden megváltozott, amióta a faluba költöztem. Lehet, hogy tud Luckel beszélni, de meg kell értenem...

Ó, hogyne értettem volna! Később láttam a gyorsbüfénél. Nem volt egyenruhában. Egy fehér pólós és farmernadrágos csinos lánnyal beszélgetett, egyik kezében egy doboz Stella, a másikban cukrozott gofri. Luc gúnyos mosollyal nézett rám, amikor bevásárlókosarammal arra mentem, én meg tudomást sem vettem róluk. Megértettem.

Ezt követően még rosszabbul ment nálam a bolt. Most már csak félig volt tele az éttermem, még szombat esténként is, hétköznapokon pedig még ennél is kevesebben jöttek. Paul, a hűséges Paul a napi ételajánlatával és demijével kitartott, és szívből jövő hálám jeléül ingyen adtam neki egy sört, bár egy pohárnál sosem kért többet.

Lise elmondta, hogy Luc – a gyorsbüfé tulajdonosa – a Café de La Mauvaise Réputationban szállt meg, ahol még kiadnak szobákat.

– Nem tudom, hova valósi – mesélte. – Azt hiszem, talán Angers-ba. Három hónapra előre kifizette a szállást, ebből gondolom, hogy maradni akar.

Három hónap. Vagyis decemberig marad. Kíváncsi voltam, vajon ilyen kitartó lesz-e a vendégköre az első fagyok után is. Számomra a tél mindig holtszezon, és csak néhány törzsvendégem miatt tartok nyitva, de tudtam, hogy ebben a helyzetben ezekre sem igen számíthatok. A nyár a főidény, és ezekben a hónapokban általában tudok annyit félretenni, amivel kényelmesen elvagyok tavaszig. De ezen a nyáron... A dolgok jelenlegi állása mellett könnyen lehet, hogy veszteséggel zárok, gondoltam hideg fejjel. Nem baj, mert kitart a félretett pénzem, de ott van Lise bére, meg a pénz, amit Reine-nek küldtem, az állatok takarmánya, a raktárkészlet, a fűtőanyag, a gépek bérlése... Ősz beálltával a mezőgazdasági munkásokat is meg kell fizetnem, az almaszedőket, Michel Hourias-t a kombájnjával, bár a szemestakarmányt és az almabort eladhatnám Angers-ban, hogy kihúzzam valahogy.

Még így is nehéz lesz. Jó darabig emésztettem magam a számításaim fölött. Elfelejtettem az unokáimmal játszani, és életemben először kívántam, bárcsak Pistache ne töltené itt a nyarat. Még egy hétig maradt, aztán elutazott Ricot-val és Prune-nel, én meg láttam a szemében, hogy oktalansággal vádol, de nem volt bennem elég melegség, hogy elmondjam neki, mit érzek. Hideg keménység lakott bennem ott, ahol az iránta érzett szeretetemnek kellett volna lennie kemény és száraz volt a szívem, mint egy gyümölcsmag. Búcsúzkodáskor futólag megöleltem, aztán száraz szemmel fordultam el. Prune egy csokor virágot adott, a mezőn szedte, és egy pillanatra lebírt a rám törő rémület. Úgy viselkedem, mint az anyám, gondoltam. Szigorú és közömbös vagyok, belül tele félelmekkel és bizonytalansággal. Szerettem volna kapcsolatot teremteni a

lányommal, elmagyarázni, hogy nem olyasmiről van szó, amit ő tett, de valahogy képtelen voltam rá. Mindig is úgy neveltek bennünket, hogy magunkba zárjunk mindent.

Ilyen régi beidegződésen nehéz változtatni.

4.

Lassan teltek a hetek. Többször is beszéltem Luckel, aki változatlanul gunyoros udvariassággal válaszolt. Nem bírtam szabadulni az érzéstől, hogy ismerem valahonnan, de képtelen voltam rájönni, hol találkozhattam vele. Próbáltam kideríteni a vezetéknevét, mert azt reméltem, nyomra bukkanok, de a La Mauvaise Réputationban készpénzzel fizetett, és amikor elmentem a kávéházba, mintha csupa olyan máshonnan érkezett idegennel lett volna tele, akik a gyorsbüfénél is lebzseltek. Akadt néhány helybeli is: Michelle Dupré és a két Lelac fiú Alain Lecozzal, de többségében máshova valósiak töltötték meg a kávéházat – nyakbavetős felsőt és márkás farmert viselő hetyke lányok, motoros bőrnadrágot vagy testhez álló sortot viselő fiúk. Nem kerülte el a figyelmemet, hogy a fiatal Brassaud beállított egy wurlitzert és egy biliárdasztalt is a kopott játékautomatái mellé; úgy látszott, Les Laveuses-ban nem minden üzlet megy rosszul.

Talán ezért is kaptam Luc elleni kampányomhoz olyan lagymatag támogatást. A Crépe Framboise a falu másik oldalán, az angers-i útnál volt. A tanya a többitől külön, elszigetelten feküdt, és a falu felé fél kilométernyire van tőlem a legközelebbi ház. Hallótávolságon belül csak a templom és a posta található, és nem nehéz kitalálni, hogy istentisztelet idején Luc mindig csendben volt. Még Lise is mentegetni próbálta, pedig ő aztán tudta, milyen hatással van az üzletmenetünkre. Újabb két alkalommal tettem panaszt Louis Ramondinnél, de akár a macskához is beszélhettem volna, annyi eredménye volt.

Senkinek sem okoz kárt, jelentette ki határozottan. Ha törvénysértést követne el, talán lehetne tenni valamit.

Egyébként hagyjam, hadd tegye a dolgát. Megértettem?

Akkor kezdődött a másik dolog. Eleinte csak apróságok.

Egyik éjjel petárdák robbantak valahol az utcában. Aztán hajnali kettőkor motorokat túráztattak az ajtóm előtt. Éjjel valaki szemeteskukát ürített a küszöbömre. Betörték az ajtóüveg egyik tábláját. Egyik éjszaka egy motoros nyolcasokat írt le, és féknyomokat hagyott az érő búzatáblámban. Apróságok. Bosszúságok. Semmi, amit összefüggésbe hozhattam volna *vele* vagy akár az idegenekkel, akik a nyomában a faluba érkeztek. Aztán valaki kinyitotta a tyúkól ajtaját, a róka bement, és elpusztította a szép barna Poland tyúkjaimat. Tíz jérce, valamennyi jó tojó, és egyetlen éjszaka alatt odalettek. Elmondtam Louis-nak, akinek állítólag a tolvajlásokkal és a tilosban járókkal kellett volna foglalkoznia, de válaszképp gyakorlatilag azzal vádolt, hogy én hagytam nyitva az ajtót.

– Nem gondolja, hogy esetleg... egyszerűen csak *kinyílt* az ajtó? –

vigyorgott rám széles paraszti mosolyával, mintha szegény tyúkjaimat életre tudná mosolyogni. Éles pillantást vetettem rá.

– Egy bezárt ajtó nem szokott csak úgy *kinyílni* – vetettem oda. – És nagyon ügyes az a róka, amelyik ki tud nyitni egy lakatot. Aljas ember tette, méghozzá szándékosan, és magát azért fizetik, Louis Ramondin, hogy kiderítse, ki volt az.

Louis sunyin nézett, és motyogott valamit a bajusza alatt.

– Mit mondott? – kérdeztem élesen. – Nincs semmi baj a hallásommal, ifjú Ramondin, nyugodtan elhiheti. Hiszen még arra is emlékszem... – Sietve elharaptam a mondatot. Majdnem kimondtam, hogy emlékszem az öreg nagyapjára, ahogy a templomban tökrészegen hortyogott, a nadrágját összepisilte, és a húsvéti mise alatt a gyóntatószékben bújt el, de ilyesmiről nem tudhattam, és kirázott a hideg, amikor arra gondoltam, hogy egy ilyen ostobán kikottyantott pletykával elárulhattam volna magam. Érthető, hogy a feltétlenül szükségesnél nem kerestem jobban a Családok társaságát.

Louis végül belement, hogy körülnéz a tanyán, de nem talált semmit, én meg folytattam az életemet, ahogy tudtam. Csakhogy a tyúkok elvesztése nagy csapás volt. Nem tudtam újakat venni – különben is, ki tudja, mi lenne velük? –, így a régi Hourias-tanyán kellett tojást vennem, amely most egy Pommeau nevű családé volt, akik étkezési kukoricát és napraforgót termesztettek, a folyó felső folyásánál egy konzervgyárnak adták el.

Tudtam, hogy az egész mögött Luc áll. Tudtam, de semmit sem tudtam bizonyítani, s ez fokozatosan az őrületbe kergetett. És ami még ennél is rettenetesebb volt, hogy nem tudtam, miért teszi, és dühöm addig fokozódott, amíg úgy nem éreztem, mintha egy almaprés úgy szorítaná öreg fejemet, mint egy érett, szétfakadni készülő almát. A tyúkólba szabadult róka után minden éjjel nyakamba vetett puskával ültem sötét ablakomban; furcsa látványt nyújthattam, ha valaki hálóingben és őszi kabátban meglátott volna, amint udvarom felett őrködöm. Új lakatokat vettem a nagykapukra és a háztáji legelőére, és éjjelente őrt álltam, vártam, hátha jön egy hívatlan látogató, de nem jött senki.

Az a gazember biztos tudta, mit teszek, bár hogy honnan szimatolhatta ki, arról fogalmam sincs. Kezdtem azt képzelni, hogy belelát a gondolataimba.

5.

Nem telt sok időbe, míg a kialvatlanságnak meglett a böjtje. Napközben képtelen voltam koncentrálni. Recepteket felejtettem el. Nem emlékeztem, hogy megsóztam-e az omlettet, és kétszer sóztam meg vagy egyszer sem. Hagymavágás közben csúnyán megvágtam magam akkor vettem csak észre, hogy állva alszom, amikor csupa vér lett a kezem, és az ujjamon hatalmas seb tátongott. Ingerült voltam megmaradt vendégeimmel, és bár a zene hangereje és a motoros cirkusz alábbhagyott kissé, a dolognak híre mehetett, mert elvesztett törzsvendégeim nem tértek vissza. Azért persze nem maradtam teljesen egyedül.

Volt néhány barátom, akik pártomat fogták, de az a mélységes tartózkodás – az örökös gyanakvás –, amely Mirabelle Dartigent olyan idegenné tette a faluban, a véremben lehet.

Nem tűrtem, hogy sajnáljanak. Haragom elidegenítette a barátaimat és elijesztette a vendégeimet. Kizárólag a düh és az adrenalin tartott talpon.

Különös mód éppen Paul volt az, aki véget vetett ennek.

Előfordult, hogy hét közben ebédidő tájt ő volt az egyetlen vendégem óraműszerű pontossággal érkezett, egy órát maradt, kutyája engedelmesen feküdt a széke alatt, miközben gazdája evett és az utat figyelte. Attól akár süket is lehetett volna, annyira nem érdekelte a gyorsbüfé, és jó napoton meg viszontlátáson kívül nemigen szólt hozzám.

Egy nap bejött, de nem ült le a megszokott asztalához azonnal tudtam, hogy baj van. A tyúkólban pusztító róka utáni héten történt, és halálosan kimerült voltam. Bal kezemet, ott, ahol megvágtam, vastag kötés takarta, és meg kellett kérnem Lise-t, hogy a leveshez tisztítsa meg a zöldséget. Ahhoz azonban még ragaszkodtam, hogy a tésztát én gyúrjam – elképzelhetik, milyen volt tésztát gyúrni nejlonzacskóba bugyolált fél kézzel –, és ez nem volt könnyű munka. Félálomban álltam a konyhaajtóban, és csak futólag viszonoztam Paul köszönését. Oldalvást rám nézett, levette barettjét, és a küszöbön elnyomta kis fekete cigarettáját.

– *Bonjour, Madame Simon.*

Bólintottam, és mosolyogni próbáltam. A fáradtság olyan volt, mint egy mindent beborító szikrázó szürke takaró. Szavai tátongó magánhangzók egy alagútban. A kutyája befeküdt az ablak melletti asztaluk alá, de Paul, barettjét szorongatva, állva maradt.

– Nem néz ki valami jól – jegyezte meg a maga lassú módján.

– Jól vagyok – válaszoltam kurtán. – Nem aludtam rendesen múlt éjjel, ennyi az egész.

– Vagy véleményem szerint ebben a hónapban bármelyik éjszaka – mondta Paul. – Mi a baj? Álmatlanság?

Éles pillantást vetettem rá. – Az ebédje az asztalon van közöltem vele. – Zöldborsós *csirkefricassée.* Nem melegítem fel, ha kihűl.

Álmosan rám mosolygott. – Kezd úgy beszélni, mint egy feleség, Madame Simon. Még szájára veszi a falu.

Egyik ritkán elhangzó viccének tudtam be, és szó nélkül hagytam.

– Talán segíthetek – erősködött Paul. – Nem helyes, hogy így bánnak magával. Valakinek tennie kellene már valamit.

– Kérem, ne vesződjön ezzel, *monsieur.* – Annyi ébren s félálomban töltött éjszaka után úgy éreztem, minden nappal közelebb kerülnek a könnyeim a felszínhez, és a szemem égett még ettől a keresetlen, kedves beszédtől is. Száraz, gunyoros hanggal ellensúlyoztam ellágyulásomat, és félreérthetetlenül az ellenkező irányba mutattam. – Tökéletesen elboldogulok vele magam is.

De Paul nem tágított. – Tudja, hogy megbízhat bennem – mondta

csendesen. – Mostanra már igazán tudhatná.

Ennyi idő után... – Ránéztem, és abban a pillanatban tudtam.

– Kérlek, Boise...

Megmerevedtem.

– Nincs semmi baj. Nem szóltam senkinek, vagy igen?

Csend. Az igazság úgy nyúlt közöttünk, mint egy rágógumicsík.

– *Vagy igen?*

A fejemet ráztam. – Nem. Nem szóltál.

– Hát akkor. – Egy lépést tett felém. – Sosem fogadtál el segítséget, amikor szükséged volt rá. Még a régi időkben sem. – Szünet. – Nem sokat változtál, Framboise.

Furcsa. Én pedig azt hittem. – Mikor kezdted sejteni? – kérdeztem végül.

Vállat vont. – Nem telt sok időbe – mondta lakonikus rövidséggel. – Valószínűleg az első alkalommal, amikor megkóstoltam anyád *kouign amann*ját. Vagy talán a csukánál. Nem szoktam elfelejteni a jó recepteket, mi? – és lekonyuló bajsza alatt újra elmosolyodott arckifejezése egyszerre volt édes, kedves és kimondhatatlanul szomorú.

– Nehéz lehetett – jegyezte meg.

A szemem most már elviselhetetlenül égett. – Nem akarok beszélni róla – jelentettem ki.

Bólintott. – Nem vagyok nagy fecsegő – válaszolta egyszerűen.

Aztán leült a *fricassée*-jához. Néha abbahagyta az evést, rám nézett, mosolygott. Kis idő múlva odaültem mellé végtére is egyedül voltunk az étteremben –, és töltöttem magamnak egy pohár Gros-Plantot. Egy darabig szótlanul üldögéltünk. Pár perc múlva az asztalra hajtottam a fejemet, és csendesen sírni kezdtem. A csendet nem törte meg más, mint a sírásom és Paul evőeszközének csörgése, ahogy elgondolkodva evett. Nem nézett rám, nem reagált.

De tudtam, hogy kedves a hallgatása.

Amikor kisírtam magam, kötényemmel gondosan megtörültem az arcomat. – Azt hiszem, most már szeretnék beszélni – mondtam.

6.

Paul figyelmes hallgatóság. Olyanokat meséltem el neki, amit másnak még soha, és csendben, időnként bólogatva hallgatott. Beszéltem Yannickról és Laure-ról, Pistacheról és arról, hogy egy szó nélkül engedtem el, a tyúkokról, az álmatlan éjszakákról, és arról, hogy a generátor hangjától úgy érzem, mintha hangyák nyüzsögnének a koponyámban. Megemlítettem, hogy féltem a vállalkozásomat, magamat, szép otthonomat és a respektet, amelyet az itteniek között megteremtettem magamnak. Elárultam, hogy félek megöregedni, hogy a fiatalok manapság érthetetlenebbek és keményebbek, mint mi valaha is voltunk, még azzal együtt is, amit a háború alatt láttunk. Meséltem az álmaimról, Öreganyóról egy falat naranccsal, Jeanette Gaudinról és a kígyókról, és éreztem,

ahogy apránként kiürül belőlem a méreg.

Amikor befejeztem, csend lett.

– Nem állhatsz őrt minden éjjel – mondta végül Paul. – Elpusztítod magad.

– Nincs más választásom – feleltem. – Azok az emberek bármikor visszajöhetnek.

– Majd felváltva őrködünk – mondta Paul egyszerűen, és így is lett.

7.

A vendégszobát adtam neki, most, hogy Pistache és a gyerekek elmentek. Nem okozott gondot, beérte önmaga társaságával, maga vetette meg az ágyát, rendet tartott maga körül. Többnyire észre sem vettem, mégis ott volt, nyugodtan és tapintatosan. Bűntudat gyötört, hogy valaha is lassú felfogásúnak gondoltam. Ami azt illeti, bizonyos tekintetben gyorsabb volt nálam, mert végül is ő jött rá a kapcsolatra a gyorsbüfé és Cassis fia között.

Két éjszaka lestük a tilosban járókat – Paul tíztől kettőig, én kettőtől hatig –, és máris kipihentebbnek éreztem magam, jobban meg tudtam birkózni a gondokkal. Már az, hogy megoszthattam a problémámat, a tudat, hogy van valaki más is... A szomszédok természetesen rögtön a szájukra vettek. Egy ekkora helyen, mint Les Laveuses, semmi sem marad titokban, és túl sokan tudták, hogy az öreg Paul Hourias otthagyta folyóparti kunyhóját, és odaköltözött az özvegyhez. Amikor beléptem egy üzletbe, az emberek elhallgattak. A postás rám kacsintott, amikor levelet kézbesített. Rosszalló pillantásokat is kaptam, főként a *curé*től és vasárnapi iskolai cimboráitól, de jobbára csak halk, elnéző nevetés kísért. Louis Ramondin állítólag azt mondta, hogy az elmúlt hetekben az özvegy furcsán viselkedett, és most már azt is tudja, miért. Egy darabig ismét felbukkant sok elmaradt vendégem, hogy saját szemükkel győződjenek meg, igaz-e a pletyka.

Nem törődtem velük.

A gyorsbüfé természetesen egy tapodtat sem mozdult, a délben összeverődő tömeg keltette zaj és bosszúság sem csökkent. Felhagytam azzal, hogy észérvekkel győzzem meg a fiatalembert, a hatóságot, miután addig süket fülekre találtam, és így nekünk – Paulnak és nekem – egy választásunk maradt.

Nyomozni kezdtünk.

Paul a déli *demi*jét a La Mauvaise Réputationban kezdte meginni, ahova a motorosok és a városi lányok jártak.

Kifaggatta a postást. Lise is segített, bár télre el kellett bocsátanom, és a kisöccsét, Viannet-t is ráállította Lucre, így a fiatalember a legtüzetesebben megfigyelt személy lett Les Laveuses-ban. Sikerült is néhány dolgot kiderítenünk.

Luc eredetileg párizsi volt. Hat hónapja költözött Angers-ba. Volt pénze, nem is kevés, és bőkezűen szórta.

Senki sem tudta a vezetéknevét, bár L. D. monogramos arany

pecsétgyűrűt viselt. Szerette a lányokat. Fehér Porschéval járt, amit a La Mauvaise Réputation hátsó udvarán tartott. Általában közkedvelt volt, ami azt jelentette, hogy feltehetően sok rundot fizet.

Ekkora igyekezettel nem nagy eredmény.

Aztán Paulnak eszébe jutott, hogy átvizsgálja a gyorsbüfét. Ezt már én is megtettem, de Paul megvárta, míg bezárnak, és a tulajdonosa biztosan a La Mauvaise Réputation bárjában üldögél. A lakókocsit kulcsra zárták, lelakatolták, de a végében volt egy kis fémtábla a nyilvántartási számmal és egy szükség esetén hívható telefonszámmal. Utána érdeklődtünk a telefonszámnak, és eljutottunk...

Az Aux Délices Dessanges étteremhez, cím: Rue des Romarins, Angers.

Első pillanattól fogva tudnom kellett volna.

Yannick és Laure sosem mondtak volna le ilyen könnyen egy potenciális pénzforrásról. És ha tudtam volna, amit most tudtam, egyszerű volt belátnom, hogy Luc arca honnan volt olyan ismerős. Ugyanaz a kissé horgas orr, a ravasz, élénk tekintet, az erős arccsont... Luc Dessanges, Laure testvére.

Első gondolatom az volt, hogy elmegyek a rendőrségre.

Nem Louis-hoz, hanem az angers-ihoz, és elmondom, hogy zaklatnak. De Paul lebeszélt róla.

Nincs bizonyíték, mondta gyöngéden. Bizonyíték nélkül nem lehet mit tenni. Luc nem tett semmit, ami egyértelműen törvénytelen volna. Ha rajtakaptuk volna, az persze más lenne, de annál óvatosabb és okosabb. Arra várnak, hogy beadjam a derekamat, az alkalmas pillanatot várják, hogy közbelépjenek, és előálljanak a követelésükkel. – *Bárcsak segíthetnénk, mamie. Engedd, hogy segítsünk. Szent a béke.*

Én amellett voltam, hogy ott és akkor felszállok az angers-i buszra. Kínos jelenetet rendezek a barátaik és a vendégeik előtt. Végigrikácsolom a környéket, hogy üldöztek, zaklattak, zsaroltak, de Paul azt tanácsolta, várjak. Türelmetlenség és agresszió miatt elvesztettem már fél vendégkörömet, így életemben először – vártam.

8.

Egy héttel később kerestek föl.

Vasárnap délután volt, és az elmúlt három hétben vasárnaponként nem nyitottam ki a *créperie*-t. A gyorsbüfé is zárva volt – nyitvatartási ideje szinte percre megegyezett az enyémmel –, így Paullal az udvaron üldögéltünk, és az utolsó őszi napsugarak melengették az arcunkat. Olvastam, Paul pedig – aki régen sem volt nagy olvasó – látszólag beérte a szótlan semmittevéssel. Néha rám nézett a maga szelíd, igénytelen módján, vagy egy darab fát farigcsált.

Meghallottam a kopogtatást, és mentem ajtót nyitni.

Laure állt kint, sötétkék ruhájában hivatalos benyomást keltett, ahogy Yannick is grafitszürke öltönyében a háta mögött. Mosolyuk, akár a zongorabillentyűk. Laure kezében egy piros és zöld levelű nagy növény. Nem

hívtam beljebb őket.

– Kit temetnek? – kérdeztem hűvösen. – Nem engem, még nem, bár ti, mocskos gazemberek, mindent elkövettetek, hogy eltegyetek láb alól.

Laure megbántott képet vágott. – Na, de *mamie*... kezdte.

– Te csak ne *„mamie”*-zz engem! – torkoltam le. – Mindent tudok a kis megfélemlítési játékaidról! Hidd el, nem vezetnek célra! Inkább meghalok, semmint hagyjam, hogy egy fillért is kicsikarjatok belőlem, tehát nyugodtan megmondhatod a fivérednek, hogy felpakolhatja a zsírszekerét, és elmehet innen, mert tudom, miben sántikál, és ha nem hagyja abba azonnal, esküszöm, elmegyek a rendőrségre, és részletesen elmondom, mit műveltek.

Yannick rémülten nézett rám, és engesztelni próbált, de Laure-t keményebb fából faragták. Arcán egy pillanatig tükröződött csak meglepetés, utána mindjárt feszes, száraz mosolyra húzódott a szája.

– Kezdettől fogva tudtam, hogy jobban járnánk, ha mindent elmondanánk neked – kezdte, és futólag megvető pillantást vetett a férjére. – Ez az egész egyikünk helyzetén sem javít, és biztos vagyok benne, hogy ha elmagyaráznám, megértenéd, milyen sokat jelentene egy kis együttműködés.

Összefontam a karjaimat. – Magyarázz, amit csak akarsz – válaszoltam. – De anyám öröksége az enyém és Reine Claude-é, bármit mondott is a bátyám, és erről nincs mit beszélni.

Laure utálattól csöpögő, széles, gyűlölködő mosollyal nézett rám. – Szóval azt hitted, ezt akarjuk, *mamie*? A pénzedet? Na de igazán! Milyen borzalmas házaspár lehettünk a szemedben! – Hirtelen az ő szemükkel láttam magamat: egy pecsétes kötényt viselő, kökényszemű öregasszony, aki olyan erősen simítja hátra a haját, hogy a bőre is megfeszül tőle. Morogtam rájuk, mint egy rémült kutya, és az ajtófélfának támaszkodtam. Kapkodva szedtem a levegőt, minden lélegzetvételem mintha tüskékkel szaggatta volna a torkomat.

– Persze a pénz sem jönne rosszul – mondta Yannick komolyan. – A vendéglátóiparra nehéz idők járnak mostanában. Az Hôte & Cuisine legfrissebb kritikája is eláztatott bennünket. És gondjaink voltak a...

Laure egy pillantással belefojtotta a szót. – Nem a pénzed kell – ismételte meg.

– Tudom, mit akarsz – mondtam újra. Hangom élesre sikeredett, ahogy zavaromat próbáltam palástolni.

Anyám receptjeit. De nem adom oda őket.

Laure még mindig mosolyogva nézett. Rádöbbentem, hogy nem csak a recepteket akarja, és szívemet mintha jeges kéz markolta volna meg.

– Nem – suttogtam.

– Mirabelle Dartigen albumát – mondta szelíden Laure. – A saját albumát. Gondolatait, receptjeit, titkait.

Nagyanyánk valamennyiünkre hagyott örökséget. Bűn lenne ilyesmit örökre eltitkolni.

– Nem!

A tagadás kiszakadt belőlem, és mintha a szívem felét vitte volna magával. Laure megrezzent, Yannick egy lépést hátrált. Minden lélegzetvételnél úgy éreztem, mintha horgok tépnék a torkomat.

– Nem tarthatod örökké titokban, Framboise – érvelt ésszerűen Laure. – Már az is kész csoda, hogy eddig nem jött rá senki. Mirabelle Dartigen... – izgalmában kipirult, és majdnem szép volt – a huszadik század egyik legmegfejthetetlenebb és legtitokzatosabb bűnözője. Teljesen váratlanul meggyilkol egy fiatal katonát, aztán hidegen tűri, hogy megtorlásképp legyilkolják a fél falut, végül egyetlen szó magyarázat nélkül elsétál...

– Nem így történt – bukott ki akaratom ellenére a számon.

– Akkor áruld el, hogy volt! – biztatott Laure, és egy lépést tett felém. – Mindenben kikérném a véleményedet.

Csodálatos, exkluzív betekintést nyújthatnánk, és tudom, hogy mesés könyv lenne...

– Miféle könyv? – kérdeztem ostobán.

Laure türelmetlenül legyintett. – Hogy érted azt, hogy miféle könyv? Azt hittem, rájöttél. Azt mondtad...

A nyelvem szájpadlásomhoz tapadt. Nagy nehezen szólaltam csak meg. – Azt hittem, a receptkönyvet akarod.

Azok után, amiket mondtál...

Ingerülten rázta a fejét. – Nem. Csak a könyvemmel kapcsolatos kutatómunkához kell. Olvastad a rövid brosúrámat, nem? Sejtened kellett, hogy érdekel ez az eset. És amikor Cassis elárulta, hogy valójában rokonságban áll velünk... Yannick nagyanyja... – Félbehagyta a mondatot, hogy megragadja a kezemet. Keze hűvös volt, ujjai hosszúak, körmét rózsaszínre festette, mint a száját. – Te vagy az utolsó gyermeke, *mamie*. Cassis halott, Reine-Claude hasznavehetetlen...

– Meglátogattad? – képedtem el.

Laure bólintott. – Nem emlékszik semmire. Csak vegetál. – Szája fanyar mosolyra húzódott. – Ráadásul Les Laveuses-ban sem emlékszik senki semmi érdemlegesre, vagy ha emlékeznek is, nem árulnak el semmit...

– Honnan tudod? – A forró düh jéghideg tudatosságnak adta át a helyét, amikor rádöbbentem, hogy a helyzet ezerszer rosszabb, mint korábban gyanítottam.

Laure vállat vont. – Természetesen Luctől. Megkértem, hogy jöjjön át ide, kérdezősködjön, fizessen pár rundot az öreg horgászok klubjában. Tudod, mire gondolok. – Türelmetlen, fürkésző pillantást vetett rám. – Hiszen azt mondtad, mindent tudsz.

Szótlanul bólintottam. A félelemtől bénultan még megszólalni sem tudtam.

– Mit mondjak, sokkal tovább hallgattál, mint azt lehetségesnek tartottam – folytatta Laure elismerően. – Álmukban sem képzelik, hogy más lennél, mint egy kedves bretagne-i hölgy, *la veuve Simon*. Nagy tisztelet övez. Szépen

boldogulsz itt. Senki sem sejt semmit. Még a lányodnak sem árultad el soha.

– Pistache-nak? – Kérdésem még magam előtt is ostobán hangzott, a szám olyan üresen ásított, mint az agyam.

– Csak nem beszéltél vele?

– Írtam neki pár levelet. Úgy gondoltam, talán tud valamit Mirabelle-ről. De sosem említetted neki Mirabelle-t, ugye?

Jaj, istenem. Ó, jaj, Pistache! Földcsuszamlás ragadott magával, minden újabb mozdulat újabb kőgörgeteget indított el, a rendíthetetlennek hitt világ újabb összeomlását.

– És mi a helyzet a másik lányoddal? Mikor kaptál utoljára hírt felőle? És ő mit tud?

– Nincs jogod, egyáltalán nincs... – A szavak csikorogtak a fogaim közt, mint a homok. – Nem érted, mit jelent ez nekem... ez a hely... ha megtudják az emberek...

– Ugyan már, *mamie*. – Gyönge voltam ahhoz, hogy eltoljam, ő pedig átkarolt. – Nyilvánvalóan nem említünk név szerint. És ha mégis fény derülne rá – be kell látnod, hogy egy nap ez is bekövetkezhet –, akkor keresünk neked egy másik lakóhelyet. Egy jobb helyet. A te korodban amúgy sem kellene egy lepusztult régi tanyán élned, hiszen itt még rendes folyóvíz sincs! Átköltöztethetnénk egy angers-i lakásba, távol tartanánk tőled a sajtót. Fontos vagy nekünk, *mamie,* bármit is gondolj felőlünk. Nem vagyunk szörnyetegek. A legjobbat akarjuk neked...

Több erővel löktem el, mint amennyire képesnek éreztem magam.

– *Nem!*

Lassanként ráébredtem, hogy Paul szótlanul áll mögöttem, és félelmem dühben és feldobottságban csúcsosodott ki.

– Gondolj csak bele, *mamie*, mit jelentene ez a családnak.

– *Nem!* – Próbáltam becsukni előtte az ajtót, de Laure a résbe feszítette magas sarkú cipőjét.

– Nem rejtőzhetsz el egy életen át...

Paul abban a pillanatban jelent meg az ajtónyílásban.

Nyugodt, elnyújtott hangon beszélt, mint aki vagy mélységes lelki békében él, vagy kicsit lassú felfogású.

– Talán nem értette meg Framboise-t. – Mosolya álmosnak tetszhetett volna, ha nem kacsint közben rám, és abban a percben olyan teljességgel és váratlanul tört rám az iránta érzett szeretet, hogy még haragomat is elfújta. – Ha jól értettem, akkor nem akar üzletet kötni. Nem így van?

– Ki ez? – kérdezte Laure. – Mit keres ez itt?

Paul édesen, álmosan rámosolygott. – Egy barát. – mondta egyszerűen. – A régi időkből.

– Framboise! – kiáltotta Laure Paul válla fölött. – Gondold át, mit mondtunk! Gondolj bele, mit jelent mindez!

Nem kérnénk, ha nem volna fontos! Gondold át...

– Biztosan megteszi – mondta Paul kedvesen, és becsukta az ajtót. Laure állhatatosan kopogott, Paul azonban rátolta az ajtóra a reteszt, és beakasztotta a biztonsági láncot. A vastag faajtón tompán és most már kissé idegesen szűrődött át Laure hangja.

– Framboise! Légy okos! Megmondom Lucnek, hogy menjen el! Minden visszazökkenhet a régi kerékvágásba! FRAMBOISE!

– Kávét? – javasolta Paul, és bement a konyhába. – Tudod... jobban leszel tőle.

Az ajtóra pillantottam. – Ez az asszony mondtam reszkető hangon. – Ez a gyűlöletes asszony! Paul vállat vont. – Vidd ki a kávét – tanácsolta egyszerűen. – Onnan nem hallod.

Számára ennyi volt az egész. Kimerülten követtem. Forró feketét hozott fahéjas tejszínnel és cukorral, meg egy szelet áfonyás *far*t a konyhaszekrényből. Egy darabig, míg úgy nem éreztem, hogy bátorságom visszatér, csendben ettem-ittam.

– Nem fog felhagyni vele – szólaltam meg végül. – Így vagy úgy, de addig zaklat, amíg ki nem piszkál innen. Tudja, hogy akkor már nem lesz értelme őriznem a titkot.

Lüktető homlokomra szorítottam a kezemet. – Tudja, hogy nem tarthatok ki a végtelenségig. Elég várnia.

Amúgy sem bírom már sokáig.

– És valóban engedsz neki? – Paul hangja higgadt volt és kíváncsi.

– Nem – feleltem élesen.

Vállat vont. – Akkor meg ne beszélj úgy, mintha engednél neki. Okosabb vagy, mint ő. – Valamiért elpirult. – És tudod, hogy ha megpróbálod, győzni fogsz...

– Hogyan? – Úgy beszéltem, mint anyám, de erről nem tehettem. – Luc Dessanges-zsal és barátaival szemben? Laure-ral és Yannickkal szemben? Hiszen még csak két hónap telt el, és máris félig tönkretettek. Elég, ha így folytatják, és tavaszra már... – Elkeseredett, dühös mozdulatot tettem. – És mi lesz, ha beszélni kezdenek? Csak annyit kell mondaniuk... – Fuldokoltam a szavaktól. – Elég, ha elejtik anyám nevét...

Paul a fejét rázta. – Aligha hiszem, hogy megteszik mondta nyugodtan. – Legalábbis nem azonnal. Szükségük van egy ütőkártyára. Tudják, hogy ettől tartasz.

– Cassis megmondta nekik – válaszoltam tompán.

Paul vállat vont. – Nem számít. Egy ideig békén fognak hagyni. Remélik, hogy engedsz a rábeszélésüknek. Megpróbálnak jobb belátásra bírni. Azt szeretnék, ha magadtól tennéd.

– És akkor? – Éreztem, hogy haragom most felé irányul. – Mennyi időm marad még? Egy hónap? Kettő? Mihez kezdhetek két hónap haladékkal? Egy évig is törhetem a fejemet, akkor sem jutna eszembe semmi...

– Nem igaz. – Határozottan, megbántódás nélkül beszélt. Felső zsebéből

kihalászott egy összenyomódott Gauloise-t, aztán hüvelykujja körmével gyufát gyújtott.

Tégy bármit, amit elhatározol. Mindig is ilyen voltál.

– A parázsló cigarettavég felett rám nézett, ajkán kis, szomorkás mosolya játszott. – Emlékszel a régi időkre.

Hisz elkaptad az Öreganyót, nem?

Megráztam a fejemet. – Az nem ugyanaz – mondtam.

– Dehogyis, majdnem ugyanaz – felelte Paul, és torokkaparó füstöt szívott. – Ezzel tisztában kell lenned. A horgászatból sokat megtanulhat az ember az életről.

Értetlenül néztem rá. – Vegyük csak az Öreganyót folytatta. – Hogy fogtad ki, holott addig ez senkinek sem sikerült?

Elgondolkodtam, felidéztem kilencéves önmagamat.

Tanulmányoztam a folyót – feleltem végül. – Sokat kiderítettem az öreg csuka szokásairól, hogy hol és mit eszik. És vártam. Szerencsém volt, ennyi az egész.

– Hm. – A cigarettavég ismét felparázslott, és Paul az orrán át fújta ki a füstöt. – És ha ez a Dessanges egy hal lenne. Akkor mi van? – Hirtelen elvigyorodott. – Derítsd ki, hol eszik. Keresd meg a megfelelő csalit, és a tied. Nem így van?

Ránéztem.

– Nem így van?

Talán. A remény kis ezüstcsíkot húzott a szívemen. Talán.

– Öreg vagyok én már ahhoz, hogy harcoljak ellenük sóhajtottam. – Öreg és fáradt.

Paul kérges tenyerét a kezemre fektette, és elmosolyodott. – De nem az én szememben – mondta.

9.

Természetesen igaza van. A horgászat sok mindenre megtanítja az embert az élettel kapcsolatban. Tomas többek között ezt is megértette velem. Barátságunk évében sokat beszélgettünk erről. Néha Cassis és Reine is ott voltak híreket cseréltünk apró-cseprő csempészárura: egy rágógumira vagy egy tábla csokoládéra, Reine-nek egy tégely arckrémre vagy egy narancsra... Úgy tűnt, hogy Tomasnak kifogyhatatlan készletei voltak mindebből, és fesztelen nemtörődömséggel osztogatta őket. Most már szinte mindig egyedül jött.

Cassisszal a fakunyhóban folytatott beszélgetésem után úgy éreztem, megállapodtak köztünk – Tomas és köztem a dolgok. Kapcsolatunkat szabályok rendezték, nem anyánk őrült kitalációi, egyszerű, még egy kilencéves gyerek számára is érthető szabályok: *Tartsd nyitva a szemed. Légy önző. Mindenki maga állja a cechet.* Mi hárman oly régen éltünk már önállóan, hogy boldog, bár szavakba nem öntött megkönnyebbüléssel vettük tudomásul, hogy valaki ismét átvette felettünk az irányítást. Egy felnőtt, valaki, aki rendet tart.

Jól emlékszem egy alkalomra, amikor együtt voltunk mind a hárman, és Tomas késett. Cassis még Leibniznek szólította, de Reine és én már régen tegeztük. Aznap Cassis ideges és rosszkedvű volt, tőlünk kicsit távolabb gubbasztott a folyóparton, és köveket dobált a vízbe. Reggel összeszólalkozott anyával valami jelentéktelen ügy miatt.

Ha apánk még élne, nem mernél így beszélni velem!

Ha apád élne, azt tenné, amit mondanak neki, akárcsak te!

Anya heves korholása szokás szerint megfutamította Cassist. Apa ócska vadászkabátját egy szalmazsákra szokta teríteni a kunyhóban, de most ezt viselte. Úgy ült meggörnyedve, hátán a kabáttal, mint egy öreg indián a takarója alatt. Rossz jel volt, ha apa holmiját hordta. Reine-nel messze elkerültük.

Még akkor is ott kuporgott, amikor Tomas megérkezett.

Tomas azonnal átlátta a helyzetet, és Cassistól kicsit távolabb letelepedett a partra. Nem szólt egy szót sem.

– Elegem van – fakadt ki végül Cassis, de nem nézett Tomasra. – Gyerekes dolgok. Tizennégy vagyok. Torkig vagyok az egésszel.

Tomas levette a katonai köpenyét, és félredobta, hogy Reinette átkutathassa a zsebeit. Hason feküdtem a parton, és füleltem.

Cassis szólalt meg ismét. – Képregények. Csokoládé.

Hülyeségek. Ez nem háború. Ez semmi. – Felállt. Nagyon zaklatottnak látszott. – Egyik sem komoly. Csak játék.

Apámnak szétlőtték a fejét, de magának ez csak egy hülye játék, igaz?

– Így gondolod? – kérdezte Tomas.

– Úgy gondolom, hogy maga egy *boche* – vágta oda Cassis.

– Gyere csak velem – mondta Tomas, és felállt. – Ti maradjatok csak itt, lányok. Helyes?

Reine szívesen ott maradt, a képes újságokat lapozgatta, és kincsekre vadászott a köpeny számtalan zsebében.

Hagytam, hadd szórakozzon, és az aljnövényzetben meglapulva utánuk lopództam. Igyekeztem lekushadva a mohán maradni. Hangjuk úgy szitált le hozzám, mint a fák lombjáról a porszemek.

Nem hallottam minden szót. Egy kidőlt fa mögé húzódtam, és lélegezni is alig mertem. Tomas kivette a pisztolyát az oldaltáskájából, és odanyújtotta Cassisnak.

– Fogd csak meg, ha akarod. Meglátod, milyen érzés.

Nehéz lehetett tartani. Cassis célba vette a németet, és belenézett az irányzékba. Tomas mintha észre sem vette volna.

– Az öcsémet dezertálásért lőtték agyon – kezdte Tomas. – Épp csak véget ért a kiképzése. Tizenkilenc volt, és halálosan rémült. Géppuskásként szolgált, és valószínűleg a zajtól őrült meg. Egy lengyel faluban halt meg, a háború első napjaiban. Úgy gondoltam, ha mellettem lett volna, biztos segíthettem volna rajta, megnyugtattam volna, megóvtam volna a bajtól. De még csak ott sem voltam.

Cassis ellenségesen bámult rá. – Na és?

Tomas elengedte a kérdést a füle mellett. – Ő volt a szüleim kedvence. Mindig Ernst nyalta ki a lábast, ha anyám főzött. Ernst kapta a könnyebb feladatokat. Egyedül rá voltak büszkék. És én? Én csak egy magoló voltam, aki csupán arra jó, hogy kivigye a szemetet és megetesse a disznókat.

Másra nemigen.

Cassis most már érdeklődve hallgatta; szikrázott köztük a feszültség.

– Amikor megkaptuk az értesítési, éppen eltávozáson voltam otthon. Levélben közölték a hírt. Titokban akartuk tartani, de egy órán belül a faluban mindenki tudta, hogy a Leibniz fiú dezertált. A szüleim nem értették, mi történt.

Úgy viselkedtek, mint akikbe villám csapott.

Közelebb kúsztam a kidőlt fa takarásában. Tomas folytatta. – Az volt a legfurcsább, hogy mindig abban a hitben éltem, én vagyok a leggyávább a családban. Meghúztam magam. Nem kockáztattam. De attól fogva hős lettem a szüleim szemében. Egy csapásra elfoglaltam Ernst helyét.

Mintha az öcsém sosem létezett volna. Én voltam az egyetlen fiuk. A szemük fénye.

– Nem volt... ijesztő? – Cassis kérdését alig lehetett hallani.

Tomas bólintott.

Cassis felsóhajtott. A hang olyan volt, mintha súlyos kapu csapódna be.

– Nem lett volna szabad meghalnia – mondta a bátyám.

Gondolom, apámra célzott.

Tomas türelmesen, látszólag egykedvűen várt.

– Mindig is olyan okosnak tartották. Mindent ő irányított. Ő aztán nem volt gyáva... – Cassis elhallgatott, és dühösen Tomasra meredt, mintha hallgatásával burkoltan célozna valamire. Hangja és keze is remegett. Aztán magas, elkínzott hangon sikítani kezdett, és a dühödten szabadulni vágyó szavak úgy ömlöttek belőle, hogy alig értettem, mit mond.

– Nem lett volna szabad meghalnia! Mindent rendbe kellett volna hoznia, jobbá, kellett volna tennie az életünket, ehelyett fogta, és a másvilágra küldte magát, és most nekem kell helyette állnom a sarat, és én... már... nem... tudom... mit... tegyek, és olyan... rémült...

Tomas várt, amíg Cassis valamennyire megnyugodott.

Időbe telt. Aztán elvette tőle a fegyverét.

– Ez a baj a hősökkel – jegyezte meg. – Nem mindig felelnek meg a várakozásnak, ugye?

– Le is lőhettelek volna – morogta durcásan Cassis.

– Többféleképpen is vissza lehet vágni – mondta Tomas.

Éreztem, hogy hamarosan befejezik, és visszaindultam a folyóhoz. Nem akartam ott lenni, amikor megfordulnak.

Reinette még mindig ugyanott ült, és a *Ciné-Mag* egyik számába merült. Cassis és Tomas kart karba öltve, mint a testvérek jöttek vissza öt perc múlva Cassis Tomas sapkáját csapta legényesen a fejébe.

– Tartsd csak meg – mondta Tomas. – Tudom, hol szerezzek másikat.

Cassis bekapta a horgot. Attól a pillanattól Tomas azt tehetett vele, amit akart.

10.

Tomas, iránti lelkesedésünk ettől fogva megkétszereződött. Bármilyen információ – lett légyen bármily jelentéktelen – az ő malmára hajtotta a vizet. Madame Henriot a postahivatalban titokban kinyitotta a leveleket, Gilles Petit macskahúst árul a hentesboltban, és azt állítja róla, hogy nyúl, Martin Dupré a La Mauvaise Réputationban a németeket szidta Henri Drouot-val együtt, mindenki tudta, hogy Truriand-ék rádiót rejtegetnek a hátsó kertjükben a kordé alatt, és hogy Martin Francin kommunista. Tomas azzal az ürüggyel kereste fel őket naponta, hogy a helyőrségnek gyűjt ellátmányt, és mindig egy kicsivel többel ment el, mint amennyiért jött: egy maroknyi pénzzel vagy csempészett szövettel vagy egy üveg borral... Áldozatai néha újabb információval fizettek: egy párizsi unokatestvérrel, aki Angers belvárosában rejtőzött egy pincében, vagy a Le Chat Rouget mögött történt késelésről. A nyár végére Tomas Leibniz Angers titkainak feléről, Les Laveuses titkainak kétharmadáról tudott, és már egy valóságos kis vagyont dugott el a kaszárnyabeli matracába. Visszavágásának nevezte. Sosem kellett megvilágítania, hogy miért.

Pénzt küldött haza Németországba, bár azt sosem tudtam, hogyan. Persze ennek is megvolt a módja. Diplomáciai futárcsomagban és futárpostával. Élelmiszer-szállító vonatokon és sebesültszállító teherautókon. Egy megfelelő kapcsolatokkal bíró, vállalkozó szellemű fiatalember számára ezernyi lehetőség kínálkozott. Szolgálatot cserélt a bajtársaival, hogy fölkereshesse a környékbeli tanyákat.

A tiszti kaszinó ajtajánál hallgatódzott. Az emberek kedvelték, megbíztak benne, kitárulkoztak előtte. És ő mindent megőrzött az emlékezetében.

Igyekezete nem volt veszélytelen. Ennyit elárult nekem, amikor egy nap a folyónál találkoztunk. Elég egy hibás lépés, és könnyen agyon is lőhetik, mondta, de a szemében nevetés bujkált. Csak egy ostobát kapnak rajta, jelentette ki vigyorogva. Az ostoba elkényelmesedik, elővigyázatlan lesz, esetleg még túlságosan meg is nő az étvágya. Heinemann és a többiek bolondok. Egyszer szüksége volt rájuk, de most már biztonságosabb egyedül dolgoznia. Koloncok a nyakán. A kelleténél több gyengéjük van. A kövér Schwartz odavan a lányokért. Hauer mértéktelenül iszik, Heinemann az örökös vakaródzásával és ideges rángatódzásával megérett a bolondokházára. Nem, sokkal jobb egyedül dolgozni, mondta, miközben egy lóhereszárral a fogai közt lustán a hátán feküdt. Figyelni, várni, és hagyni, hogy a többiek kockáztassanak.

– Vegyük például a csukádat – tűnődött fennhangon.

Nem azért élhetett ilyen sokáig a folyóban, mert kereste a veszélyt. Jobbára a feneken táplálkozik, bár azzal a fogazattal a folyóban élő bármelyik halat elkaphatná. – Elhallgatott. Eldobta a lóhereszárat, aztán felült, és a folyót

nézte.

– Tudja, hogy vadásznak rá, ezért a feneken vár, rothadó hulladékkal, szennyel és sárral táplálkozik. Odalent biztonságban van. Figyeli a többi halat, a kisebbeket, látja, amikor hasukon fehéren csillan a nap, s amikor meglát egyet, amelyik elszakadt a többitől, vagy amelyik akár bajba került – máris *capp*! – Kezét gyorsan összecsattintotta, mintha képzeletbeli állkapocs csukódna össze a láthatatlan áldozat fölött.

Tágra nyílt szemmel bámultam.

– Elkerüli a csapdákat és a hálókat. Látásból már ismeri őket. A többi hal telhetetlen, de nem úgy az öreg csuka ő az alkalomra vár. Tudja, hogy kell várni. És a csali... azt is ismeri. Nála nem válnak be a tőrbe csalás régi módszerei. Csak élő csalit kap be, és azt is ritkán. Csukát csak okos ember tud fogni. – Elmosolyodott. – Te meg én sokat tanulhatnánk az öreg csukától, *Backfisch*.

Szaván fogtam. Kéthetente vagy hetente egyszer találkoztam vele, egyszer-kétszer csak kettesben voltunk, máskor a testvéreim is ott voltak. Általában csütörtökönként a Lesállásnál találkoztunk, és bementünk az erdőbe, vagy a falutól távol a folyó alsó folyásánál üldögéltünk, ahol senki sem látott bennünket. Tomas gyakran volt civilben, az egyenruháját elrejtette, hogy senki se tegyen fel kínos kérdéseket. Anyát a rossz napjain a narancsos zacskóval zártam szobája falai közé, aztán Tomasszal találkoztam. A többi napon kivétel nélkül hajnali fél ötkor keltem, és a reggeli munka előtt horgásztam, de kizárólag a Loire legsötétebb és leggyorsabb folyású szakaszain. A rákfogó kosarammal élő csalit fogtam, és életben tartottam valami biztos helyen, amíg az új botom horgára nem akasztottam őket. Aztán könnyedén súroltam velük a felszínt, hogy fakó hasuk épp csak érintse a vizet élő csalival kutattam át az áramlást. Több csukát is fogtam így, de mind kicsi volt, legfeljebb kéz vagy láb nagyságú. Ennek ellenére a menhirekre akasztottam ki őket, az egész nyáron ott bűzlő vízisikló tetemek mellé.

A csukához hasonlóan én is vártam.

11.

Kora szeptemberre járt, a nyár lassan a vége felé közeledett. Még mindig forróság volt, a levegőben valami érettség érződött, valami dús és oszladozó, a romlott méz édes illata. A rettenetes augusztusi esők tönkretették a termés javát, és ami megmaradt, feketéllett a darazsaktól. Mégis leszedtük, mert semmit sem hagyhattunk kárba veszni, és amit frissen nem adhattunk el, az még alkalmas volt télre lekvárnak vagy likőrnek. Anyám felügyelte a munkánkat.

Mindhármunkra vastag kesztyűt adott, és facsipesszel kellett a hullott gyümölcsöt felszednünk a csipeszeket régen a mosókonyhában használták, hogy kiszedjék velük a ruhát az üstökben fortyogó vízből. Emlékszem, a darazsak szokatlanul támadó kedvűek voltak abban az évben talán érezték az ősz és haláluk közeledtét, mert kesztyűink ellenére is újra meg újra belénk dőfték a fullánkjukat, amikor a gyümölcsöt a rotyogó lekváros üstbe dobtuk. A lekvár

eleinte fele-fele arányban darázsból és gyümölcsből állt, és Reine – aki viszolygott a bogaraktól – csaknem hisztériás rohamot kapott attól, hogy neki kell félholt testüket egy lyukacsos merőkanállal lehalásznia a vörös folyadék habzó felszínéről. Messzire, szilvalekvárt szétfröccsentve az ösvényre hajította őket, ahol eleven társaik pillanatokon belül ragacsos testükön hemzsegtek. Anyám nem tűrte Reine hisztériáját. Nem félhettünk a darazsaktól, sem mástól, és amikor Reine sikoltozott és sírt, hogy föl kell szednie a hullott szilva darazsaktól mozgó tömegét, anyám a szokottnál élesebben förmedt rá.

– Ne légy ostobább, mint amilyennek Isten teremtett, te lány! Azt hiszed, a szilva majd magától besétál az üstbe?

Vagy azt lesed, hátha mi helyetted is elvégezzük a munkát?

Reine nyöszörgött, és mereven maga elé tartotta a kezét, arcát pedig eltorzította az undor és a félelem.

Anyám hangja ijesztőbbé vált. Egy pillanatra úgy zümmögött, mint a darazsak: fenyegetően.

– Láss hozzá – parancsolta –, vagy olyat kapsz, hogy lesz mi miatt siránkoznod – azzal keményen az összegyűjtött szilvakupac, a darazsaktól likacsos, illékony, félig erjedt gyümölcshalom felé taszította Reine-t. Ő a nyüzsgő bogarak között találta magát. Felsikoltott, és hátrahőkölt anyám felé. Szemét lehunyta, így nem látta anyám arcán a hirtelen átsuhanó dühöt. Anya arca egy másodpercig csaknem kifejezéstelenné dermedt, de aztán megragadta a még mindig hisztérikusan sikoltozó Reine karját, és szótlanul, gyors léptekkel bevonszolta a házba. Cassisszal egymásra néztünk, de nem mentünk utánuk. Annál több eszünk volt. Amikor Reine még hangosabban kezdett sikoltozni, és a sikoltásokat a légpuska dörrenéséhez hasonló hang központozta, mi ketten vállat vontunk, és tovább dolgoztunk a darazsak között a facsipeszekkel, tovább raktuk a lottyadt szilvákat az ösvényt szegélyező vödrökbe.

Hosszúnak tetsző idő után Reinette verésének hangjai elültek. Mindketten kijöttek a házból – anya még akkor is fogta a szárítókötelet, amellyel Reinette-et püfölte –, és szótlanul munkához láttak. Nővérem néha szipogott, és megtörölte kivörösödött szemét. Anya arca kis idő múlva rángatózni kezdett, és a szobájába ment, nekünk meg szigorúan meghagyta, hogy szedjük fel az összes hullott gyümölcsöt, és tegyük fel főni a lekvárt. Később sosem említette ezt az esetet, és mintha nem is emlékezett volna a történtekre, bár éjjel hallottam, hogy Reinette forgolódik és nyöszörög, és amikor hálóingébe bújt, a lábán vörös hurkákat láttam.

Bár ez az eset rendhagyónak számított, nem ez volt az utolsó szokatlan cselekedet, amelyet anyám elkövetett azon a nyáron, és hamarosan meg is feledkeztünk róla, természetesen Reinette-et kivéve. Máson járt az eszünk.

12.

Pault ritkán láttam a nyári hónapokban; Cassis és Reinette vakációja idején távol maradt. De szeptemberben, az iskolaév közeledtével Paul egyre

gyakrabban jelentkezett.

Bár kedveltem, nem örültem volna, ha Tomasszal találkozik, ezért gyakran elkerültem, a folyóparti bokrok közé bújtam, míg elment, nem vettem tudomást a kiabálásáról vagy arról, ha integetett nekem. Egy idő múlva nem erősködött tovább, és egészen elmaradt.

Anyám ekkortájt kezdett igazán furcsán viselkedni. A Reinette-tel történtek után az istenük lábánál kushadó bennszülöttek óvatosságával lestük hangulatváltozásait; valóban olyan volt számunkra, mint egy bálvány, tetszés szerinti kegyek és büntetések osztogatója, mosolya és haragja a szélkakas, amely érzelmi időjárásunk változásait jelezte. Szeptember küszöbén, amikor a két nagyobbik gyerekét már csak egy hét választotta el az iskolakezdéstől, anyám régi önmaga paródiájává vált a legapróbb dolog is feldühítette: egy mosogató mellett hagyott konyharuha, a szárítón felejtett tányér vagy egy porszem a bekeretezett fénykép üvegén. Kínzó fejfájása szinte mindennapossá vált. Mármár irigyeltem Cassist és Reine-t, hogy hosszú napokat tölthetnek az iskolában a mi általános iskolánk ugyanis bezárt, amikor tanárunk Párizsba költözött, én meg csak a következő évtől járhattam be velük az angers-i *collége*-ba.

Gyakran használtam a narancsos zacskót. Bár rettegtem attól, hogy anyám rájön a stiklimre, képtelen voltam visszafogni magamat. Akkor volt csak nyugalom, ha anyám bevette a gyógyszerét, és akkor vette csak be, ha narancsillatot érzett. Narancshéjkészletemet a szardellás hordóban rejtegettem, és szükség esetén kihalásztam. Kockázatos volt, de gyakran öt-hat órányi áhított nyugalomhoz segített.

Kettőnk között a harc a kegyelem rövid pillanatai ellenére is folytatódott. Gyorsan nőttem már olyan magas voltam, mint Cassis, és magasabb, mint Reinette. Anyám éles vonásait, egyenes fekete haját örököltem. Hasonlóságunk jobban bosszantott, mint anyám furcsasága, és miközben a nyár ősszé üszkösödött, dühöm már szinte fojtogatott. Hálószobánkban volt egy tükörszilánk, és amikor egyedül voltam, gyakran nézegettem magam. Korábban nem sok figyelmet fordítottam a külsőmre, de most hirtelen kíváncsi, sőt kritikus szemmel vizsgálgattam az arcomat. Sorra vettem hibáimat, és megdöbbentem, milyen sok van. Jobban szerettem volna göndör hajat, mint amilyen Reinette-é, és telt, piros ajkat. Kivettem nővérem matraca alól a lapokat, és alaposan tanulmányoztam a filmszínésznők képeit.

Nem sóhajtozva és elragadtatással, hanem fogcsikorgató kétségbeeséssel. Rongyokra csavartam a hajamat, hogy hullámos legyen. Halványbarna zsenge mellemet vadul csipkedtem, hátha akkor jobban nő. Semmi sem segített.

Anyám kiköpött mása maradtam: morcos, kuka és esetlen.

Más furcsaságok is történtek. Valósághű álmaim voltak, amelyekből verítékben fürödve ébredtem, bár az éjszakák már hidegek voltak. Szaglásom élesebb lett, így megesett, hogy az ellenkező irányba fújó szél mellett is éreztem a Hourias-mező túloldalán égő szénakazal füstjét, vagy tudtam, Paul mikor evett

füstölt sonkát, vagy már azelőtt tudtam, anyám mit főz a konyhában, hogy a gyümölcsösbe léptem. Életemben először csapott meg saját sós, halhoz hasonló, meleg illatom amit az sem nyomott el, ha citromfűvel és fodormentával dörgöltem be a bőrömet.

Görcsölt a hasam – nekem, aki sosem voltam beteg –, és fájt a fejem. Azon töprengtem, anyám furcsasága nem örökletes-e, nem egy iszonyatos, őrült titok, amely rám is vonatkozik.

Aztán egy reggel arra ébredtem, hogy vérfoltos a lepedőm. Cassis és Reinette iskolába készültek, és oda sem figyeltek rám. Ösztönösen eltakartam pokrócommal a szennyes lepedőt, majd ócska szoknyába és pulóverbe bújtam, és lefutottam a Loire-hoz, hogy megvizsgáljam új nyavalyámat. A lábamra is száradt vér, de ezt lemostam a folyóban. Régi zsebkendőkből kötést próbáltam csinálni, de a sérülés mélyebben lehetett, bonyolultabb volt, így a kötés semmit sem ért. Úgy éreztem, mintha idegszálanként szaggatnának szét.

Meg sem fordult a fejemben, hogy anyámhoz forduljak.

Még sosem hallottam a menstruációról – a testi dolgok terén anya megszállottan prűd volt –, és rögtön arra a feltevésre jutottam, hogy súlyos sérülés ért, sőt talán haldoklom. Végzetes esés az erdőben, vagy egy mérges gomba miatt vérzem el, de még az sem kizárt, hogy egy ártó gondolat okozza. Templomba nem jártunk – anyám utálta, és gúnyosan mosolygott a misére igyekvőkön –, de erős bűntudatot nevelt belénk. Azt mondogatta, hogy a rosszaságra mindig fény derül, minket pedig szétfeszített a rosszaság, mint keserű évjárattól felfúvódott borostömlőket, amelyeket folyton figyelni kell, és lefejteni. Minden pillantásunk és halkan elmotyogott szavunk az ellene irányuló mélyebb, ösztönös rosszaságot jelezte, amelyet gondosan titkoltunk.

Én voltam hármunk közül a legelvetemültebb. Ez nyilvánvaló volt számomra. Saját szememmel győződhettem meg róla a tükörben, szememmel, amely színtelen, állatias pimaszságával annyira hasonlított az övéhez. A Halált egyetlen meggondolatlan szóval is magunkra szabadíthatjuk, mondta nem is egyszer, és azon a nyáron csupa rossz gondolat nyüzsgött a fejemben. Hittem neki. Elrejtőztem, mint egy megsebzett állat. Felmásztam a Lesállásra, lefeküdtem a fakunyhó padlójára, és vártam a halált. Fájt a hasam, mint egy odvas fog. Amikor a Halál mégsem jött el, eleinte Cassis egyik képregényét olvastam, aztán addig néztem a fényes, zöld lombokat, amíg elaludtam.

13.

Később, amikor a tiszta lepedőt átnyújtotta, elmagyarázta. A méricskélő pillantást leszámítva kifejezéstelenül; ezt a pillantást csakis nekem tartogatta. Ajkát láthatatlan vonallá préselte össze, szeme szögesdróttüske volt hamuszürke arcában.

– Korán jött az átok – közölte velem. – Erre szükséged lesz. – Egy csomó négyszögletűre vágott muszlint adott, amely pelenkára emlékeztetett. Nem fűzte hozzá, hogyan használjam.

– Átok? – Egész nap a fakunyhóban voltam, és a halált vártam. Szenvtelensége feldühített és összezavart. Mindig szerettem a drámát. Elképzeltem, amint holtan a lábánál heverek, fejemnél virágok. Márvány sírkő: Szeretett lánya...

Arra gondoltam, talán tudtomon kívül láttam az Öreganyót. Átok ül rajtam.

– Anyai átok – mondta, mintha rám hagyná. – Most már hozzám hasonló leszel.

Többet nem mondott. Egy-két napig féltem, de nem hoztam szóba előtte, a muszlindarabokat pedig a Loireban mostam. Aztán az átok elmúlt egy időre, és én meg is feledkeztem róla.

Csak a neheztelés maradt. Megkeményedett, félelmem és anyám vigaszt megtagadó viselkedése élesre fente, mint egy kést. Szavai nem mentek ki a fejemből – *Most már hozzám hasonló leszel* –, és kezdtem azt hinni, hogy észrevétlenül változom, agyafúrt, csalárd módon olyanná válok, mint ő. Sovány karomba és lábamba csíptem, mert az övé voltak. Arcomat paskoltam, hogy színem legyen. Egy nap levágtam a hajamat – olyan rövidre, hogy több helyen a fejbőrömbe is belevágtam –, mert sehogy sem akart göndör lenni. Próbáltam kitépkedni a szemöldökömet, de gyakorlatlan voltam, és már majdnem teljesen kiszedtem, amikor Reinette rám talált, ahogy kezemben csipesszel a tükörbe sandítok, és a haragtól mély ránc vésődik két szemöldököm közé.

Anya észre sem vette. Mesém – hogy a konyhai kazán begyújtása közben perzselődött le a hajam és a szemöldököm – láthatóan kielégítette. Egyetlenegyszer – talán egyik jó napján – fordult csak hozzám egy szokatlan kérdéssel, amikor a konyhában *terrines de lapint* készítettünk. Arcán szokatlanul élénk kifejezés ült.

– Lenne kedved ma eljönni velem a moziba, Boise? – fordult hozzám hirtelen. – Elmehetnénk együtt. Te meg én.

A felvetés annyira nem volt jellemző rá, hogy megriadtam. Anyám csakis hivatalos ügyben ment el hazulról. Soha nem pazarolt pénzt szórakozásra. Most tűnt csak fel, hogy új – már legalábbis azokban az ínséges időkben újnak számító – ruhát visel, merész vonalú piros felsőrésszel.

Álmatlan éjszakáin maradékokból varrhatta, mert még sosem láttam rajta. Arca kissé kipirult szinte kislányosan festett. Kinyújtott kezére nyúlvér száradt.

Hátrahőköltem. Félreérthetetlenül baráti gesztus volt.

Tudtam, hogy nem utasíthatom vissza, És mégis túl sok volt köztünk a kimondatlan, ami lehetetlenné telte. Átvillant a fejemen, hogy odamegyek hozzá, átölel, és bevallok neki mindent...

Az ötlet azonnal kijózanított.

Mit mondjak el neki? – tettem fel szigorúan magamnak a kérdést. Túl sok mindent kellene feltárnom. Nincs mit mondani. Egyáltalán semmit. Anyám kérdően nézett rám.

– Hm, Boise? Mit szólsz hozzá? – Hangja szokatlanul lágy volt, majdnem

simogató. Hirtelen riasztó kép rémlett fel előttem, ahogy apám mellett fekszik az ágyban, karját kinyújtja, és ugyanilyen csábítóan néz... – Mást sem teszünk soha, csak dolgozunk – mondta csendesen. – Soha nincs szabad időnk. És olyan fáradt vagyok...

Amióta az eszemet tudtam, először hallottam panaszkodni. Újra elfogott a vágy, hogy odamenjek hozzá, kapjak tőle egy kis melegséget, de ez lehetetlen volt. Nem voltunk ilyesmihez szokva. Szinte sosem érintettük meg egymást.

Az ötlet majdhogynem illetlenségnek tetszett.

Félszegen motyogtam valamit, hogy már láttam a filmet.

A véres kéz egy pillanatig úgy maradt, hívogatóan. Aztán anyám arca bezárult, engem pedig vad ujjongás ragadott magával. Hosszas, keserű játékunkban egyszer végre én győztem!

– Hát persze – mondta anyám színtelen hangon. Többet nem hozta szóba a közös mozilátogatást, és amikor csütörtökön Cassisszal és Reine-nel Angers-ba mentem, hogy megnézzem a már látottnak vallott filmet, anyám semmit sem szólt. Talán már el is felejtette.

14.

Zsarnoki, kiszámíthatatlan anyánk abban a hónapban új hóbortokkal állt elő. Egyik nap vidám volt, magában énekelgetett, miközben az utolsó gyümölcsszedést irányította a kertben, másnap leharapta a fejünket, ha a közelébe mertünk menni. Váratlan ajándékokkal lepett meg bennünket: kockacukorral, becses csokoládédarabkával, Reine-nek Madame Petit híres ejtőernyőselyméből varrt blúzzal, amelyet apró gyöngygombokkal díszített. Ezt is titokban készíthette, mint a piros felsőrészes ruhát, mert nem láttam sem szabni, sem próbálni. De a blúz gyönyörű volt. Szokás szerint egyetlen szó sem kísérte az ajándékot, csak egy kínos, hirtelen támadt csend, amelyet illetlenség lett volna hangos köszönettel vagy dicsérő szóval megtörni.

Az albumba a következőket írta:

Olyan csinos! Szinte már felnőtt nő. A szeme teljesen az apjáé.

Ha Y. nem volna már halott, féltékeny volnék. Talán Boise is érzi; kis békaképe az enyémre hasonlít. Megpróbálok valamivel a kedvében járni. Még nem késő.

Bárcsak szólt volna valamit, ahelyett hogy apró betűs, titkosított kézírásával feljegyzi! Így azonban e nagylelkű tettek – már ha azok voltak – még jobban felpaprikáztak, és csak azt lestem, mikor vághatok vissza neki újra úgy, ahogy korábban a konyhában tettem.

Nem mentegetőzöm. Fájdalmat akartam okozni neki.

Igaz a régi közhely: a gyerekek kegyetlenek. Ha odavágnak, csapásuk biztosabban ér csontot, mint egy felnőtté, mi pedig vad teremtések voltunk, és könyörtelenné váltunk, ha gyengeséget szimatoltunk. Anyám számára végzetes lett az a pillanat, amikor a konyhában megpróbált közeledni hozzám, s ezt talán tudta is, de akkor már késő volt. Megéreztem a gyengeségét, és attól kezdve

kérlelhetetlen voltam. Magányosságom mohón ásított lelkem mélyén, szívem egyre sötétebb zugait tárta fel, és ha volt idő, amikor én is valami fájdalmas, ínséges kétségbeeséssel szerettem, addigra már távolságtartása, mellőzése, közönye emlékeivel keményítettem meg magam. Logikám csodálatosan kicsavart volt: majd én gondoskodom róla, hogy keservesen megbánja, gondoltam. Meggyűlöltetem magam vele.

Gyakran álmodtam Jeanette Gaudinról, az angyalszobros fehér sírkőről, a halott fejénél álló vázában a fehér liliomokról. *Szeretett lánya.* Ébredéskor néha könnyes volt az arcom, fájt az állkapcsom, mintha órákon át a fogamat csikorgattam volna. Máskor zavarodottan ébredtem, s biztosra vettem, hogy haldoklom. Mégis megmart a vízisikló, gondoltam zavarodottan. Hiába voltam olyan elővigyázatos. Megmart, de ahelyett, hogy a méreg gyorsan végezne velem – fehér virágok, márvány és könnyek –, anyámmá változtat. Kimelegedett félálmomban felnyögtem, és kurtára nyírt hajamra szorítottam a kezemet.

Volt, hogy csak merő rosszindulatból vetettem be a narancsos zacskót. Titkon bosszút akartam állni az álmaimért. Hallottam, ahogy anyám fel-alá járkál a szobájában, és néha magában beszél. A morfiumos üveg már majdnem kiürült. Egyszer valami súlyosat vágott a falhoz, ami összetört később a szemétben találtunk rá az anyja órájának darabkáira a bura szilánkokra tört, a számlap középen elrepedt. Nem éreztem szánalmat. Ha lett volna merszem, magam is megtettem volna.

Azokban a szeptemberi napokban két dolog őrizte meg elmém épségét. Elsősorban a csuka üldözése. Tomas eleven csalira vonatkozó ötlete nyomán több csukát is fogtam – a menhirek bűzlöttek tetemüktől, és a levegő bíborvörösen villódzott, sistergett a legyektől –, s bár az Öreganyó továbbra is került, biztosra vettem, hogy egyre közelebb jutok hozzá. Úgy képzeltem, hogy figyel, és minden kifogott csukával nő a haragja, s egyre vakmerőbbé válik.

Bosszúvágya majdcsak lebírja óvatosságát, bizonygattam magamban. Nem tűrheti a végtelenségig a fajtája elleni támadást. Bármily türelmes és passzív, eljön az idő, amikor képtelen lesz majd uralkodni magán. Előbújik, harcolni fog, és akkor elkapom. Kitartó voltam, dühömet egyre ötletesebben éltem ki az áldozatok tetemén a maradékot néha csalinak használtam fel a rákfogó kosaraimban.

A másik vigaszforrás Tomas volt. Továbbra is hetente találkoztunk vele, ha szabadnapján, csütörtökönként eltávozást kapott. Motorral jött amelyet egyenruhájával együtt a Lesállás mögötti bokrokban rejtett el. Annyira hozzászoktunk a látogatásaihoz, hogy puszta jelenlétével is beértük volna, de ezt a tényt a magunk módján titkoltuk egymás elől. Tomas ottlétekor megváltoztunk: Cassis hányaveti lett, és elkeseredett virtuskodással próbált felvágni – *figyeljétek csak, hogy a leggyorsabb sodrásban úszom át a Loire-t, nézzétek csak, hogy mézet lopok a vadméhektől* –, Reine cicás és szégyenlős volt, lesütött szemhéja alól nézett fel Tomasra, és szép, festett száját biggyesztette. Megvetettem Reinette affektálását. Mivel e téren nem tudtam

felvenni vele a versenyt, mindent elkövettem, hogy felülmúljam Cassist. A folyó mélyebb és veszélyesebb szakaszait úsztam át. Tovább maradtam a víz alatt. A Lesállás legmagasabb ágain hintáztam, és amikor Cassis megpróbált túltenni rajtam, fejjel lefelé függtem, mert tudtam, hogy tériszonya van, amit nem mer elárulni, és nevettem, majomszerűen rikoltoztam az alattam állókra. Rövid hajammal fiúsabb voltam a fiúknál is, Cassison pedig már kezdett mutatkozni az elpuhultság, amely élete derekán elhatalmasodott rajta. Szívósabb és keményebb voltam nála. Fiatal ahhoz, hogy úgy fogjam fel a félelmet, ahogy ő, és virgoncan kockáztattam az életemet, hogy fölébe kerekedjem. Én találtam ki a Gyökérjátékot is, amely egyik kedvenc időtöltésünk lett, és órákon át gyakoroltam, míg végül szinte mindig én nyertem.

A játékszabály nagyon egyszerű volt. Az esős időszak elmúltával és az ár levonulása után a Loire partja mentén temérdek gyökér került szárazra. Némelyik olyan vastag volt, mint egy lány dereka, mások csak ujjnyi vastagon lógtak a sodrásba, és gyakran a zavaros víz alatt hurkot képezve újra befurakodtak a sárga talajba. A játék lényege az volt, hogy át kellett bújni ezeken a hurkokon – amelyek között igen szűkek is voltak le kellett bucskázni a víz alá, át a hurkon, és újra felszínre bukkanni. Ha valaki elsőre eltévesztette a hurkot az átlátszatlan, sötét vízben, vagy úgy bukkant ki, hogy nem bújt át a hurkon, vagy egyáltalán nem mert megpróbálkozni a merüléssel, az kiesett. Az lett a győztes, aki a legtöbb hurkon bújt át anélkül, hogy egyet is kihagyott volna.

Veszélyes játék volt. A gyökérhurkok a legsebesebb folyású szakaszokra estek, ahol a víz meredeken alámosta a partot. A gyökerek alatti mélyedésekben kígyók tanyáztak, és ha a partoldal megcsúszott, a föld könnyen maga alá temethette az embert. A víz alatt jóformán semmit sem lehetett látni, és kézzel kellett kitapogatni a kisebb gyökerek közötti átjárót. Minden alkalommal fennállt a veszély, hogy az ember beszorul, és a folyó vad sodrása addig tartja a gyökerek közt, amíg meg nem fullad, de a játék ettől csak szebb és izgalmasabb lett.

Nekem nagyon jól ment. Reine ritkán játszott – miközben mi azért versengtünk, hogy imponáljunk, nővérem gyakran hisztérikus rohamot kapott –, de Cassis sosem tudott ellenállni a kihívásnak. Egyelőre még erősebb volt nálam, de én kisebb és hajlékonyabb. Úgy kígyóztam, mint egy angolna, és Cassis minél többet hencegett és pózolt, annál merevebben mozgott. Emlékezetem szerint sosem maradtam alul.

Csakis olyankor lehettem kettesben Tomasszal, ha Cassist és Reine-t rossz viselkedésükért bent tartották az iskolában. Ha elkövettek valamit, csütörtökönként mindkettőnek ott kellett maradnia, miután a többieket hazaengedték bezárták őket egy terembe, ahol kis padjukban ültek, és igét ragoztak, vagy leírták százszor ugyanazt. Általában ritkán fordult elő, csakhogy mindenkire nehéz idők jártak. Az iskolában még német katonák laktak. Kevés volt a tanár, egy-egy osztályban ötven-hatvan gyerek is tanult.

A tanároknak hamar elfogyott a türelmük elég volt egy apróság, egy szemtelenül odavetett szó, egy rosszul megírt dolgozat, verekedés a szünetben vagy elfelejtett házi feladat. Imádkoztam, hogy bent tartsák őket.

És a nap, amikor ez bekövetkezett, csodálatos volt.

Olyan tisztán emlékszem rá, mint egy álomra, emléke színesebb és erőteljesebb, mint a többié, tökéletesen áttetsző a nyár homályos és bizonytalan eseményei között. Egyetlen nap erejéig hibátlanul összevágott minden, és életemben először nyugalmat éreztem, harmóniában éltem önmagammal és a világgal; olyan érzés töltött el, hogy ha akarnám, elérhetném: ez a tökéletes nap örökké tartson.

Ezt az érzést később sosem tudtam teljesen felidézni, bár két lányom születésekor éreztem valami hasonlót, vagy egyszer-kétszer Hervével, vagy ha egy étel tökéletesen sikerült. Ez az érzés akkor valóságos volt, maga az elixír, a soha el nem felejthető.

Anya előző este rosszul volt. Ezúttal nem az én mesterkedésem okozta a narancsos zacskó hasznavehetetlen lett, mert abban a hónapban annyiszor melegítettem fel, hogy a héj megfeketedett, elszenesedett, és a narancs illatát már alig lehetett érezni. Nem, most egyik szokásos rosszulléte lett úrrá rajta, és kis idő elteltével bevette a tablettáját, és lefeküdt, engem meg magamra hagyott. Korán ébredtem. Cassis és Reine még aludtak, amikor lementem a folyóhoz. Jellegzetes vörösarany kora októberi nap volt, a levegő friss, csípős és mámorító, mint az almapálinka, és az ég még hajnalban is olyan kristálytiszta, lilába játszó kék volt, amilyen csak a legszebb őszi napokon lehet. Egy évben jó, ha három ilyen nap adódik. Énekeltem, mialatt kiemeltem a csapdákat, és hangom úgy verődött vissza a Loire ködpárába burkolt partjáról, mint egy kihívás. Gombászószezon volt, így miután visszavittem a tanyára a horgászzsákmányt, megtisztítottam, reggelire összekészítettem magamnak egy kis kenyeret meg sajtot, és gombászni indultam az erdőbe. Ebben mindig is kiváló voltam. Az igazat megvallva, még ma is jól megy, de akkoriban olyan szaglásom volt, mint egy szarvasgomba keresésére idomított disznónak. Ki tudtam *szimatolni* a gombákat; a szürke rókagombát meg a narancsszínűt, amelynek olyan illata volt, mint a sárgabaracknak, a *bolet*-t és a *petit rose*-t, az ehető pöfeteggombát, az ízletes és a hegyes kucsmagombát.

Anya mindig azt mondta, hogy vigyük el a gombát a patikába, hogy megbizonyosodjunk róla, nincs közte mérgező, de én sosem tévedtem. Ismertem a *bolet* húsos illatát és az ízletes kucsmagomba száraz földszagát. Ismertem feltalálási helyüket és kedvenc talajukat. Türelmes gombászó voltam.

Dél volt, amikor visszamentem a házba, és addigra Cassisnak és Reinette-nek haza kellett volna már érniük az iskolából, de még nyomukat sem láttam. Megtisztítottam a gombát, és kakukkfűvel meg rozmaringgal együtt betettem pácolódni egy üveg olívaolajba. Anya mély, kábult lélegzése kihallatszott a hálószobájából.

Fél egy lett, aztán az is elmúlt. Mostanra már vissza kellett volna érniük.

Tomas legkésőbb kettőig szokott ideérni. Gyomrom megremegett az izgalomtól. Bementem a szobánkba, és belekukkantottam Reinette tükrébe. A hajam kezdett már nőni, de hátul még olyan rövid volt, mint egy fiúé. Fejembe csaptam a szalmakalapomat, bár már ősz volt, mert úgy találtam, így jobban festek.

Egy óra. Már egy órát késtek. Elképzeltem őket, ahogy az osztályteremben ülnek, a magas ablakokon rézsút besüt a nap, a levegőben padlóviasz és régi könyvek szaga érződik. Cassis morcos, Reinette lopva szipog. Elmosolyodtam.

Matrac alatti rejtekhelyéről elővettem Reinette nagy becsben tartott rúzsát, és egy keveset a számra kentem. Vizsla pillantással néztem magamat. Aztán ugyanazzal a színnel kifestettem a szemhéjamat, és megint megnéztem magam.

Másmilyennek látszom, gondoltam helyeslően. Majdnem csinosnak. Nem vagyok olyan mutatós, mint Reinette vagy a fényképeken a színésznői, de ma nem számít. Ma nincs itt Reinette.

Fél kettőkor lementem a folyóhoz, a szokott találkahelyünkre. A Lesállásból figyeltem, mikor bukkan fel, és még az is megfordult a fejemben, hogy nem jön – ekkora szerencséje csak másnak lehet, nekem biztos nem –, és beszívtam az ágakon vöröslő nedvdús, zörgő levelek illatát. Még egy hét, és a Lesállást már nem használhatjuk, gondoltam.

Olyan csupasz lesz, mint egy hegytetőn álló ház, de most még volt annyi lomb, hogy elrejtsen szem elől. Élvezetes remegés futott végig rajtam, mintha valaki finom csontxilofonon játszana a medencém fölött. Leírhatatlanul szédültem. Ma minden lehetséges, gondoltam kótyagosan.

Egyszerűen minden.

Húsz perccel később meghallottam az úton közeledő motort, és amilyen gyorsan csak tudtam, leugrottam a fáról, és a folyó felé siettem. Most még jobban szédültem, egészen összezavarodtam, földön jártam, mégis föld fölött. Kitörő örömömmel vetekedő hatalomérzet járt át.

Tomas ma az én titkom, az én tulajdonom. Csak mi tudunk arról, amit egymásnak mondunk. És amit én mondok neki... Megállt az útszélen, gyorsan körülnézett, nem látja-e valaki, aztán levonszolta a motort a hosszú homokzátony melletti tamariskák közé. Messzebbről figyeltem.

Most, hogy elérkezett a pillanat, magam sem értettem, miért, de nem szívesen mutatkoztam; hirtelen megriadtam attól, hogy kettesben vagyunk, féltem ettől az újfajta meghittségtől. Megvártam, míg leveszi egyenruhája kabátját, és elrejti a bozótban. Aztán körülnézett. Spárgával összekötött csomag volt nála, szája sarkában cigaretta lógott.

– A többiek nincsenek itt. – Próbáltam felnőttes hanggal ellensúlyozni a pillantását. Elfogódottá tett a számra és szemhéjamra kent rúzs, kíváncsi voltam, megemlíti-e. Ha kinevet, gondoltam szenvedélyesen, ha kinevet... De Tomas csak elmosolyodott.

– Helyes – mondta fesztelenül. – Akkor csak te meg én.

15.

Mint már említettem, tökéletes nap volt. Ötvenöt év távlatából nehéz annak a néhány órának a repeső örömét érzékeltetni kilencévesen az ember olyan sebezhető, hogy néha egyetlen szótól is kiserken a vére, és én még az átlagnál is érzékenyebb voltam. Szinte vártam, hogy elrontson mindent... Sosem tettem fel magamnak a kérdést, hogy szeretem-e. Nem volt összefüggésben a pillanattal. Lehetetlen volt Reinette kedvenc filmjeinek nyelvezetével azonosítani azt, amit éreztem, azt a fájdalmas, kétségbeesett örömet. És mégis az volt. Zavarodottságom, magányom, anyámhoz fűződő felemás kapcsolatom, elszakadásom a testvéreimtől kiéhezetté tett, számat ösztönösen tátottam ki egy morzsányi kedvességért is, még azért is, amit egy némettől, egy vidám zsarolótól kaphattam, akit nem érdekelt egyéb, mint az információáramlás fenntartása.

Egyre azt hajtogatom magamban, hogy csak ennyit akart. Egy belső hang azonban váltig tagadja az állításomat. Ennél igenis többről volt szó. Jól érezte magát a társaságomban, szívesen beszélgetett velem. Különben miért maradt, volna olyan sokáig? Emlékszem minden szóra, mozdulatra, a hanghordozás ezernyi árnyalatára. Németországi otthonáról, a *Bierwurst*ról és a *Schnitzel*ről, a Fekete-erdőről és Hamburg óvárosának utcáiról, a Rajnavidékről, a *Feuerzangenbohlé*ról, a gőzölgő puncsba merített és szegfűszeggel megtűzdelt égő narancsról, a *Keks*ről, a *Strüdel*ről, a *Backenoffr*ól és a mustáros *Frikadellé*ről mesélt, meg az almáról, amely még a háború előtt a nagyapja kertjében termett, én pedig anyámról és a tablettáiról, anyám furcsaságáról, a narancsos zacskóról, a rákfogó kosarakról, a félbetört számlapú, széthullott óráról beszéltem, és arról, hogy ha egyszer teljesül majd a kívánságom, azt kérem, hogy ez a nap örökkön-örökké tartson...

Amikor kimondtam, rám nézett, és szívszorítóan felnőttes pillantást váltottunk. Olyan érzés volt, mint Cassis ki bír tovább farkasszemet nézni játéka, de ezúttal én sütöttem le előbb a szememet.

– Sajnálom – motyogtam.

– Minden rendben – mondta, és bármily különös, így is volt. Még gombásztunk kicsit, vadon növő kakukkfüvet szedtünk, amely sokkal erősebb illatú, mint a kertben termesztett, apró bíborvörös virágú rokona, és egy farönk alatt késői szamócát is találtunk. Miközben száraz nyírfaágakon mászott át, futólag megérintettem a hátát – azzal az ürüggyel, hogy megtámaszkodom –, bőrének melegsége tenyerembe égett, mint egy billog, s még órákkal később is éreztem. Aztán a folyóparton üldögéltünk, néztük a nap fák mögött lemenő vörös korongját, és akkor egy pillanatig biztosan éreztem, hogy látok valamit: fekete volt a fekete vízben, a hullámok nagy ékében csak félig bukkant fel – egy száj, egy szem, egy tovatűnő oldal olajosan fénylő íve, két sor fog, ősrégi horgokból valóságos pofaszakáll... Egy lélegzetelállító, hihetetlen méretű test tűnt el abban a szempillantásban, amint nevén próbáltam nevezni, és nem

maradt utána más, mint hullámok és a felkavart víz tajtékzása ott, ahol *talán* láttam...

Talpra ugrottam, a szívem hevesen vert. – Tomas! Láttad ezt?

Tomas lustán felpillantott rám, szája sarkában cigarettacsikk lógott. – Elszabadult farönk – jegyezte meg lakonikusan. – Magával sodorta a víz. Sok van belőle a folyóban.

– Nem az volt! – vitatkoztam magas, izgalomtól remegő hangon. – Én láttam, Tomas! Ő volt az, ő bizony, az Öreganyó, Örega... – aztán nekiveselkedtem, és a Lesállás felé rohantam, hogy hozzam a horgászbotomat.

Tomas kuncogott. – Úgysem sikerül – mondta. – Még ha az öreg csuka volt is, és nekem elhiheted, *Backfisch*, hogy egyetlen csuka sem nő ilyen nagyra.

– De ez az Öreganyó volt! – hajtogattam makacsul. – Az volt. Az volt! Paul is mondta, hogy háromméteres, és fekete, mint az éjszaka. Nem lehetett más. Ő volt az.

Tomas csak mosolygott.

Ragyogó, kihívó pillantását egy-két másodpercig viszonoztam csak, aztán szégyenlősen lesütöttem a szememet.

– Ő volt az – ismételtem meg félhangosan. – Ő bizony.

Tudom, hogy ő volt.

Gyakran eltöprengtem rajta. Talán valóban csak egy úszó farönk volt, ahogy Tomas állította. Amikor aztán kifogtam az Öreganyót, egyáltalán nem volt három méter hosszú, bár kétségtelen a legnagyobb csuka volt, amit életünkben láttunk. Próbálom meggyőzni magamat, hogy a csuka soha nem nő ekkorára, és amit aznap a folyón láttam – vagy látni véltem –, legalább akkora volt, mint valamelyik krokodil, amellyel Johnny Weissmüller a Palais Doré vásznán birkózott.

De ez felnőtt logika. Azokban az időkben a hitet még nem szorította korlátok közé az ésszerűség vagy a valóság.

Amit láttunk, azt valóságosnak tartottuk, és ha az, amit láttunk, néha nevetésre ingerelte a felnőtteket, ki volt a megmondhatója, hol az igazság? A szívem mélyén tudom, hogy azon a napon egy szörnyet láttam, aki ősi volt, akár a folyó, és akit senki sem tudna kifogni. Magával vitte Jeanette Gaudint. Tomast. És nem sokon múlt, hogy engem is elragadjon.

Negyedik rész:

A La Mauvaise Réputation

1.

Megtisztítjuk és kizsigereljük a szardellákat, kívül-belül megsózzuk őket. Mindegyik hasába bőven rakunk kősót és salicorne-ágakat. Fejjel fölfelé elhelyezzük őket a hordóban, és sót rétegezünk föléjük.

Újabb modorosság. Amikor az ember kinyitja a hordót, ott állnak benne, a

farkukra támaszkodnak a fénylő szürke sóban, és némán könyörgő halszemmel néznek. Kivesszük, ami aznapra az ételbe kell, a többit sóval és salicorne-nal takarjuk le, és visszatesszük a hordó fedelét.

A pince sötétjében olyan kétségbeesettnek látszanak, mint kútba fulladó gyerekek.

Gyorsan nyessük le ezt a gondolatot, mint egy virág fejét.

Anyám kék tintával ír, kézírása takaros és előredőlő.

Rendetlenül aláfirkantott még valamit, de ezt már *mesosvoltini innyelvinin*. Az egzotikus kaparás piros zsírceruzával vöröslik a papíron, mintha rúzzsal írta volna: *ttogyotlelini anini niattelbatini.*

Elfogyott a tabletta.

A háború óta megvolt a gyógyszere, amit eleinte csak elővigyázatosan, havonta egyszer vagy még ritkábban szedett, aztán ahogy telt-múlt az a különös nyár, és folyton narancsillatot érzett, egyre óvatlanabbul tömött magába.

Szaggatott írás:

Y. mindent elkövet, hogy segítsen. Mindkettőnk helyzetén könnyít egy kicsit. A La Répből szerzi be a tablettát egy férfitól, Hourias ottani ismerősétől. És, gondolom, egyéb vigaszt is ott keres. Több eszem van annál, semhogy kérdezősködjem. Végtére is nincs fából. Nem úgy, mint én. Próbálom nem a szívemre venni. Értelmetlen. Y. diszkrét. Hálásnak kellene lennem. A maga módján törődik velem. Megosztottak vagyunk. Ő a fényben él. Szenvedésem kiábrándítja. Tisztában vagyok ezzel, mégis gyűlölöm azért, amilyen.

Aztán később, apám halála után:

Elfogyott a tabletta. A német azt mondja, tud szerezni még, de nem jön. Valamiféle őrület ez. A gyerekeimet is eladnám egy nyugodt éjszakáért.

E mellett az utolsó bejegyzés mellett szokatlan módon dátum is van. Ebből tudom. Féltő gonddal őrizte a tablettáit, a szobájában a legalsó fiókba rejtette az üveget. Néha elővette, és a kezében forgatta. Barna üvegben voltak, a címkén még olvasható volt néhány alig kivehető német szó.

Elfogyott a tabletta.

A táncmulatság, az utolsó narancs éjszakáján fogyott el.

2.

– Hé, *Backfisch*, majdnem elfelejtettem. – Megfordult, és nemtörődöm mozdulattal odahajította a csomagot, mint egy fiú, aki hirtelen eldob egy labdát, hogy lássa, elkapom-e. Ilyen volt úgy tett, mintha elfelejtette volna, ingerkedett velem, még azt is megkockáztatta, hogy a jutalom a Loire szennyes vizébe esik, ha nem vagyok elég gyors vagy ügyes. – A kedvenced.

Bal kézzel könnyedén elcsíptem. És elvigyorodtam.

– Mondd meg a többieknek, hogy ma este várlak benneteket a La

Mauvaise Réputationban. – Macskazöld szemével huncutul kacsintott. – Jó mulatság lesz.

Anya természetesen sosem engedett volna el bennünket éjszaka. Bár a kijárási tilalom többnyire betarthatatlan volt az olyan távoli falvakban, mint a miénk is, leselkedett még más veszély is. Éjjel több tilalmas ügylet folyt, mint ahányról sejtelmünk volt, és akkoriban a szolgálaton kívüli németek már időnként be-benéztek a kávéházba egy italra. Nyilván szerettek elszabadulni Angers-ból, az SS éber és gyanakvó felügyelete alól. Találkozásaink alkalmával Tomas is említette ezt, és néha a távoli utakról motorok hangja szűrődött el hozzám, és arra gondoltam, hogy biztos most megy haza. Lelki szemeimmel láttam, ahogy ül a motoron, a szél fújja a haját, a holdfény megcsillan az arcán meg a Loire széles, hideg, fehér hátán. Persze bárki ülhetett azokon a motorokon. De én mindig Tomasra gondoltam.

Ma azonban minden más volt. Talán együtt töltött titkos találkánktól felbátorodva bármit lehetségesnek éreztem.

Panyókára vetett kabáttal ült a motorján, és lustán integetett, amikor elindult. A jármű kereke felverte a Loire sárga porát. A szívem hirtelen majd szét akart szakadni. Elvesztése úgy öntött nyakon, mint egy hideg zuhany, és csak futottam utána, a szám tele lett porral, és még akkor is integettem, amikor motorja már rég eltűnt az angers-i úton, és könnyeim rózsaszín csatornákat vájtak arcom sármaszkjába.

Nem volt elég.

Megkaptam a vágyott, tökéletes napot, a szívemben mégis rögtön harag és elégedetlenség támadt. A nap állásából próbáltam az időre következtetni. Csak négy óra jutott nekem! Hihetetlenül sok, egy egész délután, mégsem értem be vele, többet akartam. Még többet. Ajkamba haraptam végső kétségbeesésemben, amikor fölfedeztem magamban ezt az újonnan támadt erős vágyat futó érintésünk emléke úgy égette a kezemet, mint egy tüzes vas.

Többször is ajkamhoz emeltem a tenyeremet, és megcsókoltam ott, ahol bőrének érintése megégetett. Úgy idéztem fel minden szavát, mint egy költeményt. Egyre növekvő hitetlenkedéssel éltem át újra minden drága pillanatot, mint amikor téli napokon még mindig a nyarat idézzük.

De ezt a vágyat, bármivel táplálják is, nem lehet kielégíteni. Viszont akartam látni, még aznap, abban a percben.

Vadul fantáziáltam arról, hogy kettesben megszökünk, az emberektől távol az erdőben élünk, egy fán kunyhót építek neki, gombán, vadepren és gesztenyén élünk a háború végéig...

Cassis, Reine és Paul a Lesállásban találtak rám. A naranccsal a kezemben hanyatt feküdtem, és fejem fölött az őszi lombokat bámultam.

– M... mondtam, hogy itt L... lesz – mondta Paul, aki mindig erősen dadogott Reine jelenlétében. – L... láttam b... bemenni az erdőbe, m... miközben h... horgásztam.

Szégyenlősen és zavartan toporgott Cassis mellett, restellte kopott,

kantáros nadrágját amit nagybátyja egyik overalljából kurtítottak le a méretére és fapapucsából kilátszó meztelen lábát. Malabar is vele volt, póráza ezúttal zöld kerti kötözőspárga volt. Cassis és Reine iskolai ruhában voltak, Reine sárga selyemszalaggal kötötte hátra a haját. Mindig is csodálkoztam, hogy Paul miért hord olyan elnyűtt ruhákat, ha egyszer varrónő az anyja.

– Jól vagy? – kérdezte Cassis aggodalomtól éles hangon. – Amikor nem jöttél haza, arra gondoltam... – Sötéten Paulra nézett, majd figyelmeztető pillantást vetett rám. – Ugye *„tudod, ki”* nem járt itt? – suttogta, és láthatóan azt kívánta, bárcsak Paul ne volna ott.

Bólintottam. Cassis bosszúsan legyintett. – Nem emlékszel, mit mondtam? – hadarta halkan és dühösen. – Megmondtam, hogy soha ne légy kettesben... – Újabb pillantást vetett Paulra. – Egyébként ideje hazamenni – tette hozzá hangosabban. – Még a végén anya aggódni kezd, és különben is *pavé*t főz. Igyekezz már, és...

De Paul a kezemben tartott narancsra bámult.

– Megint v... van egy n... narancsod – mondta lassú, kíváncsi modorában.

Cassis utálkozva nézett rám. *Miért nem tudtad elrejteni, te ostoba? Most majd meg kell osztanunk vele!*

Nem tudtam, mitévő legyek. Az osztozkodás nem szerepelt a terveim között. Ma estére szükségem volt a narancsra. De láttam, hogy Paul már nagyon kíváncsi. Féltem, hogy elárul.

– Adok belőle, ha nem szólsz róla senkinek – mondtam végül.

– H... honnan sz... szerezted?

– A piacon cseréltem – hazudtam folyékonyan. – Cukorért meg ejtőernyőselyemért. Anya nem tud róla.

Paul bólintott, aztán szégyenlősen Reine-re nézett.

Megehetnénk most együtt – javasolta óvatosan. – V... van k... késem.

– Add ide – mondtam.

– Majd inkább én vágom fel – avatkozott közbe Cassis.

– Nem, a narancs az enyém – torkoltam le. – Majd inkább én...

Gondolataim egymást kergették. Talán megőrizhetem a narancshéjat, de nem akartam, hogy Cassis megsejtsen bármit is.

Hátat fordítottam nekik, hogy elosszam a narancsot.

Óvatosan szeleteltem, nehogy elvágjam a kezemet.

Könnyű lett volna négyfelé vágni – középen félbe, aztán megint félbe –, de ki kellett szorítanom egy külön darabot is, akkorát, hogy a célomnak megfeleljen, ugyanakkor a többieknek se tűnjön fel, és amit észrevétlen a zsebembe tudok süllyeszteni, hogy később felhasználjam... Amikor belevágtam a gyümölcsbe, láttam, hogy Tomas ajándéka egy spanyol vérnarancs, egy *sanguine,* és egy pillanatra dermedten néztem az ujjamról csöpögő vörös levet.

– Siess már, te ügyetlen! – szólt rám Cassis türelmetlenül. – Mi tart olyan sokáig azon, hogy egy narancsot négyfelé vágj?

– Igyekszem – vágtam vissza. – De szívós a héja.

– M... majd én... – Paul egy mozdulatot tett felém, és egy másodperc töredékéig biztosra vettem, hogy látta az ötödik gerezdet, amely vékony szeletnél alig volt több, mielőtt sikerült ruhám ujjába, a kandi tekintetek elől elrejtenem.

– Már meg is vagyok – intettem le.

A darabok egyenlőtlenek voltak. Akárhogy törtem is magam, volt egy negyed, amely szemmel láthatóan nagyobb volt, mint a többi, egy másik pedig nagyon kicsire sikerült. A kicsit vettem el. Nem kerülte el a figyelmemet, hogy Paul Reine-nek adta a nagyot.

Cassis megvetően figyelt. – Mondtam, hogy hagyd rám – morogta. – Az enyém nem teljes negyed. Olyan kétbalkezes vagy, Boise.

Szótlanul szívtam a narancsdarabom levét. Cassis kis idő múlva felhagyott a morgással, és megette a részét. Láttam, hogy Paul furcsa pillantással figyel, de nem szólt semmit.

A héjat a folyóba dobtuk. Sikerült egy darabot a számban tartanom, de a többit én is bedobtam. Mindvégig kínosan feszengtem Cassis fürkésző pillantása alatt, és megkönnyebbültem, amikor láttam, hogy fesztelenebbül viselkedik. Átfutott a fejemen, vajon mire gyanakszik. Elégedetten csempésztem zsebembe a leharapott héjat az ötödik negyed mellé.

Reméltem, ennyi is elég lesz.

Megmutattam a többieknek, hogy tisztítsák meg mentával és köménnyel a kezüket, szájukat, és hogy dörgöljék be sárral a körmük alatt, hogy ne látszódjon narancshéjtól elszíneződött bőrük. Aztán a mezőkön át hazaindultunk anyához, aki vacsorakészítés közben lélektelenül dúdolt magában a konyhában.

– A hagymát és a mogyoróhagymát megfuttatjuk az olívaolajon egy kis friss rozmaringgal, gombával és kevés póréhagymával. Hozzákeverünk egy maroknyi szárított paradicsomot, bazsalikomot és kakukkfüvet. Hosszában félbevágjuk a négy szardellát. Beletesszük őket a lábasba, és öt percig főzzük.

– Hozz szardellát a hordóból, Boise. Négy nagyot.

Lementem egy tányérral a pincébe. A facsipeszt is vittem, hogy a só ne marja fel a tenyeremet. Kivettem a halat, majd kihúztam az üvegbe rejtett narancsot. A régi narancshoz kevertem az új darabkát, a narancsolajat és a gyümölcs levét a régire csavartam, hogy felfrissítsem, majd zsebkésemmel felaprítottam a maradékot, és a zacskóba kötöttem az egészet. Az átható illat azonnal megcsapta az orromat. A zacskót visszatettem az üvegbe, lezártam, letörölgettem róla a sót, és a kötényzsebembe csúsztattam, hogy az értékes illatból semmi se vesszen el. Tenyeremet egy pillanatra a sózott halba mártottam, hogy anyámat megtévesszem.

– Hozzáöntünk egy csésze fehérbort, és beletesszük a félig főtt, keményítős krumplit. Belekeverjük a főzéshez használt maradékot –

császárszalonna héját, maradék húst vagy halat –, és egy evőkanálnyi olajat. Tíz percig takaréklángon, keverés nélkül, fedő alatt pároljuk.

Hallottam, ahogy magában énekel a konyhában. Hangja monoton volt és reszelős, időnként emelkedett és süllyedt.

– Beletesszük a nyers, előre be nem áztatott kölest hnnn, hnnn –, és levesszük a lángról. Tíz percig – hnnn, hnnn – még lefedve hagyjuk, nem is keverjük – hnnn, hnnn –, amíg a levét be nem issza. Áttesszük – hnnn, hnnn – egy lapos tálba – hnn, hnnn, hnnnn –, megkenjük olajjal, és ropogósra sütjük.

Fél szemmel a konyhában történteket figyeltem, s közben utoljára csempésztem a narancsos zacskót a meleg csövekre.

Vártam.

Kis ideig biztosra vettem, hogy semmire sem megyek vele. Anya a konyhában maradt, magában dünnyögött azon a színtelen, konok hangján. A *pavén* kívül volt még egy bogyóktól feketéllő torta, több tál fejes saláta és paradicsom.

Majdhogynem ünnepi vacsora, bár hogy mit ünnepeltünk, azt elképzelni sem tudtam. Ez jellemző volt anyára: jó napokon lakomát főzött, rossz napokon viszont hideg palacsintával és egy falat *rilette*-tel kellett beérnünk. Ma szinte halál előtti eufóriás hangulatban volt. Haja kiszabadult a szokott, szigorúan hátrafésült kontyból, és laza fürtökben keretezte a tűzhely melegétől verítékes és rózsás arcát. Volt valami lázas a viselkedésében, abban, ahogy hozzánk szólt, ahogy Reine-t váratlanul megölelte, amikor belépett – ez ugyanolyan ritkaságnak számított, mint amikor hirtelen elcsattant egy pofon –, hanghordozásában, abban, ahogy keze gyorsan, idegesen rebbent a mosogatóban, a vágódeszka fölött.

Elfogyott a tabletta.

Szemöldöke közt a ránc, ráncok a szája mellett, feszült, erőltetett mosolya. Rám nézett, amikor átnyújtottam a szardellákat, és valami különös kedvességgel mosolygott, amellyel egy hónapja, egy napja talán még meglágyíthatta volna a szívemet.

– Boise...

Tomasra gondoltam, ahogy a folyóparton ült. Arra a lényre, akit a vízben láttam, a hullámból kiemelkedő, olajosan fénylő oldalának irtózatos szépségére. *Bárcsak. Bárcsak*. Tomas itt lesz ma este a La Mauvaise Réputationban.

Fesztelenül széke támlájára teríti a kabátját. Elképzeltem, hogy mintegy varázsütésre filmszínésznősen elegáns és gyönyörű nővé cseperedem, selyemruhám szoknyája hullámzik, és mindenki engem bámul. *Bárcsak. Bárcsak*. Ha akkor nálam lett volna a horgászbotom...

Anyám azzal a furcsa, szinte kínos esdekléssel nézett rám.

– Boise? – mondta még egyszer. – Jól vagy? Nem érzed rosszul magad?

Némán megráztam a fejemet. Az önutálat ostorcsapásként vágott végig rajtam, és hirtelen minden megvilágosodott előttem. *Bárcsak... bárcsak...*

Morcos képet vágtam.

Tomas. Csak te. Örökké.

– Ellenőriznem kell a csapdáimat – mondtam halott hangon. – Nem maradok sokáig.

– Boise! – Hallottam a kiáltását, de eleresztettem a fülem mellett. A folyóhoz szaladtam, kétszer is megnéztem minden csapdát, mert biztos voltam benne, hogy *most*, amikor *teljesülnie kell* a kívánságomnak...

De mind üres volt. Hirtelen támadt, perzselő dühvel dobtam vissza az apróhalat – szélhajtó küszt, fenékjáró küllőt, lapos, nyomott képű angolnát – a vízbe.

– *Hol vagy?* – rikácsoltam a hallgatag víz fölött. – *Hol vagy, te ravasz, öreg dög?*

Lábam előtt mozdulatlanul, barnán és gúnyosan folyt a sápadt Loire. *Bárcsak. Bárcsak.* Felkaptam egy követ a partról, és bedobtam, amilyen messze csak tudtam, s közben fájdalmasan megrándítottam a vállamat.

– *Hol vagy? Hol bujkálsz?* – A hangom rekedt volt és fülsértő, mint az anyámé. A levegő sistergett haragomtól.

Gyere elő, mutasd magad! Állj ki ellenem! ÁLLJ KI, HA MERSZ!

Semmi. Semmi, csak a barna, kígyózó víz és a gyengülő fényben félig vízbe fúlt homokzátonyok. Torkom kapart és fájt. Könnyek csípték szemem sarkát, mint a darazsak.

– Tudom, hogy hallasz – mondtam halkan. – Tudom, hogy ott vagy.

A folyó mintha egyetértett volna velem. Hallottam, ahogy a víz lágyan csobban a lábam előtt.

– Tudom, hogy ott vagy – próbálkoztam szinte simogatóan. Most mintha minden engem hallgatott volna: az őszies lombú fák, a víz, a kiégett őszi fű.

– Ugye, tudod, mit akarok? – Ismét az a hang, amely mintha valaki másé lett volna. Felnőttes, csábító hang. – Tudod.

Jeanette Gaudinra gondoltam, a vízisiklóra, a menhireken lógó hosszú, barna tetemekre és a nyár eleji – ezer éve fellobbanó – érzésemre, a *meggyőződésre...* Ez egy szentségtörés. Egy szörnyeteg. Senki sem paktálhat le egy szörnnyel.

Bárcsak. Bárcsak.

Azon tűnődtem, vajon Jeanette is itt állt-e, ahol én most. Mezítláb, a vizet nézve. Mit kívánt? Új ruhát? Játék babát? Valami mást?

Fehér kereszt. *Szeretett lánya*. Hirtelen nem is tűnt olyan rettenetesnek, hogy az ember halott és szeretett, fejénél gipszangyal áll, és csend van...

Bárcsak. Bárcsak.

– Visszadobnálak – suttogtam körmönfontan – Tudod, hogy ezt tenném.

Egy másodpercre mintha láttam volna valamit. Feketén borzolódott a víz, fénylő némaság, akár egy akna, csupa fog és fém. De csak a képzeletem játszott velem.

– Visszadobnálak – ismételtem halkan. – Vissza én.

Ha fel is bukkant, most már sehol sem volt. Váratlanul, lehetetlenül böffent mellettem egy béka. Egyre hidegebb lett. Megfordultam, és a mezőkön át hazamentem. Útközben szedtem pár cső kukoricát, hogy igazoljam késői érkezésemet.

Kis idő elteltével éreztem már a *pavé* illatát, és meggyorsítottam lépteimet.

3.

Elvesztettem. Mindegyiküket elvesztettem.

Itt vannak anyám albumában, egy áfonyatorta-recepttel szemközt, a fekete tintával írt apró migrénbetűk, a sorokat áthúzta, majd újra áthúzta, mintha még a kód sem volna elég, hogy elrejtse a félelmét, amit sem nekünk, sem magának nem mert bevallani.

Ma úgy nézett rám, mintha ott sem volnék. Úgy vágytam rá, hogy megöleljem, de annyit nőtt, és félek a pillantásától. Csak R.C.-ban maradt egy kis lágyság, de Fra.-t már nem érzem többé a gyerekemnek. Tévedtem, amikor azt képzeltem, hogy a gyerekek olyanok, mint a fák. Ha visszanyesi őket az ember, édesebb gyümölcsöt hoznak. Nem igaz. Nem igaz. Amikor Y. meghalt, tettem róla, hogy túl gyorsan nőjenek fel. Nem akartam, hogy gyerekek maradjanak.

Most nálam is keményebbek. Mint az állatok. Az én hibám. Én tettem őket ilyenné. Ma éjjel is narancsillat van a házban, de rajtam kívül senki sem érzi. Fáj a fejem. Bárcsak homlokomra tenné a kezét. Nincs több tabletta. A német azt mondja, hogy tud még szerezni, de nem jön. Boise. Későn jött ma haza. Megosztott, akárcsak én.

Zagyva locsogásnak hangzik, de agyamban a hangja hirtelen kitisztul. Éles és panaszos, egy minden erejével az ép eszébe kapaszkodó asszony hangja.

A német azt mondja, hogy tud még szerezni, de nem jön.

Jaj, anya! Ha tudtam volna!

4.

Paullal átolvastuk az albumot azokon az egyre hosszabbodó éjszakákon. Én a kódot fejtettem meg, ő pedig leírta, és kis kártyák segítségével utaló jellel látott el minden bejegyzést, hogy az eseményeket időrendbe tudjuk szedni.

Sosem tett megjegyzést, még akkor sem, amikor részeket ugrottam át, és nem indokoltam meg, miért. Egy-egy éjszaka két-három oldalt dolgoztunk fel, ami nem mondható soknak, és októberre csaknem az album felével végeztünk.

Ki tudja, miért, de kevésbé tűnt fáradságos feladatnak így, hogy kettesben csináltuk, mint amikor egyedül dolgoztam, és munka után gyakran késő éjszakába menően idéztük fel a Lesállásban töltött régi napokat, a menhireknél végzett szertartásokat. A Tomas előtti jó napokat. Néhányszor majdnem

bevallottam az igazságot, de mindig időben erőt vettem magamon.

Nem. Paul nem tudhatja.

Anyám albuma csak egy dolog volt, amit részben már ismert. De az album *mögötti* történet... Néztem, ahogy ott üldögéltünk, kettőnk között az üveg Cointreau, mögöttünk a tűzhelyen halkan rotyogott a rézedényben a kávé. A vörös tűzfény lángszínnel rajzolta körül öreges, megsárgult bajuszát. Rajtakapott, hogy őt nézem – mostanában egyre gyakrabban megesik –, és elmosolyodott.

Nem annyira a mosoly, mint inkább az, ami *mögötte* volt – egy pillantás, egy kutató, kényszeredett pillantás – hajtotta a szívemet, hogy gyorsabban verjen, és arcom nem a tűztől pirult ki. Ha elmondanám neki, gondoltam hirtelen, ez a pillantás eltűnne a szeméből. Nem mondhatom el. Soha.

5.

Amikor beléptem, a többiek már asztalnál ültek. Anya furcsa, erőltetett vidámsággal üdvözölt, de láttam rajta, hogy tűrőképessége határán van. Narancsillat ütötte meg kifinomult szaglószervemet. Áthatóan figyeltem.

Szótlanul ettünk.

Az ünnepi vacsora nehéz volt, mintha agyagot ennénk, és a gyomrom tiltakozott ellene. Csak piszkáltam a tányéromra kitálalt ételt, és amikor úgy láttam, nem figyel, a köténzsebembe söpörtem, hogy majd később kidobjam. De fölöslegesen aggódtam. Amilyen állapotban volt, aligha hiszem, hogy észrevette volna, ha a falhoz vágom a vacsorámat.

– Narancsillatot érzek. – A kétségbeesés törékennyé tette a hangját. – Hozott valamelyikőtök narancsot a házba?

Csend. Kifejezéstelen arccal, várakozásteljesen bámultunk rá.

– Igen? Mondjátok. Hoztatok narancsot? – Hangja magasba csapott, könyörgőn, vádlón.

Reine hirtelen bűntudatosan rám nézett.

– Persze hogy nem – feleltem szándékosan mogorva, színtelen hangon. – Honnan vennénk narancsot?

– Nem tudom. – A szeme gyanakvóan összeszűkült.

Gondolom, a németektől. Honnan tudhatnám, hol kódorogtok egész nap?

Olyan közel járt az igazsághoz, hogy egy pillanatra belém hasított a rémület, de nem mutattam. Megvontam a vállamat, és éreztem magamon Reinette tekintetét. Villámgyors figyelmeztető pillantást vetettem rá.

Nehogy elárulj minket!

Reinette ismét a süteményére nézett. Tovább figyeltem anyámat. Farkasszemet néztem vele. Jobban állta a pillantásomat, mint Cassis, szeme – mint két fényes kökényszem – kifejezéstelen maradt. Anyám hirtelen felpattant, majdnem feldöntötte a tányérját, és magával rántotta a terítőt.

– Most meg miért fixírozol? – kiáltott rám, és ujjával a levegőbe bökött. – Miért mereszted a szemedet, az ördög vigyen el? Mi bámulnivaló van?

Megint vállat vontam. – Semmi.

– Nem igaz. – A hangja olyan volt, mint egy madáré: éles és pontos, mint egy harkály csőre. – Mindig engem bámulsz. Mereszted a szemedet. De mire? Mi jár a fejedben, te kis dög?

Éreztem gyötrelme és félelme bűzét, és keblem győzelemtől dagadt. Elkapta rólam a tekintetét. Ez az, gondoltam. Sikerült. Győztem.

Anya is tisztában volt vele. Még néhány másodpercig engem nézett, de a csatát már elvesztette. Halványan elmosolyodtam, amit csak ő láthatott. Keze szokott tehetetlenségével rebbent a halántékához.

– Fáj a fejem – nyögte ki keservesen. – Lefekszem.

– Jó ötlet – válaszoltam lélektelenül.

– Ne felejtsétek elmosogatni a tányérokat – mondta, de parancsának már nem volt ereje. Tudta, hogy vesztett.

Ne tegyétek el nedvesen. Ne hagyjátok... – Hirtelen elhallgatott, és fél percig a semmibe meredt. Egy mozdulat közben megdermedt szobor, félig nyitott száj. Fél percen át kínosan lebegett köztünk a mondat kimondatlan vége.

– ...a tányérokat éjszakára a csöpögtetőn – fejezte be végül, aztán végigbotorkált a folyosón, és közben benézett a fürdőszobába, ahol már nem volt több tabletta.

Mi hárman – Cassis, Reinette és én – egymásra néztünk.

– Tomas azt üzeni, hogy találkozzunk vele ma este a La Mauvaise Réputationban – mondtam nekik. – Azt mondta, valami mulatság lesz.

Cassis rám nézett. – Hogy csináltad?

– Mit csináltam? – kérdeztem vissza.

– Tudod azt te. – Hangja halk volt és sürgető, szinte rettegéssel teli. Abban a pillanatban elvesztette minden tekintélyét. Én lettem a vezető, akitől a többiek útmutatást várnak. Csak azt furcsállottam, hogy bár ezt azonnal megsejtettem, nem éreztem elégedettséget. Máson jártak a gondolataim.

Nem vettem tudomást a kérdéséről. – Megvárjuk, míg elalszik – határoztam. – Egy, legfeljebb két óra. Aztán a földeken át odamegyünk. Senki sem lát meg. Elrejtőzünk a sikátorban, és lessük, mikor jön.

Reinette szeme felcsillant, de Cassist nem győztem meg.

– Minek? – kérdezte végül. – Mihez kezdünk, ha egyszer odaérünk? Nincs mit mondanunk neki, a filmujságokat meg már elhozta...

Dühösen néztem rá. – Újságok – csattantam fel. – Mindig csak erre tudsz gondolni?

Cassis mogorván lesunyta a fejét. – Azt mondta, valami érdekes várható – folytattam. – Nem vagy rá kíváncsi?

– Nem igazán. Nem lenne biztonságos. Tudod, anya mit...

– Egyszerűen gyáva nyúl vagy – mondtam harciasan.

– Nem! – Pedig az volt. Láttam a szemén.

– Gyáva nyúl.

– Csak nem látom értelmét...

– Úgysem mered! – hecceltem.

Szünet. Cassis hirtelen könyörgő pillantást vetett Reinere. Én azonban fogva tartottam a tekintetét. Cassis egy-két másodpercig farkasszemet nézett velem, aztán elfordult.

– Gyerekes hülyeség – jegyezte meg megjátszott közönnyel.

– Nem mered!

Cassis dühös mozdulata elárulta tehetetlenségét és kudarcát. – Na jó, rendben, de előre mondom, hogy fölöslegesen törjük magunkat...

Diadalittasan kacagtam fel.

6.

– Café de la Mauvaise Réputation, vagy ahogy törzsközönsége nevezte, a „La Rép". Fapadló, polírozott bárpult, mellette régi zongora ma már természetesen hiányzik a billentyűk fele, és egy cserép muskátli van a szerkezet helyén, a bárpult alatt és körül kampókon lógó üvegek; akkoriban még nem volt italadagoló és poharak. A cégtáblát kék neonfelirat váltotta fel, félkarú rabló és wurlitzer szórakoztatja a vendégeket, de akkoriban még nem volt más, csak a zongora és néhány asztal, amelyeket a falhoz toltak, ha valakinek táncolni támadt kedve.

Raphael játszott, ha akart, és olykor valaki – az egyik nő, Colette Gaudin vagy Agnés Petit – énekelt. Senkinek sem volt lemezjátszója, a rádiót betiltották a németek, de a szóbeszéd szerint a kávéházban vidáman zajlott az élet esténként, és ha a szél felénk fújt, a földeken át hozzánk is elhallatszott a muzsika. Julien Lecoz itt vesztette el kártyán a déli legelőjét – állítólag a feleségét is föltette, de ebbe senki sem ment bele –, és a kávéház volt a helybeli iszákosok második otthona; a teraszon ültek, dohányoztak, vagy *pétanque*-ot játszottak a lépcső mellett. Paul apja is gyakran megfordult itt – anyánk igen helytelenítette –, s bár sosem láttam részegnek, teljesen józannak sem tűnt; nagy, sárga, szögletes fogait kivillantva bizonytalanul mosolygott a járókelőkre. Soha nem tettük be ide a lábunkat. Felségterületükhöz ragaszkodó teremtések voltunk, és bizonyos helyeket kivált a magunkénak tartottunk, bár mások a faluhoz és a felnőttekhez tartoztak, rejtélyes vagy közömbös helyek voltak, mint például a templom, a posta, ahol Michelle Hourias a leveleket rendezte és a pult mögül pletykálkodott, a kis iskola, ahova annak idején jártunk, és amely most bedeszkázva állt.

La Mauvaise Réputation.

Részben azért kerültük, mert anyánk ránk parancsolt.

Mérhetetlenül gyűlölte a részegeskedést, a mocskot, a züllöttséget, és a kávéház ezeket testesítette meg a szemében.

Bár nem járt templomba, szinte puritán életszemléletet vallott; hitt a szorgalmas munkában, a tiszta házban, az udvarias, jó modorú gyerekekben. Ha el kellett mennie a kávéház mellett, mindig leszegett fejjel, sovány mellén összefogott kendővel, a kihallatszó zene és nevetés ellen megvetően csücsörített

szájjal tette. Különös, hogy épp egy ilyen hidegvérű, rendszerető asszony váljon a kábítószer rabjává.

Mint az óra, olvastam az albumában, *megosztott vagyok*.

Amikor feljön a hold, nem vagyok önmagam. Szobájába ment, hogy ne lássuk megváltozását.

Nagy megrázkódtatás ért, amikor az album titkos bejegyzéseit olvasva rájöttem, hogy rendszeresen eljárt a La Mauvaise Réputationba. Egyszer egy héten, vagy talán többször is. Sötétedés után, titokban, és gyűlölte minden pillanatát, gyűlölte magát a szükségért, amely odahajtotta.

Nem ivott, nem, dehogy. Miért is tette volna, amikor tucatjával rejtőztek a pincénkben anyám bretagne-i szülőföldjéről az almaboros vagy *prunelle*-es vagy akár *calvás* üvegek?

Egy ritka meghitt pillanatában azt mondta, hogy a részegség a gyümölcs, a fa, maga a bor ellen elkövetett bűn. Merénylet, megbecstelenítés, ahogy a nemi erőszak a szerelmi aktus sárba taposása. Aztán elpirult, és nyersen odaszólt – *az olajat és egy kis bazsalikomot, gyorsan, Reine-Claude! –,* de ezt a megjegyzését nem felejtettem el. A bimbótól gyümölcsérésig gondozott, majd lepárolt bor, amely vegyi folyamatok során válik azzá, ami, többet érdemel, mint hogy egy részeges alak vedelje, akinek a feje tele van ostobaságokkal. A bor megérdemli a tiszteletet. Örömet. Gyöngédséget.

Ó, az anyám értette a bort, értette bizony. Azt, ahogy édes lesz, erjed, az élet forrását és meglágyulását az üvegben, a sötétedést, a lassú átalakulást, azt, ahogy egy új évjáratban az aromák csokra kibomlik, mint egy bűvész papírvirága. Bárcsak anyámnak lett volna ideje és türelme hozzánk! Egy gyerek nem gyümölcsfa. Túl későn jött rá.

Nincs recept, hogy hogyan érleljünk meg egy gyereket az édes, biztonságos felnőttkorra. Anyám is tudhatta volna.

Drogokat persze még ma is árulnak a La Mauvaise Réputationban. Ezt még én is tudom, és nem vagyok olyan öreg, hogy a sör és sercegő olaj bűzéből ne érezzem ki a fű édes, ködös miazmáját. Isten a megmondhatója, hányszor fújta felém a szél a gyorsbüfé felől, az út túloldaláról – jó orrom van, még ha annak az idióta Ramondinnek nem is –, és ha a motorosok jöttek, esténként néha sárgállott a fűtől a levegő. „Gyógyító drogok”, mondják manapság, és cifra neveket aggatnak rájuk. Akkoriban nem volt ilyesmi Les Laveuses-ban. A St. – Germain-des-Prés dzsesszklubjai egy évtizednyire voltak, de ez a hullám egyébként sem ért el bennünket soha, még a hatvanas években sem.

Nem, anyámat a szükség hajtotta a La Mauvaise Réputationba, az égető szükség, hiszen jobbára itt folyt a kereskedés. Feketézés, ruhaanyag, cipő és kevésbé ártalmatlan dolgok, mint kés, puska, lőszer... Mindennek megvolt a helye a La Mauvaise Réputationban, a cigarettának, a pálinkának és a meztelen nők képeinek, a hajukat kibontva viselő Colette és Agnés számára a nejlonharisnyának és a csipkés alsóneműnek. Colette és Agnés régimódi rúzzsal pirosították az arcukat, amitől úgy néztek ki, mint a porcelánbabák mindkét

orcájukon magasan fent piros folt virított, szájuk kerek rózsabimbó volt, mint Lillian Gishé.

Hátul a titkos társaságok, a kommunisták, a zúgolódók, a reménybeliek és a hősök tervezgettek. A bárban a szónoklók tartottak udvart, kis csomagokat csúsztattak egymás kezébe, lehalkított hangon pusmogtak, és jövendő vállalkozások sikerére ittak. Az erdőben néhányan korommal kenték be az arcukat, és a kijárási tilalommal dacolva bekerekeztek Angers-ba a titkos találkozókra. Néha – igen ritkán – lövéseket lehetett hallani a folyó túlsó partjáról.

Mennyire gyűlölhette ezt anya!

De innen szerezte be a tablettáit. Mindet följegyezte a naplójába: a migrénre kapott tablettákat, a kórházból a morfiumot, eleinte egyszerre hármat, aztán hatot, tizenkettőt, húszat. Változó forrásból szerezte be őket. Kezdetben Philippe Hourias-tól. Julien Lecoz ismert valakit, egy önkéntest. Agnés Petit-nek volt egy unokatestvére, egy barát barátja Párizsban... Guilherm Ramondint, a falábút rá lehetett beszélni, hogy a gyógyszerét borra vagy pénzre cserélje. Kis csomagok, pár tabletta papírba csavarva, egy ampulla és egy injekciós tű, tabletták egy kemény, átlátszó tokban. Bármi, ami morfiumalapú. Az orvostól természetesen nem kérhetett. A legközelebbi orvos amúgy is Angers-ban volt, a morfium pedig a katonáink kezelésére kellett. Attól fogva, hogy anyám tartaléka elfogyott, elcsent, eladott, csereberélt. Az albumban nyilvántartást vezetett.

1942. március 2.: Guilherm Ramondin, 4 tabletta morfium 12 tojásért.1942. március 16.: Françoise Petit, 3 tabletta morfium egy üveg Calvadosért.

Angers-ban adta el az ékszereit: egysoros gyöngy nyakláncát, amelyet az esküvői fényképen is viselt, a gyűrűit, gyémántokkal díszített fülbevalóját, amely még az anyjáé volt. Leleményességben Tomasszal vetekedett, de anyám mindig tisztességesen járt el az ügyleteinél. Egy kis találékonysággal szépen elboldogult.

Aztán elkezdtek járni a németek.

Eleinte egyszerre egy-kettő. Volt, aki egyenruhában, volt, aki civilben. Amikor beléptek a bárba, csend lett, de ezt vidám hangoskodásukkal, nevetésükkel, a rundokkal ellensúlyozták; záráskor bizonytalanul álltak fel, rámosolyogtak Colette-re vagy Ágnesre, és gondtalanul a pultra hajítottak egy maroknyi pénzt. Néha nőket is hoztak magukkal. Nem ismertük ezeket a városi lányokat, akik szőrmegalléros kabátban, nejlonharisnyában, átlátszó ruhában jöttek, hajukat filmszínésznős frizurába bodorították, és hajtűk erdejével tűzték fel, szemöldököket cérnavékonyra tépkedték, vörös-fekete csillogó szájukból fehér fogak villantak elő, hosszú ujjukkal lankadtan fogták a borospoharakat. Csak éjjel jöttek, csak a németekkel hátuk mögött ültek a motorokon, az élvezettől fülsiketítőén visítoztak, amikor lobogó hajjal száguldottak az éjszakában. Négy nő. Négy német. A nők időnként váltogatták egymást, de a németek mindig ugyanazok voltak.

Az albumában anyám ír az első találkozásukról.

A mocskos boche-ok és a kurváik. Végigmértek a ruhámban, szájukat eltakarva megmosolyogtak. Legszívesebben megölném őket. Rájuk néztem, láttam, hogy figyelnek, és öregnek éreztem magam. Csúnyának. Csak egyiküknek kedves a pillantása. Éreztem, hogy a mellette álló lány untatja. Olcsó kis nő, aki zsírceruzával rajzolta oda a harisnyája varrását. Majdnem megsajnáltam. De a német rám mosolygott. Kénytelen voltam a nyelvembe harapni, nehogy visszamosolyogjak.

Természetesen semmi bizonyíték arra, hogy Tomasról írt.

A sietve odakapart soroknak bárki lehetett a tárgya. Nincs leírás, semmi, ami arra utalna, hogy Tomas volt, valahogy mégis biztosra veszem, hogy ő. Csak Tomas kelthette benne ezt az érzést. Csak Tomas kelthette *bennem* ezt az érzést.

Minden itt van az albumban. Bárki elolvashatja, ha akarja, és tudja, hol keresse. Az események nem időrendben követik egymást. Anyám titkos tranzakcióinak részletein kívül jóformán alig van dátum. De ő a maga módján kínosan pontos volt. Olyan aprólékosan írta le a La Répet, hogy amikor évek múlva elolvastam, elszorult a torkom.

A zaj, a zene, a füst, a sör, a nevetés vagy részeg trágárkodás közben felemelt hangok. Nem csoda, hogy nem engedett a La Rép közelébe. Szégyellte, hogy odajár, rettegett, hogy valamelyik törzsvendégtől megtudunk róla valamit.

Csalódtunk, amikor azon az éjszakán odalopództunk.

Felnőttes bűnök titkos barlangjára számítottunk. Én meztelen táncosnőket képzeltem el, akiknek köldökében rubin csillog, és kibontott hajuk a feneküket verdesi. Cassis, aki még mindig közönyt színlelt, az ellenállás feketébe öltözött harcosait látta lelki szemei előtt, akiknek éjszakai álcázásként sötétre festett arcából keményen villog a tekintetük. Reinette kirúzsozva, bepomádézva látta magát, amint vállán szőrmestólával martinit szürcsöl. De azon az éjszakán, amikor a piszoktól homályos ablakon benéztünk, semmi érdekeset nem láttunk. Néhány öregember ült az asztaloknál, a triktrakktábla vagy egy pakli kártya mellett, a régi zongorának támaszkodva Agnés állt és énekelt, ejtőernyőselyemből varrt blúza a harmadik gombig kigombolva... Korán volt. Tomas még nem érkezett meg.

Május 9. Egy német katona (bajor), 12 nagy dózisú morfiumtabletta egy csirkéért, egy zsák cukorért és egy oldalszalonnáért cserébe.Május 25. Egy német katona (vastag nyak), 16 nagy dózisú morfiumtabletla 1 üveg calváért, egy zsák lisztért, egy zacskó kávéért és hat üveg lekvárért.

Aztán az utolsó bejegyzés, a dátum szándékosan határozatlan:

Szeptember. T. L. Egy üvegben 30 darab nagy dózisú morfiumtabletta.

Most először nem írja oda, hogy mit adott cserébe. Talán csak figyelmetlenségből az írása alig olvasható, kapkodva firkantotta le ezt a sort. Talán ezúttal többet fizetett, mint amennyit hajlandó volt elárulni. Mi volt az ár? Harminc tabletta szinte elképzelhetetlenül bőséges zsákmány lehetett. Hosszú ideig nem kell visszatérni a La Répbe.

Nem kell Julien Lecozhoz hasonló részeg barmokkal alkudozni. Úgy érzem, nagyon sokat fizetett a nyugalomért, amit azzal a harminc tablettával vásárolt meg. De tulajdonképpen mivel fizetett a békességért? Információval? Vagy valami mással?

7.

Azon a helyen várakoztunk, ahol később a garázst építették. Akkoriban szeméttárolónak használták, ott tartották a kukákat, és a szállítmányok – söröshordók és illegálisabb jellegű áruk – is oda érkeztek. Az épület háta mögött félútig egy fal húzódott, majd elveszett a bodza- és áfonyabokrok kusza összevisszaságában. A hátsó ajtót nyitva hagyták – még októberben is fullasztó volt a hőség –, és az ivóból erős sárga fény vetült a földre. A falon ültünk, készen, hogy bármikor leugorjunk a túloldalon, ha valaki túl közeljön. És vártunk.

8.

Mint már említettem, a La Rép nem sokat változott.

Élénkebb világítás, több gép, több ember, de alapjában véve ugyanaz a La Mauvaise Réputation, ugyanazok az emberek, csak más hajviselettel, ugyanazok az arcok. Amikor ma belép az ember, visszaképzelheti magát az öreg korhelyek, a nyomukban fiatal lányokkal érkező fiatalemberek közé, a sör, parfüm és cigarettafüst mindent átjáró bűzébe.

Tudják, én is elmentem oda, amikor a gyorsbüfé megérkezett; Paullal a garázsban rejtőztünk, csakúgy, mint annak idején Cassis, Reine meg én. Akkoriban persze autók álltak itt. Hideg is volt, és esett. A bodza- és áfonyabozótot kiirtották, makadám van már csak, és egy fal, amely mögé a szerelmesek járnak, és a részegek, ha vizelni akarnak.

Dessanges-t vártuk, a mi markánsan jóképű Lucünket, de ha nem számítom a nedves makadámon fel-felvillanó új neonfényt, akkor olyan volt a sötétben várakozni, mintha újra kilencéves volnék, és Tomas a hátsó szobában állna, karjába lányok kapaszkodnának... Az idő furcsa játékot tud űzni az emberrel. A garázsban két sorban álltak a nedvesen csillogó motorok.

Tizenegy volt. Egyszerre bután éreztem magam: itt állok, az új betonfalnak támaszkodom, mint egy ostoba gyerek, aki a felnőtteket lesi – a világ legidősebb kilencévese –, mellettem Paul az öreg kutyájával, akit szokás szerint spárgán vezet. Két ostoba, legyőzött öreg, akik a sötétből figyelik a bárt. És mindezt miért? Hirtelen feldübörgő zene a wurlitzerből, semmi, amit azonosítani tudtam volna.

Manapság még a gépek is idegenek, elektronikus szerkezetek, amelyeken száj és ujj nélkül lehet játszani. Egy lány éles és kellemetlen nevetése. Pillanatra feltárult az ajtó, és tisztán láttam magam előtt: bőrkabátban volt, amelyért egy párizsi üzletben kétezer franknál többet is elkérnének, karjába kétfelől lányok kapaszkodtak a lányok selymesek, piros szájúak voltak, és vékony pántos ruhájukban nagyon fiatalok. Jeges kétségbeesés markolta meg a szívemet.

– Nézz csak meg minket. – Csupán most vettem észre, hogy nedves a hajam, ujjaim merevek, mint a bot. – James Bond és Mata Hari. Menjünk haza.

Paul rám nézett a maga tűnődő módján. Bárki más talán meg sem látta volna szemében az intelligenciát, de én igen. Szótlanul megfogta a kezemet. Meleg volt a tenyere, és éreztem a rajta sorjázó bőrkeményedéseket.

– Ne add fel – mondta.

Vállat vontam. – Semmi értelme, hogy itt vagyunk – feleltem. – Csak bolondot csinálunk magunkból. Lásd be, Paul, soha nem győzzük le Dessanges-t, ezt akár most is beleverhetjük abba az ostoba, konok fejünkbe. De komolyan...

– Nem. – Lassan és derűsen beszélt. – Te sosem adod fel, Framboise. Régen sem adtad fel.

Türelem. Paul kedves és makacs türelme, amely egy életen át képes várni.

– Az akkor volt: – válaszoltam, de nem néztem a szemébe.

– Nem változtál olyan sokat, Framboise.

Talán igaza van. Van bennem még valami. Valami kemény és nem feltétlenül jó. Időnként még érzem: kemény és hideg, mint egy ökölbe szorított kézben rejtőző kő. Már akkor, a régi időkben is volt bennem valami galád és szívós és annyira okos csak, amennyi ahhoz kell, hogy a győzelemig kitartsak... Mintha azon a napon az Öreganyó valahogy belém költözött volna, de nem a szívembe, nem ám, hanem mintha az a belső szám lenyelte volna. Kőökölbe vésődött őskori hal lenyomata – Ricot egyik dinoszauruszos könyvében láttam egyszer ilyet –, amely makacs haragjában önmagát falja fel.

– Talán meg kellene változnom – mondtam halkan.

Igen, ezt kellene tennem...

Azt hiszem, egy ideig komolyan is gondoltam. Tudják, fáradt voltam. Végtelenül kimerült. Két hónapja már mindennel próbálkoztunk, isten a megmondhatója, hogy mindennel. Figyeltük Lucöt. Próbáltuk meggyőzni. Szabadjára engedtük a képzeletünket – bombát teszünk a gyorsbüfé alá, Párizsból bérgyilkost fogadunk, a Lesállásból távcsöves puskával szedjük le. Ó, igen, meg tudtam volna ölni. A dühöm fárasztott ki, de a félelmem tartott egész éjjel ébren, így a nappalaim törött üvegcserepek voltak, és állandóan fájt a fejem. A lelepleződés félelménél több volt ez végtére is Mirabelle Dartigen lánya voltam. Anyám bátorsága sarkallt. Fontos volt az étterem, de még ha a Dessanges testvérek el is lehetetlenítettek volna, ha Les Laveuses-ban soha többé senki nem szól hozzám egy szót sem, tudom, hogy akkor sem adtam volna fel. Nem, az igazi félelmem, amit Paul elől is titkoltam, és magam előtt sem

ismertem be teljesen, jóval sötétebb és összetettebb volt. Elmém mélyén lapult, mint az Öreganyó a maga síkos ágyában, és azért fohászkodtam, hogy semmilyen csalival ne tudják onnan előcsalogatni.

Két levelet kaptam: az egyiket Yannicktól, a másik borítékon Laure kézírását ismertem fel. Növekvő szorongással olvastam az elsőt. Levelében Yannick felváltva kesergett és hízelgett elmondta, hogy rossz passzban van. Laure nem érti meg, állandóan az anyagi függését fordítja fegyverként ellene. Három éve próbálkoznak gyerekkel, de eddig sikertelenül, és Laure ezért is őt hibáztatja. Már válást emleget.

Yannick szerint minden megváltozna, ha kölcsönadnám anyám albumát. Laure-nak arra van szüksége, hogy valami, egy új vállalkozás elterelje a gondolatait. A karrierjének új lökést kellene adni. Yannick tudja, sosem lennék olyan szívtelen, hogy visszautasítsam...

A második levelet ki sem nyitottam, úgy égettem el. Talán Noisette sótlan, tényszerű lapjainak emléke tette, amiket Kanadából küldözgetett, de unokaöcsém vallomását szánalmasnak és kínosnak éreztem. Nem akartam többet tudni. Paullal elszántan készültünk a végső ostromra.

Ez volt az utolsó reményünk. Nem vagyok biztos abban, hogy mire számítottunk azt hiszem, már csak a puszta makacsság hajtott bennünket. Talán még mindig győzni akartam, ahogy azon az utolsó nyáron is Les Laveuses-ban. Talán anyám kíméletlen, oktalan szelleme munkált bennem, és nem hagyta magát porba tiporni. Ha most feladod, mondtam magamban, akkor anyád áldozata hiábavaló volt. Mindkettőnkért harcoltam, és úgy véltem, még anyám is büszke lenne rám.

Sosem hittem volna, hogy Paul ilyen felbecsülhetetlen segítséget nyújt majd. A kávéház megfigyelése az ő ötlete volt, ahogy ő fedezte fel a Dessanges-telefonszámot is a gyorsbüfé végében. Azokban a hónapokban egyre többet támaszkodtam rá. Megbíztam az ítélőképességében. Gyakran őrködtünk együtt lábunkat takaróba bugyoláltuk, ahogy hidegedtek az éjszakák, az asztalon egy kancsó kávé és két pohár Cointreau állt. Paul apróságokkal tette nélkülözhetetlenné magát. Zöldséget pucolt a vacsorához. Behozta a tűzifát, és kibelezte a halat. Bár a Crépe Framboiseban ritkán voltak vendégek – hét közben már egyáltalán nem nyitottam ki, hétvégenként pedig a gyorsbüfé csak a legelszántabb vendégeimet nem riasztotta el –, de Paul mindenre ügyelt az étteremben, mosogatott, felmosott. És szinte mindig csendben, a hosszú meghittség kellemes szótlanságában, a barátság keresetlen hallgatásában.

– Ne változz meg – kérte végül.

Már megfordultam, hogy elmegyek, de fogta a kezemet, én meg nem tudtam elhúzni. Esőcseppek csillantak a barettjén és a bajszán. Mögöttünk kihallatszott a zene a kávéházból.

– Azt hiszem, van valami ötletem – mondta Paul.

– Micsoda? – Rekedt volt a hangom a kimerültségtől.

Nem akartam mást, mint lefeküdni és aludni. – Az isten szerelméért, most

meg mi van?

– Lehet, hogy semmi. – Óvatosan beszélt, olyan lassan, hogy türelmetlenségemben legszívesebben felsikoltottam volna. – Várj meg itt. Csak... tudod... ellenőrizni akarok valamit.

– Micsoda? Itt? – Fölemeltem a hangomat. – Várj csak, Paul...

De már el is ment, az orvvadász gyorsaságával és nesztelenségével tartott az ivó ajtaja felé. Egy másodperc, és már el is tűnt.

– Paul! – sziszegtem dühösen. – Paul! Ne hidd, hogy megvárlak itt kint! A fene vigyen el, Paul!

Mégis megvártam. Ahogy az eső beszivárgott jobbik átmeneti kabátom gallérja alá, lassan átáztatta a hajamat és hideg ujjakkal kúszott be a mellem közé, bőven volt időm, hogy rájöjjek: nem, végül is egyáltalán nem változtam meg.

9.

Cassis, Reinette és én egy órát vártunk, míg megjöttek.

Amint megérkeztünk a La Réphez, Cassisról lefoszlott a megjátszott közöny, és mohón bámult be az egyik koszos ablakkockán ellökött bennünket, amikor mi is be akartunk nézni. Az érdeklődésem korlátozott volt. Amíg Tomas meg nem érkezik, úgysincs mit nézni. De Reine nem tágított.

– Be akarok nézni – nyafogott. – Cassis, te önző disznó, be akarok nézni!

– Nincs semmi látnivaló – mordultam rá. – Csak néhány öregember az asztaloknál, és az a két vörösre festett szájú ringyó. – Csupán egy pillanatra láttam őket, mégis hogy emlékszem rájuk! Agnés a zongoránál, Colette a testhez álló, zöld, átlapolós kardigánjában, amely ágyúgolyó nagyságú mellére feszült. Még ma is emlékszem, ki hol ült.

Martin és Jean-Marie Dupré Philippe Hourias-val kártyázott – és minden jel arra mutatott, hogy szokás szerint megkopasztják –, Henri Lemaitre a bárpultnál ült a zárásig kitartó *demi*je mellett, és fél szemmel a hölgyeket gusztálta, François Ramondin és Arthur Lecoz, Julien unokatestvére a sarokasztalnál sutyorgott valamit titokban Julien Lanicennel és Auguste Truriand-nal, az öreg Gustave Beauchamp pedig magában üldögélt az ablaknál, szőrös fülére húzott barettjében és fogai közé szorított rövid pipájával. Mindegyikükre emlékszem. Ha megerőltetem magam, még Philippe szövetsapkáját is látom magam előtt, ahogy mellette hever, érzem a dohány illatát – az értékes dohányt addigra már pitypanglevéllel keverték, és olyan orrfacsaró bűze volt, mint a zöld gallyakból rakott tűznek – és a cikóriakávé szagát. A jelenet dermedten mozdulatlan, akár egy csoportkép, a lángnyelvek bíborvöröse a nosztalgia aranyló ragyogásává tompul. Ajaj, de mennyire, hogy emlékszem! Bárcsak ne emlékeznék!

Amikor végre megjöttek, már elgémberedtünk a fal mellett kuporgástól, és ingerültek voltunk a várakozástól, Reinette a sírás határán. Cassis az ajtóból lesett befelé, mi ketten pedig a mocskos ablakon át. Én hallottam meg őket

először; a távoli motorok közeledő hangját, majd azt, ahogy apró, tompa robajok kíséretében végigzötyögnek a földúton. Négy motor. Gondolom, számítanunk kellett volna a nőkre. Ha tudtuk volna, hogyan olvassuk el anya albumát, bizonyára nem ért volna meglepetésként bennünket a jövetelük, de mindenek ellenére mélységesen ártatlanok voltunk, és a valóság kissé megrázott minket.

Talán azért, mert amikor beléptek a bárba, láttuk, hogy közönséges nők – feszes pulóver-kardigán együttesben, hamis gyöngysorral, az egyik kezében hozta hegyes orrú, magas sarkú cipőjét, a másik púderkompaktot keresgélt a retiküljében –, még csak nem is különösebben csinosak vagy fiatalok. Igéző szépségre számítottam, de ezek egyszerű nők voltak, mint az anyám, éles vonású arccal, hajukat fémcsattal tűzték fel, hátuk lehetetlen ívbe görbült lábukat nyomorgató cipőjüktől. Három mindennapi teremtés.

Reinette-nek leesett az álla.

– Nézzétek a cipőjét! – A koszos ablakhoz nyomott arca kipirult a gyönyörűségtől és a csodálattól. Ráeszméltem, hogy mind a ketten mást látunk; a nővérem még mindig filmcsillagok ragyogását: nejlonharisnyát, szőrmegallért, krokodilbőr retikült, pihés strucctollat, gyémántos fülbevalót, cifra frizurát. Perceken át eksztatikusan motyogott magában: – Nézzétek a kalapját! Oóóó! A ruháját! Óóóóó!

Cassisszal tudomást sem vettünk róla. Bátyám a dobozokat nézte, amelyeket a negyedik motoron hoztak. Én Tomast figyeltem.

A többiektől néhány lépésnyire, a pultra könyökölve állt. Láttam, hogy mond valamit Raphaelnek, aki nekilátott sört csapolni. Heinemann, Schwartz és Hauer a nőkkel együtt letelepedett egy szabad asztalhoz az ablak mellé. Észrevettem, hogy az öreg Gustave hirtelen támadt megvetéssel húzódik a helyiség másik végébe, és a poharát is magával viszi. A többi vendég úgy viselkedett, mintha hozzászoktak volna már a hasonló látogatásokhoz, sőt még oda is biccentettek a németeknek, amikor azok átmentek a termen, és Henri még akkor is a nőket bámulta, amikor már leültek. Furcsa diadalmámor söpört végig rajtam, hogy Tomas kísérő nélkül érkezett. Egy darabig a bárpult mellett álldogált, Raphaellel beszélgetett, így alkalmam volt jól megfigyelni változó arckifejezését, gondtalan mozdulatait, kackiásan hátratolt sapkáját, inge fölött kigombolt kabátját. Raphael nem sokat beszélt, arckifejezése merev és udvarias volt. Tomas mintha megérezte volna Raphael ellenszenvét, de ez inkább mulattatta, mint bosszantotta. Enyhe gúnnyal emelte fel a poharát, és Raphael egészségére ürítette az italát. Agnés keringőt kezdett játszani a zongorán, és a magas hangoknál, ahol megsérült egy-két billentyű, reszketegen plim-plimezett.

Cassis kezdte unni magát.

– Menjünk – javasolta rosszkedvűen. – Semmi sem történik.

De Reinette és én érdeklődve bámészkodtunk Reinette-et az ékszerek, a poharak, a festett körmű kézben tartott elegáns, lakkozott szipkába dugott cigarettából göndörödő füst kötötte le, engem meg... természetesen Tomas. Nem számított, hogy semmi sem történik. Boldogan elnéztem volna azt is, ha Tomas

egyedül alszik. Elbűvölt, hogy ilyen titokban leshetem. Kezemet a homályos üvegre tettem, és arcát két tenyerem közé fogtam. Ajkamat az üvegre szorítottam, és azt képzeltem, hogy bőrét érintem. A másik három egyre jobban lerészegedett, a kövér Schwartz térdén egy nő ült, és a férfi keze egyre feljebb csúszott a combján a szoknya alól időnként még a barna harisnya szegélyét és a rózsaszínes harisnyatartót is megpillantottam. Azt is észrevettem, hogy Henri közelebb oldalgott a németekhez, és a nőket bámulja, akik úgy rikoltoztak minden bóknál, mint a pávák. A kártyázók is abbahagyták a játékot, és őket bámulták, Jean-Marie pedig – aki láthatóan a legtöbbet nyerte – feltűnésmentesen Tomas felé sétált. Pénzt tolt át az összekaristolt pulton, és Raphael újabb teli poharakat tett elé. Tomas futó pillantást vetett a mögötte ivókra, és elmosolyodott. Rövid párbeszéd zajlott le közöttük, és bizonyára senki sem vette volna észre, hacsak kifejezetten nem Tomast figyeli. Úgy érzem, csak én láttam a tranzakciót: egy mosoly, elmotyogott szavak, a pulton odacsúsztatott papír, amit Tomas sebtében a zsebébe rejtett. Nem lepett meg. Tomas mindenkivel kereskedett. Tehetsége volt hozzá. Még egy órán át figyeltük őket, és vártunk. Cassis talán el is szundított.

Tomas kicsit zongorázott is, Ágnest kísérte, de örömmel láttam, hogy nem viszonozza a körülötte legyeskedő, őt simogató nők figyelmét. Büszke voltam rá. Tomasnak jobb ízlése volt.

Ekkor már mindenki sokat ivott. Raphael elővett egy üveg *fine*-t, és tisztán, kávéscsészékből, de kávé nélkül itták.

Hauer leült a Dupré fivérekkel kártyázni, Philippe és Colette a játékot nézték. Italban fogadtak. Az üvegen át hallottam a nevetésüket, amikor Hauer ismét veszített, bár a német nem orrolt meg ezért, mivel az italt már előre kifizették. Az egyik városi nő felbukott a saját lábában a földön ült, kacarászott, és haja az arcába lógott. Csak Gustave Beauchamp viselkedett továbbra is távolságtartón Philippe-től sem fogadta el a *fine*-t, és igyekezett minél messzebb húzódni a németektől. Egyszer elkapta Hauer pillantását, és motyogott valamit a bajsza alatt, de mivel Hauer nem értette, hogy Gustave mit mond, csak hűvösen az öregre nézett, majd folytatta a játékot. Pár perccel később Gustave ismét mondott valamit, és Hauer – aki Tomason kívül az egyetlen volt, aki értett franciául – ezúttal felállt, keze a pisztolytáskájára siklott, ahol a fegyverét tartotta. Az öreg villámló tekintettel nézte, pipája úgy meredt elő sárga fogai közül, mint egy öreg tank csöve.

A köztük támadt feszültség egy másodpercig szinte mindenkit megbénított. Láttam, hogy Raphael egy mozdulatot tesz Tomas felé, aki továbbra is higgadt derűvel figyelte az eseményeket. Gyorsan, némán kommunikáltak. Egy másodperc töredékéig úgy hittem, Tomas annyiban hagyja, mert kíváncsi, mi történik. Az öreg és Hauer egymással szemben álltak Hauer jó két fejjel magasodott Gustave fölé, akinek kék szeme véreres volt, és homlokán a barna bőr alatt úgy kígyóztak a kidagadt erek, mint a giliszták.

Tomas Raphaelre nézett, és mosolygott. *Mi a véleményed?* – mintha ezt

mondta volna a mosolya. – *Kár lenne közbeavatkozni, amikor kezd érdekessé válni a dolog. Te hogy látod?* Aztán szinte könnyedén odalépett a barátjához, míg Raphael odébb terelte az öregembert, hogy ne érje baj. Nem tudom, mit mondott, de Tomas akkor megmentette az öreg Gustave életét. Tomas egyik karjával átfogta Hauer vállát, másik kezével bizonytalanul a dobozok felé intett, amelyeket a negyedik motoron hoztak. A fekete dobozok felé, amelyek felkeltették Cassis kíváncsiságát, és amelyek most a zongorának támasztva várták, hogy kinyissák őket.

Hauer dühösen Tomasra meredt. Láttam, ahogy szeme résnyire szűkül húsos arcában, mint szalonnán a bevágások. Aztán Tomas mondott még valamit, és Hauerban végre engedett a feszültség a kövér német harsányan felkacagott, mint egy mesebeli óriás, bömbölése túlszárnyalta az ivóban hirtelen ismét megújuló beszélgetés zaját. A válság megoldódott. Gustave elcsoszogott egy sarokba, hogy befejezze az italát, és mindenki a zongora köré sereglett, ahova a dobozokat támasztották.

Kis ideig mást sem láttam, csak embereket. Aztán egy hang csendült fel, tisztább és édesebb, mint a zongoráé, és amikor Hauer az ablak felé fordult, a kezében trombitát láttam. Schwartznál dob volt. Heinemann olyan hangszert szorongatott, amit nem ismertem. A nők utat engedtek Ágnesnek, hogy a zongorához mehessen, majd Tomas visszalépett a látómezőmbe. A szaxofon úgy lógott a vállán, mint egy egzotikus fegyver. Pillanatig meg is fordult a fejemben, hogy tényleg fegyver. Reinette az áhítattól hosszan, remegőn felsóhajtott. Cassis, aki most már teljesen éber volt és megfeledkezett az unalmáról, előrehajolt, s kis híján ellökött az útjából. Ő azonosította számunkra a hangszereket. Odahaza nem volt lemezjátszónk, de Cassis a koránál fogva emlékezett a zenére, amit a rádióban hallgattunk, mielőtt ezt is betiltották, és imádott képes újságjaiban képeket is látott Glenn Miller zenekaráról.

– Az egy klarinét! – ujjongott csaknem gyerekesen, és húgára hasonlított, aki hasonló áhítattal bámulta a városi nők cipőjét. – És Tomasnál szaxofon van... istenem, honnan szerezhették őket? Biztosan rekvirálták valahol...

Tomas a föld alól is tud keríteni... Jaj, istenem, remélem, játszanak majd rajtuk, szívből remélem...

Nem tudom, mennyire játszottak jól. Nem volt viszonyítási alapom, és annyira magával ragadott bennünket a pillanat izgalma és varázsa, hogy bármi lenyűgözött volna. Tudom, hogy ma nevetségesen hangzik, de akkoriban oly ritkán hallottunk muzsikát: olykor a zongorát a La Mauvaise Réputationban, a templomban az orgonát, Denis Gaudin hegedűjét július 14-én vagy a húshagyó keddi vigasságon, amikor utcabált rendeztek... A háború után természetesen nemigen nyílt rá alkalmunk, de azért egy ideig még hallhattunk zenét. De most a szokatlan, egzotikus hangok, amelyek annyira távol álltak a La Mauvaise Réputation zongorájának hangjától, mint az opera a kutyaugatástól, betöltötték az ivót, mi pedig közelebb húzódtunk az ablakhoz, hogy egyetlen hangot se mulasszunk el. Eleinte a hangszerek csak furcsa, jajongó hangokat adtak ki –

gondolom, a németek hangoltak, de mi ezt nem tudtuk –, aztán valami vidám, eleven muzsikát kezdtek játszani, amit nem ismertünk, bár azt hiszem, talán dzsessz volt. A dob könnyed ritmusa, a klarinét torokhangú bugyborékolása, Tomas szaxofonjából az élénk hangok sora, úgy ragyogtak, mint egy karácsonyi lámpafüzér édesen nyöszörgők, érdesen suttogok, a félig diszharmonikus egész fölött emelkedő-süllyedők voltak, mintha a teljes emberi hangskálát magukban foglalták volna a lágyságtól a hetykeségen és a csábításon át a bánatig...

Az emlékezet persze szubjektív. Talán ezért is szöknek könnyek a szemembe, amikor felidézem azt a zenét, ezt a haláltánchoz szánt kíséretet. Minden valószínűség szerint nem olyan volt, mint amilyenre emlékszem – egy csapat részeg német katona, akik lopott hangszereiken elfújtak néhány taktus dzsessz bluest –, de számomra akkor is varázslatos volt. A kávéház többi vendégére is hatással lehettek, mert nemsokára táncra kerekedtek volt, aki egyedül, volt, aki párban, a városi nők a Dupré fivérekkel, Philippe és Colette összesimuló arccal. Olyan tánc volt, amilyet még sose láttunk, kígyózó, csípőt riszáló tánc, amelyben kifordult a boka, és vonagló fenék tolt félre asztalt, és nevetés rikácsolta túl a hangszereket, és még Raphael is lábával verte a ritmust, és elfelejtett fapofát vágni. Nem tudom, meddig tartott. Talán nem egészen egy óráig. Talán csak néhány percig. Csak azt tudom, hogy minket is magával sodort, és vidáman ugráltunk és rángatództunk, mint a kis démonok. A zene tüzes volt, a forróság csípős, orrfacsaró szaggal úgy égett le rólunk, mint *flambée*-ról az alkohol, és rikoltoztunk, mint az indiánok, mert tudtuk, hogy amekkora ricsaj van bent, kedvünkre ribilliózhatunk, úgysem hall bennünket senki. Szerencsére fél szemmel mindig az ablakot lestem, így megláttam, amikor az öreg Gustave elhagyta az ivót. Azonnal riasztottam a többieket, és még időben bújtunk a fal mögé, hogy lássuk, amint a görbe hátú alak kibotorkál a hűvösödő éjszakába pipája vörös rózsát festett az arcára. Beszívott, de eszénél volt. Sőt, azt hiszem, meg is hallott minket, mert megállt a fal mellett, és szúrós szemmel az épület háta mögötti árnyékba meredt. Kezével a veranda kiszögellésébe kapaszkodott, nehogy elessen.

– Ki van ott? – A hangja siránkozó volt. – Van ott valaki? – Csöndben kushadtunk a fal mögött, és elfojtottuk a nevetésünket.

– *Valaki?* – ismételte meg az öreg Gustave, majd kétségtelen megnyugvással motyogott valamit magában, és újra elindult. Eljött a falig, kiverte a pipáját a köveken. Szikraeső hullott a mi oldalunkon, és be kellett fognom Reinette száját, nehogy felsikoltson. Aztán pillanatnyi csend. Vártunk, levegőt is alig mertünk venni. Majd meghallottuk, hogy bő sugárban, hosszan vizel a fal mellett, s közben öreges elégedettséggel fel-felnyög. Elvigyorodtam a sötétben.

Nem csoda, hogy olyan kíváncsi volt, van-e idekint valaki.

Cassis vadul oldalba bökött, kezét szájára szorította. Reine undorral elfintorodott. Hallottuk, hogy bekapcsolja az övét, majd csoszogva elindul a kávéház felé. Aztán csend.

Vártunk pár percet.

– Hol van? – suttogta végül Cassis. – Nem ment el. Hallottuk volna.

Vállat vontam. A halvány holdfényben Cassis arca verítéktől és aggodalomtól fénylett. A fal felé mutattam.

Nézd meg – formáltam számmal a szavakat. – Talán elvesztette az eszméletét, vagy tudom is én.

Cassis megrázta a fejét. – Lehet, hogy észrevett minket – mondta komoran. – Csak arra vár, hogy egyikünk kidugja a fejét, és puff!

Megint vállat vontam, és óvatosan átkukkantottam a fal fölött. Az öreg Gustave nekünk háttal a botján ült, és a kávéházat figyelte. Mozdulatlan volt.

– Nos? – nógatott Cassis, amikor ismét lebuktam a fal mögé.

Elmondtam, mit láttam.

– De mit *csinál?* – kérdezte sápadtan az elkeseredéstől.

A fejemet ráztam.

– Vén hülye! Egész éjjel itt várhatunk miatta!

Ajkamra tettem az ujjamat. – Pszt. Jön valaki.

Az öreg Gustave is meghallhatta őket, mert miközben mi kicsit távolabb az áfonyás bozótba bújtunk, hallottuk, hogy ő is megkerüli a falat. Nem olyan hangtalanul, mint mi, és ha bal kéz felé pár méterrel arrébb jön, egyenesen a fejünkre esett volna. Így azonban átkozódva és botjával hadonászva elnyúlt a szederbokrok között, mi meg még távolabb húzódtunk a sűrűben. Valami áfonyasövényből és ragadványfűből összeállt alagútféle volt ott, ahol rejtőztünk, és az olyan fiatal és mozgékony gyerekeknek, mint mi voltunk, úgy tűnt, mintha végig lehetne mászni benne az útig. Ha ez sikerülne, gondoltuk, nem kellene átmásznunk újra a falon, és úgy tudnánk elmenekülni a sötétben, hogy senki sem lát meg bennünket.

Már majdnem eldöntöttem, hogy kipróbáljuk, amikor hangokat hallottunk a fal túloldaláról. Az egyik női hang volt, a másik csak németül beszélt. Ráismertem. Schwartz volt az.

Még hallottam bentről a muzsikát gondolom, Schwartz és a barátnője észrevétlenül osontak ki. Az áfonyásbeli búvóhelyemről homályosan ki tudtam venni az alakjukat a fal felett intettem Cassisnak és Reine-nek, hogy maradjanak, ahol vannak. Tőlünk nem messze Gustave-ot is láttam a falnak dőlt, és a téglák közti résen kukucskált ki. Fogalma sem volt arról, hogy ott vagyunk. A nő élesen és kicsit idegesen felkacagott, aztán Schwartz mondott valamit németül, azon a kásás hangján. Alacsonyabb volt a nőnél, akinek karcsú alakja mellett bikaszerűen festett, és nemcsak az keltett ragadozó benyomást, ahogy a nő nyakához hajolt, hanem a közben kiadott szürcsölő, motyogó hangok is: mintha sietve akarná behabzsolni a vacsoráját.

Amikor lejöttek a hátsó verandáról, a holdfény bántóan világította meg őket, és most láttam csak, hogy Schwartz nagy keze a nő blúzán matat – *Liebchen, Liebling* –, a nő nevetése pedig még élesebb lett – *hihihi!* –, ahogy mellét Schwartz tenyerébe nyomta. A következő pillanatban még valaki

csatlakozott hozzájuk. A hátsó verandáról előlépett még egy alak, de a németet láthatóan nem lepte meg a megjelenése, mert odabiccentett az újonnan jöttnek – akinek jelenlétéről a nőnek sejtelme sem volt –, majd folytatta, amit elkezdett, mialatt a másik férfi szótlanul és mohón figyelte a párt, és szeme úgy csillogott a veranda sötétjében, mint egy állaté. Jean-Marie Dupré volt.

Akkor meg sem fordult a fejemben, hogy Tomas rendezte meg a találkozót. A látványosságot, cserébe valami szívességért vagy egy doboz csempészkávéért. Nem kapcsoltam össze a kettejük közt a bárpultnál meglesett cserét és ezt, valójában azt sem tudtam, pontosan mi is ez, annyira távol esett mindattól a kevéstől, amit az ilyesmiről tudtam. Cassis természetesen tudta volna, de ő még a fal mögött kucorgott Reinette-tel. Hevesen integettem neki, mert azt gondoltam, talán most jött el az idő – mialatt a jelenet három szereplője önmagával volt elfoglalva –, hogy sikeresen elszeleljünk onnét. Cassis bólintott, és a bozótban lassan elindult felém. Reinette-et a fal árnyékában hagyta; nővéremből csak fehér ejtőernyőselyem blúza látszott onnan, ahol vártunk rá.

– A fene vigye el! Miért nem jön utánam? – sziszegte végül Cassis. A német és a városi nő közelebb jöttek a falhoz, így már alig láttuk, mi folyik. Jean-Marie nem messze állt tőlük – elég közel ahhoz, gondolom, hogy lásson, és ettől hirtelen bűntudat és hányinger keveréke fogott el –, és hallottam a lélegzésüket: a német kásás, röfögésszerű szuszogását és a néző heves, izgatott lihegését és köztük a nő magas, tompa sikkantásait. Egyszerre örültem, hogy nem látom, mi történik, boldog voltam, hogy fiatal vagyok ahhoz, hogy értsem, mert az aktus mérhetetlenül undorítónak, mocskosnak tűnt, mégis élvezték: szemüket forgatták a holdfényben, szájukat tátogatták, mint a halak, aztán a következő pillanatban a német már gyors lökésekkel a falhoz döngette a nőt. Hallottam, ahogy a feje és feneke a falhoz csapódik, és sikongat – ah! ah! ah! –, és a német morgását – *Liebchen, ja Liebling, ach ja* –, és abban a pillanatban elfogott a vágy, hogy felálljak és elrohanjak, mert a rám törő pánik elsöpörte addigi nyugalmamat.

Már majdnem hallgattam ösztönös késztetésemre – félig fölemelkedtem és az út felé fordultam, búvóhelyem és a vágyott cél közti távolságot méricskéltem –, amikor a hangok váratlanul abbamaradtak, és a beállt csendben Schwartz hangosan megszólalt: – *Wer ist da?*

Reinette, aki addig halkan felénk settenkedett, ebben a pillanatban pánikba esett. Ahelyett, hogy megmerevedett volna, ahogy mi tettük, amikor Gustave bekiabált a sötétbe, bizonyára úgy gondolta, hogy a német észrevette, mert felállt és futni kezdett, miközben fehér selyemblúzán megvillant a holdfény. A következő pillanatban Reinette a bokáját kificamítva egy kiáltással beesett az áfonyabokrok közé. Ült a földön, bokáját fogta, jajongott, fehér arcát tehetetlenül fordította felénk, szája szavak nélkül, kétségbeesetten mozgott.

Cassis gyorsan cselekedett. Halkan elkáromkodta magát, majd ellenkező irányban átcsörtetett a bozóton, arcát futás közben bodzaágak csapkodták, a tüskebokrok véresre karmolták a bokáját. Anélkül, hogy visszanézett volna ránk,

átvetette magát a falon, és eltűnt az út irányában.

– *Verdammt!* – kiáltotta Schwartz. Láttam a fal felett sápadt holdvilágképét, és igyekeztem láthatatlanná válni a bokrok között. – *Wer war das?*

Hauer, aki kijött a hátsó szobából, odalépett hozzá, és a fejét csóválta. – *Weiss nicht. Etwas über da!* – mutatott a sötétségbe. Három arc jelent meg a fal fölött. Próbáltam a magam arcát elrejteni a sötét levelek mögé, és csak reménykedni tudtam, hogy Reinette-nek lesz annyi esze, hogy amint lehet, eliszkol. Én legalább nem futottam el gyáván, mint Cassis, gondoltam megvetően. Hirtelen ráeszméltem, hogy a La Répből már nem hallatszik ki a zene.

– Várjanak, van ott még valaki – mondta Jean-Marie, és átkukucskált a falon. A városi nő is odament mellé; arca fehér volt a holdfényben, mint a liszt. Szája feketének és gonosznak látszott természetellenesen fakó arcában.

– Á, a kis cafka! – rikácsolta. – Te ott! Állj fel, de rögtön! Igen, *te*, aki a fal mögött rejtőzködsz! *Kémkedsz* utánunk!

A hangja éles volt és sértett, talán kicsit bűntudatos is.

Reine lassan, engedelmesen felállt. Milyen jó lány volt az én nővérem! Mindig azonnal engedelmeskedett a tekintélyt parancsoló hangnak. Nem mintha ez sok hasznára vált volna. Hallottam, ahogy szájon át gyorsan, fejvesztve, sziszegve kapkodja a levegőt. Blúza kiszabadult szoknyája korcából, haja kibomlott és arca körül lengedezett.

Hauer németül motyogott valamit Schwartznak. Schwartz átnyúlt a fal fölött, és átemelte a maguk oldalára Reinette-et.

Néhány másodpercig hagyta, hogy felemeljék, nem tiltakozott. Reinette-nek sosem vágott az esze, és hármunk közül ő volt a legkezelhetőbb. Ha egy felnőtt ráparancsolt, első késztetése mindig a feltétel nélküli engedelmesség volt.

Aztán mintha megértette volna. Talán Schwartz keze a testén, vagy megértette, mit suttogott Hauer, de ellenkezni kezdett. Csakhogy már későn: Hauer lefogta, míg Schwartz letépte a blúzát láttam, ahogy a blúz a holdfényben átrepül a fal fölött, mint egy fehér zászló. Aztán egy másik hang – gondolom, Heinemann – kiáltott valamit németül, utána pedig a nővérem magas hangon, kifulladva kezdett sikoltozni – *ah! ah! ah! –,* sikolyaiból undor és rémület sütött. Egy pillanatra feltűnt az arca a fal felett, haja repkedett körülötte, kezével az éjszakát karmolta, és láttam, hogy Schwartz sörgőzös, vigyorgó képét felé fordítja, aztán Reinette eltűnt, csak a hangok folytatódtak: a férfiak falánk csámcsogása és a városi nő talán diadalittasnak nevezhető rikácsolása: – Úgy kell neki, a kis kurvának! Úgy kell neki!

És mindeközben a nevetés, a disznószerű *hehehe,* amely éjszakánként még ma is feldúlja az álmaimat, és a szaxofon muzsikája, amely olyan, mint egy emberi hang, mint az ő hangja...

Talán harminc másodpercig habozhattam. Nem többet, bár nekem

hosszabb időnek tűnt, míg a bozótban kuporogtam, és öklömbe haraptam, hogy jobban tudjak összpontosítani. Cassis már elmenekült. Én még csak kilenc voltam – mit tehetnék?, kérdeztem magamtól –, mégis, bár csupán homályosan értettem, miről van szó, nem hagyhattam Reinette-et magára. Felálltam, torkomat feszítette a sikoly – lelki szemeimmel Tomast láttam, aki a közelben van, és mindjárt véget vet az egésznek –, csakhogy közben valaki már nehézkesen átmászott a falon, és bottal támadt a bámészkodókra ütéseiben több volt a felháborodás, mint az erő vagy a hatékonyság. – Mocskos *boches!* Mocskos *boches!* – kiabálta feldühödött, kongó hangon.

Gustave Beauchamp volt.

Újra lekushadtam a bozótban. Most már alig láttam valamit a történtekből, de annyit azért még igen, hogy Reinette felkapja a blúza foszlányait, és a fal mellett, pityeregve, az útig szalad. Utánafuthattam volna, de ott marasztalt a kíváncsiság és a váratlan feldobottság, amikor az ismerős hangot meghallottam, amely túlkiabálta a hangzavart:

Minden rendben! Minden rendben!

Nagyot dobbant a szívem.

Hallottam, hogy átnyomakodik a kis csoporton közben mások is bekapcsolódtak a verekedésbe, sőt az is eljutott a fülemig, hogy Gustave botja még kétszer csattan, olyan hanggal, mint amikor valaki egy káposztába rúg. Csitító szavak franciául és németül: – Minden rendben – mondta Tomas. – Nyugodjanak meg, *verdammt,* higgadj le, légy szíves, Fränzl, mára épp eleget műveltél. – Aztán Hauer dühös hangja csattant fel, és Schwartz zavaros tiltakozása.

Hauer hangja remegett a dühtől, amikor Gustave-ra ordított: – Kétszer próbálkoztál ma este, te vén *Arschloch!*

Tomas valami érthetetlent kiáltott, aztán Gustave kiabálását hirtelen elvágta egy hang, amely a csűr padlójára zuhanó liszteszsákéra emlékeztetett. Rettenetes puffanás a kövön, aztán csend, megrázóbb, mint egy jeges zuhany.

Talán harminc másodpercig vagy valamivel tovább tartott. Senki sem szólt. Senki sem mozdult.

Majd Tomas vidáman fesztelen hangját hallottam: Nincs semmi baj. Menjetek vissza a bárba. Igyátok meg az italotokat. A sok bor a fejébe szállt.

Zavart mormogás, egy suttogás, enyhe tiltakozás. Egy női hang, azt hiszem, talán Colette-é: – *A szeme...*

– Csak az ital – válaszolta Tomas gyorsan és könnyedén.

– Egy ilyen öreg ember. És nem tudja, mikor kell abbahagyni. – A nevetése teljesen meggyőző volt, mégis tudtam, hogy hazudik. – Maradj itt, Fränzl, és segíts hazavinni. Te kísérd be a többieket, Udi. – Amint az emberek visszamentek a bárba, felcsendült a zongoramuzsika, és egy női hang idegesen epekedve adott elő egy népszerű dalt. Amint magukra maradtak, Hauer és Tomas kapkodva, zaklatottan suttogni kezdtek.

Hauer: – *Leibniz, was muss...*

– *Halt's Maul!* – szakította félbe élesen Tomas. Oda ment, ahova feltételezésem szerint az öregember teste zuhant, és letérdelt. Hallottam, hogy megmozdítja Gustaveot, majd párszor halkan megszólítja franciául.

– Öreg... Ébredjen fel, öreg.

Hauer sebtében, dühösen odavetett valamit németül, amit nem értettem. Aztán Tomas szólalt meg, lassan és nagyon tagoltan, s inkább a hangszínből világosodott meg előttem mondanivalója értelme, mint magukból a szavakból. A komótosan, megfontoltan kiejtett szavakból sütő hűvös megvetés csaknem derűs volt.

– *Sehrgut, Fränzl* – mondta Tomas határozottan. – *Er ist tot.*

10.

Elfogyott a tabletta. Végsőkig elkeseredett lehetett. Az a pokoli éjszaka, amikor narancsillat lengte körül, és semmibe sem tudott kapaszkodni.

A gyerekeimet is eladnám egy nyugodt éjszakáért.

Egy újságból kivágott és az albumba beragasztott recept alatt olyan apró betűkkel, hogy öreg szememmel nem is látom, és nagyítóval tudom csak elolvasni:

T. L. megint eljött. Azt mondta, baj történt a La Répben. Néhány katona elkanászodott. Azt mondta, R. – C. talán meglátott valamit. Tablettát hozott.

Tablettán a harminc szem nagy dózisú morfiumtablettát értette? Hogy megvásárolják a hallgatását? Vagy a tabletták egészen másra kellettek?

11.

Paul félórával később jött vissza. Szégyenlős képet vágott, mint aki tudja, hogy meg fogják szidni. Sörszaga volt.

– Muszáj volt innom egy korsóval – szabadkozott. – Furcsán vette volna ki magát, ha csak ott állok és bámulom őket.

Addigra már csaknem bőrig áztam, és igencsak ingerült voltam. – Na és? – estem neki. – Mi az a nagy felfedezés?

Paul vállat vont. – Lehet, hogy semmi – válaszolta elgondolkodva. – Mielőtt tápot adnék a reményeidnek... utánanéznék pár dolognak.

Keményen a szemébe néztem. – Paul Désiré Hourias jelentettem ki –, egy örökkévalóságig vártam rád az esőben. A bár bűzében álltam, és Dessanges-t figyeltem, mert azt mondtad, talán megtudhatunk valamit. Egyszer sem panaszkodtam... – Ezen a ponton csúfondárosan pislantott rám, amiről nem vettem tudomást. – Aki ennyit elvisel, az valóságos *szent* – folytattam szigorúan. – De ha *van* merszed eltitkolni előlem valamit... ha csak *megfordul* ilyesmi a fejedben...

Paul lustán s legyőzötten legyintett. – Honnan tudtad, hogy a második keresztnevem Désiré? – kérdezte.

– Én mindent tudok – feleltem mosolytalanul.

12.

Nem tudom, mit tettek, miután elszaladtunk. Az öreg Gustave holttestét napok múlva látta meg egy halász Courlé mellett, a Loire-ban. A halak már kikezdték. Senki sem említette, mi történt a La Mauvaise Réputationban, bár a Dupré fivérek a szokottnál is alattomosabbak voltak, és a kávéházban ritka csend uralkodott. Reinette nem hozta szóba a történteket, én pedig úgy tettem, mintha Cassisszal együtt menekültem volna el, így a nővérem nem tudhatta, mit láttam. De Reinette valahogy megváltozott.

Hideg lett, már-már agresszív. Amikor úgy gondolta, nem nézek oda, kényszeresen a haját és az arcát tapogatta, mintha azt ellenőrizné, minden rendben van-e. Napokig nem ment iskolába, és azt állította, hogy fáj a hasa.

Anya meglepő módon kényeztette. Leült mellé, meleg italt kevert neki, és halkan, nyomatékosan beszélt hozzá.

Reinette ágyát átvitte a maga szobájába, amit előtte sem velem, sem Cassisszal nem tett. Egyszer észrevettem, hogy két tablettát ad Reinette-nek, amit nővérem kelletlenül, némi tiltakozás után fogadott csak el. Az ajtó mögötti megfigyelőhelyemről elcsíptem azt a szót, hogy *átok*. A tabletták után Reinette napokig nagyon rosszul volt, de elég hamar felépült, és többet nem beszéltünk az esetről.

Erre vonatkozóan nincs sok bejegyzés az albumban. Az egyik oldalon anyám egy lepréselt körömvirág és az ürömtea receptje alá azt írja: *R. – C. teljesen felgyógyult*. De ezzel kapcsolatban mindig is éltem a gyanúperrel. Vajon a tabletták a nem kívánt terhesség megszüntetését szolgálták?

Ezek lettek volna a tabletták, amelyekre anyám a napló elején utal? És T. L. vajon Tomas Leibniz volt?

Azt hiszem, Cassis is sejtett valamit, de túlságosan lekötötték a saját ügyei, így nem foglalkozott különösebben Reinette-tel. Tanult, a képeslapjait olvasgatta, játszott Paullal az erdőben, és úgy tett, mintha semmi sem történt volna. Talán az ő szempontjából nem is történt.

Egyszer megpróbáltam szóba hozni előtte.

– Hogy történt-e valami? Hogy érted ezt? – A Lesálláson ültünk, mustáros szendvicset ettünk, és *Az időgépet* olvastuk. Egész nyáron az volt a kedvenc történetem, és soha nem untam meg. Cassisnak tele volt a szája. Rám, de nem a szemembe nézett.

– Nem tudom biztosan. – Óvatosan próbáltam fogalmazni, és a könyv kemény borítója fölött bátyám nyugodt arcát néztem. – Szóval én csak egy perccel maradtam tovább, de... – Nehezen tudtam szavakba önteni. Erre a dologra nem voltak fogalmaim. – Majdnem elkapták Reinette-et – mondtam után. – Jean-Marie és a többiek. A... falnak nyomták Reinette-et. Elszakították a blúzát – fejeztem be.

Tovább is volt, de nem tudtam, hogy mondjam. Próbáltam felidézni a borzalom és a bűntudat érzését, amely akkor elfogott, az érzést, hogy valami

undorító, lenyűgöző rejtély tanúja leszek, ám valahogy elmosódott, szemcséssé vált a kép, mint egy álomban.

– Gustave is ott volt – tettem hozzá elkeseredetten.

Cassis egyre ingerültebb lett. – Na és? – csattant fel éles hangon. – És akkor mi van? Az az öreg iszákos mindig ott lábatlankodott. Nem mondtál semmi újat. – De a pillantása továbbra is kerülte az enyémet, szeme a könyv lapján ugrált, mint szélben repkedő száraz levél.

– Verekedés tört ki. Valami olyasmi. – Ki kellett mondanom. Tudtam, hogy nem akarja hallani, láttam, hogy merev pillantása szándékosan kerüli az enyémet, és a könyvre összpontosít, magában pedig azt kívánja, bárcsak elhallgatnék végre.

Csend. A hallgatásban kettőnk akarata egymásnak feszült ő az éveivel, tapasztalatával, én tudásom súlyával küzdöttem.

– Mit gondolsz, lehet, hogy...

Bőszen fordult felém, szemében harag égett, és rettegés. – Hogy mit gondolok? Az isten szerelméért, hát mit gondolnék? – fröcsögte. – Nem csináltál még elég bajt az *ügyleteiddel*, a terveiddel és az okos *ötleteiddel!*? – Lihegett, kivörösödött arcát odatolta az enyémhez. – Nem gondolod, hogy épp eleget műveltél már?

– Nem tudom, mit... – Könnyeimmel küszködtem.

– Hát akkor *gondolkozz,* helyes? – kiabálta Cassis. Mondjuk, sejtesz valamit, igen? Mondjuk, tudod, miért halt meg az öreg Gustave. – Elhallgatott, reakciómat leste, hangja rekedtes suttogássá halkult. – Mondjuk, gyanakszol valakire. Kinek akarsz szólni? A rendőrségnek? Anyának? A francos idegenlégiónak? – Le nem vettem róla a szememet, bár nyomorultul éreztem magam, igyekeztem leplezni, és szokott pimaszságommal addig néztem farkasszemet vele, amíg elkapta a pillantását.

– Nem szólhatunk senkinek – mondta Cassis megváltozott hangon. – Senkinek. Biztos kíváncsiak lennének arra, honnan tudjuk. Kinek említettük. Hogy szóltunk-e... – elkapta rólam a pillantását – mondtunk-e *bármit* is... *bárkinek...*

Hirtelen elhallgatott, és újra a könyvbe temetkezett.

Még a félelme is elpárolgott, és ravasz közöny vette át a helyét.

– Szerencse, hogy csak gyerekek vagyunk, nem? – jegyezte meg szokatlanul színtelen hangon. – A gyerekek mindig játszanak. Kitalálnak dolgokat, detektívesdivel meg hasonlókkal ütik el az időt. Mindenki tudja, hogy nem mondunk igazat. Hogy csak kitaláljuk.

Rámeredtem. – De Gustave... – próbálkoztam.

– Csak egy öregember – visszhangozta Cassis akaratlanul is Tomast. – Belepottyant a folyóba, nem? Túl sokat ivott. Gyakran megesik az ilyesmi.

Megborzongtam.

– Nem láttunk semmit – mondta egykedvűen Cassis.

Se te, se én, se Reinette. Semmi sem történt. Érted?

Megráztam a fejemet.

– De láttam. Igenis láttam!

Cassis nem nézett rám többet, hanem elbújt a könyvében, ahol Morlocks és Eloi a fikció biztonságos falai mögött eszeveszetten háborúzott. És valahányszor ezt követően beszélni próbáltam vele erről, mindig úgy tett, mintha nem értené, vagy azt hinné, valami kitalált játékot játszom. Idővel talán még maga is elhitte.

Teltek a napok. Eltüntettem a szardellás hordóban rejtegetett narancsos zacskó és narancshéj minden nyomát: a kertben temettem el. Úgy éreztem, többé nem lesz rájuk szükségem.

Anyám a következőket írja:

Ma reggel – hónapok óta először – hajnali hatkor ébredtem.Furcsa, mennyire máshogy fest minden! Amikor az ember nem tud aludni, a világ mintha apránként elillanna. A föld nincs egy vonalban a lábbal. A levegő mintha fényes, szúrós részecskék miriádjaival lenne tele. Úgy érzem, mintha önmagam egy részét elhagytam volna, de nem emlékszem, hol. Komoly tekintettel néznek rám. Azt hiszem, félnek tőlem. Csak Boise nem. Ő nem fél semmitől. Szeretném figyelmeztetni, hogy ez nem tart örökké.

Ebben igaza volt. Valóban nem tartott. Abban a pillanatban tudtam, amikor Noisette – az én ravaszdi, kemény Noisette-em – megszületett. Most már neki is van gyereke, akit eddig csak fényképen láttam. A Peche nevet adta neki. Gyakran eltűnődöm, hogy boldogulnak egyedül, az otthontól oly messze. Noisette is így nézett rám annak idején, fekete szeme ugyanilyen kemény pillantású volt. Most, amikor felidézem, jövök csak rá, hogy jobban hasonlít anyámra, mint rám.

Nem sokkal a La Rép-beli tánc után Raphael felkeresett bennünket. Természetesen valami ürüggyel – borvásárlás vagy valami hasonló –, de tudtuk, mit akar valójában.

Cassis persze soha nem ismerte be, de láttam Reine szemében. Raphael arra volt kíváncsi, hogy mennyit tudunk.

Fölteszem, aggódott, a többieknél bizonyára jobban, végtére is az ő kávéházáról volt szó, és felelősnek érezte magát. Talán csak vaktában puhatolódzott. Talán valakinek eljárt a szája. Mindenesetre, amikor anyám ajtót nyitott, idegesen toporgott a küszöbön, pillantása a ház belseje és anyám arca között cikázott. A La Mauvaise Réputationban a tánc óta rosszul ment a bolt. Hallottam a postán – talán Lisbeth Genét mondta –, hogy az a hely már kutyáké, németek járnak oda a kurváikkal, rendes ember be nem teszi a lábát, és bár senki nem hozta összefüggésbe a táncot és Gustave Beauchamp halálát, senki sem tudta, mikor kap egyszer lábra a szóbeszéd. Végtére is egy kis faluban éltünk, ahol nehéz sokáig titkot tartani.

Anyám mindenesetre nem fogadta szívélyesen. Talán zavaróan tudatában volt annak, hogy figyeljük őket, és feszélyezte az is, amit Raphael tudott róla.

Talán betegsége miatt jobban vágott az esze, vagy csupán természettől fogva barátságtalan természete volt az ok. Anyám még egyszer találkozott Raphaellel, aztán két hét múlva Raphael elment, és mindenki más, aki a táncmulatság estéjén a La Répben volt, meghalt.

Anya csak egyszer utal Raphaél látogatására:

Eljött az az ostoba Raphaél. Szokás szerint túl későn. Azt mondta, tudja, honnan szerezhetne nekem tablettákat. Azt feleltem, hogy soha többé.

Soha többé. Csak így. Ha más asszonyról lett volna szó, el sem hittem volna, de Mirabelle Dartigen nem volt közönséges teremtés. Soha többé, mondta. És ez volt az utolsó szava. Tudomásom szerint többé nem szedett morfiumot, bár e mögött könnyen állhatott az, ami történt, és nem puszta akaraterejére támaszkodott. Addigra természetesen már nem volt több narancs. Soha többé.

Még nekem is elment tőle a kedvem.

Ötödik rész:

Aratás

1.

Említettem, hogy a leírtak nagy része hazugság. Egész bekezdések kuszálódnak össze az igazsággal, mint amikor kúszónövény kapaszkodik fel a sövényre, és mindezt még homályosabbá teszi az őrült zsargon, amit használ, az át- meg áthúzott sorok, a tömörített és kifordított szavak megfejtésük közben az én akaratom feszül az övének, hogy a kódból értelmet csikarjak ki.

Ma végigsétáltam a folyóparton. Láttam egy asszonyt, aki furnérlemezből és olajoshordóból eszkábált sárkányt eregetett. Nem hittem volna, hogy egy ekkora szerkezet repülni tud. Nagy volt, mint egy tank, de sok színre festették, és farkán szalagok lebeglek.

Azt hittem (ezen a ponton több szót is olvashatatlanná tett a kiömlött olívaolaj, amely a tintát feloldva alvadt ibolyaszínnel itatta át a papírt), *de a nő felugrott a keresztrúdra, és a magasba lendült. Először meg sem ismertem, bár úgy gondoltam, talán Minette az, de* (itt egy nagyobb folt kitörli a szöveg maradékát, bár néhány szó kivehető közülük. Az egyik a *gyönyörű*. A bekezdés elején normális írással anyám azt írta, hogy *libikóka*. Alul odakapart ábra látható, ami szinte bármit jelenthet, pedig tulajdonképpen egy horogkereszten álló gyufaszálfigura.)

Egyébként nem számít. Nem volt sárkányeregető asszony. Még a Minette-re tett utalásnak sincs értelme – az egyetlen Minette, akit ismertünk, apám egy távoli, idős unokatestvére volt, akit az emberek elnézően különcnek neveztek, de aki rengeteg macskájáról csak mint kisbabáimról beszélt, és aki néha szopós kiscicával a mellén jelent meg nyilvános helyeken, és fonnyadt,

visszataszító melle fölött nyugalmat sugárzott az arca.

Csak azért mondom, hogy megértsék. Anya albumában mindenféle képzelt történetek is szerepeltek: találkozások rég halott emberekkel, tényként tálalt álmok, hétköznapi abszurditások – napsütésessé varázsolt esős napok, egy kitalált házőrző, soha nem volt beszélgetések – némelyik elég egyhangú –, csók egy régen eltűnt baráttól. Néha olyan sikeresen elegyítette az igazságot a hazugsággal, hogy már én sem tudom eldönteni, melyik melyik. Egyébként világos szándéknak nincs nyoma. Talán a betegség beszélt belőle, vagy a morfiumfüggés érzékcsalódásai.

Nem tudom, hogy az albumot meg akarta-e mutatni másnak is, vagy csak magának állította össze. Nem tűnik memoárnak sem. Helyenként majdnem olyan, mint egy napló, de azért mégsem az, a sorrend rendszertelensége megfosztja logikájától és hasznosságától. Talán ezért tartott olyan sokáig, hogy megértsem, ami majd kiszúrta a szememet, hogy lássam tettei okát és saját tetteim rettenetes következményeit. Mondanivalóját néha kétszeresen is elrejti, apró, odakapart írással zsúfolja be a receptek sorai közé.

Zöldparadicsom-lekvár. A zöld paradicsomokat feldaraboljuk, mint az almát, és megmérjük. Egy tálba egy kiló cukorhoz egy kiló paradicsomot adunk. Ma hajnalban megint háromkor ébredtem, és a tablettáimat kerestem. Ismét elfelejtettem, hogy egy sem maradt. Amikor a cukor elolvadt, szükség szerint vizet öntünk hozzá, nehogy a cukor odaégjen, fakanállal megkeverjük. Állandóan az jár a fejemben, hogy ha elmennék Raphaelhez, biztosan találna nekem másik szállítót. Azok után, ami történt, nem merek ismét a németekhez fordulni. Akkor már inkább a halál. Hozzáadjuk a paradicsomot, és gyakori kevergetés mellett kis lángon felforraljuk. Lyukacsos kanállal időnként lemerjük a habját. Néha úgy érzem, ennél a halál is jobb. Legalább nem kellene aggódnom amiatt, hogy felébredek. Ha, ha. Állandóan a gyerekeken jár az eszem. Attól tartok, hogy Belle Yolande-ot gomba támadta meg, ki kell ásnom a beteg gyökereket, különben az egész fát megfertőzi.Körülbelül két órán át, esetleg annál rövidebb ideig lassú tűzön forraljuk. Akkor van kész, ha a lekvár hozzáragad egy kistányérhoz. Olyan dühös vagyok – magamra, rá, rájuk. Elsősorban mégis magamra. Amikor az a hülye Raphael elmondta, véresre kellett harapdálnom a számat, nehogy eláruljam magam. Azt hiszem, nem vette észre. Azt válaszoltam, hogy már tudok róla, a lányok mindig bajba keverednek, és nem lett belőle semmi. Megkönnyebbültnek látszott, de amikor elment, elővettem a nagy fejszét, és addig hasogattam a fát, amíg már alig álltam a lábamon, és magamban egyre csak azt kívántam, bárcsak az ő arca lenne.

Elbeszélőmódja, mint látják, homályos. Csak a történtek ismeretében kezd némileg megvilágosodni. És természetesen semmit sem árult el a Raphaellel folytatott beszélgetéséből. Nem tehetek mást, mint elképzelem, ami történt, Raphael nyugtalanságát, anyám hideg, szenvtelen hallgatását, Raphael bűntudatát. Végtére is az ő kávéháza volt. De anya semmit sem árult volna el.

Amikor úgy tett, mintha tudta volna, csupán védekezni próbált, korlátok közé igyekezett szorítani fölösleges aggodalmát. Bizonyára azt felelte, hogy Reine tud magára vigyázni. És különben sem történt semmi. Reine a jövőben majd óvatosabb lesz.

Örülhetünk, hogy nem történt rosszabb.

T. azt állította, hogy nem az ő hibája volt, de Raphael szerint távolabbról figyelte, és nem tett semmit. Végül is a németek a barátai. Talán fizetlek Reine-nek, ahogy a városi nőknek is, akiket T. magával hozott.

Gyanúnkat az altatta el, hogy nekünk sosem említette az esetet. Talán egyszerűen fogalma sem volt, milyen formában tegye – igen élénken élt benne az undor minden iránt, ami fizikai funkcióra emlékeztette –, vagy esetleg arra gondolt, jobb nem háborgatni az egész ügyet. De az albumból süt növekvő dühe, kiviláglik erőszakossága, nyilvánosságra kerülnek megtorlástól forrongó álmai. *Addig akartam aprítani, amíg semmi nem marad belőle*, írja anyám.

Amikor ezt először olvastam, biztosra vettem, hogy Raphaelre céloz, de most már közel sem vagyok olyan biztos benne. Gyűlöletének hevessége valami mélyebből, sötétebből táplálkozik. Talán egy árulásból. Vagy viszonzatlan szerelemből.

A párolt almából készült torta receptje alatt ezt írja:

A keze bársonyosabb, mint gondoltam. Nagyon fiatalnak látszik, és a szeme pontosan olyan színű, mint viharos napon a tengeré. Azt hittem, utálom majd az egészet, gyűlölöm őt is, de van valami a szelídségében. Német létére is. Arra gondoltam, talán teljesen megőrültem, hogy hiszek az ígéreteiben. Sokkal idősebb vagyok nála. És mégsem vagyok olyan öreg. Talán még van idő.

Ezen a ponton abbahagyta, mintha restellte volna merészségét, de most, hogy már tudom, merre keressem, az albumban találok rövid utalásokat. Egy-egy szó, receptekkel és kertészeti emlékeztetőkkel megszakított gondolatok, amelyeket még maga elől is titkosított. És a vers.

Ez az édességOdvas,Mint valami fénylő gyümölcs...

Éveken át abban a hitben éltem, hogy a fantázia szülötte volt ez is, akárcsak sok más, amit említ. Anyámnak sosem lehetett szeretője. Hiányzott belőle a gyengédség. Túlságosan jól tudott védekezni, érzéki vágyai receptjeiben finomultak ki, a tökéletes *lentilles cuisinées*, a legtüzesebb *créme brűlée* megalkotásában. Álmaimban sem gondoltam volna, hogy bármi igazság lehet anyám legvalószínűtlenebb fantaziálásaiban. Emlékszem az arcára, örömtelenül összeszorított szájára, arccsontja kemény vonalára, szigorúan hátrafésült és tarkóján kemény kontyba csavart hajára, és ehhez képest még a sárkányeregető asszony története is lehetségesebbnek tűnik.

És mégis hinni kezdtem benne. Talán Paul ültette fülembe a bolhát. Meglehet, hogy azon a napon, amikor fejemen piros kendővel, fülcimpámban a kacéran himbálódzó születésnapi fülbevalómmal amit Pistache-tól kaptam és még soha nem hordtam benéztem a tükörbe. Az isten szerelméért, hiszen hatvannégy vagyok! Több eszem is lehetne. És mégis van valami abban, ahogy

Paul rám néz, és ettől öreg szívem nekilódul, mint egy traktor motorja.

Nem az az elveszett, őrjöngő érzés, amit Tomas iránt éreztem, sem a pillanatnyi könnyebbség, amivel Hervé megajándékozott. Nem, ez megint valami merőben más.

Békesség. Ahhoz az érzéshez hasonlít, amely egy tökéletesen elkészült étel, egy szép magas felfújt vagy egy simára kikevert *sauce hollandaise* láttán fogja el az embert. Az érzés, amely azt súgja, hogy egy szerető férfi szemében minden nő szép.

Rászoktam, hogy lefekvés előtt bekrémezzem a kezemet és az arcomat, és a minap még egy ősrégi, már berepedezett és összecsomósodott rúzst is elővettem, és egy kis színt varázsoltam a számra, mielőtt bűntudatos zavarral letöröltem. Mit művelek? És mi végből? Hatvannégy vagyok, túl azon a koron, amikor még illendően gondolhatnék ilyesmire. De benső hangom komolysága sem tud meggyőzni.

A szokottnál gondosabban fésülködöm, és a hajamat teknőcfésűvel tűzöm fel. Az öregség nem véd meg az ostobaságoktól, feddem meg magam szigorúan.

És anyám csaknem harminc évvel fiatalabb volt nálam.

Mostanában már ellágyulok, amikor a fényképét nézem. A hosszú időn át táplált vegyes érzések, a keserűség és a bűntudat annyit csökkent, hogy végre látom – valóban látom – az arcát. Mirabelle Dartigen a feszes, beesett arcával, a kíméletlenül hátrafésült hajával, amire fáj ránézni.

Mitől félt ez a magányos asszony a fényképen? Az album sugallta teremtés egészen más: a vers vágyódó asszonya, aki az álarc mögött nevet és dühöng, képzelődéseiben néha kacér, máskor gyilkos indulatok fűtik. Tisztán látom magam előtt: még nincs negyven, haja épp csak őszülni kezd, fekete szeme még csillog. Egy élet kemény munkája sem törte meg az alakját, izmos karja erős és kemény. Melle is feszes a szürke kötények szigorú sora alatt, és néha megnézi magát meztelenül a szekrényajtaja belsejére szögelt tükörben, és elképzeli végtelennek tetsző, magányos özvegységét, ahogy élete öregkorba hajlik, az ifjúság lassan lefoszlik róla, hasáról a megereszkedett hús szikkadtán csüng csípőjére, vézna combja végén élesen rajzolódik ki csontos térde. Oly kevés az idő, mondja magában az asszony. Szinte hallom az album lapjai közül kicsendülő hangját. Oly kevés.

És ki jönne, még ha száz évig várna is? A buja tekintetű, csipás szemű öreg Lecoz? Vagy Alphonse Fenouil, vagy Jean-Pierre Truriand? Az asszony titkon egy szelíd szavú idegenről álmodozik, lelki szemei előtt látja is, egy férfiról, aki azon túl, amivé vált, olyannak látja, amilyen lehetett volna.

Persze nem tudhatom, mit érzett. De most közelebb vagyok hozzá, mint eddig bármikor, majdnem olyan közel, hogy kihalljam hangját az album törékeny lapjai közül, azt a hangot, amely titkolni akarja valódi természetét, a hideg felszín alatt rejtőző szenvedélyes, kétségbeesett nőt.

Megértik, ugye, hogy mindez csak spekuláció. Anyám sosem említette a férfi nevét. Hiszen még azt sem tudom bizonyítani, hogy szeretője volt,

nemhogy azt, hogy ez épp Tomas Leibniz lehetett. De valami azt súgja, hogy ha a részletekben tévedek is, a lényeget tekintve igazam van.

Próbálom meggyőzni magam, hogy sok férfi közül választhatott. De szívem mélyén tudom, hogy nem lehetett más, csak Tomas. Talán sokkal inkább hasonlítok anyámra, mint gondolom. Talán ezt ő is tudta, és ezért hagyta rám az albumot, mert így akarta megértetni velem.

Talán végre-valahára így akart véget vetni a háborúskodásunknak.

2.

A La Mauvaise Réputationban rendezett táncmulatság után Tomast jó két héten át nem láttuk. Részint álmatlanságtól és migréntől félig megtébolyodott anyám miatt, részint azért, mert úgy éreztük: megváltozott valami.

Mindhármunkat megérintett ez az érzés: a képregényeibe temetkező Cassist, az új, kiürült hallgatásába süppedt Reine-t, de még engem is. Pedig vágyódtunk utána. Mindhárman. A szeretetet nem lehet egy szempillantás alatt elfojtani, és a magunk módján máris mentegetni próbáltuk, amit tett, amiben bűnrészes volt.

De az öreg Gustave Beauchamp kísértete úgy úszott alattunk, mint egy félelmetes vízi szörny. Beárnyékolt mindent. Úgy játszottunk Paullal, ahogy Tomas előtt, mégis kedvetlenek voltunk, és hamis lelkesedéssel lepleztük, hogy időtöltéseink örömtelenné váltak. A szokottnál energikusabban úsztunk a folyóban, futkostunk az erdőben, fára másztunk, de közben egyre csak őt vártuk, fájón és vad türelmetlenséggel. Azt hiszem, hittünk abban – még akkor is –, hogy tőle egy csapásra jobbra fordul minden.

Én mindenesetre bíztam benne. Hiszen mindig olyan pimaszul magabiztos volt! Elképzeltem, ahogy szája sarkában cigaretta fityeg, sapkáját hátratolja, szemébe süt a nap, és arcán felragyog a mosoly, ami az egész világot fényesebbé teszi...

De eljött a csütörtök, el is múlt, és Tomast sehol sem láttuk. Cassis kereste az iskolában, ám a szokott helyein nyoma sem volt. Megmagyarázhatatlan módon Hauer, Schwartz és Heinemann is eltűnt, mintha kerülnének bennünket. A következő csütörtök is eseménytelenül telt el.

Úgy tettünk, mintha észre sem vennénk, egymás közt Tomas nevét sem említettük, bár álmunkban talán elsuttogtuk néha. Úgy éltük nélküle az életünket, mintha mindegy volna, hogy viszontlátjuk-e vagy sem. Én már szinte megszállottan üldöztem Öreganyót. Naponta tíz-hússzor ellenőriztem a csapdákat, és mindig újabbakat tettem ki.

A pincéből csentem el ételt, hogy új és étvágygerjesztőbb csalétket tehessek ki. Kiúsztam a Kincses Kőig, aztán órákig ültem ott a horgászbotommal, a bot és zsinór kecses ívén merengtem, és hallgattam lábam alatt a víz csobogását.

Raphael megint felkereste anyát. A kávéházban katasztrofálisan ment az üzlet. Valaki vörös betűkkel azt festette a hátsó falra, hogy KOLLABORÁNS,

és egyik éjjel kővel dobálták be az ablakait, ezért Raphael kénytelen volt minden ablakot bedeszkázni. Az ajtó mögül figyeltem, miközben halk, sürgető hangon beszélt anyával.

– Nem az én hibám, Mirabelle – erősködött. – El kell hogy hidd. Nem vagyok érte felelős.

Anyám a fogai közt semmitmondóan felszisszent.

– A németekkel lehetetlen vitatkozni – folytatta Raphael. – Úgy kell bánnom velük, mint a többi vendéggel. Nem mintha én volnék az egyetlen, aki...

Anya vállat vont. – Ebben a faluban talán te vagy – vetette oda közönyösen.

– Hogy mondhatsz ilyet? Volt idő, amikor te is örültél...

Anya előrelendült. Raphael hátraugrott, a tálalón összekoccantak a tányérok. Anyám halkan és dühösen beszélt.

– Fogd be a szád, te bolond! Annak már vége, megértetted? Vége! És ha csak megorrontom, hogy bárkinek is egy szót is szóltál...

Raphael arca belesápadt a félelembe.

– Engem senki se nevezzen bolondnak... – próbált reszkető hangon hetvenkedni.

– Ha akarom, bolondnak nevezlek, anyádat meg kurvának! – csattant fel anyám kemény, éles hangja. – Bolond vagy, és gyáva is, Raphael Crespin, s ezzel mindketten tisztában vagyunk. – Olyan közel állt Raphaelhez, hogy eltakarta előlem a férfi arcát, bár láttam Raphael esdeklően széttárt kezét. – De ha neked vagy akárki másnak eljár a szája... Isten irgalmazzon neked! Ha miattad egyetlen szó is eljut a gyerekeim fülébe... – hallottam anyám lélegzetvételét, amely száraz levélként zörgött az apró konyhában – megöllek – suttogta anyám, és Raphaél bizonyára hitt a fenyegetésében, mert amikor elment, az arca olyan fehér volt, mint a hó, a keze pedig úgy remegett, hogy kénytelen volt a nadrágzsebébe dugni.

– Megölöm azt az átkozottat, aki a gyerekeimnek árt! – fröcsögte anyám a távozó Raphael után, jóllehet az akkor már a kapunál járt. Sebesen szedte a lábát, leszegte a fejét, mintha erős szél fújna.

Anyám szavai később még kísértettek bennünket.

Anyám gyilkos kedvében volt egész nap. Paulnak is nekitámadt, amikor benézett, hogy elhívja Cassist játszani.

Anyám, aki Raphael látogatása óta magában fortyogott, vadul és indokolatlanul esett neki Paulnak, ő meg döbbenten bámult rá, hangtalanul tátogott, nyelvére féket tett a gyötrelmes dadogás. – Én o... o... olyan... én... o... o... olyan...

– *Beszélj rendesen, te kretén*! – csikorogta anyám azon az üvegszilánkosan éles hangján, és egy pillanatra mintha valami vad fény csillant volna Paul szelíd szemében. A következő pillanatban sarkon fordult, és egyetlen

szó nélkül, rángatódzva elinalt a Loire felé. Ahogy futott, jajongása földöntúli, kétségbeesett trillákkal szállt a nyomában.

– Csakhogy megszabadultunk tőle! – ordított még utána az anyám, mielőtt bevágta az ajtót.

– Ezt nem lett volna szabad mondanod – szegeztem keményen anyám hátának. – Nem az ő hibája, hogy dadog.

Anyám felém fordult, szeme, mint az agát. – Jellemző, hogy mellé állsz – mondta színtelen hangon. – Ha köztem és egy náci közt kellene választanod, a náci mellé állnál.

3.

Akkortájt érkeztek a levelek. Vékony, kék csíkos levélpapíron három levél az ajtó alatt csúsztatták be őket. Egyszer rajtakaptam anyámat, amikor éppen fölemelte az egyiket a földről, és gyorsan kötényzsebébe gyömöszölte, aztán rám ordított, hogy takarodjak be a konyhába, mert így nem kerülhetek mások szeme elé, fogjam a szappant, és sikáljam, csak sikáljam magam. Hisztérikus volt a hangja, amiről a narancsos zacskó jutott eszembe, és igyekeztem eltűnni a szeme elől, de a levelet nem felejtettem el, és amikor később megtaláltam az albumban, a *boudin noir* recept és egy, a cipőpaszta foltjának eltávolítását ecsetelő újságkivágás között, rögtön ráismertem.

Tuggyuk, mit műveltél, írták apró, reszketeg betűkkel. Figyelünk*, és tuggyuk, mit kezgyünk a kolaboráncsokal* Anyám lendületes betűkkel, vörössel írta alá: *Előbb tanulj meg helyesen írni, haha*!, de a betűk túl nagyok, túl vörösek, mintha kínkeservesen adná csak a közömböst. A leveleket mindenesetre sosem említette előttünk, bár így visszatekintve, titkos érkezésük lehetett az oka anyám hirtelen hangulatváltozásainak. Egy második levél arra utal, hogy írója tudott Tomasszal történt találkozásainkról.

Látuk vele a gyerekeideit, ne is próbáld tagadni. Tuggyuk, miben mesterkecc. Assziszed, különb vagy nálunk, pedig csak egy Boch kurva vagy, a köjkeid meg a németekei üzletelnek. Ehez mit szólsz?

A kézírás bárkié lehetett. A betűvetés tanulatlan személyre vall, a helyesírás kriminális, de a faluban bárki írhatta. Anyám a szokottnál is szeszélyesebben kezdett viselkedni, napközben bezárkózott a házba, és üldözési mániához hasonló gyanakvással lesett minden járókelőt.

A harmadik levél a legrosszabb. Fölteszem, hogy többet már nem kapott, bár az is lehet, hogy csak nem tartotta meg őket. Mindenesetre úgy vélem, ez volt az utolsó.

Nem érdemled meg, hogy élj, írták. *Náci kurva meg a felfuvalkodot köjkei. Lefogaggyuk, hogy nem tuttad, hogy elárulnak minket a németeknek. Kérdezd csak meg őket, honnan az a sok cuc. Az erdőben tartyák őket. Atól a Libniztől szerzik, asszem igy hijják. Te is ismered. Mi meg téged.*

Egy éjjel valaki vörös K-t festett az ajtónkra, a csirkeól falára pedig azt, hogy NÁCI KURVA, bár átfestettük, mielőtt bárki megláthatta volna. Az

október sosem akart véget érni.

4.

Paullal késő éjjel mentünk haza a La Mauvaise Réputationból. Elállt az eső, de még hideg volt – vagy hidegebbek lettek az éjszakák, vagy jobban fázom, mint azelőtt és türelmetlen, ingerült voltam. De minél inkább rosszabbodott a kedvem, Paul annál csendesebb lett, míg a végén már csak némán és dühösen meredtünk egymásra, és a kifújt levegő fehér párafelhőként lebegett a szánk előtt.

– Az a lány – szólalt meg végül Paul. Halkan, elgondolkodva beszélt, mintha fennhangon morfondírozna. – Nagyon fiatalnak tűnt, nem?

Bosszantott a látszólag oda nem illő megjegyzés. – Az istenért, miféle lány? – csattantam fel. – Azt hittem, Dessanges-tól és a gyorsbüféjétől próbálunk megszabadulni, s nem arra keresünk ürügyet, hogy lányokat bámulj.

Paul eleresztette a célzást a füle mellett. – Dessanges mellett ült – mondta lassan. – Biztos láttad bemenni. Piros ruha, magas sarkú cipő. Gyakran megfordul a büfénél is.

– Ami azt illeti, tényleg emlékeztem a lányra. Homályosan felvillant előttem egy lebiggyesztett vörös ajak a cakkosan arcba hulló fekete haj alatt. Luc egyik törzsvendége a városból.

– És?

– Louis Ramondin lánya. Az anyjával, Simone-nal pár éve költözött Angers-ba, miután a szülei elváltak. Biztos emlékszel rájuk. – Bólintott, mintha udvariasan válaszoltam és nem csak morogtam volna valamit. – Simone visszavette a lánykori nevét, a Truriand-t. A lány tizennégy, talán tizenöt lehet most.

– És? – Még mindig nem értettem, mi ebben az érdekes. Elővettem a kulcsomat, és betettem a zárba.

Paul a maga lassú, töprengő stílusában folytatta. – Én mondom, nem lehet több tizenötnél – ismételte.

– Na jó – feleltem mogorván. – Örülök, hogy találtál valamit, amivel feldobhatod az estédet. Kár, hogy nem kérdezted meg tőle, hányas cipőt hord, mert akkor legalább tényleg lenne valami, amiről álmodozhatsz.

Paul lustán rám mosolygott. – Hisz te féltékeny vagy! – mondta.

– Szó sincs róla – válaszoltam méltóságteljesen. – De bárcsak valaki más szőnyegére csurgatnád a nyáladat, te undorító vén kéjenc.

Paul azonban nem hagyta annyiban. – Arra gondoltam...

– Helyes.

– Arra gondoltam, hogy Louis – lévén *gendarme* meg minden – talán azt már nem tűri el, hogy a lánya – tizenöt, de lehet, hogy csak tizennégy évesen – egy olyan férfival, egy olyan *nős* férfival járjon, mint Dessanges. – Diadalittas, derűs pillantást vetett rám. – Tudom én, hogy nagyot fordult a világ, amióta fiatalok voltunk, de apa és lánya, kivált, ha az apa rendőr...

– *Paul!* – sikkantottam fel.

– Ráadásul azt az édes füstű cigarettát láttam nála – tette hozzá Paul azon a tűnődő hangján –, amiket annak idején a dzsesszklubokban szívtak.

Ámulattal néztem rá. – De, Paul, ez majdnem *értelmes!*

Szerényen vállat vont. – Körbeérdeklődtem. Gondoltam, előbb vagy utóbb csak hallok valamit. – Kis szünet után folytatta. – Ezért voltam bent annyi ideig. Nem voltam biztos benne, hogy rá tudom venni Louis-t, hogy átjöjjön és a saját szemével győződjön meg róla.

Leesett az állam. – Te odavitted Louis-t? Miközben én kint vártalak?

Paul bólintott.

– Úgy tettem, mintha a pultnál ellopták volna a tárcámat. Gondoskodtam róla, hogy alaposan megnézze őket.

– Újabb szünet. – A lány megcsókolta Dessanges-t – magyarázta. – Az is segített.

– Megengedem, Paul – jelentettem ki ünnepélyesen hogy a házban az összes szőnyegre csurgasd a nyálad.

– Én inkább rád csurgatnám – mondta vagányul, és sokatmondó pillantást vetett rám.

– Mocskos vénember.

5.

Amikor Luc másnap odajött a gyorsbüféhez, Louis már várta. A *gendarme* egyenruhában volt, meghatározatlan és kellemes arckifejezése helyett szinte katonás közöny ült a vonásain. A gyorsbüfé mellett a fűben egy tárgy volt, ami gyerektalicskára hasonlított.

– Ezt nézd – szólított oda Paul, aki az ablak mellett állt.

Otthagytam a tűzhelyt, ahol épp forrni kezdett a kávé.

– Figyeld csak – biztatott Paul.

Az ablak résnyire nyitva volt, és orromat megcsapta a Loire földek felől áradó füstös illata. Nosztalgiát ébresztő, mint az égő avar szaga.

– *Hé la!* – Onnan, ahol álltunk, tisztán hallottuk Luc hangját. Gondtalanul közeledett, mint azok, akik ellenállhatatlannak hiszik magukat. Louis Ramondin egykedvűen bámult rá.

– Mi van nála? – kérdeztem halkan Pault, és a fűben heverő gépre mutattam. Paul elvigyorodott.

– Csak tartsd nyitva a szemed – tanácsolta.

– Mizújs? – Luc a zsebében kotorászott a kulcs után. – Sürgős a reggeli, *hein?* Régóta vár?

Louis szótlanul figyelte.

– Ezt hallgassa! – Luc széles mozdulattal körbemutatott. – Palacsinta, házi kolbász, szalonnás tojás a l'anglaise. Dessanges-féle reggeli. Ráadásként a legfeketébb, legszívdobogtatóbb *café noirissime*-ből egy nagy kancsóval, mert látom, hogy nehéz éjszakája volt – nevetett. – Mi történt, *hein*? Rendőri őrizetet

kellett biztosítania a helyi jótékony célú bazárban? Valaki a falu birkanyáját zaklatta? Vagy a birkák zaklattak valakit?

Louis még mindig nem szólt semmit. Mozdulatlanul állt, mint egy játék rendőr. Egyik kezét a fűben fekvő talicskaszerű szerkezeten nyugtatta.

Luc megrántotta a vállát, és kinyitotta a gyorsbüfé ajtaját.

– Gondolom, majd megjön a hangja, ha bekebelezte a Dessanges-féle reggelit.

Figyeltük, ahogy Luc kitekerte a napellenzőt, felakasztotta a zászlócskákat, amelyek a napi választékot hirdették.

Louis rendíthetetlenül állt a gyorsbüfé mellett, és úgy tűnt, mintha észre sem venné Luc készülődését. Luc néha vidáman odakiáltott valamit a várakozó rendőrnek. Kis idő múlva zene áradt a rádióból.

– Mire vár? – kérdeztem türelmetlenül. – Miért nem mond valamit?

Paul elvigyorodott. – Ne sürgesd – ajánlotta. – A Ramondineknek nem vág gyorsan az eszük, de ha egyszer beindulnak...

Louis teljes tíz percet várt. Addigra Luc megőrizte ugyan a vidámságát, de össze is zavarodott, és felhagyott azzal, hogy beszélgetést kezdeményezzen. Kezdte felforrósítani a palacsintasütőket, papírcsákóját kackiásan hátratolta a fején. Aztán Louis végre megmozdult. Nem ment messzire, csak a gyorsbüfé mögé került a talicskájával, és eltűnt szem elől.

– Mi az a szerkezet? – kérdeztem.

– Hidraulikus emelő – felelte Paul még mindig mosolyogva. – Garázsokban használják. Figyelj csak.

Miközben merőn néztük, a gyorsbüfé végtelenül lassan előredőlt. Eleinte alig észrevehetően, majd egy hirtelen rándulással, ami gyorsabban előcsalta Dessanges-t a konyhájából, mint egy vadászgörényt az odújából. Luc dühösnek látszott, de ijedtnek is, és ez alatt az egész szánalmas színjáték alatt most először vesztette el a lelki nyugalmát, és ez a látvány nagyon jót tett a lelkemnek.

– Mit gondol, mi a francot művel? – üvöltött félig-meddig hitetlenkedve Ramondinre. – Mi ez?

Nem jött válasz. Láttam, ahogy a lakókocsi ismét megbillen. Paullal a nyakunkat nyújtogattuk, hogy jobban lássunk.

Luc futó pillantást vetett a büfére, hogy lássa, nem rongálódott-e meg. A napellenző ferdén állt, a lakókocsi furcsa szögben dőlt meg, mint egy homokra épített kalyiba.

Láttam, hogy Luc szemébe visszaköltözik az a méricskélő, óvatos és éber tekintet, amely az olyan embert jellemzi, aki nemcsak abban biztos, hogy van még ütőkártyája, de hisz benne, hogy nála a pakli.

– Egy pillanatra egészen rám ijesztett – mondta vidám, vereségbe bele nem törődő hangján. – Megijesztett bizony. Úgy is mondhatnánk, hogy kibillentett.

Louis nem válaszolt, de a gyorsbüfé mintha tovább dőlt volna. Paul rájött, hogy a hálószobaablakból jobban látni a büfé végét, így fölmentünk oda. A

hűvös reggeli levegőben hangjuk halkan, de hallhatóan szállt fel hozzánk.

– Ugyan már, ember – unszolta most már kissé idegesen Luc. – Vége a tréfának. Helyes? Engedje szépen vissza a büfét a földre, és kap tőlem egy ínycsiklandó reggelit. A cég ajándékaként.

– Louis ránézett. – Máris, uram – mondta barátságosan, de a lakókocsi tovább dőlt. Luc fölemelte a kezét, mintha meg akarná támasztani.

– A helyében kicsit arrébb állnék, uram – javasolta Louis szelíden. – Ahogy elnézem, a kocsi nem áll valami szilárdan a kerekein. – A büfé tovább dőlt.

– Mi ez a játék? – tért vissza Luc hangjába a harag.

Louis csak békésen mosolygott. – Múlt éjjel nagy szélvihar tombolt, uram – jegyezte meg békésen, és lába ismét hozzáért a hidraulikus emelőhöz. – Tövestül tépte ki a fákat a folyó mentén.

Láttam, hogy Luc megmerevedik. Dühe kikezdte fesztelenségét, feje úgy rángatódzott, mint egy verekedésre készülő kakasé. Nem kerülte el a figyelmemet, hogy magasabb Louis-nál, ugyanakkor vékonyabb testalkatú. Az alacsony és köpcös Louis fiatalkorában sokat verekedett. Eleve ezért ment rendőrnek.

Luc egy lépést tett előre.

– Most azonnal vegye le a lábát arról az emelőről! – követelte halk, fenyegető hangon.

Louis elmosolyodott. – Természetesen, uram. Ahogy parancsolja.

Úgy néztük végig, mint egy elkerülhetetlen, lassított felvételként végbemenő eseményt. A szélén életveszélyesen egyensúlyozó gyorsbüfé visszazöttyent, amikor Louis kivette alóla a támasztékot. Iszonyatos zörgés-csörgés támadt, amikor belsejének tartalma, tányérok, poharak, evőeszköz és lábosok hirtelen és nagy lendülettel leestek a helyükről, és a kocsi másik végébe röpültek, ahol nagy csattanással törtek össze. A büfé lusta ívben, saját lendületénél és az elmozdult bútorok súlyánál fogva hátrabillent, s egy pillanatig úgy tűnt, visszanyeri az egyensúlyát. Aztán mégis komótosan, csaknem esetlenül oldalára zuhant a leállósáv füvében. A döndülésbe még az én házam is beleremegett, a földszinti tálalón olyan hangosan koccantak össze a poharak, hogy hálószobai leshelyünkön is meghallottuk.

A két férfi néhány másodpercig csak egymásra meredt.

Louis arcán aggodalom és együttérzés, Lucén hitetlenkedés és fokozódó pulykaméreg tükröződött. A gyorsbüfé az oldalán hevert, belsejében apránként elült a csilingelés és a csörömpölés.

– Hoppá! – szólalt meg Louis.

Luc veszett haraggal támadt Louis-ra. Egy másodpercig csak a kavarodást láttuk, a karok, öklök olyan gyorsan mozogtak, hogy képtelenség volt őket szemmel követni. Aztán egyszer csak Luc a földön ült, arcát tenyerébe temette, a megértő, barátságos Louis pedig próbálta talpra segíteni.

– Jaj, istenem, uram, hogy történhetett ez? Egy pillanatra megszédültünk,

ugye? A megrázkódtatástól történt, higgye el, teljesen természetes. Csak meg ne erőltesse magát.

Luc dühében érthetetlenül hadart. – Van... fogalma... róla, maga idióta, hogy... mit... művelt? – Alig értettük, mint mond, mivel az arcát még akkor is eltakarta. Paul később elmondta, hogy látta, amikor Louis könyökkel eltörte Luc orrcsontját; túl gyorsan történt, így én semmit sem láttam. Kár. Élveztem volna.

– Az ügyvédem... megkopasztja... még... ezért..., de... megéri... majd... látni... a francba... elvérzem... – Különös, de a korábbinál is erőteljesebben kihallottam hangjából a családi hasonlóságot a nyomatékkal ejtett szótagokban, az elkényeztetett, életében eddig még mindent megkapó városi fiú csalódott sivításában. Megesküdtem volna rá, hogy a nővérét hallom.

Paullal lementünk, majd kiléptünk a ház elé. Egy pillanattal sem bírtuk volna tovább bentről nézni a mulatságot.

Luc már feltápászkodott, de véres orral, könnyező szemmel már egyáltalán nem volt olyan vonzó. Észrevettem, hogy friss kutyaürülék tapadt drága párizsi bakancsára.

Odanyújtottam a zsebkendőmet. Luc gyanakvó tekintetet vetett rám, aztán elvette a zsebkendőt. Törölgetni kezdte az orrát. Láttam rajta, hogy még mindig nem ért semmit sápadt volt, de makacs harci kedvét még nem törték meg – úgy nézett ránk, mint aki mögött ügyvédek, tanácsadók és befolyásos barátok állnak, akikhez baj esetén fordulhat.

– Látták, ugye? – dühöngött. – Látták, mit tett velem ez a rohadék, mi? – Értetlenül bámult a véres zsebkendőre.

Az orra és a szeme kezdett feldagadni. – Mindketten látták, hogy megütött, ugye? – erősködött Luc. – Fényes nappal! Be fogom perelni, és elszedem... minden... fillérjét...

Paul vállat vont. – Én nem sokat láttam – mondta vontatottan. – Mi, öregek, már nem látunk olyan jól, mint régen... nem is hallunk jól...

– Pedig figyeltek – bizonygatta Luc. – Kellett, hogy lássák... – Észrevette, hogy vigyorgok, és rögtön összeszűkült a szeme. – Á, értem már! – mondta kellemetlenül. – Hát innen fúj a szél! Azt hitték, hogy a kedvenc *gendarme*-jukkal megfélemlítenek? – Villámló szemmel Louis-ra meredt.

– Ha hárman csak ennyire képesek... – Befogta az orrát, hogy elállítsa a vérzést.

– Szerintem szükségtelen kígyót-békát kiabálni egymásra – jegyezte meg Louis egykedvűen.

– Á, tehát szükségtelen? – acsargott Luc. – Ha az ügyvédem meglátja...

Louis félbeszakította. – Természetes, hogy felizgatta magát. Hogy a szél így felborította a büféjét! Megértem, hogy megfeledkezett magáról.

Luc hitetlenkedve bámult rá.

– Iszonyú éjszakánk volt – erősítette meg Paul is kedvesen. – Az első az októberi viharok sorában. A biztosító bizonyára megtéríti a kárát.

– Várható volt – fűztem hozzá. – Egy ilyen magas jármű az út mellett.

Csoda, hogy nem következett be hamarabb.

Luc bólintott. – Értem – mondta halkan. – Nem is rossz, Framboise. Sőt kifejezetten ügyes. Látom, nem tétlenkedett. – Behízelgően duruzsolt. – De a gyorsbüfé nélkül is sok mindent tehetek. Tehetünk. – Mosolyogni próbált, azonban fájdalmasan elfintorodott, és az orrát törölgette.

– Ezzel az erővel oda is adhatná nekik, amit akarnak – folytatta ugyanazon a mézesmázos hangon. – Hé, *mamié*. Mit szól hozzá?

Mit is válaszolhattam volna? Vénségesen vénnek éreztem magam, amikor ránéztem. Arra számítottam, hogy megadja magát, de abban a pillanatban – éles vonású arcán várakozásteljes kifejezéssel – még kevésbé tetszett legyőzöttnek. Paullal ez volt a legagyafúrtabb kísérletünk, Lucön mégsem tudtunk kifogni. Olyanok voltunk, mint folyót homokgáttal feltartóztatni próbáló gyerekek. Egy pillanatig élvezhettük csak a diadalt – az arcán látott kifejezésért majdhogynem megérte –, de bárhogy igyekeztünk is, mindig a folyó győz. Louis is a Loire mentén töltötte a gyermekkorát, gondoltam. Tudnia kellett volna. Most saját magát is bajba sodorta. Elképzeltem, ahogy ügyvédek, tanácsadók, városi nyomozók serege szabadul ránk, a nevünk megjelenik az újságokban, titkos ügyeink napvilágra kerülnek... Elcsigázott voltam. Nagyon fáradt...

Aztán megláttam Paul arckifejezését. Azzal az édes mosolyával nézett rám, amit akár félkegyelműnek is vélhetnénk, ha a szemében nem csillogna az a ráérős derű. Megigazította a barettjét a mozdulat egyszerre volt végleges, komikus és hősies, mintha a világ utolsó lovagja húzná le a sisakrostélyát, hogy utoljára az ellenségre rontson. Bolondos nevethetnékem támadt.

– Azt hiszem... talán elrendezhetjük... – szólalt meg.

Lehet, hogy Louis kicsit elragadtatta magát. A Ramondinek... szóval... mindig is sértődékenyek voltak. A vérükben van. – Bocsánatkérően elmosolyodott, majd Louishoz fordult. – Emlékszel arra az esetre Guilhermmel... aki – ki is volt? – nagyanyád testvére? – Dessanges fokozódó bosszúsággal és megvetéssel hallgatta.

– Apámé – igazította helyre Louis.

Paul bólintott. – Úgy van. Forrófejűek a Ramondinek. Valamennyien. – Dialektusban kezdett beszélni – anya mindig ezt rótta fel hibájául, és a dadogását –, akcentusa erősebb volt, mint ahogy emlékeimben élt. – Nem felejtem el, hogy vezette a csőcseléket azon az éjszakán a ház ellen... a falábú, öreg Guilherm elöl bicegett... és az az ügy a La Mauvaise Réputationnal... úgy látszik, mostanáig megőrizte rossz hírét...

Luc megvonta a vállát. – Nézze, igazán szívesen meghallgatnám a Régmúlt Korok Bűbájos Vidéki Meséinek mai szemelvényeit. De inkább...

– Egy fiatalember kezdte azt is – folytatta Paul rendíthetetlenül. – Sok tekintetben hasonlított magára. Városi ember, *hein*, egy idegen... aki azt hitte, ujja köré csavarhatja a szegény, buta Loire menti népséget.

Gyors pillantást vetett rám, mintha érzelmi barométerem állását ellenőrizné. – Rossz vége lett, ha jól emlékszem. Ugye?

– A legrosszabb – feleltem nehezen érthetően. – A legeslegrosszabb.

Luc figyelte az arcunkat. – Igen?

Bólintottam. – Ő is szerette a fiatal lányokat – mondtam, és hangom még a saját fülemben is távolian és tompán csengett. – Kihasználta őket. Manipulálta őket, hogy ezt-azt megtudjon. Manapság ezt megrontásnak neveznék.

– Akkoriban persze a lányok többségének nem volt apja – vette át a szót nyájasan Paul. – A háború miatt.

Láttam, hogy Luc szemében megértés csillan. Biccentett, mint aki hirtelen megérti a lényeget. – A tegnap estével kapcsolatos, ugye? – kérdezte.

Úgy tettem, mintha meg sem hallottam volna. – Maga nős, ugye?

Ismét bólintott.

– Kár lenne a feleségét is belevonni ebbe az egészbe – folytattam. – Fiatalkorú megrontása... csúnya ügy... nem is tudom, hogy lehetne elkerülni, hogy a tudomására jusson.

– Ezt sosem fogják rám bizonyítani – szakított félbe gyorsan Luc. – A lány soha nem...

– A lány az én lányom – jelentette ki keresetlen egyszerűséggel Louis. – Azt teszi, azt mond, amit helyesnek tart.

Újabb bólintás. Meg kell adni, Luc hidegvérűen fogadta.

– Helyes – mondta végül, és még egy halvány mosolyra is futotta az erejéből. – Helyes. Értem a dolgot. – A történtek ellenére is nyugodtan viselkedett, az arca is inkább haragtól, mint félelemtől volt sápadt. Egyenesen a szemembe nézett, ironikusan elhúzta a száját.

– Remélem, megérte a győzelem, *mamié* – mondta nyomatékosan. – Mert ha eljön a holnap, szüksége lesz minden apró vigaszra. Ha eljön a holnap, a szomorú kis titkát címoldalon közli majd minden képeslap, minden újság.

Még van időm pár telefonra, mielőtt odébbállok... Végtére is, halálosan unalmas porfészek volt, és ha a barátunk azt képzeli, hogy egy szemernyit is érdemes volt maradnom a lánya, a miatt a kis kurva miatt... – Félbeszakította a mondatot, hogy rosszindulatúan Louis-ra vigyorogjon, és leesett az álla, amikor a rendőr először egyik, majd másik csuklójára kattintotta a bilincset.

– *Micsoda*? – kiáltotta hitetlenkedve, és majdnem elnevette magát. – Most meg mi a rossebet művel? Emberrablással fejeli meg az eddigieket? Mit gondol, hol a fenében vagyunk? A kibaszott Vadnyugaton?

Louis flegmán nézett rá.

– Kötelességem figyelmeztetni, uram – mondta –, hogy nem tűrjük az erőszakos viselkedést és mások sértegetését, ennélfogva köteles vagyok...

– *Micsoda?* – sikoltotta Luc. – *Micsoda* viselkedést*? Maga* ütött meg *engem!* Nem teheti...

Louis udvarias szemrehányással nézett rá. – Jó okom van azt hinni, uram, hogy szeszélyes viselkedése alkoholos befolyásoltságra vagy más kábító hatású anyag fogyasztására utal, és saját testi épsége érdekében köteles vagyok megfigyelés alá helyezni mindaddig, amíg...

– *Letartóztat?* – kérdezte Luc, mint aki nem hisz a fülének. – *Megvádol*?

– Csak ha kénytelen leszek – felelte Louis megrovóan.

De biztosra veszem, hogy ez a két tanú megerősíti majd – felénk intett a fejével –, hogy rágalmazott, fenyegetően viselkedett, a tűrhetetlen kifejezések használatáról és a rendzavarásról nem is beszélve... Meg kell kérnem, uram, hogy kísérjen el a rendőrőrsre.

– *Hiszen nincs is rendőrőrs*! – üvöltötte Luc.

– Louis a háza alagsorában zárja be a részegeket és a rendzavarókat – magyarázta csendesen Paul. – Igaz, régen nem akadt ilyen. Azóta, hogy Guguste Tinón öt éve akkora tivornyát csapott...

– Van egy zöldséges vermem, amit rendelkezésére bocsáthatok, Louis, ha úgy gondolja, fennáll a veszély, hogy az úr a faluba menet esetleg elveszti az eszméletét – javasoltam egykedvűen. – Jó erős zár van az ajtaján, és ott biztos nem tehet kárt magában...

Louis úgy tett, mintha fontolóra venné az ajánlatomat.

Köszönöm, *veuve* Simon – jelentette ki végül. – Úgy vélem, tényleg ez lenne a legjobb megoldás. Legalábbis addig, míg kiötlőm, mit tegyek. – Bíráló tekintettel mérte végig Dessanges-t, akinek arca már nem a haragtól volt sápadt.

– Elment az eszük – mondta halkan.

– Előbb természetesen át kell hogy kutassam – közölte vele nyugodtan Louis. – Nehogy felgyújtsa a házat, vagy tudom is én, mit műveljen. Volna szíves kiüríteni a zsebeit, uram?

Luc megrázta a fejét. – Ezt egyszerűen nem hiszem el motyogta.

De Louis nem tágított. – Bocsásson meg, uram, de megkérem, ürítse ki a zsebeit.

– Mondjon csak, amit akar – vetette oda kedvetlenül Luc. – Nem tudom, mit remél ettől, de ha az ügyvédem meghallja...

– Majd én átkutatom a zsebeit – ajánlotta Paul. – Bilincsbe verve úgysem tud a zsebébe nyúlni.

Látszólagos sutasága ellenére gyorsan mozgott, vadorzó kezével végiglapogatta Luc ruháját, és kirakta zsebei tartalmát: egy öngyújtót, cigarettasodráshoz papírt, kocsikulcsot, egy tárcát, egy doboz cigarettát. Luc káromkodva ellenkezett, de mindhiába. Körülnézett, mintha azt remélné, felbukkan valaki, akit segítségül hívhat, de az utca kihalt volt.

– Egy tárca. – Louis átnézte. – Egy öngyújtó. Ezüst. Egy mobiltelefon. – Kinyitotta a cigarettásdobozt, és tenyerébe rázta, ami benne volt.

Tenyerében megpillantottam valamit, amiről nem tudtam, micsoda. Szabálytalan alakú, feketésbarna massza, ami melaszból készült régi karamellre emlékeztetett.

– Kíváncsi lennék, mi ez – mondta szívélyesen Louis.

– Bassza meg! – csattant fel Luc. – Az nem az enyém!

Maga csempészte a zsebembe, vén disznó! – vágta oda Paulnak, aki félkegyelmű meglepetéssel bámult rá. – Sosem állná meg a helyét a bíróság

előtt...

– Lehet, hogy nem – hagyta rá közömbösen Louis.

De azért megpróbálhatjuk, nem?

6.

Louis – ahogy ígérte – a zöldséges vermemben hagyta Dessanges-t. Huszonnégy órát tarthatja őrizetben, mondta, mielőtt vádat emelne ellene. Közölte, hogy ennyi időnk van, hogy pontot tegyünk az ügyünk végére, s közben kíváncsi pillantást vetett ránk, arra azonban vigyázott, hogy hangja semmit se áruljon el. Nehézkessége ellenére rendes fiú ez a Louis Ramondin. Kínosan emlékeztet a nagybátyjára, Guilhermre, és eleinte talán ezért is nem vettem észre természetéből fakadó jóságát. Csak reménykedni tudtam, hogy meg ne bánja.

Dessanges először őrjöngött és ordibált a veremben. Az ügyvédjét követelte, a mobilját, a nővérét, Laure-t, a cigarettáját. Panaszkodott, hogy fáj az orra, hogy eltört, sőt az is lehet, hogy e pillanatban is csontszilánkok fúródnak az agyába. Az ajtót verte, könyörgött, fenyegetődzött, átkozódott. Nem vettünk róla tudomást, és a zajok végül elültek.

Fél egykor kávét, egy tányéron kenyeret és *charcuterie*-t vittem neki. Duzzogott, de nyugodt volt, pillantása ismét számító lett.

– Csak haladékot kapott, *mamié* – jegyezte meg, miközben fölszeleteltem a kenyeret. – Mindössze huszonnégy órája van, mert mint tudja, amint telefonhoz jutok...

– Akar enni? – fojtottam belé a szót. – Mert nem árt, ha egy darabig koplal, és közben nekem sem kell hallgatnom a kellemetlenkedését. Mit szól hozzá?

Csúnyán nézett rám, de nem tett megjegyzést.

– Ebben maradunk – szögeztem le.

7.

A délután hátralevő részében Paullal úgy tettünk, mintha dolgoznánk. Vasárnap volt, az éttermet nem nyitottuk ki, de azért akadt munka a gyümölcsösben és a konyhakertben. Kapáltam, metszettem és gyomláltam a végén úgy éreztem, mintha a vesém helyén folyékony üveg volna, és hónaljamnál az izzadság félhold alakú foltot hagyott.

Paul a házból figyelt, azt azonban nem sejtette, hogy én is figyelem őt.

Az a huszonnégy óra. Viszkettem tőle, gyötört, mint egy súlyos csaláncsípés. Tudtam, hogy tennem kellene valamit, de hogy mit tehetnék huszonnégy óra alatt, azt már képtelen voltam eldönteni. Ha az egyik Dessanges-on felülkerekedünk is – legalábbis ideiglenesen –, a másik még szabad, és változatlan rosszindulattal munkálkodhat. Rövid volt az idő.

Többször elzarándokoltam a posta előtti telefonfülkéhez – olyan intéznivalókat ötöltem ki, hogy arrafelé vigyen az utam –, sőt egyszer még a számot is feltárcsáztam, de aztán letettem a kagylót, mielőtt bárki is fölvehette volna, mert rájöttem, hogy fogalmam sincs, mit kellene mondanom. Úgy éreztem, bárhova tekintek, mindenhonnan ugyanaz a rettenetes igazság, ugyanaz a pokoli választási lehetőség néz velem farkasszemet. Öreganyó a horgoktól tüskés, nyitott szájával, dühtől üveges szemével, én, aki ellene feszülök ennek a borzalmas nyomásnak, ráharapok, mint egy fürge cselle a horogra, mintha a csuka énem része volna, amit küszködve próbálok kitépni magamból, mintha tulajdon szívem zsinóron vergődő és csapkodó fekete része volna, egy titkos, irtózatos zsákmány...

Két választásom maradt. Elmém ugyan eljátszott más lehetőségekkel is – például azzal, hogy öccse szabadon engedéséért cserébe Laure Dessanges megígéri, hogy békén hagy –, de gyakorlatias énem azt súgta, hogy ezekben nem bízhatom. Azzal, amit tettünk, eddig csak egyet nyertünk – időt –, és miközben a fejemet törtem, hogy használjam ki, éreztem, ahogy ez az értékes kincs percről percre egyre jobban kicsúszik a kezemből. Ha nem tudom kihasználni, Luc jóslata – *a szomorú kis titkát címoldalon közli majd minden képeslap, minden újság* – hétvégére megmásíthatatlanul, nyomtatásban válik majd valóra, és elvesztek mindent: a tanyát, az éttermet, Les Laveuses-i gyökereimet...

Tisztában voltam vele, hogy másik lehetőségem csak az lehet, ha fegyverként forgatom az igazságot. Bár ezzel visszanyerném az otthonomat és a vállalkozásomat, ki tudja, milyen hatással lenne Pistache-ra, Noisette-re, Paulra?

Elkeseredetten csikorgattam a fogamat. Senkinek sem szabadna ilyen döntés előtt állnia, jajongtam lelkem mélyén. Senkinek.

Mogyoróhagyma-ágyást kapáltam, de olyan nekikeseredve és vakon, hogy megfeledkeztem magamról, és a fejlődő növényeket forgattam ki a földből: a fényes kis hagymák a gyommal együtt repültek szerteszét. Letöröltem a szemembe folyó izzadságcseppeket, és akkor vettem észre, hogy sírok.

Senkinek sem szabadna élet és hazugság között választania. Neki mégis meg kellett tennie: Mirabelle Dartigennak, a hamis gyöngysoros, félénk mosolyú, széles arccsontú, hátrasimított hajú asszonynak a fényképen. Feladott mindent – a tanyát, a gyümölcsöst, a kis helyet, amelyet magának kapart ki –, egyetlen búcsúpillantás nélkül hagyta maga mögött, és továbbment... A gondosan összegyűjtött és keresztutalásokkal ellátott albumából csak egy tény hiányzik, amit nem írhatott le, mert nem is tudhatta. Egy tény hiányzik a történet befejezéséhez. Egyetlenegy.

Ha nem lennének a lányaim és Paul, mindent kitálalnék, hajtogattam magamban. Ha másért nem, hát azért, hogy borsot törjek Laure orra alá, megfosszam a diadaltól. De itt van Paul, a csendes, szerény, hallgatásával oly alázatos Paul, akinek – mielőtt észrevehettem volna – sikerült áttörnie lelkem védőfalát. Paul, aki dadogásával és szakadt kék kertésznadrágjában mindig is

nevetség tárgya volt, Paul a vadorzásban ügyesedett kezével és készséges mosolyával. Ki hitte volna, hogy ennyi év elmúltával épp Paul lesz az? Ki gondolta volna, hogy ennyi idő után hazatalálok?

Többször is azon a ponton voltam, hogy telefonálok.

Mirabelle Dartigen régóta halott, nem kell kifárasztanom szívem rejtelmes vizében, mint Öreganyót a zsinóron.

Anyámnak már mindegy lenne egy második hazugság, győzködtem magam. Ahogy ezen a ponton már az sem tenné lehetővé, hogy vezekeljek, ha felfedném az igazságot.

De Mirabelle Dartigen még holtában is csökönyös asszony.

Még most is érzem – *hallom,* mint szeles napokon a jajgató légvezetékeket – azt a fülhasogató, zavaros szopránt, amely róla őrzött emlékeimből megmaradt. Nem számít, hogy sosem tudtam, valójában mennyire szerettem. A szeretete, az a zárványos, kőkemény titok magával ránt a homályba.

És mégis. Nem lenne *helyes*. Paul hangja a szívemben, könyörtelenül, mint a folyó. Nem lenne helyes hazugságban élni. Bárcsak ne kellett volna választanom.

8.

Már alkonyodott, amikor Paul kijött hozzám. Régóta dolgoztam már a kertben, és a csontjaim csikorogva-nyikorogva, parancsolóan fájtak. Torkom kiszáradt, és tele volt horgokkal. Szédültem. De amikor szótlanul megállt mögöttem, nem beszélt, mert nem is volt rá szükség, csak várt, és az alkalmas pillanatot leste, én mégis elfordultam tőle.

– Mit akarsz? – rivalltam rá végül. – Az istenért, ne bámulj már rám, hanem tedd magad hasznossá!

Paul nem válaszolt. Éreztem, hogy a tarkómat elönti a forróság. Aztán csak megfordultam, a kapámat elhajítottam a konyhakertben, és anyám hangján üvöltöttem rá.

– Te kretén! Miért nem hagysz békén? Szerencsétlen, vén bolond! – Azt hiszem, meg akartam bántani. Könnyebben ment volna, ha képes lettem volna fájdalmat okozni neki, ha sikerül elérnem, hogy haraggal, megbántottan vagy undorral forduljon el tőlem, de Paul végtelen türelemmel csak rezzenetlen nézett – érdekes, azt hittem, ebben a játékban felülmúlhatatlan vagyok –, nem mozdult, nem beszélt, csak várta, hogy kiadjak magamból mindent, és ő is elmondhassa végre a magáét. Bőszen fordítottam hátat neki. Féltem a szavaitól, ijesztő kitartásától.

– Vacsorát főztem a vendégünknek – szólalt meg jó sokára. – Talán te is ennél belőle.

Megráztam a fejemet. – Nem akarok semmit, csak azt, hogy békén hagyj.

Paul nagyot sóhajtott a hátam mögött. – Pontosan ilyen volt – mondta. – Mirabelle Dartigen. Senkitől sem fogadott el segítséget, még önmagától sem. –

Csendes, elgondolkodó hangon beszélt. – Tudod, sok szempontból hasonlítasz rá. Jobban is, mint az akár neked, akár másnak a javát szolgálná.

Magamba fojtottam az ingerült replikát, és makacsul kerültem a tekintetét.

– Konokságával falat emelt maga és mások közé – folytatta Paul. – Sosem tudta meg, hogy segítettek volna neki, ha kérte volna. De soha nem szólt, ugye? Egy léleknek sem.

– Azt hiszem, képtelen volt rá – válaszoltam zsibbadtan. – Van, amire az ember képtelen. Egyszerűen... képtelen.

– Nézz rám – kérte Paul.

A naplemente utolsó fellobbanása rózsás fényben fürdette az arcát ráncai és nikotintól sárga bajusza ellenére fiatalnak látszott. Az ég kisebesedetten vöröslött mögötte felhők tüskéi szaggatták fel.

– Eljön az idő, amikor *valakinek* el kell mondani – magyarázta ésszerűen. – Nem hiába olvastam ennyi ideig a mamád albumát, és bármit is gondolsz, nem vagyok olyan bolond.

– Bocsáss meg – mentegetődztem. – Nem akartam ezt mondani.

Paul elutasítóan rázta a fejét. – Tudom. Nem vagyok olyan okos, mint Cassis meg te, de néha az okosak jutnak leghamarabb zsákutcába. – Elmosolyodott, és behajlított ujjával megkocogtatta a halántékát. – Túl sok kavarog odabent. Túlságosan is sok.

Ránéztem.

– Tudod, nem az igazság fáj – folytatta. – Ha anyád ezt belátta volna, ez az egész talán meg sem történt volna. Ha ahelyett, hogy a maga feje után megy, ahogy mindig tette, segítséget kért volna tőlük...

– Nem – szakítottam félbe határozottan és véglegesen. – Nem érted. Anyám nem tudta az igazságot. Vagy ha tudta is, eltitkolta, még önmaga elől is. A kedvünkért. Az én kedvemért... – Fuldokoltam. Savanyú gyomromból ismerős íz tolakodott fel a számba, és keserűségétől összeszorult a torkom. – Nem neki kellett volna bevallania az igazságot, hanem nekünk, nekem. – Fájdalmasan nyeltem egyet. – Egyedül rajtam múlt – préseltem ki magamból nagy erőfeszítéssel. – Csak én tudtam a teljes igazságot. Ha lett volna hozzá *bátorságom...*

Elhallgattam, és ismét ráemeltem a tekintetemet. Édes, szomorkás a mosolya. Hajlott háta akár egy öszvéré, aki türelmesen és nagy lelki nyugalommal hosszú időn át nagy terheket cipel. Mennyire irigyeltem! Mennyire kívántam!

– Van hozzá merszed – mondta végül. – Mindig is volt.

Egymásra néztünk. A csend közöttünk...

– Rendben – szólaltam meg egy idő múlva. – Engedd szabadon.

– Biztos? A drog, amit Louis a zsebében talált...

Felkacagtam; a hang furcsán gondtalannak hangzott száraz torkomból. – Mindketten tudjuk, hogy az nem volt drog! Csak valami ártalmatlan hamisítvány, amit a holmija közé csempésztél, amikor átkutattad a zsebeit. –

Nevettem megrettent arckifejezésén. – Vadorzó ujjak, Paul, vadorzó kéz! Azt hitted, csak te vagy gyanakvó természetű?

Paul bólintott. – Akkor hát mit teszel? – kérdezte.

Amint elmondja Yannicknak és Laure-nak...

Megráztam a fejemet.

– Hadd mondja – válaszoltam. Könnyűnek éreztem a lelkemet, olyan könnyűnek, mint még soha. Bogáncspihe a vízen. Nevetés bugyborékolt bennem, egy olyan ember őrült kacaja, aki szélnek akarja ereszteni mindenét, amije van. Kötényzsebembe nyúltam, és elővettem a papírfecnit, amire a telefonszámot írtam.

Aztán mégis meggondoltam magam, és megkerestem a kis címjegyzékemet. Kis keresgélés után megtaláltam a megfelelő oldalt.

– Azt hiszem, most már tudom, mit tegyek – jelentettem ki.

9.

Almás és szárított sárgabarackos clafoutis. A tojást addig verjük a liszttel, a cukorral és a vajjal, amíg sűrű, krémes masszát nem kapunk. Apránként hozzáadjuk a tejet, és ezzel is jól fölverjük. A végén laza legyen a tészta állaga. A tepsit alaposan kivajazzuk, és a tésztához keverjük a feldarabolt gyümölcsöt, fahéjjal és szegfűborssal ízesítjük, majd a tésztát betesszük a sütőbe, és közepes lángon megsütjük. Amikor a sütemény emelkedni kezd, a tetejét megszórjuk barna cukorral és vaj darabkákkal. Akkor van kész, ha a teteje szép piros, és érintésre a tésztái ruganyosnak találjuk.

Gyenge volt a termés. Gondoskodott róla az aszály, majd az azt követő pokoli eső. És mégis, az évente megrendezett aratóünnepet mindannyian nagy izgalommal vártuk, még anya is, aki különleges tortákat sütött, az ablakpárkányt végigrakta gyümölccsel és zöldséggel teli tálakkal, tüneményesen hóbortos és bonyolult kenyereket alkotott – búzakéve, hal vagy almáskosár alakút –, hogy eladja őket az angers-i piacon.

A vásárt mindig október végén rendezték, és aznap a vasárnapi iskolások legszebb ruhájukban, gyertyával a kezükben, egyes sorban vették körül a virágokkal, gyümölccsel és kukoricakoszorúkkal, kivájt és lámpának kifaragott takarmány – és úritökökkel pogányul feldíszített szökőkutat, és énekeltek. Ezt követően misét tartottak a templomban, ahol az oltárt zöld és arany terítővel takarták le, és a teret is betöltő zsoltárok, amelyeket kintről, a tiltott gyümölcs vonzásától elbűvölten hallgattunk, a kiválasztottak learatásáról és az ocsú elégetéséről szóltak. Mindig megvártuk a mise végét, és csak akkor vegyültünk el a többiekkel együtt az ünneplők között. A *curé* a templomban maradt és gyóntatott, az ünnepi tábortüzek pedig füstös-édesen égtek a tarlók sarkában.

Ekkor vette kezdetét az aratóünnepi vásár: volt birkózás és lóverseny és mindenféle vetélkedés – tánc, almahalászat, palacsintaevés, libaverseny –, a nyertesek és vesztesek frissen sült gyömbéres kalácsot és almabort kaptak, a szökőkútnál házi készítésű termékeket árultak, miközben az aratóünnep

királynője mosolyogva ült sárga trónusán, és virágot hintett az ünneplőkre.

Abban az évben alig vettük észre az ünnep közeledtét.

Korábban izgatottabban vártuk volna, mint a karácsonyt, mert akkortájt nemigen lehetett ajándékra számítani, és a december éppenséggel nem volt ünnepi hangulatú.

Vörösesarany fényével, korai fehér fagyával, ragyogóan színes leveleivel a tovaröppenő és nedvdúsan édes október azonban egészen más volt – varázslatos időszak, amikor utoljára dacoltunk vígan a küszöbönálló téllel. Más években már hetekkel az ünnep előtt védett helyen halmoztuk volna fel a fát és a száraz leveleket, előkészítettük volna a vadalmából fűzött nyakláncokat és a dióval teli zacskókat, legjobb ruhánk kivasalva, cipőnk fényesre tisztítva, táncról álmodva várta volna a nagy napot. A Lesállásnál is rendeztünk volna egy kis ünnepet – koszorúval díszítettük volna a Kincses Követ, és égővörös virágokat szórtunk volna a lassú, barna Loire-ba –, fölszeletelt körtét és almát száritottunk volna a sütőben, sárga kukoricából koszorút fontunk és babát készítettünk volna, hogy szerencsét hozzanak, a gyanútlanok megtréfálásán törtük volna a fejünket, és éhes gyomrunk korogva leste volna a finom falatokat.

De abban az évben mindebből szinte semmi sem volt.

A La Mauvaise Réputation utáni rossz hangulat beharangozta hanyatlásunkat, s ezt követték a névtelen levelek, a szóbeszéd, falaink összefirkálása, a hátunk mögötti összesúgás és a szemtől szembeni udvarias hallgatás. Nem zörög a haraszt, ha nem fúj a szél, tartották a helybeliek. A vádaskodást akárhányszor festettük is át, a tyúkól falán a NÁCI KURVA felirat vörösebben és nagyobb betűkkel izzott fel újra, amit tetézett, hogy anya nem volt hajlandó sem tagadni, sem beismerni a híreszteléseket, a La Répben tett látogatásainak hírét mohón terjesztették, s mint ilyeneket, a látogatásokat mindinkább felnagyították mindez csak olaj volt a tűzre. A Dartigen család számára megkeseredett az ünnep.

A többiek örömtüzet raktak, és kévébe kötötték a búzát.

A gyerekek végigmentek a sorok között, és fölszedték a kipergett szemeket. Leszüreteltük a megmaradt almát amit nem tettek tönkre a darazsak –, és tálcákon, a pincében raktároztuk el úgy, hogy ne érjenek egymáshoz, és egy rothadt gyümölcs ne fertőzze meg a többit. A zöldséget faládákba tettük, és lazán rájuk hordott száraz föld alatt vermeltük el. Anya még a különleges kenyeréből is sütött, bár Les Laveuses-ban nemigen tudta eladni, így közönyösen elvitte Angers-ba, és ott adott túl rajta. Emlékszem, egy nap kordén vittük be az angers-i piacra a kenyeret és a süteményt a nap úgy csillogott a makkok, sündisznók és fintorgó kis maszkok barnára sült héján, mint a kifényesített tölgyfa asztal lapján. Néhány falubeli gyerek nem állt szóba velünk. Egy nap egy tamariskaliget mögül valaki sárral dobálta meg Reinette-et és Cassist, amikor iskolába mentek. A nagy nap közeledtével a lányok gusztálni kezdték egymást, nagy gonddal fésülték a hajukat, és zabdarával mostak arcot, mert az aratóünnep napján egyiküket királynőnek választják majd, árpából font

koronát tesznek a fejére, és egy kancsó bort adnak a kezébe. Engem mindez hidegen hagyott. Rövid szöghajammal és békaképemmel sosem lesz belőlem az aratóünnep királynője, gondoltam.

Tomas nélkül egyébként sem érdekelt semmi. Folyton azon járt az eszem, vajon látom-e még valaha. Csapdáimmal és botommal ültem a Loire partján, és figyeltem. Megingathatatlanul hittem abban, hogy ha sikerül kifognom a csukát, Tomas is visszatér.

10.

Az aratóünnep reggelén hideg és ragyogóan tiszta volt az idő, az októberben oly jellegzetes kihunyóparázs-ragyogás. Előző éjjel anya le sem hunyta a szemét – nem annyira a hagyomány szeretetétől fűtve, mint inkább makacsságból –, gyömbéres kalácsot, fekete hajdinapalacsintát sütött, áfonyalekvárt főzött, amit kosarakba tett, és meghagyta, hogy vigyük el a vásárba. Nem akaródzott elmennem. Megfejtem a kecskét, végeztem a vasárnapi tennivalóimmal, aztán elindultam a folyó felé. Kihelyeztem egy igazán ötletes csapdát közvetlen a folyópartnál: drótháló val összetákoltam két faládát és egy olajoshordót, és haldarabokat tettem bele csalinak, s most hajtott a kíváncsiság, hogy kipróbáljam. A szél frissen nyírt fű illatát keverte az első őszi tábortüzekével; az évszázados illat szívbe markoló volt, és boldogabb idők emlékét elevenítette föl. Öregnek éreztem magam, ahogy a Loire felé caplattam a kukoricamezőkön át. Mintha ezer éve élnék.

Paul a menhireknél várt. Nem lepődött meg azon, hogy ott lát csak egy pillanatra nézett fel, aztán megint a horgászzsinór végén úszó parafa dugót figyelte.

– Nem mész a v... vásárba? – kérdezte.

Megráztam a fejemet. Most döbbentem csak rá, hogy nem láttam, amióta anya elkergette tőlünk, és bűntudat mardosott, hogy így elfelejtettem régi barátomat. Talán ezért is ültem le mellé. Biztosan nem a társaság kedvéért; egyedüllét utáni vágyam szinte fojtogatott.

– Én s... sem. – Majdhogynem morózus és kedvetlen volt, a nagy összpontosításban nyugtalanítóan felnőttesen ráncolta a szemöldökét. – A s... sok h... hülye b... berúg és ugrab... bugrál. K... kinek hiányzik ez?

– Nekem ugyan nem. – Lábam előtt a barna örvények szinte delejesen vonzottak. – Csak ellenőrzöm a csapdáimat, aztán arra gondoltam, megpróbálkozom a nagy zátonynál. Cassis már ott is látott csukát.

Paul cinikus pillantást vetett rám. – S... sosem k... kapod el – mondta.

– Miért nem?

Vállat vont. – M... mert nem, és kész.

Egy darabig egymás mellett pecáztunk, a nap lassan átmelegítette a hátunkat, a levelek egyenként hulltak sárgán-vörösen-feketén a selymes vízbe. Távoli, hívogató harangszót hozott a szél a mezők felől, a mise végét jelezte. Tíz perc múlva kezdetét veszi a mulatság.

– A többiek mennek? – Kivette a gilisztát bal orcájából, ahol melengette, és ügyesen a horogra akasztotta.

Vállat vontam. – Nem érdekel – feleltem.

A beállt csendben Paul gyomra hangosan megkordult.

– Éhes vagy?

– Nem.

Akkor hallottam meg. Az angers-i út felől tisztán, mint az emlék, eleinte alig kivehetően, majd egyre erőteljesebben, mint egy darázs álmos zümmögése, hangosabban, mint amikor lélekszakadva futok a mezőn át, és szapora szívverésem a fülemben dobol. Egyetlen motorbicikli zúgása.

Hirtelen rám tört a pánik. Paul nem láthatja. Ha Tomas jön, egyedül kell lennem, és az, ahogy szívem betegesen meglódult az örömtől, kétséget kizáró, mámoros bizonyossággal adta tudtomra, hogy csak Tomas lehet.

Tomas.

– Talán mégis elnézhetnénk a vásárba – jegyeztem meg megjátszott közönnyel.

Paul semmitmondóan mordult egyet.

– Lesz gyömbéres kalács – folytattam ravaszul. – És főtt krumpli meg sült, édes kukorica... és sütemények... meg a tábortűz parazsán sütött kolbász.

Ezúttal hangosabb korgás volt a válasz.

– Odaosonunk, és csenünk magunknak – javasoltam.

Csend.

– Cassis és Reine is elmennek.

Legalábbis ebben reménykedtem. Számítottam rá, hogy ha elmennek, hamar elszabadulok, és visszajöhetek Tomashoz. A remény, hogy viszontlátom, az elviselhetetlen, forró öröm, amely elöntött, ha arra gondoltam, hogy nemsokára itt lesz, olyan érzés volt, mintha áttüzesedett köveken lépkednék mezítláb.

– Ő is ott l... lesz? – kérdezte Paul halkan, de olyan gyűlölettel, ami más körülmények között bizonyára meglepett volna. Sosem hittem volna, hogy Paul képes ellenséges indulatot táplálni bárki iránt is. – M... mármint a m... ma... Arca grimaszba rándult az erőfeszítéstől. – A m... m... A m... m... m...

Megráztam a fejemet. – Szerintem nem – szakítottam félbe akaratom ellenére is élesebben. – Istenem, Paul, megőrjít, amikor ezt csinálod!

Paul közömbösen megrántotta a vállát. Most már tisztán hallottam a motorzúgást úgy egy-két mérföldnyire lehetett tőlünk. Olyan erősen szorítottam ökölbe a kezemet, hogy körmömmel felsértettem a tenyeremet.

– Nem számít, hidd el – tettem hozzá gyengédebben.

Anya nem érti, ennyi az egész.

De Paul nem tágított. – Ott l... lesz? – kérdezte.

Megráztam a fejemet. – Nem – hazudtam. – Azt mondta, hogy délelőtt a kecskeólat takarítja.

Paul bólintott. – Rendben van – egyezett bele békésen.

11.

Tomas talán egy órát vár a Lesállásban. Meleg van.

A motorját elrejti a bokrok közé. És cigarettázik. Ha nem jár arra senki, talán még a folyóba is bemegy. Ha azután sem jön senki, ír nekünk egypár sort, és ott hagyja a levelet talán egy csomag képeslappal vagy újságpapírba gondosan becsomagolt cukorkával együtt a Lesállás tetején, a padló alatti ágak V betűjében. Ennyi idő épp elég, hogy megjárjam az utat Paullal a faluba, és visszafussak, ha senki sem figyel. Nem szólok Reinette-nek és Cassisnak, hogy Tomas itt van. Az ötlet hihetetlen örömöt ébresztett bennem. Elképzeltem, ahogy arcán felragyog az üdvözlő mosoly, ami csak nekem szól. Ettől a gondolattól rögtön gyorsabb léptekre ösztönöztem Pault, forró tenyerem izgatottan szorította hűs kezét.

A szökőkút melletti téren sokan összeverődtek már.

A templomból most áradt ki a tömeg, a gyerekek gyertyát fogtak, a fiatal lányok fején őszi levélkoszorú, maroknyi fiatalember – köztük Guilherm Ramondin is – közvetlen gyónás után a lányokat gusztálta, és újabb bűnös gondolatok termését aratta le. Sőt még annál is többet, ha alkalmuk adódik rá végtére is az aratóünnep erre való, és más, aminek örülni lehetett, nemigen akadt... Cassis és Reinette a tömegtől kicsit távolabb álldogáltak. Reinette piros flanelruhában volt, nyakába bogyókból fűzött láncot akasztott, Cassis cukrozott süteményt majszolt. Senki sem szólt hozzájuk, és úgy éreztem, mintha egy kis kör közepén, elszigetelten állnának. Reinette felkacagott, nevetése éles volt és szaggatott, mint egy sirálykiáltás. Tőlük nem messze állt anyám, egyik kezében süteménnyel és gyümölccsel megrakott kosarat tartott. Fájón kopottas látványt nyújtott az ünneplő tömegben, fekete ruhája és fejkendője élesen elütött a virág- és zászlódísztől.

A szökőkút mellett néhányan vidám dalra fakadtak. Azt hiszem, Raphael is köztük volt, meg Colette Gaudin, aztán Paul nagybátyja, Philippe Hourias – aki oda nem illően sárga kendőt kötött a nyakába –, Agnés Petit a kimenőruhájában és bőrcipőjében, hajában bogyókoronával. Emlékszem, hogy hangja egy pillanatra a többieké fölé szárnyalt – iskolázatlan, de tiszta és nagyon édes hangja volt s ettől megborzongtam, hajam egy pillanatra égnek állt, mintha idő előtt kirázott volna a hideg attól a kísértettől, akivé nemsokára vált. Azt sem felejtettem el, hogy mit énekelt:

A la claire fontaine j'allais me promenerJ'ai trouvé l'eau si belle que je m'y suis baignéeIl y a longtemps que je'taimeJamais je ne t'oublierai.

Tomas – ha valóban őt hallottam közeledni – most már a Lesállásban van. De a mellettem álló Paul nem sok hajlandóságot mutatott, hogy elvegyüljön az emberek között.

Anyámat nézte a szökőkút túloldalán, és idegesen harapdálta az ajkát.

– Azt hittem, n... nem lesz itt – dadogta.

– Én is ezt hittem – feleltem.

Álldogáltunk, néztük, ahogy az emberek esznek-isznak.

Alma- és szőlőmusttal teli kancsókat tettek a szökőkút párkányára, és az asszonyok – akárcsak anyám is – kosárból kenyeret, *brioche*-t és gyümölcsöt osztogattak a templomkapuban. Nem kerülte el a figyelmemet, hogy anyám félrehúzódik, és alig akad bárki is, aki odamenne hozzá, hogy vegyen a gondosan elkészített harapnivalóból. Anyám arca mégis egykedvű, szinte közönyös maradt. Csak fehér, a kosár fülét görcsösen markoló keze árulta el. Arca sápadt volt, ajka vértelen, ahogy összeszorította.

Idegesen toporogtam. Paul sehogy sem akart magamra hagyni. Egy asszony – tán Francine Crespin, Raphael nővére lehetett – kosarából almával kínálta Pault, de amikor meglátott, kényszeredetté merevedett a mosolya. Nemigen volt ember a faluban, aki ne tudott volna a tyúkólra festett szavakról.

A pap lépett ki a templomból. Pere Froment gyönge, szelíd szeme ma boldogan csillogott elégedetté tette a tudat, hogy nyája egységes. Az aranyozott feszületet hosszú botra tűzte, és úgy tartotta a magasba, mint egy trófeát.

Mögötte két ministránsfiú haladt, és a sárga-arany baldachinos, bogyókkal és őszi levelekkel díszített emelvényen Szűz Mária szobrát vitték. A vasárnapi iskolások a kis körmenet felé fordultak, magasba tartották a gyertyájukat, és aratási zsoltárt énekeltek. A lányok mórikálták magukat, legigézőbb mosolyukat próbálgatták. Láttam, hogy Reinette is arra fordul. Ekkor lépett ki két fiatalember, akik az aratóünnep királynőjének trónusát hozták a templomból.

Bár csak szalmából készült, fejtámaszát és karfáját kukoricalevelekből, párnáját falevelekből készítették, amikor a nap rásütött, mégis mintha aranyból lett volna.

Talán tucatnyi megfelelő korú lány várt a szökőkút mellett. Valamennyiükre emlékszem: Jeanette Crespinre, a mellére feszülő, kinőtt elsőáldozási ruhájában, a vörös hajú Francine Houriasra, akinek ezernyi szeplőjét a világ minden korpás vize sem tudta kifakítani, a szoros copfú, szemüveges Michéle Petit-re. Reinette mellett rút kiskacsa volt mind. És ezzel ők is tisztában voltak. Kiéreztem abból, ahogy gyanakvóan és irigyen méregették távolabb álló, piros ruhás nővéremet, aki kibontott fürtjeibe bogyókat font. Érzéseik közé nem csekély elégedettség vegyült: tudták, hogy abban az évben, amikor a szóbeszéd úgy keringett a levegőben, mint szélben az avar, senki sem választja meg királynőnek Reine Dartigent.

A pap beszélni kezdett. Egyre türelmetlenebbül hallgattam. Tomas már vár. Ha nem akarok lecsúszni a találkozásról, hamarosan indulnom kell. Paul kissé ütődött odaadással bambult a szökőkút irányába.

– Az idén számos csapás ért bennünket... – A pap hangja, mint távoli birkabégetés, nyugtatóan hatott az idegekre.

– De hitetek és szorgalmatok ezúttal is átsegített benneteket a nehézségeken. – A tömegen az enyémhez hasonló türelmetlenség érződött. Egyszer már végighallgattak egy hosszú prédikációt. Most már ideje

megkoronázni a királynőt, aztán jöhet a tánc és az ünneplés. Egy kisgyerek felnyúlt anyja kosarába, kikapott egy süteményt, és anélkül, hogy anyja észrevette volna, kapkodva, mohón befalta.

– Elérkezett az ünneplés ideje. – Ez már jobban tetszett. A tömegben halk pisszegés hallatszott itt is, ott is, majd helyeslő és türelmetlen kiáltások. Pere Froment is megérezte az emberek hangulatváltozását.

– Csak arra kérlek benneteket, mutassatok mindenben mértékletességet – bégette –, s ne feledjétek, hogy kit ünneplünk... Őt, aki nélkül nem volna aratás és örvendezés...

– Fürgébben, *pere!* – rikkantotta egy érdes, vidám hang a templom oldala mellől. Pere Froment egyszerre látszott megbántottnak és beletörődőnek.

– Mindent a maga idejében, *mon fils* – figyelmeztetett az atya. – Amint már említettem... most jött el a pillanat, hogy a mi Urunk ünnepét megnyissuk az aratóünnep királynőjének – egy tizenkét és tizennyolc év közötti leánynak – a megválasztásával, hogy ő uralkodjon ünnepségünkön, és viselje az árpakoronát...

Vagy tucatnyi hang szakította félbe: neveket kiabáltak közbe. Akadt köztük alkalmatlan is. – Agnés Petit! – kiáltotta Raphaél, és Agnés, aki harmincötnél egy nappal sem volt fiatalabb, elpirult boldog zavarában abban a pillanatban majdnem szép volt.

– Mireille Dupré!

– Colette Gaudin! – Feleségek megcsókolták a férjüket, és a bók hallatán megjátszott méltatlankodással sikoltoztak.

– Michéle Petit! – vetette be makacs lojalitással Michéle édesanyja.

– Georgette Lemaitre! – ajánlotta Henri a nagyanyját, aki már kilencven is elmúlt, és víg kotkodácsolással nevetett a tréfán.

Több fiatalember is bekiabálta Jeanette Crespin nevét, aki kezével takarta el piruló arcát. Ekkor Paul, aki addig szótlanul állt mellettem, váratlanul előrelépett.

– Reine-Claude Dartigen! – kiabálta hangosan, dadogás nélkül. Hangja erős volt, majdnem egy felnőtt férfi hangja, távolról sem megszokott vontatott, tétova hanghordozása. – Reine-Claude Dartigen! – ismételte meg, és mindenki kíváncsian felé fordult, majd összesúgtak.

Reine-Claude Dartigen! – mondta még egyszer, aztán kezében vackorból fűzött nyaklánccal elindult a tér túlsó felén álló meglepett Reinette felé.

– Tessék. Ez a tied – tette hozzá lágyabban, de továbbra is tisztán, dadogásmentesen, majd a láncot Reinette nyakába akasztotta. A vöröses októberi napsütésben ékkőként lángoltak fel a kis sárga-piros gyümölcsök.

– Reine-Claude Dartigen – mondta Paul negyedszer is, majd kézen fogta Reinette-et, és a pár lépésnyire álló szalmatrónhoz vezette. Pere Froment nem szólt egy szót sem ajkán zavart mosoly játszott, de nem akadályozta meg Pault, hogy Reinette fejére helyezze az árpakoronát.

– Nagyon helyes – mondta halkan a pap. – Nagyon helyes. – Aztán

hangosabban folytatta: – Ezennel ReineClaude Dartigent választottuk az idei aratóünnep királynőjének!

Talán a felhajtásra váró sok bor miatti türelmetlenség tette. Talán a meglepetés, hogy a szegény kis Paul Houriast életében először dadogás nélkül hallották beszélni. Talán Reinette látványa, aki rózsabimbószájjal ült a trónon, a nap glóriát vont a feje köré. A legtöbb falubeli tapsolt. Néhányan még éljeneztek is, és Reinette nevét kiabálták; nem kerülte el a figyelmemet, hogy valamennyien férfiak voltak, köztük Raphael és Julien, akik azon az éjszakán a La Mauvaise Réputationban voltak. De néhány nő nem vett részt az ünneplésben. Kevesen tartózkodtak, talán egy maroknyian, de az épp elég volt. Például Michéle anyja és olyan rosszindulatú pletykafészkek, mint Marthe Gaudin és Isabelle Ramondin. Ennek ellenére kevesen voltak, és bár némelyik kényelmetlenül feszengett, együtt éljeneztek a többiekkel, sőt néhányan még tapsoltak is, amikor Reine virágot és gyümölcsöt hintett kosarából a vasárnapi iskolások felé. Éppen amikor megpróbáltam elosonni, megpillantottam anyám arcát, és váratlan arckifejezése szíven ütött: szokatlanul lágy volt, és gyöngéd érzelmek fűtötték át. Arca kipirult, szeme úgy csillogott, mint azon az elfeledett esküvői fényképen hajáról lecsúszott a kendő, ahogy csaknem futva igyekezett Reinette-hez. Arckifejezésére talán csak én figyeltem fel. Mindenki más a nővéremet nézte. Még Paul is őt bámulta a szökőkút mellől. Arcára visszatért a megszokott ostoba kifejezés, mintha soha el nem tűnt volna. Bensőm megrándult. Könnyek marták a szememet, de olyan erősen, hogy egy pillanatig biztosra vettem, valami bogár – talán egy darázs – csípte meg a szemhéjamat.

Eldobtam a süteményt, amit ettem, és észrevétlenül távozni készültem. Tomas már vár rám. Hirtelen nagyon fontos volt, hogy higgyek abban, hogy Tomas vár. Tomas, aki szeret. Tomas, csak ő, örökkön-örökké. Még utoljára visszafordultam, hogy emlékezetembe véssem a jelenetet.

Nővérem, az aratóünnep királynője, a legszebb, akit valaha megkoronáztak, egyik kezében búzakéve, a másikban egy kerek, élénk színű gyümölcs – alma vagy talán gránátalma –, amelyet Pere Froment nyomott a kezébe pillantásuk találkozott, a pap nyájasan, szégyenlősen mosolygott, anyám kipirult arcára fagyott mosollyal hirtelen hátrahőkölt, hangja távolin, élesen vált ki a vidám tömeg zsivajából: *Mi ez? Mi ez, az istenért? Kitől kaptad ezt?* Akkor döbbentem rá, hogy Reinette nem almát vagy gránátalmát szorongat. Az aratóünnep királynőjének jutalma egy narancs volt.

Miután senki sem figyelt rám, futásnak eredtem. Nevetés szorongatta a torkomat, szemhéjamon ott csimpaszkodott a láthatatlan darázs, gondolataim elmosódtak, miközben lélekszakadva futottam a folyó felé. Olykor mégis kénytelen voltam egy pillanatra megállni, hogy a gyomromat görcsbe rántó fájdalom – amely kísértetiesen emlékeztetett a nevetésre, de amelytől mégis könnyek szöktek a szemembe – enyhüljön kicsit. Hogy épp egy narancs!

Gondossággal és szeretettel, selyempapír közé csomagolták, és őrizték erre az ünnepi alkalomra, hogy országalmaként a királynő kezébe tegyék,

miközben anya... anya... a nevetés savként marta a torkomat, de a fájdalom élesen szaggatta bensőmet, mintha horgok kapaszkodnának belém és rántanának a földre. Görcsösen vonaglottam anyám arcának emlékétől, ahogy büszke pillantása félelemmé nem is félelemmé, *rettegéssé* – változott egyetlen apró narancs megpillantásától. A görcsök között teljes erőmből futottam úgy számoltam, hogy talán tíz perc múlva érek a Lesálláshoz. Ha arra gondoltam, hogy a szökőkútnál legalább húsz percet töltöttem, belém hasított a félelem, hogy Tomas talán már el is ment.

Megfogadtam, ezúttal megkérem. Könyörögni fogok, hogy vigyen magával, akárhova is készül, Németországba, vagy ha örökös bujkálásra szánja rá magát az erdőben, lényeg, hogy ő meg én... hogy ő meg én... Futás közben az Öreganyóhoz imádkoztam, csupasz lábszáramat tüskék szaggatták, de észre sem vettem. Kérlek, Tomas! Kérlek!

Csak te. Örökké. Vad futásom közben senkivel sem találkoztam mindenki más az ünnepen volt. Mire a menhirekhez értem, már hangosan kiáltoztam Tomas nevét, a folyó selymes csendjében hangom élesen szállt, mint a bíbicé.

Lehet, hogy már el is ment?

– Tomas! Tomas! – Hangom rekedt volt a nevetéstől és a félelemtől. – *Tomas! Tomas!*

Olyan gyors volt, hogy szinte meg se láttam. Elém toppant a bokrok közül, egyik kezével elkapta a csuklómat, a másikat számra szorította. Egy másodpercig szinte rá sem ismertem – hiszen arca sötétben maradt –, és kétségbeesetten vergődtem. Megpróbáltam a kezébe harapni, és számra tapasztott tenyere mögött kis madárszerű hangokat hallattam.

– Pszt, *Backfisch,* mi az ördögöt művelsz? – Felismertem a hangját, és abbahagytam a kapálódzást.

– Tomas. Tomas. – Egyfolytában a nevét hajtogattam, fejem szédült a cigaretta és izzadság ismerős illatától. Úgy temettem arcomat a kabátjába, ahogy két hónappal korábban nem mertem volna. A váratlan áldott sötétben kétségbeesett szenvedéllyel csókoltam a szövetet. – Tudtam, hogy visszajössz. Tudtam, tudtam.

Szótlanul nézett rám. – Egyedül vagy? – Szemét összehúzta, a szokottnál óvatosabb volt a pillantása. Bólintottam.

– Helyes. És most jól figyelj. – Nagyon lassan, nyomatékosan beszélt, kihangsúlyozott minden szót. Szája sarkában nem lógott cigaretta, szeme sem csillogott vidáman.

Távolléte hetei alatt mintha lefogyott volna, arcvonásai élesebbek, szája vékonyabb lett.

– Nagyon jól figyelj.

Engedelmesen bólintottam. Kérj bármit, Tomas. Égett a szemem. *Csak te, Tomas. Csak te.* Mesélni szerettem volna anyámról, Reine-ről és a narancsról, de éreztem, hogy ez nem alkalmas pillanat. Inkább figyeltem.

– Megeshet, hogy férfiak jönnek a faluba – kezdte.

Fekete egyenruhások. Ugye, tudod, mit jelent ez?

Bólintottam. – Német rendőrség – válaszoltam. – SS.

– Úgy van. – Szokott, fesztelenül vontatott beszéde helyett kimérten koppantak a szavai. – Könnyen lehet, hogy kérdéseket tesznek fel.

Értetlenül néztem rá.

– Rólam – tette hozzá Tomas.

– Miért?

– Az ne érdekeljen. – Keze még mindig fájón kulcsolódott a csuklómra. – Mindenfélét kérdezhetnek tőled. Például azt, hogy mit csináltunk.

– A képeslapokra meg a többire gondolsz?

– Arra bizony. Meg a kávéházból az öregre. Gustave-ra.

Aki vízbe fulladt. – Komor és nyúzott volt az arca. Maga felé fordította az enyémet, és közelről a szemembe nézett.

Gallérján, leheletén cigarettafüstöt éreztem. – Jól figyelj, *Backfisch.* Ez most mindennél fontosabb. Semmit sem szabad elárulnod nekik. Sosem láttál. A mulatság estéjén nem voltam a La Répben. Még a nevemet sem tudod. Megértetted?

Bólintottam.

– Ne felejtsd el – kötötte a lelkemre Tomas. – Semmiről sem tudsz. Sosem beszéltél velem. A többieknek is mondd meg!

Megint bólintottam, mire kicsit enyhült benne a feszültség.

– És még valami. – Hangja vesztett keménységéből, csaknem simogatóan lágy lett. Ellágyult tőle a lelkem, mint a puha karamell. Várakozásteljesen néztem rá.

– Nem jöhetek többé ide – folytatta szelíden. – Egy darabig biztosan nem. Túl veszélyessé vált. Legutóbb is épp csak sikerült.

Hallgattam egy sort. – Akkor találkozzunk a mozinál – vetettem fel szégyenlősen. – Mint régen. Vagy az erdőben...

Tomas türelmetlenül rázta a fejét. – Hát nem figyeltél? – förmedt rám. – Egyáltalán nem találkozhatunk. Sem itt, sem másutt.

Lúdbőrös lettem, mintha jeges fuvallat csapott volna meg. Megbénult az agyam.

– De meddig? – suttogtam végül.

– Sokáig. – Türelmetlensége megütött. – Talán soha az életben.

Összerándultam, és remegni kezdtem. A bőrömet bizsergető érzés jegesből forróvá változott, mintha csalánban hemperegtem volna. Két keze közé fogta az arcomat.

– Nézd, Framboise – mondta lassan. – Sajnálom. Tudom, hogy te... – kezdte, de nem fejezte be a mondatot. – Tudom, hogy nehéz. – Vadul, ugyanakkor szomorkásán elvigyorodott, mint egy szelídséget tettető vadállat.

– Hoztam pár dolgot – mondta végül. – Képes újságot, kávét. – Újra az a feszült, vidám mosoly. – Rágógumit. Csokoládét. Könyveket.

Némán bámultam rá. A szívem nehéz volt, mint egy marék hideg agyag.

– Rejtsd el, helyes? – Csillogott a szeme, mint egy gyereké, aki örömteli titkot oszt meg. – És senkinek se beszélj rólunk. Egy léleknek sem.

A bokorból, amely mögül előugrott, kivett egy spárgával összekötött csomagot.

– Nyisd ki – biztatott.

Bambán meredtem rá.

– Gyerünk már! – Hangja majd elpattant a kényszerű vidámságtól. – Neked hoztam.

– Nem kell.

– Jaj, *Backfisch*, ne csináld már... – Át akarta ölelni a vállamat, de eltoltam.

– *Mondtam már, hogy nem kell!* – Anyám hangján élesen sikoltottam fel, és hirtelen meggyűlöltem, hogy ezt váltotta ki belőlem. – *Nem kell, nem kell, nem kell!*

Tehetetlenül vigyorgott rám. – Jaj, ne vacakolj már – ismételte. – Ne légy már ilyen. Én csak...

– Elszökhetnénk – szakadt ki belőlem váratlanul. – Egy csomó helyet ismerek az erdőben. Elszökhetnénk, és soha senki sem tudná, hol keressen minket. Nyulat fognánk, meg... gombásznánk... bogyót szednénk... – Égett az arcom. Kiszáradt torkom olyan volt, mint egy eleven seb.

Biztonságban lennénk – kérleltem. – Senki sem tudná...

– De az arcáról leolvastam, hogy minden hiába.

– Nem tehetem – mondta. Éreztem, hogy döntése megmásíthatatlan.

Szemembe könnyek szöktek.

– Egy k... kicsit sem maradhatsz? – dadogtam alázatosan és ostobán úgy beszéltem, mint Paul, mégsem tudtam magamba fojtani a kikívánkozó szavakat, noha lelkem mélyén valahol szerettem volna jeges, büszke hallgatással, egyetlen szó nélkül útjára bocsátani.

– Kérlek szépen! Szívj el egy cigarettát, vagy ússz egyet, esetleg elmehetnénk horgászni...

Tomas csak a fejét rázta.

Elkerülhetetlenül összeomlottam. A távolban hirtelen fém fémhez csikordult.

– Csak pár percet maradj! *Kérlek!* – Hogy gyűlöltem a hangomat, azt a buta, megsebzett, könyörgő hangot!

Megmutatom az új csapdáimat. A csukafogómat.

Szótlansága kárhozatos volt, mint egy türelmesen ásító sír. Éreztem, hogy időnk kérlelhetetlenül lejár. Ismét az a távoli fémes kondulás, mint amikor kutya farkán konzervdoboz zörög. Egyszerre ráismertem a hangra. Kétségbeesett öröm ragadott magával.

– *Kérlek szépen! Nagyon fontos*! – Éles, gyerekes hangon esdekeltem, a megváltás reménye a sírás szélére sodort, forró kín marta szemhéjamat és torkomat. – Megmondlak, ha nem maradsz, megmondlak, megmondlak...

Türelmetlenül, kurtán biccentett.

– Öt perc. Egy pillanattal sem több. Rendben?

Felszáradtak a könnyeim. – Rendben.

12.

Öt perc. Tudtam, mit kell tennem. Ez volt az utolsó esélyünk – vagy inkább csak az enyém –, de a szívem, amely úgy vert, mint a pöröly, lázasan dalolt. Öt percet kaptam tőle! Feldobottan vonszoltam kezénél fogva a nagy homokzátony felé, ahol utolsó csapdámat helyeztem el. Az elmémet a faluból idáig tartó futás közben gúzsba kötő fohász sürgető, fülsiketítő kényszerré vált – *csaktecsaktejajtomasjajkérlekkérlek* –, és a szívem úgy kalapált, hogy attól féltem, szétrobban a dobhártyám.

– Hova megyünk? – kérdezte nyugodtan, magában mulatva, csaknem közömbösen.

– Mutatni akarok valamit – lihegtem, és még vadabbul húztam magammal. – Valami fontosat. *Gyere már!*

Már messziről hallottam, ahogy az olajoshordóhoz kötött konzervdobozok zörögnek. Van valami a csapdában, gondoltam, és megborzongtam az izgalomtól. Valami nagy. Az üres dobozok vadul bukdácsoltak a vízen, és állandóan hozzáverődtek a hordóhoz. A felszín alatt a drótháló val összekötött két láda veszettül billegett és tajtékot vert.

Csak az lehet, gondoltam. Az kell hogy legyen.

A part alatti rejtekhelyéről előhúztam a farudat, amellyel a súlyos csapdákat a felszínre szoktam ráncigálni.

Annyira reszketett a kezem, hogy első alkalommal majdnem beejtettem a vízbe. A bot végéhez erősített horog segítségével leakasztottam a ládákat a bójáról, és ellöktem a nagy hordót. A ládák pattogtak és ficánkoltak.

– *Túl nehéz*! – sikoltottam.

Tomas döbbenten figyelte, mit művelek.

– Mi az ördög az? – kérdezte.

– Jaj, kérlek... *kérlek*... – A ládákba csimpaszkodtam, és megpróbáltam felvonszolni őket a meredek parton. A deszkák közti réseken víz ömlött ki. A ládában valami hatalmas és erős lény csúszkált és vergődött.

Tomas halkan fölnevetett mellettem.

– Ej, *Backfisch*! – kiáltott elfúló hangon. – Hát mégis kifogtad! Az öreg csuka... *Lieber Gott*, milyen hatalmas lehet!

Alig hallottam, mit mond. Minden lélegzetvételem sípolva tört fel kiszáradt torkomból. Csupasz sarkam hiába vágtam a sárba, menthetetlenül visszacsúsztam a víz felé.

A kezembe került lény apránként a víz felé rángatott.

– *Nem fogom elengedni!* – lihegtem rekedten. – *Nem és nem!* – Egy lépést tettem hátrafelé, és az átázott ládákat feljebb vonszoltam. Aztán még egy lépést hátráltam. Majdnem összerogytam a csúszós sárga sárban. A rúd fájdalmasan

vállamba fúródott, ahogy teljes erőmből nekifeszültem. Mégis megrészegültem a gondolattól, hogy ő figyel, és ha sikerülne kirángatnom az Öreganyót a búvóhelyéről, akkor a kívánságom... a kívánságom...

Egy lépés. Aztán még egy. Lábujjaimmal az agyagba kapaszkodtam, és magasabbra húztam magam. Még egy lépés, és zsákmányom könnyebb lett, ahogy a víz kifolyt a ládákból. Éreztem, ahogy a teremtmény dühösen a láda falát döngeti. Még egy lépés.

Aztán semmi.

Húztam, de a ládák nem mozdultak. Kétségbeesett kiáltással olyan messzire vetődtem a parton, ahogy csak bírtam, de a láda egy tapodtat sem mozdult. Talán a csupasz partról odvas fogcsonkként kiálló gyökerek vagy a drótháló ba akadt uszadék fák nem engedték. – *Beakadt!* – kiáltottam elkeseredetten. – Megrekedt ez az átkozott csapda!

Tomas mulatságos képet vágott.

– Hisz csak egy vén csuka... – mondta némi türelmetlenséggel a hangjában.

– Kérlek, Tomas... – lihegtem. – Ha elejtem... akkor elszabadul... nyúlj oda, és szabadítsd ki... kérlek...

– Nem sarazom össze az egyenruhámat – jegyezte meg Tomas szelíden.

Aztán vállat vont, levette a kabátját, kibújt az ingéből, és szépen összehajtogatva egy bokorra terítette őket.

Karom már remegett az erőfeszítéstől, de azért a botba kapaszkodtam, míg Tomas megnézte, mibe akadtak a ládák.

– Egy csomó gyökér – kurjantott fel. – Talán az egyik léc szakadt ki, és emiatt szorult a gyökerek közé. Nem mozdul.

– Ki tudod szabadítani? – kiáltottam vissza.

Ismét vállat vont. – Megpróbálhatom. – Levette a nadrágját, és a kabátja mellé akasztotta. Láttam, hogy megborzong, amikor belép a vízbe – azon a szakaszon mély volt a Loire –, és mulatságosan átkozódott.

– Biztos elment az eszem – mondta Tomas. – Jéghideg!

– A sima barna víz csaknem a válláig ért. Emlékszem, a Loire hogy tört meg a testén: az áramlás olyan erős volt, hogy kis fakó habtarajokat vetett.

– Eléred? – kiabáltam. Karizmaim megfeszültek és égtek a fájdalomtól, halántékomban lüktetett a vér. Éreztem, hogy a félig vízbe lógó csuka ütemesen a láda falának vágódik.

– Itt van lent – hallottam Tomas hangját. – Közvetlen a víz alatt. Azt hiszem... – Csobbanást hallottam, amikor egy pillanatra lebukott, majd vizesen, csillogón ismét felbukkant, mint egy vidra. – Még egy kicsit lejjebb... – Inam szakadtából húztam a rudat. Égett a halántékom, és úgy éreztem, mindjárt felsikoltok a fájdalomtól és a hiábavaló erőfeszítéstől. Öt másodperc... tíz másodperc... már az ájulás kerülgetett, lehunyt szemhéjam belsején fekete-vörös virágok bomlottak ki, és egyre a fohászt hajtogattam – *kérlek, kérlek, elengedlek, esküszöm, esküszöm, csak kérlek, csak te, Tomas, csak te, örökkön-örökké...*

Aztán se szó, se beszéd, engedett a láda. Tántorogva néhány lépést tettem a partoldalban, s közben majdnem eleresztettem a rudat. A kiszabadult csapda mögöttem pattogott. Látásom elhomályosult, számban fémes ízt éreztem, ahogy szárazra vonszoltam zsákmányomat. Körmöm alá és feltört tenyerembe szálkák fúródtak. Nekiestem a drótháló nak, kezemen felszakadt a bőr. Biztos voltam benne, hogy a csuka elmenekült... valami nekicsapódott a láda oldalának... csatt-csatt-csatt. Anya jutott az eszembe, ahogy teljes erőből sikált bennünket, ha nem akartunk mosakodni, néha még a vérünk is kiserkent. A fajanszmosdó oldalának csapódó mosdókesztyű hangja – *Nézd csak, milyen az arcod, Boise! Szégyen! Gyere ide, hadd mossam meg...*

Csatt-csatt-csatt. A hang már gyengült, kevésbé volt kitartó, bár tudtam, hogy egy hal még percekig elélhet miután kifogták, akár félóráig is rángatódzhat. A réseken át a láda feketeségében sötét olaj színére emlékeztető óriási testet pillantottam meg, olykor egy szem csillogását, amely egyetlen ezüstgolyóként forgott a vékony nappászmában.

Olyan vad örömöt éreztem, mintha kést vágtak volna a mellembe.

– *Öreganyó* – suttogtam rekedten. – *Azt kívánom... azt kívánom, Öreganyó, hogy tartsd itt. Azt akarom, hogy Tomas itt maradjon.* – Kívánságomat sebesen hadartam el, hogy Tomas ne hallja, mit mondok, aztán amikor Tomas nem kapaszkodott fel azonnal a partoldalban, újra elmondtam, hátha az öreg csuka elsőre nem hallotta: – *Tartsd itt Tomast. Tartsd itt örökre.*

A csuka vergődött és tehetetlenül csapkodott a ládában.

Most már ki tudtam venni keserűen lebiggyesztett, félhold alakú száját, amelyet pofaszakállként kereteztek a korábbi próbálkozások alkalmával szájába fúródó fémhorgok mérete megrémisztett, győzelmem büszkeséggel töltött el, őrült, mindent elsöprő megkönnyebbülést éreztem... vége... A Jeanette-tel és a vízisiklóval, a narancsokkal, anya lassú megőrülésével kezdődő lidércnyomás itt ért véget a folyóparton – sáros szoknyás, mezítlábas lány, rövid hajában agyagcsimbókok, arca ragyog, és itt ez a láda, ez a hal és ez a férfi, aki egyenruhája nélkül, vizes hajjal olyan, mint egy fiú... türelmetlenül néztem körül.

– Gyere már, Tomas, és nézd meg!

Csend. Csak a part saras mélyedéseinek csapódó apró hullámok zaja. Felálltam, hogy átkukkantsak a part széle fölött.

– Tomas!

De Tomasnak nyoma sem volt. Ott, ahol lebukott, csak sima *café au lait* színű, krémes vízfelszín és néhány buborék.

– *Tomas!*

Talán elfogott a páni rémület. Ha azonnal vízbe vetem magam, talán időben elkaphattam volna, s valahogy elkerülhettem volna az elkerülhetetlent... ma ezt mondom.

De akkor, győzelmemtől megmámorosodva, erőfeszítéstől és fáradtságtól remegő lábbal álltam a parton, és csak egy dolog járt az eszemben: hányszor, de

hányszor játszották Cassisszal ezt a játékot, a víz alá buktak, és úgy tettek, mintha megfulladtak volna, pedig csak a homokzátony mélyedésébe bújtak, és mialatt Reinette sikoltozott, kivörösödve és nevetve bukkantak fel újra... Öreganyó dölyfösen csapkodott a ládában. Tétován a part felé indultam.

– *Tomas?*

Csak a csend felelt. Egy örökkévalóságnak tetsző pillanatig vártam. – Tomas? – suttogtam.

A Loire selymesen susogott a lábam előtt. Öreganyó vergődése egyre erőtlenebbé vált. A rothadó part mentén úgy nyúltak be a sárga gyökerek a vízbe, mint hosszú boszorkányujjak. És abban a pillanatban tudtam.

Teljesült a kívánságom.

Amikor két órával később Cassis és Reine rám találtak, száraz szemmel feküdtem a folyóparton, egyik kezemben Tomas bakancsát fogtam, a másikban egy törött ládát, amelyben egy nagy hal bűzlő teteme feküdt.

13.

Még csak gyerekek voltunk. Honnan tudtuk volna, mit tegyünk? Féltünk. Cassis még nálunk is jobban, hisz idősebb volt, és sokkal inkább tisztában azzal, mi vár ránk, ha megtudják, közünk van Tomas halálához. Cassis bukott le a víz alá, ő talált rá Tomasra a partoldal alatt; kiszabadította gyökerek közé szorult bokáját, majd felhozta a testét. Cassis vetkőztette le meztelenre a holttestet, aztán Tomas övével batyuba kötötte a holmiját. Sírt, de aznap keményen viselkedett ilyesmit korábban sosem tapasztaltunk nála. Később arra gondoltam, könnyen lehet, hogy bátorsága összes tartalékát felélte azon a napon, s talán ezért menekült az ital nyújtotta édes feledésbe. Reine hasznavehetetlen volt. Végig a parton ült, és sírt arca foltos lett és megcsúnyult. Egy pillanatra magához tért, amikor Cassis megrázta, és ráparancsolt, hogy ígérje meg – esküdjön meg rá! –, aztán könnyein át felnézett rá, tompán bólintott, és nyöszörgött: *Tomas, jaj, Tomas!* Talán éppen emiatt nem tudtam soha igazán gyűlölni Cassist. Akárhogy is nézzük, aznap mellém állt, amit senki más nem tett meg. Legalábbis mostanáig nem.

– Értsétek meg – magyarázta, és félelemtől reszkető fiúhangján kísértetiesen visszhangozta Tomas szavait. – Ha gyanúba keveredünk, azt hiszik majd, hogy mi öltük meg. Agyonlőnek bennünket. – Reine hatalmasra tágult, rémült tekintettel meredt rá. A folyót néztem furcsa közöny és érzéketlenség lett úrrá rajtam. Engem ugyan senki sem lő agyon! Elkaptam az Öreganyót. Cassis a karomra csapott, ütése nagyon fájt. Látszott, hogy rosszullét kerülgeti, mégis tartotta magát.

– Figyelsz rám, Boise?

Bólintottam.

– Úgy kell intéznünk, mintha valaki más tette volna folytatta Cassis. – Az ellenállók, vagy tudom is én, ki. Ha rájönnek, hogy *vízbe fulladt*... – Elhallgatott, és babonásan a folyóra pillantott. – Ha kinyomozzák, hogy velünk járt úszni...

esetleg beszélnek a többiekkel, tudjátok, Hauerral meg a többivel... és... – Cassis görcsösen nyelt egyet. Szükségtelen volt többet mondania. Összenéztünk.

– Úgy kellene kinéznie... – Könyörgő tekintettel nézett rám. – Érted... mintha kivégzés lenne.

Bólintottam. – Majd én – vállalkoztam.

Időbe telt, mire rájöttünk, hogyan süssük el a fegyverét. Először a biztosítózárral bajlódtunk. A fegyver nehéz volt, zsírszagú. Aztán el kellett döntenünk, hova lőjünk. Én a szívét ajánlottam, Cassis a fejét. Megteszi egyetlen lövés, mondta halántékon kell lőni, mintha az ellenállók tették volna. Spárgával összekötöttük hátul a kezét, hogy hitelesebbnek tüntessük fel. Kabátjával tompítottuk a lövés hangját, de a tompa, mégis sajátosan rezonáló dörej mintha az egész világot betöltötte volna.

Fájdalmam mélyebb volt annál, semhogy szűnni nem akaró zsibbadtságon kívül mást is éreztem volna. Agyam, akár a folyó: felszínén sima és fényes, a mélyben dermesztően hideg. A part szélére vonszoltuk Tomast, és belöktük a vízbe. Tudtuk, hogy ruha és dögcédula nélkül úgyszólván azonosíthatatlan. Megnyugtattuk magunkat, hogy a sodrás magával ragadja, és holnapra már Angersig viszi.

– És mi legyen a holmijával? – Cassis szája elkékült, de hangja még határozottan csengett. – Nem kockáztathatjuk meg, hogy azt is bedobjuk a vízbe. Valaki esetleg kihalássza. És tudja, hogy...

– El is égethetjük – vetettem fel.

Cassis megrázta a fejét. – Nagy lenne a füst – vetette ellen kurtán. – A fegyverét egyébként sem égethetjük el.

Ahogy az övét vagy a dögcéduláját sem. – Közönyösen vállat vontam. Lelki szemeimmel Tomast láttam, ahogy lustán forog a folyóban, mint fáradt gyermek az ágyában. Ekkor támadt az ötletem.

– A Morlock-lyuk! – javasoltam.

– Jó ötlet – hagyta helyben Cassis.

14.

A kút ma is olyan, mint akkor volt, bár közben betonfedéllel takarták le, nehogy a gyerekek beleessenek. Rég bevezették a folyó vizet, de anyám idejében a kútból nyertünk csak ivóvizet, míg a hordóban gyűjtött esővizet locsolásra használtuk. A kút egy téglából épített hatalmas henger volt, amely vagy másfél méterre emelkedett ki a földből, a vizet kézipumpával húztuk fel. A kút tetejét lakattal lezárt fafedél takarta, s óvott a balesetektől meg attól, hogy bármi szennyezze a vizünket. Nagy szárazság idején a kút vize sárga volt és kissé sós, máskor azonban nagyon finom. Azután, hogy Cassisszal *Az időgépet* olvastuk, egy ideig Morlockot és Eloit játszottunk a kút mellett, amely komor mozdíthatatlanságával azokra a sötét lyukakra emlékeztetett, ahol a regénybeli lények eltűntek.

Késő este mentünk haza. Magunkkal vittük Tomas holmiját, és a batyut

sötétedésig a kert végében, sűrű levendulabokrok között rejtettük el. A képes újságokat is elhoztuk, bár a történtek után még Cassisnak is elment tőlük a kedve. Egyikünk valamilyen ürüggyel kimegy, vázolta fel Cassis – ezen természetesen azt értette, hogy *nekem* kell kimennem –, gyorsan előveszi a bokrok közül a batyut, és a kibontatlan újságcsomaggal együtt bedobja a kútba. A lakat kulcsa a többivel együtt az ajtó belső oldalán lógott, sőt anyám szenvedélyes rendszeretete következtében még cédula is fityegett rajta Kút felirattal, így könnyen elvehettük és visszatehettük anélkül, hogy anya észrevette volna.

A többi aztán rajtunk múlik, szögezte le Cassis szokatlanul éles hangon. Tomas Leibniz? Nem ismertük, még csak nem is hallottunk róla. Nem álltunk szóba egyetlen német katonával sem. Ha van eszük, Hauer és a többiek hallgatnak, mint a sír. Butának tettetjük magunkat, és egy szót sem szólunk.

15.

A vártnál simábban zajlott le. Anya megint rosszulléttel küszködött, saját szenvedése vakká tette sápadt arcunk és zavaros tekintetünk iránt. Azonnal magával cipelte Reine-t a fürdőszobába azt állította, még mindig érzi a bőrén a narancsillatot, és addig dörgölte nővérem kezét habkővel és kámforral, míg Reine sikoltozva könyörögni nem kezdett.

Húsz perccel később kerültek elő Reine kámfortól bűzlött, hajára törülközőt tekert, anyám arca fakó volt, száját elfojtott haraggal préselte össze. Nem kaptunk vacsorát.

– Ha éhesek vagytok, készítsetek magatoknak – jelentette ki. – Az erdőben kóboroltok, mint a vándorcigányok. *Páváskodtok* a téren... – Halkan felnyögött, egyik keze jól ismert, rosszat sejtető mozdulattal rebbent a halántékához. Aztán hallgatás, eközben úgy bámult ránk, mint az idegenekre, végül letelepedett a kandalló melletti hintaszékébe, vadul csavargatta kezében a kötését, hintázott, és mereven nézte a lángokat.

– Narancs – szólalt meg halkan. – Miért hozol ide narancsot? Hát ennyire gyűlölsz? – Nem volt világos előttünk, kihez intézi szavait, és válaszolni se mertünk. Különben sem tudom, mit mondtunk volna.

Tízkor a szobájába ment. Rég ágyban kellett volna lennünk, de anya – aki rosszullétei alatt elvesztette időérzékét – nem szólt ránk. Egy darabig a konyhában ültünk, hallgattuk, ahogy lefekvéshez készülődik. Cassis lement a pincébe valami harapnivalóért, majd papírba csomagolt *rilette*-tel és egy kis kenyérrel jött vissza. Ettünk, bár egyikünk sem volt különösebben éhes. Azt hiszem, megpróbáltuk elkerülni, hogy beszélnünk kelljen egymással.

A tett – az iszonyatos tett, amit elkövettünk – szörnyű gyümölcsként lógott előttünk. Tomas teste – halvány északi bőre, amely a lomb árnyékfoltjaiban kékesfehér volt, elfordított arca, alvó, tehetetlen forgása a vízben. Leveleket rugdostunk összeroncsolt koponyájára – furcsa, milyen kicsi és takaros a lövedék bemeneti nyílása –, aztán a lassú, fenséges csobbanás... Vad

düh söpörte el a fájdalmamat. Becsaptál, gondoltam. Félrevezettél!

Cassis törte meg a csendet. – Most kellene... tudod, ugye... megtenned.

Gyűlölködő pillantást vetettem rá.

– Muszáj – erősködött. – Mielőtt késő lenne.

Reine borjúszemének esdeklő pillantása ide-oda járt kettőnk között.

– Rendben van – egyeztem bele fakó hangon. – Megteszem.

Utána még visszamentem a folyóhoz. Nem tudom, mit hittem, mi vár ott – talán Tomas Leibniz szelleme, amint a Lesállásnak támaszkodva cigarettázik –, de a hely változatlansága szíven ütött nem ülte meg az a kísérteties csend, amire egy ilyen rettenetes tett után számítottam. Békák brekegtek. Víz csobbant halkan a partoldal mélyedéseiben. A hűs, szürke holdfényben a döglött csuka fényes golyószemével meredt rám, éles fogú, nyáladzó száját felém tátotta. Képtelen voltam szabadulni a gondolattól, hogy él, hallja minden szavamat, és figyel rám...

– Gyűlöllek – suttogtam.

Öreganyó üveges szeme megvetéssel viszonozta a pillantásomat. Csúnya, hegyes fogakkal – különös agyarakkal teli száját az idő múlásával olykor majdnem teljesen behegedt horgok vették körül.

– Elengedtelek volna – mondtam. – Tudod, ugye?

A füvön feküdtem a hal mellett, fejünk csaknem összeért.

Az oszlás bűze nyirkos föld illatával keveredett. – Becsaptál! – vádoltam meg.

A halovány fényben az öreg csuka szemében mintha megértés csillant volna. A győztes ujjongása.

Nem emlékszem, meddig maradtam kint azon az éjszakán. Talán el is szundítottam, mert amikor felébredtem, a hold már lejjebb járt, sarlója távolabb tükröződött a sima, tejszerű vízen. Nagyon hideg volt. Felültem, megdörgöltem dermedt kezemet, lábamat, aztán fölemeltem a döglött csukát. Nehéz volt a teste, a folyó sarától síkos, és horgok csipkézték fényes oldalát, kemény kéreggel vonták be, mint teknőst a páncélja. Szótlanul vonszoltam el a menhirekhez, ahol egész nyáron a kígyóbőröket tartottam. A halat alsó állkapcsánál fogva akasztottam fel az egyik szögre.

Bőre szívós és ruganyos volt, és eleinte azt hittem, elszakad, de aztán nagy üggyel-bajjal csak fellógattam a tetemet. Öreganyó tátott szájjal, szellőben lengedező kígyóbőr szoknyájában lógott a folyó fölött.

– Legalább elkaptalak – suttogtam.

Legalább elkaptalak.

16.

Az első hívás kis híján nem sikerült.

A nő, aki fölvette, késő éjszakáig dolgozott – hívásom idején tíz perccel

múlt öt óra –, és elfelejtette bekapcsolni az üzenetrögzítőjét. Fiatal és unott volt a hangja összeszorult tőle a szívem. Érzéketlen szájjal motyogtam el a mondanivalómat. Jobban örültem volna egy idősebb asszonynak, aki még emlékszik a háborúra és anyám nevére, s még az is megfordult a fejemben, hogy talán mindjárt leteszi a kagylót, de előtte kioktat, hogy mindez idejétmúlt, és senki sem kíváncsi rá...

Gondolataim annyira előreszaladtak, s szinte már hallottam is, ahogy ezt mondja, és odanyúltam, hogy bontsam a vonalat.

– *Madame? Madame!* – szólt bele egyszer csak izgatottan a kagylóba. – Ott van még?

– Igen – feleltem keserves erőfeszítéssel.

– Mirabelle Dartigent említette?

– Igen. A lánya vagyok. Framboise.

– Várjon, kérem! – A hang hivatásos udvariassága áthevült, unottsága nyomtalanul eltűnt. – Nagyon kérem, ne tegye le!

17.

Cikkre, jó esetben egy-két fényképpel feldobott kis színesre számítottam. Ehelyett filmjogokat, történetem külföldi értékesítésének jogait, könyvet emlegettek... De én nem tudok könyvet írni, tiltakoztam ijedten. Olvasni persze tudok, de ami az írást illeti... Hogy képzelik, hogy az én koromban? Nem érdekes, nyugtattak. Majd egy „néger”, egy „szellemíró” megírja.

Néger. Szellemíró. A szó hallatán megborzongtam.

Eleinte azt hittem, a Laure és Yannick elleni bosszú hajt. Meg akarom fosztani őket kicsinyes dicsőségüktől.

De ezen már túl vagyok. Ahogy Tomas is mondta, többféleképpen is vissza lehet vágni. Egyébként is szánom őket.

Yannick többször is írt. Egyre sürgetőbben. Most Párizsban van. Laure benyújtotta a válókeresetet ő meg sem próbált kapcsolatba lépni velem. Akaratom ellenére is sajnálom mindkettőjüket. Végtére is nincs gyerekük. Fogalmuk sincs, hogy ez a tény mindent megváltoztat.

Másodjára Pistache-t tárcsáztam. Lányom azonnal felkapta a kagylót, mintha csak várta volna a hívásomat.

Hangja nyugodt volt és távolságtartó. A háttérben Prune és Ricot zajosan játszottak, egy kutya ugatott.

– Hogyne jönnék – nyugtatott meg szelíden. – Majd Jean-Marc pár napig vigyáz a gyerekekre. – Édes Pistacheom! Milyen türelmes és igénytelen. Honnan tudja, milyen, ha az emberben ott rejtőzik az a keménység? Az ő lelke nem ismeri ezt az érzést. Lehet, hogy megszeret, még tán meg is bocsát, de igazán megérteni sosem fog. Számára talán jobb is így.

Utolsó hívásom távolsági volt. Szokatlan akcentussal, lehetetlen szavakkal küszködve végül is sikerült üzenetet hagynom. Öreges, tétova és remegő volt a hangom, többször is meg kellett ismételnem az üzenetet, hogy az

edénycsörgés, beszélgetés és a wurlitzer mellett megértsék. Reménykedtem, hogy ennyi elég lesz.

18.

Köztudott, hogy mi történt ezután. Másnap kora reggel találtak rá Tomasra, és távolról sem Angers közelében.

Az ár nem görgette messzire: a falutól félmérföldnyire egy homokzátonyra tette ki. Ugyanaz a német őrjárat talált rá, amelyik a menhirek melletti út alatt a bokrok közt elrejtve ráakadt a motorjára. Paul mesélte el, milyen hírek járják a faluban: ellenállók egy csoportja lelőtt egy német őrt, aki a kijárási tilalom idején elkapta őket; kommunista orvlövész szedte le az irataiért; náci bajtársai végeztek vele, miután kiderült, hogy német katonai holmikkal kereskedik a feketepiacon. A falut váratlanul német katonák fekete és szürke egyenruhások – lepték el, és házról házra járva átkutattak mindent.

Nálunk csak felületes vizsgálódást tartottak, hisz nem volt férfi a háznál, csak néhány kölyök és a beteg anyjuk.

Amikor bekopogtak, én nyitottam ajtót, és körbevezettem őket főként arra voltak kíváncsiak, mit tudunk Raphael Crespinről. Paultól később megtudtuk, hogy Raphael még kora reggel – vagy talán az éjszaka folyamán – nyomtalanul eltűnt, magával vitte az iratait és a pénzét. A La Mauvaise Réputation pincéjében titkos fegyverraktárra és annyi robbanóanyagra bukkantak a németek, amivel Les Laveuses-t kétszer is fel lehetett volna robbantani.

A németek később még egyszer eljöttek, a pincétől a padlásig újra átkutatták a házat, de aztán mintha hirtelen kiveszett volna belőlük az érdeklődés. Mellesleg azt is észrevettem – mondhatom, alig lepett meg –, hogy a házkutatást végző katonákat kísérő SS-tiszt ugyanaz a joviális, vörös képű férfi, aki nyár elején – azon a napon, amikor először pillantottam meg Tomast – megdicsérte az eprünket. Vörös képe semmit sem változott, és a házkutatás ellenére is joviális maradt; amikor elment mellettem, kedvesen tarkón legyintett, és gondoskodott róla, hogy a katonák visszategyenek mindent a helyére.

Francia és német nyelvű felhívást szögeztek ki a templomkapura; felszólítottak mindenkit, akinek tudomása van az esetről, hogy önként jelentse a hatóságoknak. Anyának migrénje volt, és bezárkózott a szobájába nappal aludt, éjjel magában beszélt.

Rosszul aludtunk, rémálmok gyötörtek.

Amikor bekövetkezett, majdhogynem csalódást éreztünk. Vége volt, mielőtt tudomást szereztünk volna róla: kedden, hajnali hatkor a Saint-Benedict-templom nyugati falánál, a szökőkút közelében, ahol két napja még Reinette árpakoronásan a trónján ült és virágot szórt.

Paul számolt be róla. Sápadt arcán piros foltok ütköztek ki, homlokán láthatóan lüktetett egy ér. Folyamatos dadogással igyekezett elmondani, mi történt. Elborzadva, némán és dermedten hallgattuk, s talán azon törtük a fejünket, hogy is juthatott a dolog idáig, hogy hozhatott az a kis mag, amit

elvetettünk, ilyen véres termést. Nevük úgy csobbant a fülemben, mint kövek a mély vízben. Tíz soha többé el nem felejthető név. Nevek, amelyek örökre emlékezetembe vésődtek. *Martin Dupré. Jean-Marie Dupré. Colette Gaudin. Philippe Hourias. Henri Lemaitre. Julien Lanicen. Arthur Lecoz. Agnés Petit. François Ramondin. Auguste Truriand.* Emlékezetemben egy olyan dal refrénjeként szólnak, amelyről tudjuk, hogy sosem hagy nyugtot. Felriasztanak álmomból, mélyén lüktetnek, kérlelhetetlen precizitással ellenpontozzák életem történéseit és ritmusát. Tíz név. Tíz ember, aki a táncmulatság éjszakáján ott volt a La Mauvaise Réputationban.

Később kiderült, hogy Raphael eltűnése vezetett a kivégzéshez. Az alagsori titkos fegyverarzenálból arra következtettek, hogy a kávéház tulajdonosa kapcsolatban állt az ellenállással. Az igazat senki sem tudta. Lehetséges, hogy a kávéház egy jól szervezett ellenállási csoport tevékenységének álcázására szolgált, vagy az öreg Gustave pár héttel korábbi halála miatt álltak bosszút Tomason, de bármi volt is az ok, Les Laveuses súlyos árat fizetett aprócska lázadásáért. A németeket – akár a nyár végi darazsakat – meglegyintette közelgő végük előérzete, és ösztönös barbársággal torolták meg Tomas halálát.

Martin Dupré. Jean-Marie Dupré. Colette Gaudin. Philippe Hourias. Henri Lemaitre. Julién Lanicen. Arthur Lecoz. Agnés Petit. Francois Ramondin. Auguste Truriand. Vajon szótlanul csuklottak össze, mint álombeli alakok, vagy zokogtak, esdekeltek, menekülés közben egymásba csimpaszkodtak? Vajon a németek utána végignézték-e őket, pisztolyaggyal némították-e el azt, aki még mozgott és meredten nézett, föllebbentett-e valamelyik katona egy véres szoknyát, amely alól karcsú comb villant ki...?

Paul azt mondta, hogy egy pillanat alatt lezajlott. Senki sem nézhette végig, a többi katona a bespalettázott ablakokra szegezte a fegyverét. Elképzelem a falubelieket, ahogy mozdulatlanul állnak a zsalugáterek mögött, lesnek ki a réseken és görcslyukakon, ostoba döbbenetükben félig elnyílik a szájuk. Aztán a suttogás, halk, elfojtott hangon feltörő szavak, mintha az, hogy szavakba öntik, felfoghatóvá tenné a felfoghatatlant.

Jönnek! Ott vannak a Dupré fiúk. És Colette, Colette Gaudin. Philippe Hourias. Henri Lemaitre – de hisz ő egy légynek sem tudna ártani! Tán ha napi tíz percen át józan! –, az öreg Julien Lecoz. És Agnés, Agnés Petit. És François Ramondin. És Auguste Truriand.

A templomból, ahol épp elkezdődött a hajnali mise, énekhangok szűrődnek ki. Aratóünnepi zsoltár. Csukott ajtó, amely előtt két unott, savanyú képű katona áll őrt. Pere Froment az oltárnál mekeg, a gyülekezet a választ mormolja. Pár tucatnyian jöttek csak el, arcuk szigorú és vádaskodó, mivel az a hír járja, hogy a pap lepaktált a németekkel, és megígérte, hogy nem lesz gond. Az orgona hangosan felbődül, de még így is jól hallhatók a nyugati falnál eldördülő lövések, a régi kövekbe csapódó golyók tompa dobaja a hang úgy akaszkodik a gyülekezet tagjainak húsába, mint félig begyógyult és soha ki nem

húzható horog. A templom hátsó padsoraiban valaki rázendít a „Marseillaise” – re, de a hirtelen beállt csendben a hang pityókás és bántóan harsány az énekes zavartan hallgat el.

Álmomban – mely tisztább, mint az emlékezet – látok mindent. Látom az arcukat. Hallom a hangjukat. Látom az élőből a holtba való hirtelen, megrázó átmenetet. De fájdalmam olyan mélyre süllyedt lelkem zavaros vizében, hogy már nem érem el, és amikor könnyes arccal ébredek, valami különös meglepetést, már-már közönyt érzek. Tomas nincs többé. A többi nem számít.

Feltehetőleg sokkos állapotban voltunk. Semmit sem beszéltünk a történtekről, hanem tettük a dolgunkat: Reinette a szobájába ment, órákig feküdt az ágyán, és a filmszínésznők képeit nézegette, Cassis – mai szememmel nézve hirtelen megöregedve – a könyveibe merült, mintha valami összeomlott volna benne, én meg bevettem magam az erdőbe, vagy a folyónál téblábóltam. Anyával egyikünk sem törődött, bár rosszulléte szokatlanul hosszúra nyúlt azon a nyáron ez a migrén volt a legtartósabb. De addigra nem féltünk tőle. Dühkitörései már Reinette-et sem rémítették meg. Végtére is gyilkoltunk. Mitől féltünk volna?

Gyűlöletem nem kristályosodott ki egy pont körül úgy, mint a haragom – hisz az Öreganyót a kőre akasztottam, és nem okolhattam Tomas haláláért –, de úgy éreztem, mintha a haltetem mozogna, egy camera obscurával figyelne, kattogtatna a sötétben, és mindent megjegyezne.

Egy újabb álmatlan éjszaka után anya sápadtan, megviselten és kétségbeesetten került elő a szobájából. Amikor megpillantottam, gyűlöletem a megvilágosodás remekművű, fekete gyémántcsúcsában összpontosult.

Te, te voltál, te!

Anyám rám nézett, mintha hallotta volna a gondolataimat.

– Boise? – kérdezte reszkető, gyönge hangon.

Elfordultam. Szívemben a gyűlölet, akár egy jégdarab.

Hallottam, ahogy a hátam mögött sebzetten elakad a lélegzete.

18.

Utána jött a víz. A kút vize mindig is tiszta és finom volt, kivéve az aszályos időszakokat. Azon a héten barnás lett, mintha tőzegen szűrődne át, és furcsa, kesernyés és égett íze volt, mintha száraz leveleket gereblyéztek volna a kútba. Egy-két napig nem vettünk róla tudomást, de egyre rosszabb lett. Még anyának is feltűnt, akinek végre elmúlt a rosszulléte.

– Talán valami beleesett a vízbe – vetette fel.

Szokott kifejezéstelen tekintetünkkel néztünk fel rá.

– Kénytelen leszek megnézni – jelentette ki.

Megjátszott szenvtelenséggel vártuk a lelepleződést.

– Semmit sem bizonyíthat ránk – hajtogatta Cassis. – Semmiről sem tud!

– De rá fog jönni – nyüszített Reine. – Megtalálja a batyut, és mindenre rájön...

Cassis beleharapott az öklébe, talán azért, hogy fel ne sikoltson. – Miért nem szóltál, hogy kávé van a csomagban? – nyögött fel. – Miért nem gondolkoztál?

Vállat vontam. Egyedül én őriztem meg a nyugalmamat.

De nem buktunk le. Anya egy vödörnyi száraz levéllel jött vissza, és tisztának nyilvánította a vizet.

– Feltehetőleg a megáradt folyó üledékétől lett zavaros – mondta furcsa vidámsággal a hangjában. – Amint csökken a szint, meglátjátok, ismét kitisztul a víz!

Lelakatolta a kút fedelét, és attól fogva övére fűzve viselte a kulcsot. Nem nyílt módunk arra, hogy a batyu meglétét ellenőrizzük.

– Biztos lesüllyedt a kút fenekére – jutott végül Cassis a következtetésre. – Hiszen nehéz volt, nem? Anya csak akkor láthatja, ha kiszárad a kút. – Tudtuk, hogy erre nemigen van esély. És jövő nyárra a batyu tartalma szétrohad a kút fenekén.

– Megúsztuk – sóhajtott fel Cassis.

19.

A créme de framboise likőr receptje:

Azonnal ráismertem. Egy pillanatig azt hittem, csak egy halom levél. Rúddal halászTam ki, hogy megtisztítsam a vizet. Megmossuk az epret, és letöröljük az apró szőrszálakat. Fél órára meleg vízbe áztatjuk a gyümölcsöt. Aztán megláttam, hogy övvel összekötött ruhadarabok. Át sem kellett kutatnom a zsebeket; azonnal tudtam. A gyümölcsről lecsepegletjük a vizet, és az epret egy nagy befőttesüveg alján szétterítjük. Vastag rétegben cukrot terítünk rá. Felváltva egymásra rétegezzük az epret és a cukrot, míg az üveg meg nem telik. Képtelen voltam gondolkodni. A gyerekeknek azt mondtam, hogy kitisztítottam a kutat, aztán a szobámba mentem és lefeküdtem. Lelakatoltam a kút fedelét. Egy helyben topogtak a gondolataim. Konyakkal feltöltjük az üveget, de vigyázzunk, nehogy felkavarjuk a tartalmát. Legalább tizennyolc hónapig hagyjuk állni.

Írása rendes, betűi sűrűn követik egymást; azt a különös képírást használja, amelyhez akkor folyamodott, ha titokban akarta tartani, amit írt. Szinte hallom a hangját, kissé orrhangú beszédét, ahogy magától értetődően jut az iszonyatos következtetésre.

Csakis én tehettem. Oly gyakran álmodoztam arról, hogy megölöm, és ezúttal meg is tettem. A ruhája a kútban. Zsebében a dögcédulái. Biztos megint idejött, én pedig megtettem, lelőttem, levetkőztettem, és bedobtam a folyóba. Homályosan emlékszem is rá, de azért mégsem tisztán, mintha csak álmodtam volna. Annyi minden tűnik már álomnak. Nem mondhatnám, hogy sajnálom. Mindazok után, amit velem tett, amit tett, az, hogy nem lépett közbe, amikor Reine-nel azt tették, amit a gyerekek ellen elkövetett...

Írása itt már olvashatatlanná válik, mintha a rettegés szárnyakat adott volna a tollának, és kétségbeesett kaparással rótta volna a sorokat. A folytatás azonban arról tanúskodik, hogy azonnal össze is szedte magát.

Tekintettel kell lennem a gyerekekre. Úgy érzem, itt már nincsenek biztonságban. Mindvégig kihasználta őket. Akkor is, amikor azt hittem, hogy engem kíván, még akkor is a gyerekeket manipulálta. Elandalított, hogy még jobban kihasználhassa őket. Azok a levelek. Rosszindulattól csöpögő szavak, mégis ezek nyitották fel a szememet. Mit műveltek a La Répben? Mit tervezett a táncmulatság végére? Még talán szerencse is, ami Reine-nel történt. Keresztülhúzták a terveit. Végre elszabadult a pokol. Valaki meghalt. Erre nem számított. A többi német nem volt benne. Őket is kihasználta. Ha úgy alakul, rájuk háríthassa a felelősséget. És most a gyerekeimre.

Majd ismét az eszeveszett kaparás.

Ó, istenem, bárcsak emlékeznék! Ezúttal mit kínált cserébe a hallgatásomért? Tablettát? Tényleg azt hitte, nyugodtan alszom, miközben tudom, mit fizettem értük? Vagy mosolygott, és azzal a különleges mozdulattal simogatta meg az arcomat, mintha semmi sem változott volna köztünk? Emiatt tettem meg?

Írása olvasható, de reszketeg, mintha emberfeletti erőfeszítéssel uralkodna csak magán.

Mindennek ára van. De a gyerekeimet nem. Valaki mást. Bárkit. Akár az egész falut. Erre gondolok, amikor álmaimban az arcukat látom. Hogy a gyerekeimért tettem. Kis időre Juliette-hez kellene küldenem őket. Felszámolok itt mindent, és amikor vége a háborúnak, elmegyek értük. Ott biztonságban lesznek. Tőlem. El kell küldenem az én édes Reine-emet, Cassisomat, Boise-omat.Mindenekelőtt az én kis Boise-omat, mi mást tehetnék, és mikor lesz ennek az egésznek vége?

Itt ismét félbeszakítja; a nyúlragu rendes kézírással lemásolt receptje választja el az eddigieket az utolsó bekezdéstől, amelyet más színű tintával és egészen más stílusban vetett papírra, mintha előtte mindent alaposan fontolóra vett volna.

Mindent elrendeztem. Juliette-hez küldöm őket. Ott biztonságban lesznek. Majd kitalálok valami jól hangzó mesét a pletykafészkeknek. A tanyát sem hagyhatom itt, a fákat télen is gondozni kell. Belle Yolande-ot sem szabadítottam meg a gombától, ez ügyben is tennem kell valamit. Egyébként is jobb nekik nélkülem. Ezt most már biztosan tudom.

Még csak elképzelni sem tudom, mit érzett. Félelmet, lelkifurdalást, kétségbeesést, és a szörnyű rémületet, hogy ez most már tényleg az őrülethez vezető út, a rosszullétek álmaiból lidérces ajtó nyílik a való világra, és fenyegetést jelent mindenkire, akit szeret... De szívósan kiverekedte magát belőle. Ezt tőle örököltem: a makacsságot, az ösztönös kapaszkodást mindabba, ami a miénk, még akkor is, ha belepusztulunk. Halvány sejtelmem sem volt arról, min megy keresztül.

Nekem is megvoltak a magam rémálmai. De még így is fülembe jutottak a falubeli pletykák, amelyek egyre féktelenebbek és fenyegetőbbek lettek, és

amelyeket anya – szokása szerint – nem tagadott és nem is vett figyelembe. A tyúkólra festett gyalázkodás rosszakaratot és gyanút szült, amelyet a templomnál történt kivégzések csak tovább szítottak. A gyász sokféle formát ölthet: van, aki némán, mások dühösen, megint mások gyűlölködve siratnak. A bánat ritkán hozza ki az emberekből a legjobbat, noha a helytörténészek erre esküsznek, és e tekintetben Les Laveuses sem volt kivétel. Chrétien és Mirielle Dupré, akiket a két fiuk halálával járó megrázkódtatás kis időre elnémított, egymás ellen fordultak az asszony zsémbes és rosszindulatú lett, a férfi erőszakos; más-más padból, gyűlölködve bámulták egymást a templomban, az asszony szeme körül friss monokli éktelenkedett. Az öreg Gaudin magába fordult, mint egy téli álomra készülődő teknősbéka.

Isabelle Ramondin, aki a legjobb esetben is gonoszkodva nyilatkozott mindenkiről, most gyöngéd és hamis lett, hatalmas kékesfekete szemét meregette, és puha álla sírósan remegett. Azt gyanítom, hogy talán ő indította el a lavinát, vagy esetleg Claude Petit, akinek soha egyjó szava sem volt a nővéréről, amíg az élt, de most maga volt a megtestesült testvéri szeretet és gyász. Vagy Martin Truriand, aki testvére halálával megörökölte apja üzletét... A halál mintha előcsalogatná a megbújó patkányokat, és Les Laveusesban a patkányok irigység, képmutatás, hamis kegyesség és telhetetlenség alakjában bukkantak fel. Három napba sem telt, és az emberek ferde szemmel kezdték méregetni egymást, kettesével-hármasával összeverődtek az utcán, egymás közt sutyorogtak, és ha feléjük közeledtünk, hirtelen elhallgattak. Az egyik pillanatban ok nélkül sírva fakadtak, a másikban összeverekedtek, és apránként még bennem is felködlött, hogy a pusmogás, az ellenséges pillantások, elmotyogott szidalmak valahogy velünk vannak összefüggésben, csakis olyankor fordulnak elő, ha levélért igyekszünk a postára, vagy tejért a Hourias-tanyára, vagy szögért a vasboltba. Minden alkalommal ugyanazok a pillantások. Ugyanazok a suttogások. Anyámat egyszer egy tehénistálló mögül kővel dobták meg. Máskor, a kijárási tilalom idején, agyaggöröngyökkel hajigálták meg az ajtónkat. Az asszonyok köszönés nélkül fordultak el. És újabb mocskolódás jelent meg, ezúttal a falunkon:

NÁCI KURVA – így szólt az egyik. A másikat a kecskeistálló falára festették: FIVÉREINK ÉS NŐVÉREINK HALTAK MEG MIATTAD.

Anya közönyös megvetéssel fogadta mindezt. Amikor a Hourias-tanyán elfogyott a tej, Crécybe járt vásárolni, a leveleit pedig Angers-ban adta fel. Senki sem állt szóba vele, de amikor Francine Crespin egy vasárnap reggel a templomból hazafelé jövet anyám lábára köpött, ő azonnal visszaköpött, mégpedig bámulatos gyorsasággal és pontossággal egyenesen Francine arcába.

Bennünket egyszerűen levegőnek néztek. Paul időnként még szóba állt velünk, bár kizárólag olyankor, ha senki sem látta. A felnőttek nem vettek rólunk tudomást, bár előfordult, hogy például az őrült Denise Lelac zsebünkbe dugott egy almát vagy egy kis süteményt, és rekedtes öreg hangján azt suttogta: – Vidd csak, vidd, milyen kár, hogy gyerekeket is belekevernek egy ilyen ügybe

–, majd fekete szoknyáját a földön húzva elsietett nyomában savanyú sárga por szállt, csontos kezében görcsösen szorongatta bevásárlókosarát.

Másnap már mindenki azt beszélte, hogy Mirabelle Dartigen a németek cafkája volt, és a családját ezért kímélték meg. Kedden valakinek hirtelen eszébe jutott, hogy apánk egyszer rokonszenvvel emlegette a németeket. Szerdán egy csomó részeg – a La Mauvaise Réputation nem nyitott ki újra, és a magukban italozók megkeserednek, s nő bennük az agresszivitás – összegyűlt az ablakunk alatt csukott zsalugátereink előtt szidalmakat ordibáltak és köveket dobáltak. Leoltottuk a lámpát, és remegve hallgattuk hálószobánkból a félig-meddig ismerős hangokat. Aztán anya kiment, hogy elzavarja őket.

Azon az éjszakán szó nélkül hazatakarodtak. A következőn hangos átkozódás közepette mentek csak el. És aztán felvirradt a péntek.

Közvetlen vacsora után történt. Egész nap szürke, nyirkos idő volt, mintha az ég ócska pokróc lenne, amely alatt az emberek izzadtan és vakaródzva forgolódnak. Az éjszaka sem hozott enyhülést, a földek felől fehéres köd kúszott elő, és úgy vette körül a házunkat, mintha szigeten állna.

Az ajtók alatt és az ablakréseken bekúszó nyirkos pára bevette magát az épületbe is. Szokás szerint némán és étvágytalanul ettünk, bár emlékszem, hogy anya a kedvencünkkel próbált kedveskedni nekünk. Frissen sült, mákkal megszórt kenyér volt, Crécyből hozott friss vaj*, rillettes,* a tavalyi disznóvágás után maradt *andouillette*-szeletek, forró, sistergő *boudin* saját zsírjában és serpenyőben pirított hajdinapalacsinta, amely ropogós és illatos volt a tányérunkon, mint az őszi falevél. Anya mindent elkövetett, hogy felvidítson bennünket agyag *bolées*-ban édes almamustot tett elénk, ő azonban nem ivott egy kortyot sem. Emlékszem, hogy vacsora alatt szünet nélkül fájdalmasan mosolygott, néha hamisan felkacagott, jóllehet egyikünk sem mondott semmi mulatságosat.

– Arra gondoltam... – kezdte fémesen csengő hangon hogy ránk férne egy kis környezetváltozás. – Közönyösen bámultunk rá. Gyomrunk felfordult a zsír és almamust összekeveredő illatától.

– Mit szólnátok, ha meglátogatnánk tante Juliette-et Pierre-Buffiére-ben? – folytatta. – Mindig olyan jól mulattok ott. A hegyekben van, a Limousinon. Vannak kecskék, mormoták...

– Kecske itt is van – szakítottam félbe színtelen hangon.

Anya újból felkacagott, nevetése boldogtalan volt és rideg. – Tudhattam volna, hogy lesz valami ellenvetésed – jelentette ki.

Farkasszemet néztem vele. – Azt akarod, hogy megfutamodjunk – mondtam.

Úgy tett, mintha nem értené.

– Tudom, hogy messze van – folytatta kényszeredett vidámsággal. – De valójában sokkal közelebb, és tante Juliette örülni fog nekünk...

– Azért kell elmenekülnünk, mert szájára vett bennünket a falu – szúrtam közbe. – Azt mondják, a nácik kurvája vagy.

Anya elvörösödött. – Ne figyelj arra, amit beszélnek emelte fel a hangját. – Nem származik belőle semmi jó.

– Akkor hát nem igaz? – kérdeztem kihívóan, de csak zavarba akartam hozni. Hiszen tudtam, hogy nem lehet igaz; láttam én már kurvát, tudtam, hogy néz ki. Rózsás és kövérkés, simulékony és csinos, tágra nyílt szemében üres tekintet, szája pirosra festett, mint Reniette filmszínésznőinek. A kurva nevetgél, sikongat, magas sarkú cipőben pipiskedik, és bőrretikült lóbál a kezében. Anya öreg, csúnya és megkeseredett. Még a nevetése is visszataszító.

– Már hogy lenne igaz? – kérdezett vissza, de kerülte a tekintetemet.

– Akkor meg miért szökünk el? – kötöttem az ebet a karóhoz.

Nem válaszolt. A beállt csendben, még a zsalugáteren koppanó első kövek előtt meghallottuk a rekedtes suttogást, a fém csikorgását, lábcsoszogást. Les Laveuses kicsinyes rosszindulattal és bosszúszomjas dühvel teli zajait.

Emberek, akik megszűntek emberek – Gaudinek, Lecozok, Truriand-ok, Dupontok vagy Ramondinek – lenni, és hadseregbe tömörültek. Amikor az ablakon kinéztünk, húsz-harminc vagy talán még annál is több alakot láttunk a kapunkban gyülekezni; jobbára férfiak voltak, de akadt köztük nő is. Néhányuknál lámpa vagy fáklya volt – úgy festettek, mint egy szüreti felvonulás résztvevői –, zsebük kövektől dagadt. Miközben kifelé bámultunk, konyhaablakunkon fény áradt ki az udvarra. Ekkor valaki újabb követ dobott. A kő szilánkokat szakított ki a megvetemedett ablakkeretből, és összetörte az üveget; a szilánkok a konyhakőre hulltak. Guilherm Ramondin volt. A fáklya reszkető, vöröses fényében alig tudtam kivenni a vonásait, de gyűlöletének heve még az ablakon át is sütötte a bőrömet.

– Rohadt dög! – ordította eltorzult hangon, ami az italon kívül valami mástól is kásás volt. – Gyere ki, te dög, vagy mi ráncigálunk ki onnan! – Szavait üvöltés kísérte, lábdobogás, éljenzés, félig csukott spalettáinkon kopogó föld- és kőzápor központozta.

Anya résnyire nyitotta a kitört ablakot, és kikiabált. – Menj haza, Guilherm, te ostoba, mielőtt részegen összeesel, és másnak kell hazacipelnie! – Nevetés, gúnyos füttyögés volt a válasz a tömegből. Guilherm a mankóját rázta anyám felé.

– Bátor beszéd egy náci kurva szájából! – rikoltotta. Durván, pityókásan csengett a hangja, bár a szavakat tisztán ejtette. – Ki mesélt nekik Raphaelről, mi? És a La Répről? Te voltál, Mirabelle? Te árultad el az SS-nek, hogy megölték a szeretődet?

Anya kiköpött az ablakon. – Még hogy bátor beszéd! – kiáltotta vissza pengeéles hangon. – Pont te beszélsz bátorságról, Guilherm Ramondin, aki részegen állsz egy tisztességes asszony háza előtt, és halálra rémíted a gyerekeit? A fene nagy bátorságod miatt zavartak haza a háború első hetében, míg a férjem otthagyta a fogát!

Guilherm veszett dühvel csattant fel. A tömeg rekedtes üvöltéssel biztatta. Az ablakot újra kővel és földdel hajigálták, a konyhapadló csupa sár lett.

– Ócska ringyó! – Benyomultak a kapun, amit könnyedén emeltek le rozsdás zsanérjairól. Egy kutya egyszer, majd másodszor is felugatott, aztán hirtelen vakkantással elhallgatott. – Azt hiszed, nem tudjuk? Azt hiszed, Raphael senkinek sem szólt? – Diadalittas, gyűlölködő hangja túlszárnyalta a többiekét. Az ablak alatti vöröslő feketeségben megvillant a szeme: úgy verte vissza a tűzfényt, mint az üvegcserép. – Tudjuk ám, hogy kereskedtél velük, Mirabelle! Tudjuk, hogy Leibniz a szeretőd volt! – Anya vízzel öntötte le a legközelebb állót.

– Ez majd lehűt benneteket! – kiáltotta magából kikelve. – Azt hiszed, mindenkinek csak ez jár a fejében? Hogy mindenki lesüllyedt hozzád?

De Guilherm már besántikált a kapun, és a bejárati ajtót kezdte verni. – Gyere ki, te ringyó! Tudjuk, mit műveltél!

Láttam, hogy az ütésektől megremeg az ajtó. Anya dühtől kivörösödött arccal fordult felénk.

– Fogjátok a holmitokat! Hozzátok a mosogató alól a pénzes ládát! És az iratainkat!

– De... miért...

– *Hozzátok!*

Futásnak eredtünk.

A hatalmas döndülésről, amelybe beleremegett a korhadt padló, először azt hittem, az ajtó szakadt be, de amikor visszafutottunk a konyhába, láttuk, hogy anya az ajtó elé vonszolta a tálalót, hogy elbarikádozza az ajtót, s közben összetörte nem egy nagy becsben tartott tányérját. Az asztalt is az ajtóhoz rángatta, hogy ha a tálalót el is tudják tolni, ne juthassanak be. Apám puskáját szorongatta a kezében.

– Fuss a hátsó ajtóhoz, Cassis! Talán még nem jutott eszükbe, de sosem lehet tudni. Te maradj velem, Reine. És te, Boise... – Furcsa, megfejthetetlen pillantást vetett rám, szeme feketén csillogott. A mondatot azonban nem fejezhette be, mert valami iszonyatos erővel az ajtónak csapódott, és felül keretestül szakította ki. Kiláttunk az éjszakai égboltra. Tűzfénytől és dühtől vöröslő arcok jelentek meg a nyílásban, azoknak az arca, akik társaik vállára kapaszkodtak fel. Egyikük Guilherm Ramondin volt. Bősz vigyorral nézett le anyámra.

– Nem bújhatsz el a kis házadban – lihegte. – Eljöttünk érted... *te szajha!* Megfizetünk mindenért, amit az...

Anyám még összedőlni készülő házában is képes volt keserűen kacagni.

– Az apáddal tettem? – Hangja éles és megvető volt.

Apáddal, a mártírral? François-val? A hőssel? Ne nevettess! – Anyám fölemelte a puskát, hogy Guilherm is lássa. Apád egy szánalmas vén iszákos volt, aki folyton levizelte a cipőjét, amikor részeg volt. Az apád...

– Az apám ellenálló volt! – Guilherm rikácsolt dühében.

– Ezért járt Raphaelhez. Biztos ezért vitték el a németek!

Anyám újra felkacagott. – Á, szóval ellenálló volt? – kiabálta. – És

gondolom, az öreg Lecoz is ellenálló volt, ugye?

És szegény Agnés is! Meg Colette! – Guilherm most először ingott meg. Anyám egy lépést tett a beszakadt ajtó felé, és ráfogta a puskát.

– Mondok én neked valamit, Ramondin – kezdte. Apád annyira volt ellenálló, mint amennyire én Szent Johanna vagyok. Szánalmas vén trotty volt, aki szerette jártatni a száját, és akinek akkor sem állt volna fel a szerszáma, ha sínbe teszi! Rossz időben, rossz helyen volt, akárcsak ti, valamennyien odakint! És most takarodjatok haza! Mindannyian! – A levegőbe lőtt. – Mindannyian! – kiáltotta.

De Guilherm nem tágított. Összerezzent, amikor a lövés nyomán faszilánkok súrolták az arcát, de nem ugrott le a földre.

– Valaki csak megölte a *boche*-t – folytatta józanabbul. Kivégezték, nem? Ki más, ha nem az ellenállók? Aztán valaki beköpte őket az SS-nek. Csak a faluból lehetett valaki. Ki más, ha nem te, Mirabelle? Ki más?

Anyám újra felkacagott. A tűz fényénél kipirult az arca, és dühében csaknem gyönyörű volt. Konyhája romokban hevert körülötte, de ő csak tébolyultan nevetett.

– Tényleg akarod tudni, Guilherm? – Hangja most másképp csengett, szinte örömteli felszabadultsággal. Látom, nem vagy hajlandó addig hazamenni, ameddig meg nem mondom! – Újra a mennyezetbe lőtt, és a vakolat véres tollként szitált a tűzfényben. – *Kibaszottul tudni akarod, mi?*

Láttam, hogy Guilherm arca inkább a káromkodás, mint a lövés hallatán rándul össze. Akkoriban inkább csak a férfiak káromkodhattak, egy nő, legalábbis tisztességes nő sosem tett volna ilyet. Abban a pillanatban megértettem, hogy anyám e káromkodással végleg megbélyegezte magát. Csakhogy még nem végzett.

– Kíváncsi vagy az igazságra, Ramondin? – kérdezte.

Hangja elcsuklott a hisztérikus nevetéstől, ugyanakkor biztos voltam benne, hogy élvezi a dolgot. – Tudod, mit? Elmondom, hogy valóban hogy történt, jó? – Vidáman bólintott. – Senkit sem kellett feladnom a németeknek, Ramondin! És tudod, miért? Mert én öltem meg Tomas Leibnizet! Megöltem! Nem hiszel nekem? *Megöltem, bizony*! – Bár mindkét cső üres volt, ismét elsütötte a fegyvert. Konyhapadlóra vetülő, hadonászó árnyéka vörös, fekete és óriási volt. – Remélem, ez boldoggá tesz, Ramondin! – sikoltotta. – *Igenis, megöltem*! Igazad van, a kurvája voltam, de nem bántam meg! Végeztem vele, és ha kellene, újra megtenném! A francba is, ezerszer is lepuffantanám! Ehhez mit szólsz? Rajta, mondd csak el a véleményedet!

Még akkor is sikoltozott, amikor az első fáklya a konyhapadlóra zuhant. Bár a fáklya elaludt, Reinette azonnal elpityeredett, amint meglátta a lángokat. A második fáklyától kigyulladtak a függönyök, a harmadiktól meg a széthasadt tálaló. Guilherm arca eltűnt az ajtókeretből, de hallottam, hogy odakint parancsokat osztogat. Újabb fáklya – inkább csak csomóba kötött szalma, mint amilyenből az aratóünnepi királynő trónusát is építették – hullott be a konyhába,

és a földön parázslott.

Anya még mindig magából kikelve sikoltozott. – *Megöltem, gyáva disznók! Megöltem, és örülök neki, és veletek is végzek! Mindenkivel, aki csak egy ujjal is hozzám vagy a gyerekeimhez mer nyúlni!*

Cassis megpróbálta elkapni a karját, de anyám a falhoz penderítette.

– A hátsó ajtóhoz! – kiabáltam Cassisnak. – Hátul kell kimennünk!

– Lehet, hogy ott is várnak! – nyöszörögte Reine.

– És akkor mi van? – üvöltöttem türelmetlenül. Odakint a vásári morajlás és fütyülés hirtelen kegyetlenné vált. Elkaptam anyám karját, Cassis is karon ragadta. Így vonszoltuk hátra még mindig őrjöngő és kacagó anyánkat.

Természetesen ott vártak ránk a hátsó ajtónál. Arcukat vörösre festették a lángok. Guilherm, oldalán Petit-vel, a mészárossal, és Paul apjával, Jean-Marc-kal elállta az utunkat. Jean-Marc kissé zavarban volt, de úgy vigyorgott, mint akinek elment az esze. Lehet, hogy részegek voltak, vagy még mindig túl óvatosak, és apránként gyűjtöttek csak erőt a gyilkossághoz, mint gyerekek, akik egymást heccelik bele az életveszélyes játékba a tyúk- meg a kecskeólat már felgyújtották, és égő tollak bűze keveredett a köd nyirkos hidegével.

– Nem mész sehova – kiáltotta Guilherm. Az elharapózó lángokban a ház susogott és kuncogott.

Anya villámgyors mozdulattal megfordította a fegyvert, és teljes erőből mellkason vágta Guilhermet. Az elesett. Egy másodpercig szabaddá vált az út, és én azonnal kiugrottam könyökök között nyomakodtam át, lábak, botok és vasvillák erdején csörtettem keresztül. Valaki utánam nyúlt, de kicsúsztam a kezéből, mint egy síkos hal, és a feldühödött tömegbe vetettem magam. A körülöttem összetömörülő testek szinte földhöz szegeztek. Fuldokolni kezdtem.

Kétségbeesetten próbáltam levegőhöz jutni és kiszabadulni, s alig éreztem a testemre záporozó ütéseket. Átvágtattam a mezőn, és a málnás mögött, a sötétségben kerestem menedéket. A távolban mintha hallottam volna anyám félelmet már nem ismerő, nekivadult sikoltozását. Úgy hangzott, mint egy kicsinyeit védelmező állat üvöltése.

A füstszagot is egyre erősebben éreztem. A ház előtt valami szikrázva összeomlott, és nyomában lágy hőhullám ért el. Valaki halkan felsikoltott, talán Reine volt.

A tömeg csupa gyűlöletlénnyé egyesült. Árnyéka rávetült a málnásra, s azon túlra is. Az emberek feje fölött szikraesőt hányva omlott be a ház manzárdja. Felforrósodott levegőörvény emelkedett vörösen az égre, s mint egy lánggejzír tajtékot vetett, és petárdákat lövellt a fenti szürkeségbe.

A formátlan tömegből kivált egy alak, és átrohant a mezőn. Felismertem Cassist. A kukoricásba vette be magát, s ebből azt gyanítottam, hogy a Lesállás felé menekül majd.

Néhányan utána indultak, de az égő tanyaház látványa sokakat fogva tartott. Különben is anyára vadásztak. A tömeg és a tűz kettős morajából is

kihallottam a szavait. Bennünket szólongatott.

– Cassis! Reine-Claude! Boise!

Felálltam a málnatövek között, hogy elfussak, ha bárki felém indulna. Lábujjhegyen állva egy futó pillanatra megláttam anyámat. Mintha egy horgászmeséből lépett volna ki: minden oldalról szorongatták, de dühödten kapálódzott, arca vöröses-fekete volt a tűztől, vértől és füsttől. Olyan volt, mint egy mélyvízi szörny. Mások arcát is ki tudtam venni: Francine Crespinét, akinek birkatekintetű, szenteskedő képe a gyűlölet sikolyává torzult, Guilherm Ramondinét, aki mintha halottaiból tért volna vissza. Gyűlöletükbe most már félelem is vegyült, az a babonás rettegés, amelyet csak pusztítással és gyilkolással lehet elmulasztani. Hosszú időbe telt, amíg eljutottak ide, de eljött az ölés pillanata. Láttam, hogy Reinette is kiválik a tömegből, és eloson a kukoricás felé. Senki sem próbálta feltartóztatni. Vérszomjtól elvakultan addigra már nem is ismertek volna rá.

Anya eltűnt szem elől. Talán csak képzeltem, de mintha egy kéz emelkedett volna a magasba, az eltorzult arcok fölé. Mintha Cassis egyik könyve – *A zombik támadása* vagy *A kannibálok völgye* – kelt volna életre. Csak a dzsungelbeli dobszó hiányzott. De az volt a legszörnyűbb, hogy az ujjongó sötétségben szerencsére csak futólag megpillantott arcokat mind ismertem. Az ott Paul apja. Az pedig Jeanette Crespin, akit majdnem királynővé választottak az aratóünnepen. Épp csak betöltötte a tizenhatot, és most vér száradt az arcán. Még a jámbor Pere Froment is köztük volt, bár nem lehetett megállapítani, hogy rendet próbál-e teremteni, vagy maga is fokozza a káoszt. Anyám fejét és hátát botokkal és ököllel püfölték, ő azonban összehúzta magát, mint egy sündisznó, mint egy asszony, aki kisbabát tart a karjában, és még mindig dacosan, bár testek és gyűlölet perzselő súlyától tompán sikoltozott.

Akkor dördült el a lövés.

Mind hallottuk: nagy kaliberű fegyver, talán egy kétcsövű puska vagy régi pisztoly lövése dördült; ilyen fegyvereket Franciaország-szerte rejtegettek még tanyaházak padlásán vagy falusi szobák deszkapadlója alatt. A fegyvert célzás nélkül sütötték el, bár Guilherm Ramondin érezte, hogy súrolja a golyó az arcát, és ijedtében rögtön össze is vizelte magát. Fejek forogtak körbe kíváncsian, hogy lássák, honnan jött a lövés. De senkit sem láttak. Anyám lassan előmászott a hirtelen mozdulatlanná dermedt kezek alól tucatnyi sebből vérzett, kitépett haja helyén foltokban vértől síkosan fénylett a fejbőre, egyik kezébe hegyes botot szúrtak, amitől ujjait tehetetlenül szétterpesztette.

Az egyetlen hang a tűz bibliai, apokaliptikus ropogása volt. Az emberek némán vártak vérgőzös fejükben talán felrémlett a Saint-Benedict előtt a kivégzőosztag sortüze.

Gyilkos szándékuk most először rémítette meg őket. Egy hang szólalt meg – talán a kukoricásban, vagy az égő házból jött, vagy tán magából az égből –, egy öblös, tekintélyt parancsoló férfihang, amelyre nem lehetett fittyet hányni, amelynek engedelmeskedni kellett.

– *Hagyjátok békén őket!*

Anyám tovább kúszott. A tömeg úgy vált szét előtte, mint szélben a búzatábla.

– *Hagyjátok őket! Menjetek haza!*

Később azt mondogatták, hogy ismerősnek tűnt a hang.

Ráismertek a hanghordozásra, de azért mégsem tudták biztosan azonosítani.

– *Philippe Hourias!* – kiáltotta valaki hisztérikusan.

De Philippe meghalt. A tömeg egy emberként borzongott meg. Anyám elérte a mező szélét, és dacosan talpra kecmergett. Valaki még utánanyúlt, hogy megállítsa, aztán meggondolta magát. Pere Froment gyöngén s jó szándékúan mekegett valamit. A babonás csendben dühös kiáltások harsantak és haltak el. Óvatosan elindultam anyám felé, de arcomat kihívóan a tömeg felé fordítottam.

Arcomat sütötte az égő házból áradó forróság, szemgolyómon tűzfény táncolt. Megragadtam anyám ép kezét.

Hourias hatalmas kukoricatáblája sötéten terült el előttünk. Egyetlen szó nélkül belevetettük magunkat. Senki sem követett bennünket.

20.

Tante Juliette-hez utaztunk. Anya egy hétig maradt, aztán, talán bűntudattól hajtva vagy félelmében, de mindenesetre egészségi okokra hivatkozva továbbállt. Utána már csak néhányszor láttuk. Tudomásunkra jutott, hogy megváltoztatta a nevét – a lánykorit vette vissza –, és Bretagneba költözött. Attól fogva nem sokat tudtunk róla. Hallottam, hogy egy pékségben dolgozott, régi specialitásait sütötte, és ez tisztes megélhetést nyújtott neki. Mindig is a főzés volt a legnagyobb szerelme. *Tante* Juliette-nél éltünk, és amint tehettük, mi is szétszéledtünk: Reine a filmiparban próbálkozott, hiszen kezdettől fogva erre vágyott, Cassis más név alatt Párizsba menekült, én pedig egy unalmas, de kényelmes házasságban leltem menedéket. Tudomást szereztünk arról is, hogy Les Laveuses-ban a házunkat csak részben pusztította el a tűz, a melléképületek épségben maradtak, és csak a főépület homlokzata dőlt le.

Vissza is térhettünk volna, de a vérfürdőnek már híre ment. Anyám ítéletet mondott maga fölött, amikor három tucat tanú előtt kihívóan világgá kürtölte bűnösségét: – *Megöltem! A kurvája voltam, és nem bántam meg!* –, és ezen tovább rontott a falubeliekkel szemben táplált gyűlölete.

A felszabadulás után nem sokkal a nagy vérfürdő tíz áldozatáról réztáblával emlékeztek meg. Később, amikor a háború eseményei már nyugalmasan átgondolható érdekességgé zsugorodtak, amikor a veszteség fájdalma és a rettegés tompult valamicskét, nyilvánvalóvá vált, hogy Mirabelle Dartigennal és gyermekeivel szemben változatlan ellenszenvet táplálnak. Szembe kellett néznem az igazsággal, hogy sosem térhetek vissza Les Laveuses-ba. Soha többé. És hosszú időn át még csak meg sem fordult a fejemben, hogy mennyire vágyom rá.

21.

A kávé még a tűzhelyen rotyogott. Illata kesernyésen nosztalgikus volt, gőzében leheletnyi füsttel keveredett a fekete égettlevél-illat. Sok cukorral iszom, mintha sokkból próbálnék magamhoz térni. Talán most világosodott meg előttem, mit érezhetett anyám: a fékevesztett vadságot, a mindent eltaszítás felemelő szabadságát.

Mind elmentek. A lány a kis magnókkal és halomnyi kazettájával. A fényképész. Rábeszélésemnek engedve még Pistache is hazament, bár még éreztem ölelését, csókját az arcomon. Jó lányom, akit a rosszkedvéért oly sokáig elhanyagoltam. De változnak az emberek. Végre úgy érzem, beszélni tudok veletek, vad Noisette-em, édes Pistache-om. Átölelhetlek benneteket, és nem kell attól félnem, hogy lehúz az iszap. Öreganyó meghalt, átka elmúlt felőlünk. Nem ér több csapás, ha szeretni merlek benneteket.

Noisette múlt éjjel visszahívott. Hangja az enyémhez hasonlóan feszült és óvatos volt. Elképzeltem, ahogy keskeny arcát, amelyre kiül a gyanakvás, a bárpult hűs lapjára fekteti. Szavaiban alig van melegség, hiszen jeges mérföldek és elpazarolt évek távolából érkeznek hozzám, olykor amikor a gyermekéről beszél – mégis mintha kihallanék valamit a hangjából. Némi ellágyulást. Ennek nagyon örülök.

Ha elérkezettnek látom az időt, neki is elmondom majd apránként húzom majd közel magamhoz. Megengedhetem magamnak a türelem fényűzését végtére is módomban állt sokat gyakorolni. Mindenki másnál, még Pistache-nál és a régi botrányokon csámcsogó közvéleménynél is nagyobb szüksége van arra, hogy tudja, mi történt. Pistache nem haragtartó. Becsületesen és kedvesen áll az emberekhez, elfogadja őket olyannak, amilyenek.

De Noisette-nek és lányának, Péche-nek tisztában kell lennie az igazsággal, ha azt akarom, hogy Öreganyó kísértete egy szép napon ne bukkanjon fel újra. Noisette-nek is megvan a maga keresztje. Csak remélhetem, hogy többé nem én vagyok az.

A ház furcsán üresnek, lakatlannak tűnik most, hogy mindenki elment. A huzat néhány száraz falevelet görget a köveken. Mégsem érzem magam egyedül. Milyen abszurd, hogy kísérteteket képzelek ennek az ódon háznak a falai közé. Régóta lakom itt, és még soha nem éreztem más jelenlétét, ma mégis... Úgy érzem, mintha egy csendes, diszkrét, csaknem alázatos jelenés húzódott volna be a sarokba, és várna...

– Ki van ott? – kérdeztem kicsit élesebb hangon. – Azt kérdeztem, ki az? – Fémesen verődött vissza a kérdés a csupasz falakról, a kőpadlóról. Előlépett a fénybe, s engem egyszerre fojtogatott a nevetés, de még inkább a sírás.

– Finom a kávé illata – mondta jámboran.

– Istenem, Paul! Hogy tudsz ilyen hangtalanul járni?

Válaszul elvigyorodott.

– De én azt hittem...

– Minek annyit gondolkodni – mondta egyszerűen Paul, és a tűzhelyhez ment. A lámpa meleg fényt vetett az arcára, lekonyuló bajuszától szomorkásnak láttam volna az arckifejezését, ha nem csillog olyan vidáman a szeme.

Megrémültem, amikor arra gondoltam, mi mindent hallhatott a történetemből. Behúzódott a sarokba, én meg el is feledkeztem róla.

– Jó sokat beszéltél – mondta cseppet sem barátságtalanul, és kávét töltött magának. – Azt hittem, abba se hagyod, úgy belemelegedtél – vigyorgott rám huncutul.

– Szerettem volna, ha megértik – védekeztem mereven.

– És Pistache...

– Az emberek sokkal megértőbbek, mint képzeled.

Egy lépést tett felém, és megsimogatta az arcomat. Kávé és meghitt dohányillata volt. – Nem értem, miért rejtőztél el olyan sokáig. Mire volt jó?

– Volt... amit... képtelen voltam elmondani – dadogtam. – Se neked, se másnak. Attól féltem, hogy minden összeomlik körülöttem. Nem tudhatod... hiszen soha nem tettél hasonlót...

Kedvesen, egyszerűen nevetett fel. – Jaj, Framboise, hát csak ennyire ismersz? Azt hiszed, fogalmam sincs, hogy kell titkot tartani? – Piszkos kezemet két kezébe fogta.

Azt hiszed, olyan ostoba vagyok, még titkom sincs?

– Egyáltalán nem ezt gondoltam... – kezdtem, pedig isten látja lelkemet, Paul fején találta a szöget.

– Azt hiszed, neked kell minden terhet cipelned – jegyezte meg. – Akkor hát jól figyelj. – Ismét helyi dialektusban beszélt, és egy-egy szavából kihallottam gyermekkori dadogása emlékét. E kettő nagyon fiatallá tette. – A névtelen levelek... emlékszel még rájuk, Boise? Amelyeket olyan pocsék helyesírással írtak? És a falra festett feliratok?

Bólintottam.

– Ugye, emlékszel, ha beléptél, anyád rögtön elrejtette a leveleket? És az arckifejezéséből, abból, ahogy rémülten és dühösen és gy... gyűlölködve nézett, mert tényleg ijedt és mérges volt, mindig tudtad, hogy levelet kapott? Emlékszel, hogy azokon a napokon még jobban gyűlölted, annyira, hogy meg tudtad volna ölni?

Újra bólintottam.

– Én tettem – mondta Paul egyszerűen. – Én írtam mindegyiket. Bármibe lefogadom, hogy azt hitted, írni sem tudok! Ami azt illeti, nagy igyekezetem ellenére is elég gyönge munkát végeztem. De vissza akartam vágni.

Mert aznap kreténnek nevezett előtted... és Cassis előtt.

Meg Reine-C... C... C... – Elkeseredésében keserves grimaszt vágott, és elvörösödött. – És Reine-Claude előtt – fejezte be csöndesen.

– Értem.

Milyen logikus. Mint minden találós kérdés, ha ismerjük rá a választ. Eszembe jutott, milyen volt az arca, ha Reinette közelében volt; elpirult, dadogott és megkukult, noha velem mindig normálisan tudott beszélni. Emlékeztem, milyen vegytiszta gyűlölettel nézett anyámra, amikor anyám azt mondta: *Beszélj rendesen, te kretén!,* és a megbántottság és düh milyen kísérteties jajongásával menekült el aznap tőlünk. Emlékeztem, néha milyen szenvedélyes odaadással merült Cassis képregényeibe, holott úgy tudtuk, olvasni sem tud. És milyen kutató tekintetet vetett rám, amikor elosztottam a narancsot. Hányszor éreztem úgy a folyónál, hogy figyelnek... Még azon az utolsó napon is Tomasszal... Istenem, még akkor is!

– Nem akartam én, hogy idáig fajuljon. Csak meg akartam leckéztetni. De nem akartam az embereket ellene hangolni. Egyszerűen túlnőtt rajtam az egész. Ahogy mással is előfordul. Például, amikor egy hal erősebb és nagyobb annál, semhogy partra tudnád vonszolni, és magával rántja a horgászzsinórodat is. A végén azért megpróbáltam jóvátenni. Esküszöm.

Tágra nyílt szemmel meredtem rá.

– Jaj, istenem, Paul! – Döbbenetemben még dühöt sem éreztem, jóllehet nem is maradt a lelkemben hely ennek az érzésnek. – Akkor hát te voltál! Te lőttél a levegőbe azon az éjszakán a tanyán! Te bújtál el a kukoricásban, ugye?

Bólintott. Képtelen voltam levenni róla a szememet talán most láttam először igazán.

– *Hát tudtad?* Mindvégig tisztában voltál mindennel?

Vállat vont. – Mind gyöngének tartottatok – mondta keserűség nélkül. – Minden ott zajlott az orrom előtt, mégis azt hittétek, nem veszem észre... – Lassan, szomorkásan rám mosolygott. – És ezzel bizonyára vége köztünk mindennek.

Próbáltam logikusan gondolkozni, de valahogy nem állt össze a kép. Éveken át azt hittem, hogy Guilherm Ramondin írta a leveleket, vagy ha nem ő, akkor Raphael vagy a Családokból valaki... És most azt hallom, hogy az alig tizenhárom éves, tiszta és nyílt Paul, az én édes, lassú Paulom volt... Az évszakok kíméletlen, törvényszerű változásához hasonlóan fájdalmas szimmetriával ő kezdte és fejezte is be. Amikor megszólaltam, olyasmit mondtam, ami mégis mindkettőnket meglepett.

– Hát ennyire szeretted? – szakadt fel belőlem. Reinette nővéremet, a széles pofacsontú, fényes hajú Reinette-et, az aratóünnep kirúzsozott, árpakoszorús királynőjét, aki egyik kezében búzakévét, a másikban narancsot tartott. Tudják, mindig is így fogok rá emlékezni. Ezt a tiszta, tökélyt sugárzó képet őrzöm meg róla. Hirtelen belém hasított a féltékenység.

– Úgy szerettem, ahogy te szeretted Leibnizet – mondta Paul csendesen.

Micsoda kötözni való, sebzett, reménykedő bolondok voltunk! Egy életen át Tomasról álmodoztam, még bretagne-i házasságom, özvegységem idején is egy olyan férfira vágytam, mint Tomas, aki gondtalanul nevet, és szemének színe, akár a folyóé. Arra a Tomasra, akiért gyerekként fohászkodtam – *csak te,*

Tomas, örökkön-örökké. Nem szabadultam attól a régi kívánságtól, amit Öreganyó átka iszonyatosan váltott valóra.

– Időbe telt, de túljutottam rajta – folytatta Paul. – Nem kapaszkodtam bele. Olyan ez, mint ár ellen úszni. Kimerítő. Még a legerősebb embernek is fel kell adnia idővel a hiábavaló küzdelmet, hogy a folyó kivigye a partra. Haza.

– Haza. – Furcsán csengett a hangom. Tenyerét érdesnek és melegnek éreztem, mint egy öreg kutya mancsát.

Hirtelen kívülről láttam magunkat, ahogy a boszorkány házában megöregedett és megőszült Jancsi és Juliskaként a leszálló alkonyatban utoljára csukjuk be a mézeskalács ház ajtaját.

Engedd el magad, és a folyó kivisz a partra. Könnyű ezt mondani.

– Sokáig vártunk, Boise.

Elfordítottam az arcomat. – Talán túl sokáig.

– Nem hiszem.

Nagyot sóhajtottam. Elérkezett a pillanat. Most elmagyarázhatom, hogy mindennek vége, hogy a bennünket elválasztó hazugságot már lehetetlen átlépni vagy elfelejteni, hogy öregek vagyunk már, és ez az egész nevetséges, és lehetetlen, és különben is...

Szájon csókolt, nem úgy, mint egy félénk öregember, és ez a csók megrázott, felbosszantott, ugyanakkor furcsán reménykedővé tett. Csillogott a szeme, amikor lassan előhúzott a zsebéből valamit, ami aranysárgán ragyogott a lámpa fényében...

Egy vackor nyakláncot. A szemébe néztem, amikor gyöngéden nyakamba akasztotta. A gyümölcsök fényesen, kereken és csillogón simultak a ruhámra.

– Az aratóünnep királynője – suttogta Paul. – Framboise Dartigen. Csak te.

Éreztem az apró gyümölcs finom, fanyar illatát, ahogy a bőrömtől átmelegedett.

– Öreg vagyok már hozzá – mondtam reszkető hangon.

– Elkéstünk vele.

Újra megcsókolt, a halántékomon, aztán a szám sarkában. Sárga szalmakoszorút húzott elő a zsebéből, és fejemre tette, mint egy koronát.

– Soha nem késő hazatérni – mondta, és gyöngéden, de ellenállhatatlanul magához vont. – Csak ne ússz többé az ár ellen.

Kimerítő és értelmetlen lett volna tovább ellenállnom.

Úgy nyugtattam fejemet a vállán, mint puha párnán. Nyakamban a vackorlánc átható, fanyar illata gyermekkorunk októbereit idézte.

Hazatérésünk örömére édes feketekávét ittunk, és anyám receptje szerint főzött zöldparadicsom-lekvárral ettük a croissant-t.